Sofi Oksanen

Sztálin tehenei

SCOLAR

Sofi Oksanen

Sztálin tehenei

Scolar

A kötetet finnből magyarra fordította Pap Éva
A szöveget az eredetivel Kirsi Rantala vetette egybe

A mű eredeti címe: *Stalinin lehmät*
A fordítás alapjául szolgáló kiadás: Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki, 2003

Scolar Kiadó, 2017
1016 Budapest, Naphegy tér 8.
Telefon/fax: 06 1 466 7648
E-mail: scolar@scolar.hu
www.scolar.hu

Felelős kiadó: Érsek Nándor
Felelős szerkesztő: Illés Andrea
Könyvterv: Máthé Hanga
A borítón Katarzyna Gajewska festménye látható

ISBN 978-963-244-697-4

Elektronikus verzió: eKönyv Magyarország Kft.
www.ekonyv.hu

Az Európai Unió Kultúra programjának (2007–2013) támogatásával

Kultúra program

ELSŐ RÉSZ

NÁLAM
AZ
ELSŐ alkalom egészen különleges volt. Azt hittem, mindent összemaszatolok, hogy rémes lesz, mocskos és nyákos. Azt hittem, vérezni fogok, és iszonyúan fáj majd a hasam. Nem gondoltam volna, hogy valaha is képes leszek rá, azt hittem, hogy nem akarom, hogy soha nem jutok el idáig, de amikor a fülembe hatoltak összeránduló gyomorredőim hangjai, a testem döntött helyettem. Nem maradt más választásom.

Isteni volt.

Az öngyújtó lángja megvilágította tikkadtan csillogó szemem. Az első cigarettám az első alkalom után. Ez is isteni volt. Minden isteni volt.

Semmi sem látszott rajtam, elégedettnek éreztem magam, és diadalittasnak. A hangom talán enyhén karcos lehetett, és törékeny, de ki figyel oda erre.

Már ekkor tudtam, hogy lesz második alkalom is. Harmadik. Századik. Természetesen nem mindenki van így ezzel. Akadnak, akiknél az első alkalom egyben az utolsó is, de nem azoknál, akik jók ebben.

És én elsőre jónak bizonyultam.

Igaz, hogy gyakorlatlanságom miatt első alkalommal a mosdóba hánytam. Sőt másodjára is. Talán úgy éreztem, hogy a vécécsésze túlságosan lealacsonyító, megalázó. A mosdó elé legalább nem kell letérdelni, csakhogy folyton ügyelni kell rá, nehogy elduguljon. Hogyan lehet ezt megoldani, ha az ember vendégségben van? Ha a mosdókagylóban ott úszik a hányadék, és hiába minden igyekezet, a lefolyót nem lehet felnyitni, és nincs is mivel kimeregetni a trutyit. A fürdőszobákban általában találni

fogmosópoharakat, más kérdés, hogy sikerül-e úgy kiöblíteni őket, hogy semmi nyom ne maradjon utána. A pohár tulajdonosa megérzi a szappan vagy a tisztítószer ízét, ráadásul ezek nem is veszik el a hányás szagát.
A zuhany persze megfelel, elnyomja a hangot, és többnyire könnyűszerrel eltávolítható a lefolyó rácsozata. Csakhogy nem lehet állandóan odajárni. A vécébe lehet. Teljesen normális dolog, hogy az ember bepúderozza az orrát. Mindenki megérti, hogy a nők kissé hosszabb időt töltenek a mellékhelyiségben, tehát nem kell semmit elkapkodni, nyugodtan mindent kiadhatsz magadból, aztán rendbe is szedheted magad.

Tizennégy éve vagyok ennek mestere, és senki nem sejti, hacsak magam nem említem, de akkor sem akarják elhinni. Vagy ha el is hiszik, tehetetlenek vele szemben. Ilyen hatalmas az én Uram és Teremtőm, és ennyire tetsző vagyok én az én Uramnak, akinek erős ölelésében női testem kivirágzik. Ha engedelmeskedem neki, és kellőképpen tisztelem Őt, akkor megadja mindazt, amit akarok: a számomra és az én Uram számára, valamint a világ számára tökéletes női testet. Jó női testet. Olyat, amit megkívánnak. Intelligens és irigylésre méltó női testet. Olyat, amire felfigyelnek. Amit csodálnak. *Beauty hurts, baby*.

1971

Katariina az első randira fél óra késéssel érkezik, mégis megvárják. A finn férfi megvárja. Az a férfi, aki mit sem törődve Katariina visszautasításaival újra meg újra felkérte táncolni a múlt héten, mígnem a lány kénytelen-kelletlen beleegyezett. A férfi egyre csak azt kérdezte finnül, hogy hát miért nem, és Katariina nem tudta biztosan, vajon a férfi megérti-e, hogy nincs kedve táncolni, fáradt, és csak a barátnője kedvéért jött el, aki annyira vágyott rá, és folyton azt hajtogatta, mennyire nagyon jól fogja érezni magát a Rae-ban, de tényleg, gyere már! A helyszínen aztán kiderült, hogy a Rae nem is presszó, ahogy gondolták, hanem étterem, és tisztességes lányok nem járnak étterembe férfi kísérő nélkül. A portás sopánkodott ugyan egy ideig a barátnők tévedése miatt, de végül is nem küldte el, hanem egy kellőképpen félreeső asztalhoz kísérte őket. Később még oda-odapillantott, minden rendben van-e. Katariina már csak ezért sem akart táncolni, de tényleg nem.

Ám a finn újra felkérte, az első tánc után megköszönte, visszakísérte az asztalhoz, aztán megint a táncparkettre, mindig újabb táncba hívta, és a szám végén Katariina további köszöneteket kapott finnül. A „köszönöm” volt az első finn szó, amit megtanult.

Katariina a sietéstől kimelegedve ül le az asztalhoz, amelynél a finn vár rá. Kávét kér, és konyakot. A finn egyáltalán nem bosszankodik a lány késése miatt, de vajon bosszús lesz-e azért, mert Katariinának csak pár perce van arra, hogy ott üldögéljen? Ahogy

Katariina a retiküljében kotorászik, és azon töri a fejét, hogyan lehetne ezt kedvesen és udvariasan a férfi tudomására hozni, táskájából két csaptelep és egy kilincs esik az asztalra, olajosságuk miatt gondosan újságpapírba csomagolva. Ez sietteti az ügy előterjesztését, mert a finn arckifejezése magyarázatot vár, miért potyognak a randevúra érkező miniszoknyás fiatal lány retiküljéből olyan szerelékek, amelyek bepiszkítják a hölgy kezét és ruháját.

Katariina elmondja, hogy éppen indult, hogy becserélje az építkezésén szükséges csövekre.

Katariina építkezésén?

Igen, Katariina építésvezető. Hát nem említette, amikor a finn elmesélte, hogy ő meg a Viru Hotel építkezésén dolgozik? A finn arckifejezéséből Katariina rájön, hogy ha nem volnának itt a csaptelepek és a kilincsek, a férfi nem hinne neki. Katariinát ez bosszantja. Tekergeti a nyakát, majd bejelenti, hogy azonnal indulnia kell elintézni a cserét. Tulajdonképpen az út túloldalán lévő étterembe igyekszik, ahol egy másik cégnél dolgozó mérnök várja őt egy szatyor toldalékcsővel. Egyébként azért is javasolta a finn férfinak, hogy itt találkozzanak, mert ez a hely éppen útba esik. Lehet, hogy Finnországban egy nő nem lehet építésvezető, de Katariina hazájában igen.

Itt viszont nem tartanak a munkahelyeken kávészünetet, jegyzi meg nevetve a finn.

Kávészünetet?

A finn megígéri, hogy elmagyarázza, mit jelent a kávészünet, ha Katariina visszaül a helyére, és megissza a konyakját.

Katariina leül a szék szélére.

A kávészünet kávéivásra szánt negyedóra, amit a munkáltató köteles biztosítani.
Katariina ezt furcsállja. Mi szükség erre? És hogyhogy nincs szombaton munka?
A Viru Hotel építéséről már korábban is hallott, az első nagy, közös finn–észt projekttel összefüggésben a finn munkások híre bejárta a várost. A nyugati munkaerőről egyetlen rossz szót sem lehetett hallani. Saját honfitársai soha nem lennének képesek felépíteni egy ilyen szállodát. A finnek állítólag azonnal megcsinálják, amit kell, gondos, jó munkát végeznek, mintha egyenesen hét kezük és hét lábuk volna, overalljukon is rengeteg zseb meg gyűrű van a szerszámok számára, hogy ne kelljen mindegyikért külön elmászkálni. Semmi nem tűnik el, munkájuk eredménye másnap is kifogástalan. Egészen mások a finnek, mint a hazai munkások az esetlen pufajkában, amelyben nem is lehet serényen dolgozni.
Katariina nem megy át az étterembe, ahol a csereüzletet kellene lebonyolítania. Holnap is ráér toldalékcsövekre cserélni a csaptelepeket, vagy majd kitalál valami magyarázatot a hiányzó alkatrészekre. Finnországban egyáltalán nem olyan nagy a munkanélküliség, mint ahogy állítják, bármennyire is átok kapitalista ország. Azonkívül a finnek rendszeresen sportolnak, úsznak és síelnek. A jó szocországok ellenségeiről nem hinné az ember, hogy az ottani fiatalok nem kényszermunkát végeznek, hanem vidáman és szabadon sportolnak, s hogy van okuk mosolyogni és nevetni.
Katariinának viszont bizonygatnia kell, hogy nem orosz iskolában tanult. Igen, igen, itt van észt nyelvű oktatás, de tényleg! És igen, dolgozni kötelező, senki

nem lehet munka nélkül, nincsenek is munkanélküliek. Előbányássza táskájából a munkakönyvét, és megmutatja a férfinak: ilyen van mindenkinek, már az iskolában megkapják az első termelési gyakorlat során, és akkor ide beírják, hol dolgozik, és amikor visszamegy az iskolába, akkor bejegyzik, hol tanul. Amikor az iskola végeztével munkába áll, a munkakönyvbe bekerül a vállalat neve, a foglalkozás és hogy mikor kezdte a munkát. Amikor kilép a munkahelyéről, akkor ezt is könyvelik. A dátumoknak folyamatosaknak kell lenniük, nem maradhat ki egyetlen nap sem.

A munkanélküli-segélyről ugyancsak nem hallott Katariina. Nem, ilyen nincs, de tényleg nincs, hiszen munkanélküliek sincsenek. Miért nem érti ezt a finn? Felfoghatatlan, hogy Finnországban gyakran mennek az emberek szabadságra, és a fizetést bankszámlára utalják, nem pedig a kézbe számolják a bankjegyeket, ahogyan a Szovjetunióban.

A finn kezd érdekes lenni, és Katariina talán szívesen találkozna vele újra.

Lopva szemügyre veszi. Nagyjából annyi idős, mint ő, jól öltözött, kellemes, tiszta illat árad belőle. Igen, Katariina újra találkozni akar vele.

És egyébként megállás nélkül dolgoznak, csak a „kávészünetben” nem?

És miért nem dolgoznak szombaton?

CSAK
KIMEGYEK
A MOSDÓBA.
És a csípőméret 93 cm.

A rózsaszín mérőszalag súlya mindössze néhány gramm. Elfér bármilyen zsebben, kézitáskában, pénztárcában, össze lehet vele akár a hajat is kötni, vagy a csuklóra tekerni karkötőként, esetleg az ujjra gyűrűként, pörgetni lehet, s olyan megnyugtató, mint a rózsafüzér.

Csak kimegyek bepúderozni az orrom.
Csípő 92 cm.

Bocsánat, merre van a női mosdó?
92 cm.

Szívjon el addig egy cigit, míg kimegyek a toalettre.
Még mindig 92 cm.

Drágám, iszonyúan hosszú sor állt a női mosdónál, elképesztően sokáig tartott.
91 cm.

Nem, anya, most nem kérek semmit… Ó, mész valahová? Egész este nem leszel itthon? Apuci se jön haza?
93 cm.

Persze, anya, mindent megeszek, ami a tányéron van.
93 cm… csak nem képzeled? Amikor már eleget kavargattam az ételt a tányéron, anya kimegy, s én a

tányérról nyomban a szemetesvödörbe vagy egy műanyag zacskóba kaparok mindent.

Igen, úgy van, gyerekzsúr lesz nálunk, félszáz kölyök számára kell aprósütemény.
91 cm. Ezerszer is megköszönöm.

Nem, köszönöm, most nem, már ettem.
Esetleg később eszem.
90 cm?

Megígérem, persze, hogy megígérem, hogy megeszem, drágám.
92 cm.

Ettem ma már, többször is.
Tényleg többször ettem ma.
Már ettem.
Ettem már a suliban.
Ettem már a nagyinál.
Ettem már otthon.
Ettem már Irenénél.
Ettem már a suliban és Irenénél és otthon.
Tényleg ettem már.
És bőségesen! Komolyan!
…hát persze. Higgye, aki akarja.

1971

A második finn szó, amit Katariina megtanult, a „szerda” volt, mert az első találkozást szerdára beszélték meg, és elég sokáig tartott, míg egyértelművé tették a napot. A naptár segítségével ellenőrizték, egészen bizonyosan ugyanarról a napról beszélnek-e. *Kolmapäev,* harmadik nap, azaz szerda, a hét középső napja.

Katariina hamarosan vesz magának egy finn–észt társalgási szótárt, és a finn hangosan felolvas belőle, amikor először látogatja meg otthonában a lányt. Furák a finn *sz* hangok, szélesek és csattanósak. A finn *älä* szó pedig egyenesen reménytelen, mert észtül úgy mondják, hogy *ära*, az *älä* pedig egy olyan beszédhibás gyerek szájából való, aki még nem tudja kiejteni az *r* hangot.

Az első olyan szó, ami hiányzik a szótárból, az a „sajtzokni”. Az észt nyelvben nincs külön szó arra a zoknira, amit a férfiak egész nap viseltek. Miért nem emlékszik Katariina rá, hogy honfitársainak lába valaha is különösebben büdös lett volna, vagy gondot okozott volna nekik, hogy nem cseréltek naponta zoknit? Előző barátja, Hugo, valamilyen formában nyilván említést tett volna róla. Nem is volt sok zoknija. Biztos, hogy nem vett fel mindennap újat. Lehetséges, hogy az észt férfiak lába kevésbé izzad, mint a finneké, vagy az ő izzadságuk kevésbé büdös?

A KÖNYVEK
ÁLLÍTÁSA
SZERINT a fültőmirigyem hatalmasra dagad, amitől úgy kellene kinéznem, mint egy hörcsög.
Hukka A. azonban cicának hív engem. Kiscicának.
A könyvekben az áll, hogy a hányás után visszataszítónak érzem magam, és lehangolt vagyok.
Csakhogy én csodálatosan érzem magam, szinte szárnyalok.
A könyvekben az áll, hogy a fogaim elvesztik csillogó fényüket.
Ám az én számban hibátlanul ragyognak a fogak, kicsit talán hasogatnak,
az ínyem talán egy kicsit visszahúzódott, de egyébként nincs velük semmi baj.
Azt mondják, hogy a bulimiások ritkán mosolyognak, mert tönkrementek az elülső fogaik.
Marhaság.
Egyenesen röhejes.
Tizennégy éve tart, és még mindig itt vagyok.
Ehhez mit szóltok, ti kuruzslók, akik állítólag mindent tudtok?
Mit szólsz hozzá, tiszteletreméltó Joan Gomez doktor, hiszen szerinted a bulimiás nem festheti az arcát, mert nagyon rondán nézne ki? Mit mondasz, ha az arcomra nézel?
És mit mondanál a hajamról, Joan Gomez? Kopasznak kellene lennem, mint aki koncentrációs táborból szabadult, akinek szétfolyó a széklete, és bűzlik a lehelete, olyan lány, akinek halálívű medencecsontjai között már nem születik élet, és a szíve sem vért pumpál, hanem

kalóriákat. Mint aki egyenesen Vorkutáról jött! Olyannak kellene lennem, mint amilyennek a művészek ábrázolják magukat haláluk előtt: elmosódó vonások, beesett szemek, koponyára feszülő bőr. Ugyanazokat a szavakat kellene kiejtenem a számon, mint amiket az írók vetnek papírra utolsó napjaikon, kézírásomnak is egyre bizonytalanabbá kellene válnia, és végül annyira összezsugorodnia, hogy szinte már csak egy egyenes vonal lenne, mint a monitoron a jel, amikor megáll a szív. Igazam van, Peggy Claude-Pierre? Ugye, az anorexiások olyan apró betűkkel írnak, hogy alig lehet elolvasni? Ugye? Szóval ilyennek kellene lennem?
Na, mondjátok meg akkor, hogy miért vagyok én ilyen sugárzóan rózsás? Miért lapos a hasam, holott felfúvódottnak kellene lennie, és miért nem ad olyan kellemetlen és szerfelett kínos hangot, mint amire felhívod a figyelmet? És miért van mindig akkora sikerem az éttermekben? Miért van az, hogy a szerelmeim képtelenek megálljt parancsolni matató kezüknek? Talán mégsem olyan hányásszagú a csókom, hogy elriassza őket? Hogyan lehetséges, hogy a legjobb jegyeket kapom a felvételin, annak ellenére, hogy közben kimegyek a női mosdóba, hogy gondoskodjam magamról, hogy kihányjam a magammal hozott süteményt? Ugyan mit számít ezek mellett az a kis szédülés, a kiszáradt száj?
Miért kellene hát lemondanom csodálatos szeretőmről, Uramról és Teremtőmről?

1972

Katariina 1680 finn szót ismer.
A finn nem győzi dicsérni Katariina nyelvtudását.

ANYÓ
FEJÉT
ZUZMÓKÉNT borítja rosszul dauerolt haja, pudvás arcát a háromrétegű, hideget lehelő ablak felé fordítja, s mintha az ablak dideregtetné, a felé eső arc taplószerűbb, mint a szoba felőli. Az én fehér kislányarcomnak ugyanilyen szürkének kellene lennie, hiszen az én Uram idő előtti öregedést okoz. Hogy is mondják? Igen, hypogonadizmus. Ezért kellene ugyanúgy kinéznem, mint anyó, bár nem vagyunk rokonok. Ez az anyó még mindig ugyanabban a házban lakik, ahol mi egykor, onnan az ismeretség, és szeret engem. A vér szerinti nagyanyó nem tud mit kezdeni a külhoni anya szülöttével, de a többi tősgyökeres finn sem. Az én hősies kis balti anyám tulajdonképpen az első külföldi, akivel apám anyja valaha is találkozott. A Finnországba áttelepült karjalaiakkal találkozott persze, ezért aztán minden második mondatát azzal kezdte, hogy így a karjalaiak, meg úgy a karjalaiak. Ha anya kávét ivott, akkor nagyanyó megjegyezte, hogy a karjalaiak is ittak kávét. Ha anya főzött, nagyanyó megjegyezte, hogy a karjalaiak főztjének is volt valami fura íze. Ha anya az orrát fújta, nagyanyó megjegyezte, hogy a karjalaiak is így csinálták. Több év telt el, míg anya rájött, miért emlegette folyton a karjalaiakat, ha bármit tett.
A rokon nagyanyó megjegyzései talán csak ügyetlen közeledési kísérletek voltak, talán tényleg nagyon örült, hogy sikerült valami közösnek képzelt beszédtémát találnia. Vagy talán nem tudta, egyáltalán megért-e anya mindent finnül, hiszen ő maga egyetlen más nyelvet sem beszélt. Lehet, hogy így volt, de a karjalaiakat nem szerette. Maradtak volna ott, ahonnan jöttek, ruszkik.

Anya nem hitte, hogy a nagyanyó ostoba megnyilatkozásai mögött jó szándék húzódna, nem is készített soha olyan ételt, ami a tősgyökeres finnek számára büdös lett volna. Legalábbis anyósának soha semmi észt ételt, de igazán tősgyökeres finnt sem, nehogy sajnálni kezdje a fiát amiatt, hogy ilyen rémes szakácsnő ez a külföldről hozott feleség.

Az anyó, aki szeret engem, almát kínál, hogy tessék, vegyél, és a táskájában kotorászik, hogy előszedjen valamit. Tudom, mit keres. A pénztárcáját. Miért kínál almát, nem kellene, már nem tudok vele mit kezdeni, most, hogy pénz van kilátásban, amiből mi mindent fogok venni, egész estére és éjszakára elegendő hánynivalót, mert egyébként nincs semmi feleslegem, amit erre fordíthatnék. Anyó drága, tedd el a táskád, légy szíves! Ám anyó egyik kezével felkattintja a pénztárcáját, másik kezével még mindig az almát kínálja, amit nem fogadok el, mire anyó meglepetten emeli fel a fejét; miért nem kérem, ragyogó szép alma, hiszen én szeretem az almát, tudja jól anyó, csakhogy anyó nem tudja, hogy csak azért kedvelem, mert a biztonságos étkek napján biztonsággal fogyaszthatom. Anyó megkérdi hát, hogy mi a baj, ezért aztán gyorsan, nagyon gyorsan el kell vennem az almát, de nem túl sietősen, nem kapkodva, nehogy gyanút keltsen, csak éppen annyira, hogy anyó azt gondolhassa, annyira elgondolkodtam, hogy nem vettem észre az almát. De nincsen semmi baj, szó sincs róla, nem tétováztam, nem izgultam, nem hoztam semmiféle ijesztő döntést, holott abban a rövidke pillanatban, amikor a tárcából a pénzt előhúzó kézre vártam, éppen ilyen döntést hoztam. Ha korábban kínálta volna anyó az almát, nem pedig szinte a tárcában való kotorászással egy időben, akkor akár azt is mondhattam volna, még mielőtt

anyó egyáltalán elővehette volna a táskáját, hogy ajaj, megfeledkeztem egy megbeszélt találkozóról, most rohannom kell. Így elkerülhettem volna ezt a kellemetlen helyzetet és a választási kényszert, s a legteljesebb nyugalomban lehettem volna egész este, vagy legalábbis elég hosszú ideig ahhoz, hogy békés éjszakának nézhessek elébe. Anyó azonban nem érti ezeket a rém egyszerű dolgokat és azt, hogy engem nem szabad pénzzel gyötörni, amikor semmim sincs, és úgyis tudom, mire fog elmenni. El kellett volna szaladnom, kitalálni valamit, és indulni. De csak állok, és bámulom anyó kezét, amely előhúz egy sima bankót, és a kezembe nyomja, s a kezem a zsebembe süllyeszti a pénzt. Csontig ható forróság a zsebemben. Bankjegy… egészen sima. Legszívesebben elhajítanám az almát, de anyó szeme láttára nem tehetem. Kénytelen vagyok a kezemben forgatni, nyomorgatom. És anyó még beszélgetni is akar. Bólogatok, mintha figyelnék. Bizsereg a lábam. Muszáj mennem. Ki tudja, milyen későre jár. Mindjárt bezárnak a boltok. Aztán már csak a kioszk van nyitva, ahol minden drágább. Mi haszna a sok pénznek, ha nem lehet rajta elég ennivalót venni. Elviselhetetlen gondolat. Toporgok. Szorongatom az almát. Nem tudom, hová tegyem. Nem fér a zsebembe, ott lapul a bankó. Egyetlen harapásra sem vagyok képes. Már eldöntöttem, mivel töltöm az estét. Ilyenkor nem lehet almát enni. Most, hogy pénzhez jutottam, az alma a tiltott dolgok listájára került. Fölöslegessé vált. Ma már nincs rá szükségem. Miért kell hát egész idő alatt arra emlékeztetnie, hogy nem kellett volna maradnom, amikor anyó keze a pénztárcát keresgélte. Anyó azt hiszi, segít rajtam, hiszen elfogyott a pénzem. Azt hiszi, most már megvehetem magamnak a legszükségesebbeket, kávét és cigarettát, szappant és sampont, valamint olyan alapvető élelmiszereket, mint a

kenyér meg a vaj; amelyek másoknál napokig kitartanak, nálam alig egy óráig.
Rámosolygok anyóra, bólogatok, mintha hintaszékben ülnék, csak hogy elszabaduljak, hogy elindulhassak, ki azon az ajtón, lassan, lazán, mint akinek semmi gondja nincs. A sarkon túl már futhatok, még bárhová elérhetek. Anyó azonban csak mondja, mondja, miközben lassú mozdulatokkal váltogatja a lábát. Nyikorog a padló. Nyugalmat erőltetek magamra, igyekszem érdeklődést mutatni. Iszom még egy csésze kávét. Hogy van ekkora türelmem? Rájövök, hogy a visszafogott nyeldeklés kiválóan alkalmas arra, hogy másra koncentráljak, ne az órára és az indulásra, a zsebemben lapuló, megnyugtató simaságú bankjegyre. Végre olyanformán reccsen meg anyó széke, amiből tudhatom, hogy hamarosan fel fog állni.

Fél órám van.
A bolt felé menet igyekszem visszafogni a lépteim. A tűsarkak persze rohannak, mint a némafilmekben a felpörgetett mozdulatok, fel-felsivítanak, ahogy végigcsúsznak a helsinki utcaköveken. Anya cipősarka ugyanilyen hangot adott az óváros kockakövein, nem gyerekkorom tősgyökeres finn kisvárosában, ahol csak a központban virított útburkolat... Sietnünk kellett, Tallinnban mindig sietnünk kellett, az idő sürgetett – a legjelentéktelenebb ügyek intézése is egy örökkévalóságig tartott, és nem lehetett előre megjósolni, mennyi időt vesz igénybe, ezért szinte futva kellett közlekedni, de lehetőleg nem kelteni feltűnést, éppen úgy, ahogyan most, körbelesni, nem követ-e valaki. Vajon az a férfi nem ugyanaz-e, aki az áruházban mögöttünk állt? Vagy csak ugyanolyan kabátot visel? – kérdezte anya, de nem tudtam volna biztosan megmondani. Ez az örökös figyelés

idegesített, és egyben izgalmasnak tűnt. Anya félt. Én még nem tudtam félni.
Az ott természetesnek rémlett. Ez viszont itt természetes. Hozzátartozik a mindennapjaimhoz. Akárcsak akkor Tallinnban, most is figyelem, nem jön-e szembe egy ismerős, aki feltartóztatna vásárlókörutamon, hogy az üzletben nem látok-e valakit, akivel együtt voltam a biztonságos élelmiszerek beszerzésekor, és aki tudná, hogy véletlenül se kerülhetne bevásárlókosaramba ilyen áru. Vagy valaki, aki éppen két nappal ezelőtt látott engem, amint hazacipelek ugyanilyen családi csomag tojást és fagylaltot. Istennek hála mostanában nem csak édességből áll a szesszióétkezésem, így nem olyan feltűnő, mint a kosárnyi aprósütemény, csokoládé és puding. Megbotlom, és majdnem elvágódom, de csak ugrálok egyet-kettőt fél lábon, pontosan úgy, ahogyan anya egykor, ott valahol… A ’70-es évek vége felé már Tallinnban sem járt magas sarkú cipőben. Úgy gondolta, hogy egy finn nő külföldiként és finnként hitelesebb, ha lapos cipőt visel. A sportcipőt mindenesetre mellőzte, talán attól tartva, hogy esetleg olyan ismerősökbe botlik, akikkel annak idején együtt tanult. Ez a retek-elit – amelynek képviselői kívülről a legvörösebb vörös kommunista párt tagjai voltak, belülről viszont a legfehérebb patrióták – utálta Észak rénszarvasait. Anya megcsalta őket, amikor egy finnhez ment férjhez. Valóban elítélendő, annak ellenére, hogy az évfolyamon anya volt az egyetlen, aki nem lépett be a pártba, és nem énekelte együtt a többiekkel, hogy:
Szövetségbe forrt szabad köztársaságok
A Nagy Oroszország kovácsolta frigy,
A Szovjet hatalma és egysége éljen,
Sok nép így akarta s megalkotta így!
A retek-elittől kapott megvetést nem akarta még azzal is

súlyosbítani, hogy sportcipőbe bújtatott lábnyomokat hagy maga után. Ez a finneket jellemezte, akik a *Tallinna* hajón mindig sportcipőt viseltek, vadonatújat, fehéret, úgymond a sajátjukat, saját használatra vették – erről meg kellett győzni a vámosokat. Ebben a sportcipőben álldogáltak a szálloda környékén vagy a Viru kapunál, és várták, hogy valamelyik feketéző megkérdezze, mennyibe kerül, s a kapott rubelekkel aztán elindultak piálni.

A Valintatalo áruház biztonsági embere a bejárati ajtó mellett cigarettázik, mint aki zárni készül. Tudom, hogy van még idő, mégis félelem hasít belém. Mi lett volna, ha nem érek ide? Behussanok. Lélegzetemet zúgásként hallom a fejemben. De aggodalomra már nincs semmi ok, bent vagyok, és senki innen ki nem dob, amíg el nem intézem a bevásárlást. Tolom a kocsit. A gyümölcsös pult mellett lelassulok, de most nem állok meg, mint a biztonságos ételek napján, hanem egyenesen a gőzölgő kenyerekhez megyek. Ez a legfontosabb. Frissen sült kenyér, amelynek gőze belesűrült a zacskóba. A kenyér kábítóan meleg héja. Tisztességes mennyiségű vaj rá, amely olvadt aranyként árad szét rajta. Zárás előtt nem találok meleg kenyeret, de nem hagyom, hogy a szédítő kenyérillat elillanjon a fejemből, még van a polcon néhány darab, amely olyan friss, hogy magába szívja az ujjamat, ahogy egy kicsit megnyomom a héját. Otthon be lehet majd suttyantani a sütőbe, akkor lesz gőzölgés meg olvadt vaj is.
Az utolsó pillanatig folytatom a bóklászást a polcsorok között. Mindig hosszasan időzöm az élelmiszerboltokban. Vizsgálgatom az új termékeket. Élvezkedem. Végigböngészem a tápérték-ismertetéseket. Mindenre nem futja a pénzemből. Az új Hermesetas dobozkát a táskám alá kell rejteni a bevásárlókocsiban. Oda dugom

még a napon szárított paradicsomot is, illetve a konzerv tulajdonképpen magától gördül oda. Uramisten, de nagyon megy ez nekem! A biztonsági őr mindenütt egyforma. Vizslató tekintet. A pénztár pedig a vám. A különbség csak annyi, hogy a Valintatalo áruház pénztárosa mosolyogva üdvözöl, ami nem egyezik a szovjet etikával. A vámáru-nyilatkozaton szereplő tiltott holmik listája évről évre ugyanaz. Nem, nincsenek fegyverek vagy lőszerek, nincsenek antik tárgyak, nincsenek kábítószerek, sem azok használatához való eszközök, nincsenek szovjet szerencsesorsjegyek. Minden egyes pontot végig kell venni, és ráadásul mindegyikhez oda kell írni, hogy nincs. És aztán tudomásul veszem, hogy a vámáru-nyilatkozatban említettek mellett vámkötelesek még az alábbiak: nyomdatermékek, kéziratok, filmek, hanglemezek és -kazetták, bélyegek, képzőművészeti alkotások stb., valamint növények, gyümölcsök, magok, élő állatok és madarak, nyers állati eredetű termékek és a vadhús. A személyes használati tárgyakon kívül nincs semmi más. A nemesfémek és drágakövek külön sorba jönnek. Anya minden évben beírta ugyanazt a karikagyűrűt, ugyanazokat a fülbevalókat, és minden alkalommal meg is mutatta a vámosnak… itt a karikagyűrűm, itt a fülbevalóm… itt a készpénz… A szomszédos vámtisztviselő előtt felnyitják a kávésdobozokat és a fogkrémes tubusokat, a férfi elég ostoba módon megpróbált bibliákat átcsempészni… Az én táskám átvilágításakor is minden alkalommal szürke csíkokként látszanak a magammal hozott olvasnivalók. Néha megnézik, milyen könyvek azok, néha nem. Az ostoba bibliás ember azonban azt hitte, hogy fóliába csomagolva el tudja rejteni a bibliákat, pedig a fólia még jobban látható az átvilágításnál. Idióta. Én soha nem követnék el ilyen hibát. Míg anya a vámot intézi, és az

átvilágítóba rakosgatja a táskákat, én a szomszédos vámtisztviselők munkáját és a többiek csomagjait lesem. Gyakran javasolják anyának, hogy én is hozhatnék át ezt-azt a saját táskámban, kicsi lány, senki nem gyanakszik rá, nem kutatja egy kicsi leányka kicsi batyuját, amelyben furulya és fluortabletták vannak, bármit bele lehetne tenni. Anya azonban nemet mond.

Első alkalommal egy piros műanyag nyuszit csúsztatok a táskámba. Anya többször és nyomatékosan felhívta a figyelmem, hogy semmi olyasmit nem hozhatok magammal, ami nem feltétlenül szükséges – amúgy is éppen elég súlyosak a bőröndök. Kizárólag olyasmit, ami használható valuta a határ túloldalán. A műanyag nyuszi bizonyára nem tartozik ezek közé, bár őrülten szeretem, szükséges hát egy kis csel és ravaszság, ártatlan tekintet, hogy magammal hozhassam. Amikor visszamegyünk Finnországba, a blúzom alá rejtem azt a múlt században kiadott baptista imakönyvet, amit a nagymama padlásán találtam… meg kell úsznom, sikerülnie kell… És mosolygok, ugyanazzal a befelé szélesedő és ravasz, kifelé azonban ártatlan, a rajtakapással bújócskát játszó mosollyal. Fejek hullanak ugyan, de nem szabad, hogy Annáé vagy az anyjáé… A mosoly ugyanolyan, mint amikor hányás után visszasurranok az emberek közé, igaz, akkor egy kicsit bágyadtabb, egyébként ugyanolyan… az a mosoly odabent ujjongva táncol!

1972

A cég éves felülvizsgálatra küldi az írógépeket, és Katariina velük megy, hogy ellenőrizze, a terveknek megfelelően zajlik-e a szállítás, és hogy ugyanazok az írógépek kerülnek-e vissza. A felülvizsgálóban minden egyes gépen ellenőrzik a billentyűnyomokat, és feljegyzést készítenek róla, hogy egy esetleges politikai vagy egyéb bűneset alkalmával tudják, honnan származik a gép, amellyel ezt vagy azt a pamfletet vagy akármit készítették. Anya bácsikájának van egy írógépe, ami még a háború előtti időkből való, és soha nem vitték el tőle, azzal írja a leveleit. Egyébként magánembereknek nincs írógépük, de miért is kellene, hiszen mindent könnyedén meg lehet írni a munkahelyen.

Katariina gondolatai a finn körül járnak. A férfi táviratot küldött, hogy három nap múlva indul Finnországból. Vajon Finnországban is évente ellenőriznek minden írógépet? Meg kell kérdezni.

MINDEN NYÁRON, AMIKOR hosszabb időt töltünk anyai nagyanyámnál, anya több kilónyi súlyfelesleget szed magára. Ha hivatalos vagy tolmácsútra utazott, folyton beszélnie és fordítania kellett, így soha nem ért rá mindent elfogyasztani, amit a tányérjára tettek. Egyéb hosszabb-rövidebb útjain azonban folyton étkekbe öltözött, melyeket aztán Finnországba visszatérve kilónként levetett magáról, míg végül újra 50 kiló lett, amennyi most én.

Egyforma alakunk van anyával, ugyanolyan a testfelépítésünk, ugyanolyan magasak vagyunk, ugyanaz a keskeny váll és madárcsukló, ugyanaz a negyvenes cipőméret, ugyanaz a melltartókosarunk mérete és a fejünk körfogata. Tizennégy éve ugrándozom az 50 kiló körül, és mindig visszatérek hozzá, bármennyire nem akarom, visszatérek akkor is, ha meg sem próbálom, a súlyom magától visszaáll. Tizennégy évvel ezelőtt befejeztem a növekedést, és ugyanazokat a ruhadarabokat használhattam volna, mint anya, ha nem lett volna merőben eltérő az ízlésünk. Nem ugyanazt az ételt fogyasztottuk. Anya megszokta ugyan a finn ételeket, de engem soha nem kényszerített rá. Egyébként is annyira válogatós voltam, hogy mindig kívánságom szerint főzött. Az utóételt és a csokoládékat folyton nekem adta, Finnországban azért, mert olyan kevés jutott belőle, Észtországban hasonló okokból, no meg azért, hogy tobzódjak, s raktározzam el a tősgyökeres finn télre. A finn kakaót nem bírtam meginni, ezért a nagymama Észtországból küldött kakaót, barna zsírpapírba

csomagolva, a csokoládébonbonok között.
Finnországban anya nem rendelkezett elég pénzzel ahhoz, hogy annyi csokoládét és Runeberg-tortát vegyen, amennyit örökösen édességre éhező gyomrom befogadott volna, de ahol megtehette, ott mindent meg akart adni nekem. Azonkívül ő nem is szenvedett krónikus édességvágyban, jobban kedvelte a sós falatokat és egyéb észt ízeket, amelyeket aztán Finnországra gondolva súlyfeleslegként elraktározott. Minden édességet én kaptam, valóban mindent, egész doboz csokoládébonbonokat… egész tepsi ezt-azt, kilószámra bonbont, kekszeket, tortákat, habkarikákat, mindent, mindent én, én, én; hogyan is tanulhattam volna meg, mi a mértékletesség?
Talán még soha nem vettem banánból vagy narancsból csak egyetlen darabot. Legalább egy kilónak kellett lenni. A bevásárlókocsim tartalma mostanában is úgy néz ki, mintha nagycsaládosok hétvégi bevásárlásáról volna szó, vagy arról, hogy családommal egy hétre elvonulok a nyaralóba, és senki nem akar közben elmenni vásárolni. Nem bírok csupán egy maroknyi sósborszeszes cukorkát venni, hanem egy egész zacskóval kell. Vagy egy szemet sem. Kétliternyi savanyúkáposzta-levest főzök egy napra, és egészen biztos, hogy a nap folyamán mindet meg is eszem. A paradicsomlevessel ugyanez a helyzet. Képtelen vagyok beosztani azt a két litert úgy, hogy két-három napra elég legyen, de még csak úgy sem, hogy többszöri étkezés során fogyasszam el, hanem egyszerre kell magamba tömnöm. Vagy semmit nem eszem. Nem tudom csak a szempillámat kifesteni, teljes szemfestésnél alább nem adom. Nem elég nekem egy cigarettát elszívni, hanem egyikről a másikra gyújtok. Képtelen vagyok éppen csak magamra spriccelni egy kis kölnivizet – annyit öntök magamra, hogy a folyosón is érezni az illatát.

Telefonon is vagy öt órát beszélek, vagy öt másodpercet, de negyedórát beszélni nem tudok.

A zsírral nem érdemes óvatoskodni. Ha egyszer zabálunk, akkor annak rendje-módja szerint zabáljunk. Kenyér persze jöhet, és sajt, a legzsírosabb fajta, narancsdzsem, zabkekszek, csokis kekszek, tábla csokoládék, pizzák, karjalai pirogok, Ambrózia-torta, mélyhűtött fahéjas tekercs, mangó- és dinnyefagylalt…Bekapcsolni a sütőt, elkészíteni a kávét, kitenni a vajat az asztalra, hogy ne legyen túl kemény… igazi vajnak kell lenni, az evési szesszió alkalmával mindig igazi vajnak kell lenni… bekapcsolni a zenét, kikapcsolni a telefont, és kezdődhet. Legszívesebben fagylalttal kezdem. Megtanultam, hogy kenyérrel akkor nem lehet kezdeni, ha már túl sok napja nem ettem… Böjt után ugyanis nem tudom kiadni magamból a kenyeret, lenyomhatom akár az egész kezemet is a torkomon. A fagylalt kiválóan alkalmas arra, hogy síkossá tegye az ételmasszát, amely ekképpen könnyedén feljön a gyomorból, és utána már minden tömör gyönyör. Ráadásul a fagylalt nagyon megfelelő a tiszta, gyors szesszióra is, mivel a frissiben kihányt fagylalt még mindig fagylalt ízű és illatú. Máskor a fagylalt után kenyér és vaj következik, de semmi folyadék, mert ha a kenyérre iszom is, nehezebben megy a hányás, pedig azt gondolnánk, hogy éppen ellenkezőleg… trallala-trallala… padampadampadam… mennyei… egy-két-há és kenyér, egy-két-há és sajt… a pizzák már készen állnak a sütőben… tehát pizza és egy-két-há szájba vele és szájba vele és szájba vele, és máris jöhet a süti…

Hogyan tudtam volna szert tenni bármiféle mértékletességre bármely kapcsolatomban is, a Hukkával való viszonyomban, az ágyban, egyáltalán bárhol? Lefekhetek valakivel anélkül, hogy szeretném őt, és szerethetek valakit anélkül, hogy lefeküdnék vele, de

egyszerre szeretni valakit és ágyba bújni vele nem tudok. A szerelemmel is túlzásba esem, és szerintem nincs is benne semmi izgalmas és romantikus. Talán éppen ezért határoztam el, hogy nem érzek semmit, hogy egyetlen érzés sem horzsolja fel a felszínt, mindenekelőtt pedig magam döntöm el, hogy a két liter savanyúkáposzta-levest most azonnal eszem-e meg. Ennek sem ahhoz nincs köze, éhes vagyok-e, sem ahhoz, mikor ettem utoljára, hiszen azt sem tudom, mikor vagyok éhes és mikor nem. Én döntöm el, kihányom-e a két kiló csokoládét most, vagy soha, hogy most azonnal csókolózzak-e vadul azzal a fazonnal, vagy soha az életben. De nem tudom, akarok-e csókolózni… és soha nem jelentkeztek heves öklendezéssel járó gyomorbántalmaim – mindig saját elhatározásomból hánytam. Ha úgy döntök, hogy csókolózni fogok, akkor csókolózom, ha enni akarok, eszem, s ha hányni akarok, hányok.
Szesszió alkalmával eltüntetem a szekrényből a Hukkának szánt ételt is. Néha így indul a szesszió: ha veszekszünk, azzal állok bosszút rajta, hogy megeszem a neki félretett ennivalót, és kihányom. Hukka mulat rajta, mert szerinte ez annyira fura, de számomra a lehető legtermészetesebb dolog, és feltétlenül szükséges. Azon keresztül állok bosszút Hukkán, ami számára a legdrágább, azaz önmagamon keresztül. Ennyire egyszerű. Kihánytam például a születésnapi tortáját, amit elvittem hozzá, betettem a hűtőszekrénybe, de aztán valami kis nézeteltérés támadt közöttünk, és amikor Hukka bement a fürdőszobába, fogtam a tortát, és hazaszöktem vele. A vendégek, akiknek már beharangozta az általam készített mesterművet, egy órával később érkeztek. Fogalmam sincs, milyen magyarázattal szolgált.
Ha Hukka megbánt engem, akkor nincs szüksége az én

tortámra. Ha Hukka megsérti a tortámat, akkor nincs szüksége rám. Vagy mindkettőnket akar, vagy nem kapja meg egyikőnket sem – és ez duplán bosszantana, hiszen neki készítem a legjobb tortát. És anya a legjobbat nekem készítette, aki a legdrágább vagyok az ő számára. Az ő anyja pedig neki. Ahhoz, hogy anya elfogyaszthassa az édesanyja által készített ételeket, természetesen Észtországba kellett utaznunk, s ott aztán a nagymamánál a tűzhely és a kemence egyenletes tempóban érlelte a válogatott finomságokat. A nagymama annyira megbetegedett, hogy nem tudott Tallinnba jönni, bár a meghívónk Tallinnra szólt, és nem máshová. Titokban kellett átszöknünk Tallinn határán túlra, vidékre. A külföldön lakók annak idején csak meghívóval látogathattak a Szovjetunióba, kivéve a néhány napos turistautakat, ám azokon is csak az ismert városokba mehettek, elsősorban Moszkvába, Leningrádba, Rigába, Tallinnba és Viborgba. Meghívóval hosszabb időt is ott lehetett tölteni, csakhogy a kérelmezés elbírálása számtalan olyan tényezőtől függött, ami a kérelmező előtt ismeretlen maradt, és nem lehetett biztosra venni, hogy a válasz pozitív lesz. Ráadásul csak közeli rokon, testvér, szülő és gyerek küldhetett meghívót, gyakorlatilag tehát a külföldön élő vérrokona. Később könnyebbedett a helyzet, és a külföldi vízumra jogosultak körébe már az ismerősök is bekerülhettek.

Az utazás mindig izgalmasnak ígérkezett. Leginkább azokra az évekre emlékszem, amikor az első éjszakát Tallinnban töltöttük Juulinál, anya régi ismerősénél. Reggel aztán ébresztő, anya lement a taxiállomásra sorban állni, ami jó sok időt vett igénybe, mert mindig végeláthatatlanul hosszú sorok kígyóztak. Végül felbőgött az udvaron a taxi motorja, és kezdtük lehurcolni a

csomagokat. Ha a sofőr felfogta, hogy jól fizető utasokról van szó, akkor a borravaló és a külföldi kapcsolatok reményében segített a cipekedésben, de ez kivételnek számított. A sofőrök általában a kocsi ajtaját sem nyitották ki az utasok előtt, bármennyire nehezen nyíltak azok kívülről is, belülről is, és az utasok táskáit sem emelték fel soha, nemhogy kinyitották volna a csomagtartót. Mindez arra késztette anyát, hogy szitokáradatot zúdítson a sofőrre, aminek természetesen semmi haszna nem volt, igaz, kára sem. A sofőr fütyült rá. Amikor megjelentek a magántaxik, beszállás előtt mindig meg kellett kérdezni a sofőrt, hajlandó-e elvinni oda, ahová indultunk. Ezt ugyanis egyáltalán nem lehetett biztosra venni, a kérdéssel az idegeinket és a lábunkat kíméltük. Egyszerűbbnek tűnt finnül beszélni, ilyenkor mindent el lehetett intézni még akkor is, ha a sofőr először csak annyit értett, hogy külföldivel van dolga. A kocsiban aztán oroszra lehetett váltani, hogy tényleg célba érjünk.

Az, hogy vonattal vagy távolsági busszal utazzunk, eleve ki volt zárva, már csak a rengeteg csomag miatt is. Minden szükséges dolgot Tallinnban kellett bevásárolnunk, hiszen vidéken nem mozoghattunk szabadon, és ott az áruk beszerzése is nehézkesebbnek látszott. Vonattal azért sem mehettünk, mert azon túl sok ember utazott, túl sok volt a tolvaj, és igencsak magunkra vontuk volna a figyelmet.

Igaz, hogy a taxi is elég feltűnő volt, hiszen vidéken kizárólag a kolhozautók jártak, tallinni taxik szinte soha, de nem maradt más választásunk. Nagyon kevés ismerősünknek volt autója, és anya bennük sem bízott annyira, hogy a segítségüket kérte volna. Semmiféle ajándék nem lett volna elég, mindig többet és többet kértek volna. És nem hiányzott, hogy akár egyvalaki is

tudja a pontos tartózkodási helyünket. A legegyszerűbb és legbiztonságosabb megoldásnak tehát az látszott, ha taxit hívunk, és tisztességes borravalót adunk a sofőrnek, azaz az útiköltség kétszeresét fizetjük. Ilyenkor a taxis segített kiemelni a csomagokat és nagy kupacba rakni nagymama udvarán, sőt megígérte, hogy értünk jön a megbeszélt napon. Biztatta anyát, hogy később is forduljon hozzá bizalommal, bármiről legyen is szó. Arcáról lerítt a lelkesültség, hogy nyugati kapcsolatra tett szert.
Ez Anna világa.
Anna világa ott van, ahol az édesanyja boldog.
A boldogságszigeteken minden nő szoknyát visel, ezért aztán Anna is szoknyára vagy ruhára cseréli a nadrágot, mihelyt hazaér az iskolából. Mert a szoknya kényelmesebb. A ’80-as években a finn nők nem viselnek szoknyát, a lányok sem az iskolában, így hát Anna farmert húz magára, hogy finnek álcázza magát Finnországban is, hogy beolvadjon, bár valójában semmi kedve hozzá. Egyszer az otthoni szoknyáját veszi fel, és az óvó néni megkérdezi, hogy születésnapja van-e, hogy ilyen takaros ruhácskába öltözött.
Annának a boldogságszigeteken is nadrágot kell viselnie, ha nyilvánosság előtt mutatkozik, de ilyenkor azért, hogy kitűnjék, hogy külföldinek lássék. Szoknya csak abban az esetben elfogadható, ha látszik rajta, hogy importáru, mint például a farmerszoknya. Nem lehet sem túl rövid, sem túl szűk, mert az ottani lányok előszeretettel hordanak ilyeneket, pedig Anna jobban szereti ezt a fazont, bizsergetően szép. Erre azonban majd csak tizenöt esztendővel később kerülhet sor, amikor az észt tinilányok hasonló sztreccs csípőnadrág viselésére térnek át, mint helsinkibeli kortársaik, és a boldogságsziget, Anna saját világa már csak az emlékekben létezik.
Ez nem igazság, ez egyáltalán nem Anna kedvére való,

hogy sehol nem szabad szoknyában mutatkoznia, hiába érzi jól magát benne.

Anya is lemondott a szoknyaviselésről Finnországban, amikor a gyerekek megbámulták a szoknyáját, és az anyukáknak el kellett magyarázniuk csemetéiknek, mi is ez a fura textildarab. Anya a boldogságszigeteken sem mutatkozhatott nyilvánosan szoknyában, mert neki is külföldinek kellett látszania.

Szoknyát olyan helyen viselünk, ahol jó lenni, a világon a legjobb… ahol macskakő van, és napsütés, és a szitkozódásoktól meg a sorban állásoktól függetlenül sok nevetés, piroslö cseresznyék és orgonaligetek, lepusztult kastélyok és szélmalmok, mohával borított szalmatetők, borókaillatú edényalátéteken ütött-kopott alumíniumfazekak és a kőrisfák szegélyezte dűlőutak végében szürkére aszalódott tejesbódék állnak.

Anya, anya, menjünk vissza!

1976

Katariina bevallja, hogy templomban járt. A bejelentést követő csend a rá irányuló tekintetektől terhes. Hogy merészeli! Egyáltalán hogy jut ilyen az eszébe? Karácsony napja van, ugyanolyan munkanap, mint bármely más, talán csak valamivel lazább. Valaki feleszel, hogy Katariina bizonyára viccel, elkezd nevetni, mire a többiek is sietve csatlakoznak hozzá, nehogy ostobábbnak tűnjenek, és hogy tudassák, mennyire nagyszerű és mulatságos viccnek tartják ők is Katariina bejelentését.

A finn hazament karácsonyra Finnországba. Katariina is szívesen hazalátogatna a szüleihez, de nem teheti, mert karácsony előestéjén, karácsony napján és másnapján is dolgozni kell, és a buszok nem járnak olyan sűrűn, hogy időben vissza tudjon érni Tallinnba. Hogyan ünnepelhetné az ember a karácsonyt, ha ugyanúgy munkába meg iskolába kell menni, mint bármely más napon? Így aztán a karácsony semmiben sem különbözik a többi közönséges naptól. A régi ünnepek helyébe újak jöttek, egészen más időben és teljesen más okokból. Katariina szeretné visszakapni a karácsonyát. Úgy érzi, joga van hozzá, joga van a karácsonyra kapott új hálóingekhez és a karácsonyi énekekhez, a fenyőfához, a gyertyákhoz és ahhoz, hogy otthon lehessen.

AMIKOR
EGYEDÜL
VAGYOK helsinki otthonomban, megkeresem az Észt TV adását. Kép nincs ugyan, de elég a hang is. Persze csak akkor, ha Hukka nincs nálam, mert különben magyarázkodnom kellene, hogy miért éppen az ÉTV-t nézem, márpedig erről nem akarok vele beszélgetni, nem akarok válaszolni a kérdésekre, még ha tudnék, akkor sem.
Anya nem beszél velem észtül, még véletlenül sem csúszik ki a száján egyetlen szó sem, bár egyébként rendesen keveri az észtet és a finnt. Ha másokkal észtül beszélget, vagy körülöttünk észtül beszélnek, félbeszakítja őket, leállítja a beszélgetést, és mindig megkérdezi tőlem, hogy értettem-e. Évről évre minden alkalommal újra megkérdi, bár a másik anyanyelvem észt, és magamtól megtanultam, anya akarata ellenére. Magamévá tettem a holt nyelvet, és nem voltam hajlandó lemondani róla, hiába járt Finnországba érkezésünk után minden egyes észt szóért szidás vagy pofon, ha éppen senki nem tartózkodott a közelben. *Mä kyllä tahaksin*. Pofon. *Pianoläksyt oskasin hyvin*. Fülhúzás. *Syön yhden őunan*. Nyakleves. Akkor a legnehezebb, amikor észtországi utunkról visszajövünk, mert ott benne élek az észt nyelvben, sok észt beszédet hallok. Lassan, megfontoltan beszélek, előbb végiggondolom, aztán mondom. Nem sok év kell hozzá, hogy végleg elhallgassak. Észtországban sem szólalok meg észtül, már nem is kevergetem a két nyelvet, de időnként észtül gondolkodom. Anya nem hiszi ugyan, de soha nem felejtettem el az észt nyelvet. S minthogy tíz éven keresztül egyetlen szót sem ejtettem ki

a számon észtül, anya lefordítja nekem finnre, amiről észt ismerőseivel beszélgetnek, kivéve, ha olyasmiről esik szó, amit nem az én fülemnek szánnak, mert ilyenkor nem tolmácsol, s abban a hiszemben él, hogy nem is értem. Nem ábrándítom ki, játszom az ostobát. Sok mulatságos történetet hallok így magamról és másokról is.
Amikor vendégek jönnek hozzánk, és én sokáig nem szólalok meg, mert nem beszélhetek észtül, finnül pedig utálok, ha már egyszer úgy van, hogy csak anya érti, hát tőle kérdezik, hogy beszélek-e észtül. Néha egyenesen tőlem kérdik, de anya válaszol helyettem, hogy nem, és azzal magyarázza, hogy a két nyelv hasonlatossága miatt könnyű kevergetni őket. És hogy aztán milyen borzasztó, ha Finnországban véletlenül észtül szólalok meg a homokozóban. Hogy semmiképpen nem akarja, hogy ruszkinak bélyegezzék meg a gyerekét, mert mit szépítsük, a ruszki már csak ruszki marad. Finnországban nem ajánlatos fennen hirdetni, hogy valaki észt. És aztán elmeséli, hogy mi történt, amikor egy teljes esztendőt töltöttünk Tallinnban, az egész család. Bár anyával csak finnül beszéltem, Finnországba visszatérve mintha tökéletesen elfelejtettem volna finnül. Mihelyt túljutottunk a vámon, azonnal észtül kezdtem el beszélni. Nem engedheti meg, hogy ilyesmi még egyszer előforduljon.
Anya nagynénje egyenesen a szemébe mondja, hogy nem tetszik neki anya hozzáállása a nyelvi kérdéshez, a többiek azonban csak hümmögnek, bár látszik rajtuk, hogy furcsállják, és nem értik, miért nem szeretné anya, hogy a gyermekéről kiderüljön Finnországban, hogy észt. Vitatkozni azonban senki nem akar, nehogy veszélyeztesse vele a külföldi kapcsolatot, de nem hiszik el, amikor anya elmeséli, hogy a finnek oroszoknak tartják az észteket, ugyanolyan ruszkinak, mint a többi

ruszkit. Pedig anyának ebben igaza van. A finnek szemében az észtek valóban oroszok voltak, éspedig elég sokáig. A finn iskolások nagy része csak akkor hallott az észtekről, amikor a rokon népekről tanultak. Nem győztek aztán ámulni és bámulni, hogy Helsinkitől 85 kilométerre lakik egy nép, amelyről eddig semmit nem tudtak. A baloldali érzelmű családok elvitték a kölkeiket Tallinnba, Szocsiba és Leningrádba, de a többiek számára ezek a városok éppúgy lehettek volna akár a tenger mélyén vagy a Hold belsejében.
Valahányszor Finnországban véletlenül kiderült észt családi hátterem, elsőként mindig azt kérdezték, tudok-e oroszul, játszottam-e gyerekkoromban orosz gyerekekkel, és ha igen, akkor milyen játékokat. Ugyan mi köze van ennek ahhoz, hogy észt vagyok? Miért nem kérdezett senki arról, hogy játszottam-e észt gyerekekkel? Én sem képzelem, hogy minden finn tud lappul vagy svédül. Ezek a kérdések felfoghatatlannak tűntek számomra. És miért is játszottam volna orosz gyerekekkel, amikor minden családtagunk és minden barátunk észt volt? A családban senki nem beszélt oroszul, és nem is hozott magával sehová orosz ismerősöket, hiszen nem voltak orosz ismerősök. Igazán furcsa lett volna, ha anya vagy bárki más odahaza oroszul beszélt volna. Ráadásul anya soha nem tanított engem oroszra, nem is engedte, hogy tanuljak, még annyira sem, mint észtül, bár a *szpaszíbá*któl, *pazsálujsztá*któl, *harasó*któl és *nyicsevó*któl nem sikerült megóvnia. Észtországban persze még különösebb jelenségnek tartottak, mint Finnországban, hiszen hiába jártunk olyan gyakran oda, csak félig-meddig beszéltem a nyelvet.
Igaz, hogy valamilyen oknál fogva Észtországban azok az oroszok is, akikkel valami dolgunk akadt – hivatalnokok, taxisofőrök – elsőként azt kérdezték anyától, amikor

engem megláttak, hogy beszélek-e oroszul. Esetleg még azt is megkérdezték, beszélek-e észtül, de ez valahogy mellékes megjegyzésnek tűnt, nem igazi kérdésnek, mint amilyen az orosz nyelvtudásom iránti érdeklődés. Anya mindig feldühödött. A sárga Volga hátsó ülésén. Az útlevél érvényesítésekor a zöld plüss- székeken. A váróterem piros műanyag borítású székén. Valamely jeles pártfunkcionárius képe előtt. Dühe nyilvánvaló volt, bár csupán egyetlen tagadószót vágott a Napfényes Atya mosolyával vigyorgó rendőr vagy taxisofőr képébe.
A finn komcsi családok viszont azt nem tudták felfogni, hogyhogy nem tudok oroszul. Hogy felragyogott az öröm az arcukon, amikor megtudták, hogy anya észt! Egészen izgalomba jöttek. Most, tíz évvel később, már értem, hogy azt képzelték, anya és én a hivatalos szovjet-észt politika álláspontját valljuk, ez magyarázza furcsa kérdéseiket és átszellemültségüket. El sem tudták képzelni, hogy számunkra Szovjet-Észtország nem a világ első szocialista államainak egyike, olyan példa, amelyet majd az egész világ követni fog, hogy a rádióban hallható hurrááá-kiáltások Észtország csatlakozásakor csupán addig tartottak, amíg engedélyt nem adtak a befejezésére; hogy a lelkes igenlések nem spontán születtek, hanem pontos forgatókönyv szerint történtek, ahogyan minden más megnyilatkozás, örömködés a Szovjetunióban.
Nem értették, hogy az én kicsi, hősies balti anyám hiába jött a népek barátságának hatalmas és győzedelmes honából, a Szovjetunióból, velejéig fehér patrióta volt, olyan, aki az alsó tagozaton nem kötött vörös nyakkendőt, ahogyan kellett volna, hanem kijelentette, hogy az megfojtja őt, és ezzel a frászt hozta a tanárára. Mi lesz, ha valaki jelenti, hogy ilyeneket mondanak az ő óráján? Hogy a tanár szovjetellenességre biztatja a diákjait, a kommunizmusra veszélyes generációt nevel? Nem akart

Szibériába kerülni.
Ezért szoktatott anya engem is hallgatásra. A rosszul megválasztott szavak ölnek. Csakhogy az a némaság, amit anya belém oltott, nem a jól nevelt copfos kislány hallgatása volt, hanem valami olyasmi, aminek a szótlanságon kívül semmi köze nincs a copfos kislány hallgatásához.
A terapeutám elég különösnek tartotta, hogy egy anya nem a saját anyanyelvén beszél a gyerekével, még a karon ülőt sem becézgeti, hanem idegen nyelven szól hozzá, ami még nem illik a szájába, nem fejezi ki az érzéseit, ami még számára is idegen és furcsa, így aztán a gyerek számára is idegen és furcsa. Meghökkentem. Tényleg furcsa? Soha nem gondoltam rá, hogy másként kellett volna lennie, de ahogy eltűnődtem, rájöttem, hogy egyetlen többnyelvű családot sem ismerek, ahol ne akarták volna, hogy a gyerek mindkét szülő nyelvét megtanulja. Szívesen tanítanak olyan nyelvet is, amelyet néhány generációval korábban beszéltek anyanyelvükként.
És amikor először hallottam Finnországban gyerekeket folyékonyan beszélni kevert francia és finn nyelven, megértettem, hogy nincs abban semmi különös, hogy a kétnyelvű apróság a beszédébe mindkét anyanyelvéből belekever szavakat. Nem voltam hát kivétel. Ez nem a nyelvek hasonlóságából fakad, és nem is jár azzal a következménnyel, hogy egyik nyelven sem tudja tökéletesen kifejezni magát, mint ahogy anya állította.

Anya arról is helyettem döntött, hogy Finnországban felnőve s ekként úgymond tősgyökeres finnként nem szükséges emlékeznem arra az országra, ahonnan ő származott, még akkor sem, ha el-ellátogattunk oda, s ő vágyott is vissza. Ezek az utazások nem is tűntek

valóságosnak, hiszen Finnországban senkinek nem tettünk róluk említést. Nekem finné kellett válnom. Úgy kellett beszélnem, járnom, úgy kellett kinéznem, mint egy finn lánynak, bár mindig úgy éreztem, nem vagyok a helyemen, hogy kilógok, mintha kinőtt kabátot viselnék, amelynek egyik ujja hosszabb, mint a másik, és olyan cipőt, amelyik minden lépésnél töri a lábamat.
Mindennek a tetejébe nem a megfelelő súlycsoportba tartoztam. *Ugye, megérted, hogy most már oda kellene egy kicsit figyelned.* Anna nem érti, de a védőnő újra rákérdez, hogy milyen magasak a szülők, és kéri, mutassa meg édesanyjának a testsúlyát és a magasságát tartalmazó lapot, bár Anna kérdés nélkül is tudja, hogy az anyja semmit nem fog érteni belőle, hanem azt feleli majd, hogy minél hivatalosabb papír, annál nagyobb hazugság.

Ezt a mostani állapotomat mindenesetre tizennégy év alatt értem el. Tizennégy esztendő, amely azzal telt, hogy az étkekről órarendet és naplót vezettem, az ételek között utazgattam, és kilóban meg kalóriában mértem az idő múlását. A kalorizmus egyértelmű helyeslése. Egy lépcsőfokot felfelé megtenni állítólag két kalóriába kerül, míg ugyanennyit lemenni egy kalóriába. Egy iskolai nap átlagosan háromszáz lépcsőfok. Abban az évben kezdtem el kilókban mérni az időt, amikor megálltam a növekedésben, és a védőnő aggodalmaskodni kezdett. 160 centi voltam akkor, és vagyok most is. A cipőméretem ekkor már évek óta nem változott. Az osztályban én voltam a legkövérebb lány – az alsó tagozatos osztály legkövérebbje. 53 kiló és 160 cm, akkora, mint anya, bár csak tízéves múltam. Most kevesebb vagyok, de akkor sem lehetett az túl sok, legalábbis én nem éreztem magam túlsúlyosnak, csupán a környezetem tartott annak. Klasszikus esete annak a női betegségnek, amit

evészavarnak hívnak. Felnőtt nő alakja és gyermeki lélek, és az egyetlen lány az osztályban, akinek már melle van. Talán ezért nem voltam… fizikailag… annyira laza, mint a többi korombéli. Figyelni kellett. Minden pillanatban résen lenni. Vállakat előretolni, karokat ütésre készíteni. Nagyméretű blúzokat kellett viselni, minél nagyobb, annál jobb, elöl semmi olyan minta, ami felkelthetné a figyelmet, mert soha nem lehetett tudni, melyik sarok mögül bukkan elő Oskari meg a barátai.

Néha véletlenül botlott a fiúba. Oskari olykor leselkedett utána, máskor csak csendben várt rá, és a tanárok nevetgéltek, hogy Oskarinak alighanem tetszik ez a lány. Így van ez, tudjuk mi jól. Egyetértő mosoly, jelentőségteljes pillantások.

Anna nem meri a fogasnál bekötni a cipőfűzőjét, hanem elsőként surran ki az osztályból, fogja a cipőjét, leszalad a földszinti lányvécébe, és ott bújik bele. Befűzi, hallgatózik, hogyan hagyják el a többiek az iskolát, hallani-e Oskari hangját, elment-e már, felvillan-e a fiú zászlóvörös inge valahol az udvaron, les-e rá valahol, egészen biztos, hogy igen, hacsak nem hiszi, hogy Anna már kiment az iskolából, akkor talán utánasiet, megpróbálja beérni.

Anna az órát nézi, és vár tizenöt percet. Oskari haverjai közül senki nem bírna ilyen sokáig várakozni az udvaron téblábolva. Üres az udvar… Anna tekintetével az utat fürkészi, igyekszik minél messzebbre látni, hogy van-e ott valaki, aki észrevehetné őt. Olyan útvonalat választ, ahol a legkisebb a valószínűsége annak, hogy Oskariba vagy a haverjaiba botlik.

Bár voltaképpen bárhol összefuthat velük. Ebben a tősgyökeres finn kisvárosban bármely pillanatban bármelyik sarok mögül előbukkanhat Oskari vagy valamelyik barátja. Az még hagyján, ha éppen egyedül van, azt még valahogy túl lehet élni, de mi van akkor, ha

történetesen apucival vagy anyával járnak a városban – jaj, nem, ez nem fordulhat elő. Anna nem bírná elviselni, ha a szülei látnák, mit csinál vele Oskari, hogyan ragadja meg, hogyan nyomul be a keze, és szorongatja, és mi mindent csinál még. Ezért figyel Anna éberen, valahányszor vásárolni megy, szemrevételez minden új embert, aki a látószögébe kerül, megriad, valahányszor vele egykorú fiút vesz észre, földbe gyökerezik a lába, tenyere az izzadságtól jéghideg lesz, amikor távolabb feltűnik egy szőke fej, épp olyan, mint Oskarié… De az a fiú nem Oskari, kerekebb a feje, és magasabb is, elfordul, és apjával valami sporteszközt nézeget. Anya nem veszi észre, hogy Anna oszloppá merevedett, mozdulatlanná dermedt, hogy minél észrevétlenebb legyen. Mert az szégyenletes, amit Oskari meg a barátai csinálnak vele. Nem az én hibám, de tényleg! Nem tehetek róla, hogy az egész alsó tagozaton egyedül nekem van mellem! És még ha a génjeimben volna is, ez nem azt jelenti, de tényleg nem, hogy minden egyéb is a génjeimben volna, szó sincs róla, egy szó sem igaz abból, amit ti mindnyájan gondoltok! Tévedtek! Menjetek innen! Nem szabad! Hozzátok vágom ezt a követ, ha nem tágultok innen! Tényleg hozzátok vágom! Hagyjátok abba! Ne! Nem szabad… nem szabad!

FACIPŐK
KOPPANNAK
A PADLÓRA, egyik a másik után, anya a mellemhez vágta őket, a mellem kicsi és érzékeny, szemérmetlenül fesledező. Anya kimegy, csapódik az ajtó. Minden előzetes figyelmeztetés nélkül repültek a facipők, a legnagyobb nyugalomban feküdtem itt a szobámban, amikor váratlanul nekem vágódtak. Már korábban is fájt a mellem. Két héttel ezelőtt valami sárgás váladék kezdett szivárogni belőle, nem tudom, mi lehet, de nem kérdezhetem meg senkitől, mert olyan kínos, bár nem tudom, mi a kínos benne. Magamban eldöntöm, hogy a pólóban lehet valamilyen anyag, ami ilyen tüneteket okoz. Vagy a nedvedzést is a gének okozzák. Vattát teszek a mellemre, hogy a sárga váladék ne üssön át, és a póló ne ragadjon rá a mellbimbómra, mert néhányszor így jártam, a nedv rászáradt, és nagy fájdalmat okozott, amikor letéptem magamról. Auu! A mellvarrás csak súlyosbítja a helyzetet, és hogy kevésbé dörzsöljön, könyökömet kissé előretolva járok. Auau. Egy évig igyekszem elkerülni a futást és az ugrálást, de Oskari miatt néha kénytelen vagyok futni, mert amit Oskari csinál, az most duplán fájdalmas.
Titokban mosom a holmijaimat, egyedül megyek szaunázni, akkor váltok ruhát, ha egyedül vagyok, vagy ha sötét van, hogy senki ne lássa, mi van a mellemmel. A vattabetétet gyakran kell cserélni, mert különben bűzlik, de ez fájdalmas dolog, először be kell nedvesíteni és óvatosan mozgatni, mielőtt leválasztanám, és újat tennék a helyére. A használt, megkeményedett vattacsomókat a szekrény mögé rejtem, és időnként megvizsgálom,

megszaglászom őket, különösen a legvaskosabbakat, és ugyanolyan izgalomba jövök tőle, mint a gyerek, aki a taknyát eszi. Ez az állapot elég sokáig tart. Nem mehetek az iskolával úszni. El kell lógnom, és nemcsak az úszásról, hanem sok másról is, de soha nem mondom meg, hogy miért. Aztán a gyógyszeres szekrénykében találok egy kenőcsöt, amire rá van írva, hogy a mellbimbón lévő sebre is jó, és használatba veszem. Amikor megszűnik a nedvedzés, eltüntetem a rejtekhelyről a használt vattadarabokat, egyiket a másik után, és melltartót veszek magamnak. A mellbimbókon még sokáig látszanak a bevarasodott sebek. Lassanként ki merem húzni magam, leopárdmintás, szűk nadrágot húzok, és kidüllesztem a mellem. Büszke vagyok gyönyörű testemre, s miután lefogytam, még inkább büszke vagyok rá. Szerintem a testem tökéletesen engedelmeskedik a parancsaimnak, és minden körülöttem lévőt engedelmességre késztet.

TIZENKÉT ÉVES VAGYOK. Vidéken vagyunk a nagymamánál, abban az évben, amikor anya hozzám vágta a facipőket. Valaki mosogat a konyhában. Csak a nagymama lehet. Csörömpölnek az edények. Általában anya mosogat, ez az ő feladata itt vidéken, de neki most más dolga akad, itt áll előttem a kisszobában, és dühös. Éppen felöltöztem, hogy elmegyünk együtt a szomszédba, és az ötliteres kannában tejet hozunk, de anya keze a földre terít, és a rúzs vörös vonalként kenődik szét az arcomon. Már túl nagy lány vagyok az efféle játékokhoz. Állítólag úgy nézek ki, mint egy szajha. Nem vihet magával, mert nem látszom külföldinek, az öltözékem még ahhoz sem eléggé külföldi, hogy elmenjek egy kanna tejért.
Azt hittem, hogy ez a nyár is olyan lesz, mint az előzőek. A városban, az éttermekben, vendégségben és az üzletekben most is finnek fogok mutatkozni. Hosszú bevásárlókörutakra megyünk majd, és dobozokat, csomagokat, textilgöngyölegeket meg kalapokat, arcfestékeket garmadával hordhatok ide vidékre, ahol rajtam, anyán és nagymamán kívül más többnyire nem is fordul meg. Magunk között voltunk, és én minden nyáron kiszórakozhattam magam a rúzsokkal, kölnivizekkel, körömlakkokkal, amikhez Finnországban nem nyúlhattam, mert nem fillérekért mérték őket. Az öböl innenső oldalán néhány rubelért nagy halom mindenféle gyönyörűséget lehetett kapni, ajakrúzst, harisnyát, harisnyakötőt, hajtűket, ezüstös szélű, nagy karimájú fehér kalapokat. Ezekért a tallinni letűnt időket idéző női holmikért a bolondulásig rajongtam. Utunk legnagyobb

élvezetét az jelentette számomra, hogy újra meg újra elmehettem vásárolni, a pult mögött várakozni, amíg a csipkéket, gombokat, csatokat papírba göngyölik. A sorban állók csak bámultak, hogyan vásárol egy ötéves apróság harisnyatartókat és fésűket meg csillogó gombokat olyan összegért, amely egy felnőtt havi fizetésének a negyede, és hogyan írták azt az összeget a papírgöngyölegekre vagy blokkokra, amiből az egyiket a göngyölegbe dugták, a másikat pedig nekem adták. Néhány helyen az első blokkot a pénztárgép adta, egyébként a fizetés módja ugyanaz volt; a blokkal be kellett állni egy másik sorba, a pénztárhoz, ahol a hangos pénztárgépre azért kellett várni, hogy a blokkon lévő összeget kifizessük, ekkor egy másik blokkot kaptunk, amivel vissza kellett menni a pulthoz, ahonnét elindultunk, és ahol végül a blokk ellenében megkaptuk a csomagunkat. Minden nagyobb üzletben így történt. Ehhez az esztelen rendszerhez kiválóan illett, hogy játszhattam a bevásárlókörúton lévő elegáns hölgyet, és rubelmennyiségünk jóvoltából igazi rubelekkel, igazi üzletben játszhattam az elegáns hölgyet, aki nem csak játékból vásárol. Így aztán ráunva a finnországi harisnyanadrágokra, százszámra vehettem harisnyatartót és harisnyákat, és itt vidéken a nagymamánál magamra húzhattam a puszta kedvtelésből vásárolt frincfrancos holmikat. Ráadásul még anya régi táncruháját is felvehettem, amit megtaláltam, és a tűsarkú cipőjét, aminek nagyon hegyes volt a sarka, és fémből kellett lennie, hogy ne törjön ki, és csodás hangot adott ki, amikor fel s alá járkáltam benne a konyha cementpadlóján és a kerti kavicsos úton. Ott táncikáltam a kisszobában a tükör előtt, amit nagymama nászajándékba kapott, elképzeltem, ahogy végigsietek az óváros macskaköves utcáin, és szinte hallottam, ahogy a

tűsarkak koppanása visszhangzik a szűk utcácskákon és a templomokban.
A szovjet divat évről évre változatlan maradt, mind játékok, mind ruhaneműk tekintetében. Igaz, az árak sem változtak, vagy már a gyárban rányomtatták, vagy a termékformát eleve az árral együtt készítették. De hiába maradt évről évre ugyanaz a kínálat kalapból és hajcsatból is, soha nem lett annyira elegem belőlük, mint ahogy a SZU örökös plasztikjátékaiból. A játékosztályon található, durva felületű és erős szagot árasztó szovjet műanyag játékokban semmi izgalmasat nem találtam. Finnországban tobzódtam a Barbie babákban és ehhez hasonló játékokban. A határ túloldalán azokban az években is lehetett kapni régimódi női holmikat, amikor más nem is sorakozott az üzletek polcain – a csipkéken, gombokon, hajtűkön kívül a kalaposztály kínálatában ezüstös szélű, kék selyemszalagos kalapok szerepeltek. De semmi más az egész üzletben, csak ezek az eszetlenül széles karimájú kalapok, amelyeket senkinek eszébe sem jutott elküldeni az ország belsejébe, ahol egyébként mindent mást örömmel vártak. Rubellel mindig remekül el voltunk látva.
Most járhattam az üzleteket, ahogyan korábban is, de többé vidéken sem szórakozhattam a bevásárlásokkal. Mi változott meg, miért kellett finn hercegnőt játszanom itt is, vidéken, és miért kellett egy finn hercegnő udvari viseletébe öltöznöm, türkiz tornacipőbe és neonsárga, dombormintás felsőbe, miért nem volt már aranyos, ha anya régi táncruhájába bújtam? Mikor kezdődött, hogy ezekben a ruhákban és az új arcfestékeimben úgy néztem ki, mint egy szajha? Mikor váltak a ruhák rongyokká, rongyszőnyegek alapanyagaivá, bár én a közeli kastély múlt századi grófnőjének éreztem magam bennük, akinek kékebb a vére, mint nagymama táljainak

zománcborítása, vagy kékebb, mint az orosz teáscsésze oldala? Miért nem lehetek bájos? Miért kell nekem ugyanolyan rondának lenni, mint amilyen te most vagy, anya? Anya gumikalucsnit visel, de a piros-fehér csíkos széldzseki és nadrág kellőképpen külföldivé, *välismaalainen*né teszi az öltözékét itt vidéken is.
Vajon akkor kellett véget vetni a játékaimnak, amikor megnőtt a mellem? Vagy megnövekedésük véletlenül esett egybe ezekkel az új szabályokkal, melyek úgy hangzottak, hogy ha azt akarom, hogy jól bánjanak a nagymamával és segítsenek neki, amikor rászorul, ha azt akarom, hogy engem is kiszolgáljanak, akkor finnek kell látszanom, és a lehető leglátványosabb *välismaalainen* ruhát kell viselnem, kőmosott vagy még korábban koptatott farmernadrágot vagy farmerdzsekit? Na jó, bármilyen másutt vásárolt hosszúnadrág megteszi, elég *välismaalainen*nek tűnik. Semmi esetre sem lehet olyan hatalmas szalagcsokor a hajban, mint amilyet az orosz lánykák, *plikák*, viselnek, de konty sem lehet, és hajcsat sem, isten őrizz!
Hiszen én is azt szeretném, hogy a nagymamának ne legyen semmi gondja, ugye, én is azt akarom?

1973

Lenin születésnapja tiszteletére tucatjával vitték a pálinkát Katariina munkahelyére, és mindenki remekül érezte magát. Katariina számára a nap további része is vidáman telik, este a finnel táncolni mennek a Kadriorg bárba. A portás bájolog a finnel, vigyorog, mint a pék kutyája a friss cipóra, és megkérdi, van-e a finnél rágógumi.

Amikor távoznak, a portás csak a finnre segíti fel a kabátot, Katariinát figyelemre sem méltatja, folytatja a tennivalóit. A finn végül megszólal: Na? – mire a portás hozza a kabátot, de nem adja fel Katariinára, még csak a finnek sem adja oda, hanem lehajítja a pultra, és annyit mond, hogy na, itt van, ez meg azé.

Katariina csak odahaza sírja el magát, miután a finn taxival hazaviszi. A csókolózás ezúttal elmarad. Megtiltja a finnek, hogy bármit is hozzon ajándékba, vodkát sem, bármilyen szép is az üveg. A korábban kapott, már üres Finlandia vodkásüveget a barátjának ajándékozza, aki már régóta kuncsorgott érte, és még néhány más üveget is, amelyeket hazai vodkával töltött meg, miután az eredeti ital elfogyott. Minden vendég meg akarta kóstolni a külföldről hozott vodkát, és mindenki egyetértett abban,

hogy sokkal jobb, mint a hazai, bár a jól ismert Sztolicsnaja volt benne.

Katariina marcipánt és kaviárt szerez, hogy Finnországba vihesse a finn, de nem fogad el ajándékot. Igaz, hogy miniszoknyát visel, de jól elboldogul a harisnyával és a harisnyatartóval, ha elég hosszú a harisnya, semmi szüksége

harisnyanadrágra. Ruhára való szövetet pedig kap az ismerősétől, akinek a cég „könyvtára" számára érkezett könyveket továbbítja. Éppen azért hozták létre a könyvtárat, hogy a kiadóktól kaphassanak észt nyelvű könyveket, amelyek egyébként elérhetetlenek volnának, olyan kis példányszámban adják ki őket. A finnből észtre fordított *Nyíltan a házasságról* című szexkalauz ára 57 kopejka, rá van nyomtatva a hátsó borítóra, de a városban már 20–25 rubelért árulják – a nyolcvanezer példányból egy sem jut el a könyvesboltokba. Az 57 kopejka értékű *Nyíltan a házasságról* című könyv öt rubellal megtoldva cseh ruhaanyagra cserélődik, amiből miniruha készül Katariina varrógépén.

ÉSZTORSZÁG FÜGGETLENNÉ VÁLÁSA nálunk nem okozott különösebb izgalmat. Nem emlékszem, hogy Finnországban miként adott hírt róla a sajtó. Csak a punkok *Szabadságot Észtországnak*-jelvényére emlékszem. Gondolom, anya hallani sem akart az egész dologról. Akkor már nem volt fontos. Nagymama a második szívinfarktusa után el sem tudott mozdulni a nagynéném mellől. Anya szeretett volna leutazni a nagymamához, kétségbeesetten próbálkozott, de nem lehetett, mert apuciról egy ideje semmi hírt nem kaptunk.

Apuci Moszkvából jött volna látogatóba, de nem hallottunk felőle, ki tudja, talán a vízummal támadtak problémák. Anya nem hagyhatott egyedül engem, de magával sem vihetett, mert ehhez nem volt elegendő pénze, apucitól pedig *ilyesmire* nem kérünk pénzt. És senkivel nem lehetett erről beszélni, senki sem akadt, akihez mehettem volna. *Ilyen dolog* miatt nem. A nagy tősgyökeres finn házban anya magányosan gyötrődött, leveleket írogatott, és leveleket várt, olvasatlanul átugrotta azokat a részeket, amelyek az egyre bővülő élelmiszer-korlátozásokról, kuponokról, valamint a hosszú sorokról szóltak, amelyeket ki kellett várni, hogy legalább azt megszerezhesse az ember, amire engedélyt kapott.

A nagynéni a boltajtó mögött álldogált, mielőtt munkába ment volna, ebédidőben és még munkaidő után is.

Lisztet, húst, makarónit, vajat, grízt – mindent, mindent jegyre adtak.

Miután a nagymamának semmi étvágya nem volt, nem jelentett számára gondot, hogy nem tudott sorban állni.

Anya mégis tudni akarta, mit enne szívesen a nagymama, követelte, hogy írja meg, mire vágyik – mindent beszerzek, tényleg mindent. Légy olyan drága, anyácskám, légy oly drága, és írd meg, bármi kívánságod van, bármire kedved támad, írd meg, és én elviszem neked, azt, amire már oly régen vágysz, amit oly régóta szerettél volna megkóstolni, de nem kaptad meg, mi volna az? És a valutás üzletekben ott is minden kapható, vásárolj onnan, hozok finn márkát, azzal fizethetsz. Finn márkáért tényleg mindent meg lehet venni. Anyácskám, drága jó anyám, enned kell! A zabkása nem elég!
Nagymama nem tudta, mit kellene írnia, mert nem tudta, mi volna kedvére való.
Anya mindent bekészített az utazótáskákba, amiről azt gondolta, hogy a nagymama meg tudja enni. Dühöngött az élelmiszer-szállítás útjában tornyosuló akadályok miatt, s miközben leveleiben evésre biztatta a nagymamát, arról is beszámolt – talán étvágygerjesztőnek gondolván –, hogy ő milyen ételeket készített, és Anna hogyan fogadta, hiszen Anna éppoly rossz evő, mint a nagymama, teljesen lehetetlen alak. Szerdán lazacot készített anya, ezt vajon szeretné a nagymama? Anna nem evett belőle, mert nem szereti a lazacot. Zabkekszet is sütött aznap, ezt is vihetne, ebből Anna több tepsivel megevett. És könnyen nyitható konzervdobozokban pástétomot lehet vinni, ezek sokáig eltarthatóak, meg egyéb, megfelelően kis méretű konzerveket, amelyeket hamar el lehet fogyasztani, mielőtt tönkremennének. Tartósított lazac is kapható. És mit szólna zacskós levesekhez? Nem kell hozzá más, csak forró víz, Anna is gyakran fogyasztja, naponta több zacskóval. Ha hozna ilyesmit próbaképpen, akkor a nagymama később elmondhatná, ízlett-e neki vagy sem. És valamilyen cukorkát, amit el lehet szopogatni.

A nagymama két hónappal a függetlenség kikiáltása után elhunyt.
Anyának már nem volt miért visszatérni oda, ahol az otthona volt.
Akkor léptünk először a független Észtország földjére, amikor a nagymama temetésére mentünk.

Amikor apuci végül megérkezett Finnországba, hallottuk, hogy valóban a vízum akadt el valamelyik irodában. A telefonközpont állandóan foglaltat jelzett. Apuci állítólag több estén át a telefon mellett ült a szállodájában, és várta, hogy a megrendelt távolsági beszélgetésre sor kerülhessen, de hiába.
Nem kacagtattad meg eléggé az irodában dolgozó bárisnyákat? – kérdezte anya.
Apuci úgy tett, mint aki nem hallja.

1972

Katariina finn barátja volt az első finn, akivel megismerkedett. Egyetemi évei alatt csak néhány finn turista látogatott el Észtországba, az elsők a ’60-as évek közepe táján. Barna kockás gúnyát viseltek, és tollas kalapot. A diákszállást adták ki a finn turistáknak, mert akkor még nem létezett a Viru Hotel, a Tallinn Hotelba pedig már nem fértek. Katariina azonban nem találkozott velük, mert amíg a szobájában finn turisták laktak, ő hazament vidéki otthonába.

Végzés után a Piritában tartott építőipari vásáron fiatal patrióta szakember minőségében jelent meg – így említették őt a vásáron tartott beszédben. Finnek is részt vettek a vásáron, bemutatták építőipari termékeiket, udvariasak voltak, és jól öltözöttek. De csak futólag látta őket. Ez volt minden, amit saját szemével láthatott a veszedelmes kapitalista ország, a *kapmaa* lakóiból.

A városban egyre többet lehetett hallani a finn építőmunkásokról, pontosabban a barátnőikről, akik azt képzelték, milliomoshoz mennek férjhez, ám Finnországba érve csupán az őmiattuk elhagyott családok és az eltartási kötelezettségek vártak rájuk. A férjek nemcsak hogy nem örvendtek a hitelkártyájukkal vásárolt holmiknak, hanem egyenesen kiborultak tőlük. Katariina nem kívánt ilyen pletyka tárgya lenni. Mindenki tudott a Tallinn Áruház eladónőjéről, aki rendkívüli zsákmányhoz jutott: férjhez ment egy nőtlen finn fiatalemberhez. A Tallinn Áruház nagy becsben tartott, fontos

munkahelynek számított, mert minden áru az eladókon keresztül cserélt gazdát, és az elárusítók tisztában voltak a helyzetükkel és azzal, milyen pótolhatatlanok ők az ismerőseik számára. A szóban forgó Elárusító Hölgy azt képzelte, hogy a finn fiún keresztül még magasabb pozícióba kerül, ám az új férj nem Helsinkibe vitte az Elárusító Hölgyet, hanem vidékre, ahol nyomban vödröt nyomtak a kezébe, hogy induljon megfejni a teheneket. Ez a rendkívül fontos személy a lehető leggyorsabban visszatért Tallinnba, és az egész város rajta mulatott, tessék, úgy kellett neki!

Katariina személyesen tárgyal Ellával, aki Katariina finn ismerőse hivatalos szobatársának a barátnője. A szobatárs valójában Ellánál lakik, bár Finnországban felesége és négy gyermeke várja. Ella tud finnül, az Inturistnál dolgozik, aminek jóvoltából utazhat is. Az ilyen remek munkahely feltétele természetesen az, hogy Ella… szóval azok közé tartozik, akik kopogtatnak. Finnországi útjukon a férfi elvitte otthonába Ellát, és mint észtországi barátját mutatta be a feleségének. Ella szerint semmi különös nincs abban, hogy a feleség által vasalt lepedőn alszik, és a feleség által készített ételt fogyasztja. Hiszen Katariina is tudhatja, hogy „a Szovjetunióban jó élni, ha van autó, lakás és finn szerető”. A kiküldetés lejárta után a férfi úgyis visszatér Finnországba, Ella pedig a korábbi pasasához. Nem is kell hozzá sok idő.

Mi van akkor, ha Katariina finnje is ilyen? Kétségeiről nem beszél Ellának, nem is kérdez tőle semmit, pedig megtehetné, hiszen Ella bizonyára tud ezt-azt, de olyan megalázó volna. Elég régóta találkozgat már Katariina a finnel ahhoz, hogy meghívja magához, és ez lehetővé teszi számára,

hogy megbizonyosodjon felőle, nem sumákolt-e, amikor azt állította, hogy nőtlen. Amikor a férfi Katariina kanapéján alszik, a lány a finn okmányaiból ellenőrzi állítása valódiságát. Az építkezésen dolgozó finnek ugyanis finn útlevelük ellenében szovjet tartózkodási engedélyt kapnak, amikor Tallinnba érkeznek. Az orosz nyelvű hivatalnokok miatt orosz nyelvű személyi okmányok kellenek, és a szovjet okmányokban mindig feltüntetik a családi állapotot, a gyermekek számát, a születési adatokat és a neveket.
A finn igazat mondott, nőtlen, és nincsenek gyerekei. Katariina fölöslegesen aggódott.
Azonkívül Katariina finnje szakember, nem pedig segédmunkás, mint ama bizonyos Elárusító Hölgy Simója volt. A szakembernek biztosítva van a munkája, és ezt a munkát városban végzi, nem holmi istállóban. Az is furcsa, hogy a finneknek külön segédmunkásaik vannak, külön a kőműveseknek, a vízvezeték-szerelőknek, a villanyszerelőknek és mindenkinek, itt pedig mindenki kőműves vagy vízvezeték- vagy villanyszerelő, egyikük sem segédmunkás, és egyiküknek sincs segédmunkása.
Talán minden szépen alakul majd Katariina és a finn között.

BIZONYOS ESETEKBEN

PERSZE minden nő kurva, ám egyesek kurvábbak másoknál. Van, akinek a vérében van, van, aki tanulta vagy belenőtt, van, aki természeténél fogva ilyen. *Miért kurva minden észt nő? Vajon a kurvaság a génjeikben van?* A teljes nyilvánosság előtt ezen elmélkednek Kirsti rovatában a *Helsingin Sanomat* napilapban.

Mire volt jó bevallani, hogy igen, anyám észt, bár végzettségét tekintve mérnök, mikor az állásinterjúkon úgysem a munkával kapcsolatos ötletei érdekelték a felvételiztetőket, hanem az, hogy milyen mértékben kész az „együttműködésre", akár egy vacsorán, nos, mit szólna hozzá?

Anya zsarolt, kényszerített és megesketett rá, hogy hallgatok félvérűségemről, akkor is, ha ennek nyilvánvaló bizonyítékai vannak, akkor is, ha anya a tanáraimmal folytatott beszélgetések során keveri-kavarja az észtet a finnel, ezt valahogy el lehet kerülni, hiszen az én beszédem, bőrszínem vagy a nevem nem árulkodik, sőt anya neve sem: Katariina. Akcentusa alapján gyakran azt hitték róla, hogy finnországi svéd. A külföldi utazásokat, ha ezekre valahogy fény derült, vagy valakinek sikerült belelesni az útlevelembe, a szülők munkájával lehetett magyarázni. A rokonlátogatásokat nem kellett titkolni, csak nem kellett elmondani, hol lakik a nagynéni, vagy fel lehetett cserélni apa nővéreivel, akik Finnország különböző pontjain laktak. Éppen elég volt, hogy az apai rokonság tudott a származásunkról. A lehető legritkább alkalommal akadt dolgunk velük, akkor, amikor apuci szabadságra jött Finnországba.

Megértettem, persze, hogy ha félvérűségem kiderülne, akkor csak azért akarnának engem, mert ruszki szajha vagyok, vagy ha nem akarnának, akkor azért nem, mert ruszki szajha vagyok, szaftos kis orosz pina. Így mondta anya. Másként viselkednének velem az emberek, ha tudnák, másként bánnának velem, más történeteket mesélnének, más dolgokról faggatnának. *Akkor senki nem akarna téged igazán.* Bepréselnék a kezüket a combom közé, mert végül is csak egy észt szajha vagyok, egy észt szajha kölke, és ha azt mondom, hogy NE, és ha a kalliói Kaivotorppa kocsmában nem fogadom el a kínált sört, akkor mit gondolok én, ki vagyok én, talán azt hiszem, jobb vagyok másoknál? Hogy merészelek nemet mondani egy becsületes, jóravaló finnek, akinek a hazája mégiscsak a fejlődés csúcsán áll!
Anyának talán igaza lehetett. Észtország nem Észtország volt, még csak nem is a Szovjetunió része, hanem csak Oroszország. Mindenésztet ruszkinak hívtak, és nem csupán minden orosz nőt, hanem minden észt nőt is szajhának tartottak. Ruszki szajha a finn piacon, nyakában tábla, amelyen az áll: pina 50 márka; vagy a tallinni utcákon járva ringó csípővel és olyan csillagszemekkel, hogy a finn fiú teljesen megzavarodott tőle, mert… pszt, Finnországban nincsenek ilyen nők! A finn lányok nőként csatát vesztettek az orosszal szemben, viszont kárpótlásul sajnálhatták a testvérnépet, és ruhaneműket gyűjthettek számára, és ismerős családot szerezhettek maguknak, akihez elvihették gyermekeik kinőtt ruháit, és mindenféle fölöslegessé vált vagy selejtes holmijukat. Sajnálat és irgalom. Szerintem ez elsőrangú jóvátétel volt. A cégek is szívesen vittek hibás termékszállítmányokat Észtországba, hiszen oda azok is megfeleltek.
Amikor már könnyebben lehetett ellátogatni

Finnországba, az ismerős családot meghívhatták magukhoz, és megcsodáltathatták velük a finn csodákat, és jogos büszkeséggel tölthette el őket, hogy ők finnek. Az észt lányokat meghívhatták a földekre epret szedni, mivel olcsóbb és szorgalmasabb munkaerőnek tűntek, mint saját hazájuk Levis-ülepű eprész lányai. Irene apja is onnan, az eperföldekről szerezte harmadik – vagy tán a negyedik – észt feleségét, a huszonegy éves lányt, aki férjhezmenetele után szó nélkül viselte Irene apjának régi tréningruháit. A férje szerint más ruhára nincs is szüksége. Irene szerint apja új felesége olyan ostoba – Ostobának is hívta a lányt –, hogy nem volt hajlandó megjegyezni az igazi nevét, s azt én sem hallottam soha. Az Ostoba alighanem három évvel lehetett idősebb nálunk, igen, valószínűleg három évvel.

Irenét a legjobb barátnőmnek tartottam.

A SZOVJETUNIÓBAN
HIVATALOSAN
NEM létezett prostitúció, sem szervezett, sem spontán. Egy szovjet állampolgár nem lehetett prostituált, feketéző, pénzváltó, kerítő vagy tolvaj, mert a szovjet állampolgár csak szovjet állampolgár akart lenni, és a szovjet állampolgár erkölcsével mindez nem fért össze. Egyetlen szovjet állampolgár sem akarta elhagyni szovjet hazáját, nem akart Nyugatra szökni, hogy részt vegyen a kapitalisták ármánykodásában, a nyugati fertőben és a munkásosztály kizsákmányolásában. Természetesen esze ágába sem jutott. A napsugaras Szovjethazában nem volt hiány semmiben, nem létezett éhínség, nem ismerték a korrupciót és a bűnözést, a sorozatgyilkosságról nem is beszélve – ilyen nevetséges dolgok vizsgálatára egyetlen milicista sem pazarolhatott időt, papírt vagy irattári helyet. Még hogy itt-ott kivéreztetett holttesteket találtak? Ugyan, az egész csak nyugati propaganda, amivel sárba akarták tiporni a szovjet becsületet! Hát nem a nyugati kémek terjesztették ezeket a pletykákat? A nyugati kémek ügynökei? A Nyugat-imádó hazaárulók? Túlságosan fehér észtek? Micsoda? Hogy politikai foglyok volnának? A Szovjetunióban nincsenek politikai foglyok! Mondjátok: ki mer ilyet állítani? Szeretnénk elbeszélgetni vele, csak barátságosan elbeszélgetni egy csésze kávé vagy tea mellett.

Anya talán soha nem használta azt a szót, hogy „szajha”. Talán túl „csúnya” szónak vélte. Helyette mutató névmásokat használt, mint például „olyanok” vagy „affélék” vagy „azok is azok” vagy „ott megy egy olyan”. A

„lump” és a „rongy” is beletartozott anya szókincsébe, de ezek egyikében sincs egyenes utalás az adott szakmára. A „szajha” szót tulajdonképpen Finnországban hallottam először, amikor úgy nyolcéves lehettem. Akkor anya elmagyarázta, mit jelent a szó: fizetett nő. Kortársaim nagy része nem ismerte a szó jelentését, tetszés szerint bármikor bárkire alkalmazta, mire én koravénen megjegyeztem, hogy nem, ezt nem lehet mondani, ezt a szót nem használjuk sem férfira, sem székre. Szerintem a legmulatságosabb az volt, amikor a fiúk, valamit megértvén belőle, a szakácsnőket meg a tanárnőket kezdték szajházni, akiket ez eléggé meghökkentett, hiszen nem léteztek fizetett nők.

A határon túl a prostitúció csupán egyike volt a sokféle szakmának, Finnországban azonban valamiképpen absztraktabb fogalommá vált, valami olyasmivé, amivel nem jár sok pénz, ami nem munka, hanem a nő személyiségének vagy természetének sajátossága. Olyasmi, amitől a nőknek lángba borult az arcuk, és szégyellték magukat, nem úgy, mint a határ túloldalán, ahol a prostituáltak büszkén és diadalittasan vonultak külföldi ruhájukban, olyan kabátban, amely többe került, mint sokak éves fizetése. Azt persze nem lehet állítani, hogy a társadalom megbecsült tagjai lettek volna. Mindaz, amit magukon viseltek, irigységet és tiszteletet ébresztett, és valamiképpen érinthetetlenné tette őket. Az öltözékük volt a vértjük, amelyről anya felismerte őket. Anya fontosnak ítélte, hogy meg tudjam különböztetni e szakma képviselőit más nőktől. Azok meg azok. Az ott.

Kurvaszakértő anyám az ítélőbíró biztos hangján és arckifejezésével mutat rá azokra a nőkre, akik ezt a mesterséget űzik. Anna folyton páholyban érezheti magát, miközben apucihoz menet Moszkva felé zakatol velük a vonat, amely Oroszország-szagot áraszt, és a

kupékban csajkapoharakból ihatják a teát, vagy Leningrádba menet vagy hajón Tallinn felé tartva – anya vagy apuci munkája miatt, vagy a rokonok miatt, vagy csak úgy –, és ott Anna és anya étteremből étterembe mennek, naponta ugyanazokban az éttermekben ülnek „azokkal” a nőkkel együtt. Anya azt mondja, hogy otthon Finnországban éppen elég krumplit főzhet, itt fehér asztalnál szeretne étkezni, és „utóételként” felhajtani fél vagy egy deci konyakot. Mi mást lehetne tenni az anya és Anna rendelkezésére álló pénzzel? A feketén szerzett rubelt nem lehet beváltani márkára. Azonkívül ott van a legjobb kiszolgálás, a legjobb étel, ahol a kurvák vannak… ott minden a legjobb. Ahová pedig csak helybeliek járnak, és sorban állnak, ott az van, ami a bot másik végéhez tartozik.
Így aztán Anna a Viru Hotel éttermében a fehér asztalnál, halvány füstfelhőn keresztül nézi a tovalibbenő neccharisnyás, csipkeharisnyás, harisnyanadrágos lábakat, a csupasz lábszárakat, a tűsarkú cipőket, a hajzuhatagokat, a parányi retikülöket, a külföldi – többnyire More – cigarettát tartó ujjakat és rajtuk a vörös lakkot, a vörös szájrúzst, amely mögül orosz szavak ömlenek, a fodros blúzokat, széles öveket és karcsú derekakat. Hallgatja a csábító kacagást, a vidám, sokat ígérő derűt, a Viru Hotel bárjában portyázó nők nevetését, amint hajzuhatagukat rendezgetik, követi a tekinteteket, a szemérmetleneket, az ígéreteseket, a különféle férfiak ízlésének megfelelő tekinteteket. Az a hevülettől vörös arcú férfi is, aki az imént kísérte fel a hotelszobájába a családját, odamegy beszélgetni a tatjánához, aki úgy lóbálja a lábát, hogy a cipője talpára írt összeget láthassák az ügyfelek. A hevülettől vörös arcú férfinak szemlátomást megfelel a tatjána által kért összeg, mert a párocska eltűnik a Viru Hotel homályában, de

éppen csak annyi időre, amennyi alatt fel lehetett hajtani egy pohárral, és akár a pénzváltást is el lehetett intézni. Hiszen olyan lassú itt a kiszolgálás! A szobában várakozó feleség, ugye, ismeri ezt, szovjet kiszolgálás, hiába vannak az Inturist szállodájában, ahol a vendégek kizárólag valutás külföldiek.

Mindenütt egyformán érdekes volt, akár a Viru Hotel presszójában, a valutabárban, a grillbárban vagy a vadászteremben és az étteremben. Anna a fagylaltadag mellől figyeli, meddig kell azoknak a különösen elnyűtt hölgyeknek ott üldögélni és várakozni. A bőrárusok általában meglehetősen elnyűttek. Vagy talán csak a finn nők fakóságához szokott szem látja e szakma képviselőinek arcszínét rikítónak, és ugyanilyen megszokásból tűnik a boglyas, szőkített, tövénél fekete és zsíros haj elnyűttnek? Anna lóbálja a lábát a túl magas bárszéken. Kecses tűsarkú lábak távoznak vagy érkeznek, beugranak egy kávéra és cigarettára, az elnyűttek közbe-közbe várakozni kényszerülnek, mégis, amikor Anna és anya távoznak, már egy sincs a bárban azok közül, akik érkezésükkor ott időztek. Vajon ezek az elnyűttek olyan elsőrendű kémek, vagy olyan sokat fizetnek a portásnak, hogy beereszti őket? Mennyit vajon? A valutabárba a helybeliek csak egy külföldi vendégeként és annak társaságában mehetnek be. Anna tudni szeretné, de nem kérdezi meg anyától, mert Anna nem olyan gyerek, aki kérdezősködik. Talán maga is rájön, ha elég sokáig figyeli a nőket.

Anna még olyan kicsi, hogy senki nem jön érdeklődni, mennyibe kerül.

A mandarinturmix finom.

Anna a Seppälä áruházban vásárolt halványkék vászonnadrágot, csíkos pólót és farmerkabátot visel. Ilyen öltözékben bárhová bemehet.

1971

Na, milyen volt odaát?

Toomas háromnapos finnországi útról tér vissza. Rendkívüli szerencsével a szakszervezeten keresztül turistavízumhoz jutott.

Ne is kérdezzétek! Minden csendes, az autók csak elsuhannak melletted, az utcák hihetetlenül tiszták, az üzletek teli áruval. És a szállodában olyan ételt kínáltak, amelyben a krumplinak krumpli- színe volt! A városba persze nem mehettünk egyedül, a felügyelő állandóan a nyomunkban járt, csoportban vittek városnézésre és a politikailag fontos helyek megtekintésére, de…

A margarinjuk is jobb, mint a mi vajunk!

Visszafelé a hajón már a jól ismert hangulat uralkodott, és a krumpli újra kék volt.

A kék krumpli a szuperfoszfáttal trágyázott „szuperkrumpli”. A kolhozoknak át kellett térniük a szuperkrumpli termesztésére, hogy az előírt mennyiséget be tudják takarítani. A termés bőséges volt és nagy szemű, de megfőzve büdös lett, kihűlve pedig megkékült. És az íze… Jobb helyeken ilyen krumplit nem kínálhatnak, ezért az éttermek igyekeznek a parasztoktól beszerezni, akik marhatrágyát használnak. Ez lehetővé teszi Katariina édesanyjának, Sofiának, hogy kerékpárt vegyen magának, és hozzájáruljon lánya továbbtanulásához, mert Katariina az ösztöndíjából nem tud megélni. Sofia a háza körüli telken eladásra szánt krumplit kezd termeszteni, és reméli, hogy nem

kísérleteznek ki jobb minőségű szupert vagy helyette valami mást. No, más sem sikerült nekik, miért éppen a trágya sikerülne. A *vene värk* mindig *vene värk*, orosz vircsaft marad.

1975

Voldemar felesége a nappali fala mellé állít egy asztalt, amire a jegyektől kezdve a sorba rendezett számlákig mindent kirak, amit a férje hozott. A vécépapírtekercs a számlák végén kap helyet, és mindenki megtapogatja. Virágmintás! Képzeljétek, virágszirom puhaságú és virágmintás vécépapír! Katariina restelkedik, bár a finn barátja nem tanúja a jelenetnek. Voldemar felesége Katariinát is odahívja az oltárként feldíszített asztalhoz, és a lány nem tud nemet mondani.

Katariina, ne állj ott az ajtóban, gyere csak bátran ide, nézd, virágos vécépapír, mit szólsz hozzá?

Minden ismerőst meghívtak, hogy csodálják meg a Voldemar által hozottakat, és hallgassák meg, milyen is volt OTT valójában. Voldemar versenytáncosként külföldi versenyeken vesz részt, az igazi Nyugaton, nem csak a keleti blokk országaiban. Ó, igen, Voldemar fia is sportoló akar lenni, hogy Nyugatra mehessen.

Katariinának van egy másik ismerőse is, aki eljutott Finnországba, természetesen sportoló, Erik Brunmeisternek hívják, középtávon észt bajnok. Erik két üveg vodkát vitt magával, amit a szálloda takarítója nyomban meg is vett, valamint néhány cigarettát – ilyen tanácsokat kapott a Finnországot megjártaktól, s hogy a szálloda takarítója biztosan azonnal jelentkezni fog. Magas, vékony férfi lévén visszafelé jövet tizenkét széldzsekit hozott át, mindet magára öltve. Nem is sejtették a vámosok, nevetett Erik.

Barátja, Kaarel, aki testesebb volt nála, csak három nejloninget tudott magára erőszakolni. Próbált volna többet is, de túl feltűnő lett volna. Zoknija szárába sikerült elrejtenie egy pakli pornókártyát és finn kondomokat, melyek közül az előző behozatala szigorúan tilos volt, mint minden egyéb pornográf anyagé. Az utóbbiból nem sok haszna lett volna, ha megtalálják a vámosok, mert bár legálisan be lehetett hozni saját használatra, ám a vámosoknak vagy fel kellett volna nyitniuk a csomagolást, vagy tűvel megszurkálni, hogy kiderítsék, mit rejt az átlátszó kis csomagocska. A szovjet kondomokat papírzacskóban árulták. Csak néhány kopejkába került ugyan, de szárazsága miatt szinte lehetetlen volt felhúzni sérülés nélkül. Ráadásul senki nem merte a gyógyszertár pultjánál megvásárolni, másutt pedig nem lehetett kapni.
A legjobb barátoknak egy-egy Sultan kondom jutott. A nős barátok kettőt kaptak, egyiket a feleséggel, másikat a „szamócákkal" való együttlétre. A kakasfej formájú csodagumiról nem volt szabad említést tenni a barátnőknek. Katariina véletlenül szerzett róla tudomást, és megeskették, hogy nem árulja el a fiúk barátnőinek. A kakasfej formájút ugyanis nem a barátnőkkel, hanem kifejezetten a feleségekkel meg a „szamócákkal" való hancúrozásra szánták. „Szamócá"-nak az első osztályú nőt hívták, aki egyetlen éjszakára szolgált, de nem tartós kapcsolatra. A másodosztályú nőt „áfonya" névvel illették – ezek a kissé már megkopott, idősebb hölgyek általában többet is ittak a kelleténél. A barátnők egészen más kategóriát alkottak.
A pornókártya körbejárt, minden fiú egy egész napig magánál tarthatta, persze a barátnők nem

szerezhettek róla tudomást, és senki nem tudhatta meg, honnan származik a pakli, nehogy pornográf anyagok terjesztéséért Kaarelt kivágják az iskolából.
Miután körbejárt a kártya, a pakli visszakerült Kaarelhez, néhány fiúnak azonban sikerült másolatot készíteni róla, s ezek aztán tovább terjedtek a maguk útján. Katariina is kapott egyet, ha már tudomást szerzett róla, de aztán senkinek egy szót se!
Ilyeneket mutogatnak a kapitalista országokban? Finnországban? Csak úgy? Ilyenek a *kapmaak?*
A feleségek állítólag elismerően nyilatkoztak azokról a kakasfej formájúakról. A „szamócák” véleményére senki nem volt kíváncsi.

VÁRAKOZÁS
A LÉPCSŐKNÉL,
AMELYEKEN leereszkedve a kikötői terminál területére jut az ember. Öröm és izgalom szorítja össze a gyomrot. A vámon túljutva elsőként a kurvák tűnnek fel a jelzőszalag mögött, amely a terminálnak a helybeliek elől elzárt részét jelöli; ide csak külföldiek léphetnek be. Korábban a jelzőszalag helyén lengőajtó volt, ugyanolyan borsózöld színű, mint amilyennel mindenütt találkozni, a határőrök egyenruháján, a hadsereg autóin és teherautóin, mindenütt szembetűnően, bárhová menjen is az ember. Zöld, zöld, zöld, de reményt nem ad.

Ahogy enyhült a helyzet, az ajtón kívül még jelzőszalag bevezetése is szükségessé vált, aztán már csak jelzőszalagot használtak, amelyet mindig más és más helyen húztak ki, végül a helybelieket egyáltalán nem engedték be a terminál területére. Most kénytelenek odakint várakozni; a külföldről érkezők számának növekedésével az őket fogadó tömeget már nehezen lehetett kordában tartani. Mindenki kezében virág, őszirózsák, aszparáguszágak, szegfűk, margaréták, ciklámenek, sok-sok ciklámen. A finnek pipijei közül már csak néhányat látni. A jelzőszalag bevezetése előtti időben szinte lehetetlen volt kijutni a terminálból. Szorosan egymáshoz tapadt, izzadt emberek a légkondicionálás nélküli csarnokban. Nyakak nyúltak lehetőleg minél hosszabbra, lesve, mikor jön már az, akire várnak, az amerikai nagynéni vagy a svédországi unokatestvér, mikor, jaj, mikor, ott jön-e vagy amott… a nyúlt nyakak csoportján és a megnyomorgatott virágok között leginkább csak többek egyesített erejével sikerült

keresztülvergődni, úgyhogy ebből a szempontból szükség is volt a fogadókra.
A Finnországból indulók közül senkinek sincs annyi csomagja, mint Annának és az anyjának. Anna ezt nagyon izgalmasnak találja. Az óriási útitáskahalmok füstölgő mozdonyokat idéznek meg, barna útiládákat és kalapdobozokat, nagy utazást, igazi kalandot idéznek, miképpen nagy kaland az is, hogy a határ túloldalán úgy lehet bevásárlósdit játszani, hogy a valóságban is összevásárol mindent. Anya már az első utakra vett egy irdatlan nagy piros szatyrot, aminek önmagában alig volt súlya, így ezekhez az utazásokhoz kiválóan megfelelt. Aztán ott van még a hatalmas fekete útitáska és a kézitáskák, valamint Anna kicsi táskája, benne a fluortablettákkal és a furulyával. Hajnali negyed négykor anya és leánya sietős léptekkel, szatyrokkal megrakodva haladnak a sötét, tősgyökeres finn kavicsúton, amely az Anna számára szokatlan, hűvös és tiszta háztól vezet a városba és a vasútállomásra. Még az újság sem érkezett meg. Anyának nincs pénze taxira, mert még mindig nem kapta meg a finn útlevelét, ki tudja, miért nem adták meg neki, csak vízuma van, és ez aggasztja Annát. Anya ezért nem kap munkát, sem pénzt sehonnan, legfeljebb valami fordítást apuci munkahelyén keresztül, pedig nagyon jó szakember, csakhogy ebben a furcsa és hideg fényű országban ennek nincs semmi jelentősége. Nem értékelik. Ezért kell gyalog menni a városba. Helsinkiben úgyis taxit kell fogni. Két taxira viszont nem telik Finnországban.
Sietni kell, mert hajnali négykor indul a vonat a tősgyökeres finn vasútállomásról, és ez az egyetlen vonat, amellyel éppen hogy elérhetik a hajót. Helsinkiben nem éjszakázhatnak, nincs rá pénz. Hat órára Tamperébe érnek, ott őrült gyorsan át kell szállni, átrohanni az aluljárón az összes csomaggal, szatyorral, nehogy lekéssék

a Helsinkibe induló vonatot. Öt percük marad az átszállásra. Mindennek a tervek szerint kell történnie, mert sem a vonatot, sem a hajót nem szabad lekésni. Hajó naponta csak egyszer megy, és Helsinkiben éjszakázni túlságosan drága mulatság lenne. Helsinkibe érve taxiba kell ugrani, és mielőtt még a kikötőbe hajtanának, nyomás a Tehtaankatura elhozni az útleveleket és a vízumokat. Míg anya bent van a Szovjetunió nagykövetségén, Anna a taxiban várakozik. Soha nem lehet előre tudni, milyen gyorsan végez, elérik-e a hajót. Mihelyt a keleti határ átlépéséről és a szovjet ügyintézésről van szó, az idő egyszeriben bizonytalanná válik, és kezdődik a sorban állás. Az sem lehet tudni, megkapták-e vízumot. Többnyire nincs ebből gond, de biztos soha nem lehet az ember. Anna abban sem biztos, hogy anya kijön-e egyáltalán a követségről. Még nem fordult elő, hogy bent maradt volna, de ki tudja.

Amikor az öböl mindkét oldalán megnövekszik a túlpartra igyekvők száma, a nagykövetség előtt elképesztő hosszú sorok kígyóznak, kinyúlnak egészen a kapuig és azon is túl, ki az utcára. Anya azonban még akkor sem áll be a sorba, hanem előrenyomul, és behussan az épületbe, ami ugyan hangos felháborodást vált ki a várakozókból, de nem akkorát, hogy ne sikerülne megszereznie az útleveleket meg a vízumokat és visszatérnie Annához és a csomagokhoz. A hivatalos szerveket nem érdekli, hogy anya előrefurakodott, és a sorban állók sem mernek nagyobb zajt csapni, talán attól tartva, hogy emiatt esetleg ők nem kapják meg a papírjaikat.

A kikötőbe érve a taxisnak össze kellett szednie minden erejét, hogy legalább az egyik nagy útitáskát ki tudja emelni a csomagtartóból. A terminálban szerencsére található poggyászkocsi, amire nagy nehezen fel lehet halmozni az összes koffert, s azzal odakanyarodni a

jegyellenőrzésre váró sorhoz. Idegesítően sokáig tart. A finn vámos soha nem kérdez semmit, csak rápillant az útlevélre. Gyorsan fel lehet jutni a hajóra. A *Georg Otts* az egyetlen turistahajó, amely Helsinki és Tallinn között közlekedik. A hajóúton Anna vásárolni megy a vámmentes boltba, nézegeti a hajó falán látható fotókat, amelyek Ottsról készültek különböző szerepeiben, amint Csajkovszkijt és Mozartot énekel, és Fruit Dropsokat szopogat lassan, nem megrágva – ez utóbbit Anna csak később tanulja meg.

Amikor a hajó Tallinn kikötője felé közeledik, anya a bárba akar menni. Valahányszor feltűnnek Tallinn tornyai, anya felhajt négy centiliter Kirshberryt, amit Anna is megkóstolhat. Anya ideges, apró kortyokban iszik, lötyögteti a pohárban az italt, figyeli a jégkockák mozgását, mindig ugyanabban az időben, egy órával a kikötőbe érkezés előtt, egy órányi idő van arra, hogy a bárba menjen, újra meg újra összekulcsolja a kezét, és pörgesse a jégkockákat. Anya és Anna évről évre ugyanannál az ablaknál ülnek, innen látják az Óváros templomtornyait, a kikötő emelődaruit és a szénhegyeket. Nemsokára kikötünk. Nemsokára a vámnál állunk sorban, útlevél-ellenőrzés és vámolás. A részegek gajdolnak és megpróbálják összeszedni magukat. A férfiak inge a nadrágjukon kívül lifeg, és virítanak a fehér sportcipők. Mindenki panaszkodik a sorban állásra, a lassúságra és a rossz levegőre. Nemsokára izzadság csorog végig a hátakon az átforrósodott terminálban, és Anna abban reménykedik, hogy a vámnál csak átvilágítják a csomagjaikat, jaj, nehogy előkerüljön a nagymamának szánt rádió, és anyának vissza kelljen hoznia Finnországba, mert ha megtalálják, akkor ráírják a vámáru-nyilatkozatra, pedig anya nem tett említést

róla. Csak átvilágítani, legyetek olyan jók, ne nyissátok ki a csomagokat! Nagymama ágyban fekvő beteg, nem bír olvasni, nagymamának szüksége van a rádióra, de tényleg, jaj, ne nyissátok ki a szatyrokat! Azt a kávéfőzőt pedig Juulinak kell vinnünk, aki intézi nagymama anyának írott leveleit.

Anya azt lesi, hogy még az útlevélvizsgálat előtt feltűnik-e azon idősebb férfiaknak valamelyike, akik ott álldogálnak poggyászkocsijukkal a terminálban. A finnek nem szokták meg, hogy mások cipelik a poggyászukat, nem tudják, milyen előnyökkel jár ez. Anya azonban szemfüles. A legjobb esetben az történik, ami most is. Az öreg a kocsijára halmozott poggyászt végigtolja az útlevélvizsgálatra várakozók sora mellett, így anya és Anna sorban állás nélkül egyenesen a vámhoz jut. Az átvilágítás után az öregember ismét felhajítja a csomagokat a kocsira, kinyomul vele a tolóajtón, bele az izzadt embertömeg kellős közepébe, és otthagyja anyát és Annát a poggyászaikkal.

A vámosok egyetlen csomagot sem nyitottak fel. Micsoda szerencse! Semmi más, csupán átvilágítás, az ékszerek, pénzek és útlevelek ellenőrzése.

Anya tíz finn márka borravalót adott az öregnek, csakhogy aztán egyedül kell boldogulni a poggyásszal. A poggyászkocsit nem szabad kivinni a terminál területéről, és a taxik nem jöhetnek el a terminálig, hanem elég messze parkolnak, a számukra kijelölt helyen.

Anya otthagyja Annát, hogy ügyeljen a holmijukra, és elmegy, hogy rábeszélje a taxisofőrt, hajtson a terminál elé, ami persze nem sikerül neki, hiába tör ki belőle a meglehetősen elvtársiatlan szitkozódás. A sofőrnek esze ágában sincs kimászni a kocsiból és segíteni a csomagok berakodásánál, még akkor sem, amikor azokat már odacipelték a taxihoz.

A taxis viselkedése csak akkor változik meg, amikor kellő távolságra jutottak a határőrségtől és a határőrök zöld katonasapkájától.

ANNA
VILÁGÁBAN

TOVÁBBHALADNI sehol nem lehet. A továbbhaladáshoz sorba kell állni, mindenütt sorba állni és várakozni, a taxinál, a hivataloknál, kávéházban és textilboltban, a vámnál. Ha valahová el akar jutni az ember, először sorba kell állni. Ha valamit venni akar, sorba kell állni, akár a húsbolt üres pultja előtt is, amely mellett a hűtőládák üresen zúgnak, legaljukon esetleg néhány pelmeny, krinolin vagy sertésköröm árválkodik. Egy szép napon talán a sertésnek egyéb részei is ott lesznek, ha majd az észt sertésfajtát olyan disznóvá nemesítik, amiből nem csak a füle, a farka és a lába fog ott zúgni a hatalmas hűtőláda alján a fehér zománcedényben, miközben a mocskos köpenyes elárusítónő savanyú ábrázattal, mozdulatlanul áll mögötte, golyós számolótáblája mellett. Az Észtországban nevelt sertések egyéb részeit ugyanis *moskvasse* szállítják… mindig mindent a feneketlen Moszkvába visznek… *moskvasse*… itt semmi nem marad… Moszkvába… Moszkvába… vagy a pórnép számára hozzáférhetetlen boltokba.

Amikor a *glasznoszty* és a *peresztrojka* szavaknak elérkezik az idejük, a Volga taxikat lassanként más márkájú autók váltják fel. A sorok gyorsabban fogynak. Megjelennek a magántulajdonban lévő Lada taxik, melyek olyan szűkek, hogy az embernek a szájában a térde. A taxisok fütyülve a korlátozásokra őrült sebességgel száguldanak, a kocsik pattognak a hepehupás utakon, minden gödörnél és kőnél a levegőbe szökellve. Más autó nem is nagyon jár az utakon, még nagyon kevés

van belőlük, csak elvétve lehet találkozni velük, többnyire még mindig a kolhozok teherautói közlekednek, ugyanúgy ugrándozva-szökellve. Meg néha egy-egy busz, amelyik kevésbé ugrándozik.

Anya szidja az embereket, hogyan lehetnek ennyire birkák, hogy a legcsekélyebb tiltakozás nélkül tömörödnek egyik sorból a másikba, csak állnak bambán, kérdezősködés nélkül, és engedelmesen követik a kifeszített kötelet, mintha más megoldás nem is létezne. Tökfilkók, mind!

Anya nem bírta az ilyesmit, ezért is hagyta el az országot, a birkák országát, a birkává vált országot. Ezért vonul anya a sor elejére, és bár visszarántják, ő csak megy, megy, mígnem aztán mégis meghunyászkodásra kényszerül, és be kell állnia a sorba. Anna közben nézelődik, figyeli az embereket, az aranyfogakat és az orosz nők szőrös lábát, amint előbukkan a mintás kartonruha alól. Egyszer látott egy igen-igen rövid szoknyás, karcsú lábú hölgyet, aki magas, fémsarkú szandált viselt, és olyan nőiesen lépkedett, ahogy csak lehet. Fehér fodros blúzt hordott, vállán kicsi retikült, de a lába szőrös volt, és a combja még annál is szőrösebb. Anna még soha nem látott ilyen szőrös női combot és térdet. Úgy nézett ki, mintha egy szőrös férfi mellkast terítettek volna a nő combjai köré.

1972

A finnek úgy isszák a vodkát – simán, jaffával vagy kólával –, hogy nem esznek hozzá sós falatokat. Katariina újabb és újabb furcsa dolgot fedez fel finn barátjánál. Az észteknél ugyanis az a szokás, hogy amikor vodkát isznak, mindig van az asztalon valami *suupisted,* valami kis rágcsálnivaló. Az oroszok sem isszák magában a vodkát, az étterembe beviszik a sajátjukat, de bőségesen rendelnek hozzá ennivalót. Lehet, hogy italozás közben elfelejtkeznek az étel elfogyasztásáról, belepiszkálnak a tányérokba, mintha ettek volna, és a teáspoharakba a szatyrokból előbányászott üvegből töltenek vodkát, amit *po sztakán* hajtanak fel, poharanként. De a piálásoknál is mindig kell legyen ennivaló, legalább annyi, hogy egy darab kenyeret eresszenek a korty ital után. Katariina finnje viszont azt nem érti, hogyan lehet az asztalra tenni a vodkásüvegeket. Amikor a finnek esznek, az ételt az asztalra teszik, de amikor vodkáznak, az üveget nem teszik az asztalra. Vodkát valamelyik sarkon isznak. A finn szerint a kólás vodka nem is tiszta szesz, ahogyan Katariina gondolja, hiszen benne van az a limonádé. A lány jót mulat rajta, amikor finn barátja kijelenti, hogy a jó italt kár étellel elrontani. Ez a finn egyébként is olyan bolondos – valahányszor táncba viszi Katariinát, vagy felkel az asztaltól, a cigarettáját mindig zsebre vágja.

Katariina már messziről észreveszi, amikor finn barátja elbúcsúzik a társaitól, a többiek folytatják útjukat, ő pedig megindul Katariina felé, hajában hópelyhek, kabátja kigombolva, még csak sál sincs a

nyakában. A finnt már messziről fel lehet ismerni, mert telente senki mást nem látni az utcán fedetlen fejjel. A télikabátok és szőrsapkák között egy szőke fej, sál nélkül… bár végül is mókás látvány, fiatalemberek sapka nélkül. A finn ismét megborotválkozott, mielőtt elindult volna a találkozóra, ezt nyomban észre lehet venni, amikor megöleli, és olyan tiszta illata van, hogy bizonyára le is zuhanyozott. Igaz ugyan, hogy a helybeliek mindig öltönyt és nyakkendőt viselnek, de egyébként üdeségük még az előző napról való. Hogy lehetséges, hogy a finnek nincs dohányszaga, pedig cigarettázik? Ez a kérdés nem hagyja nyugodni Katariinát.

Azt is meg kell kérdeznie, miért teszi zsebre a cigarettáját, miért nem hagyja ott az asztalon, hiszen ez olyan…

A finn azt válaszolja, hogy nem ér rá, és nincs is kedve folyton új doboz cigarettát venni – a külföldi cigaretta nyomban eltűnik az asztalról, vagy hosszú sorokban jönnek a pumpolók. Akarja látni Katariina? Nem hiszi? Nem?

A finn az asztal közepére teszi a cigarettadobozt, hogy ne keljen azonnal lába. És valóban gyűlni kezdenek az emberek. Katariina ámul-bámul.

MINDEN
ISZONYÚAN
SZÉGYENLETES volt, ami a tallinni kikötőben szemébe tűnhetett az embernek. Legalább annyira, mint amennyire szégyenletes volt később ugyanott finnül beszélni. Mindenütt finn vodka- és szajhaturistákat lehetett látni. Legalábbis őket lehetett észrevenni, ha egyáltalán megfordultak ott mások. Egy finn osztály okádott Pärnuban a testvériskolájuk fogadóünnepségén, és miattuk az egész város virrasztani kényszerült, amikor a befogadó családok a finnül handabandázó iskolások keresésére indultak. Bizonyára már maga az a tény is részegítő lehetett, hogy az észt alkoholpolitika lehetővé tette az éjjel-nappali alkoholvásárlást, és még csak iratok sem kellettek hozzá. Ez biztos, hogy bátorítóan hat, egyenesen ivásra sarkall. Nem volna szabad minden tejboltban és kioszkban, benzinkútnál és virágboltban alkoholt árulni. Ezt a nagyfokú felelőtlenséget senki nem tudta megérteni, aki Finnországban az esetről olvasott. Azt legalábbis mindenki biztosra vette, hogy ott kiskorúakkal ilyesmi nem fordulhat elő. Finnországban születni felér egy lottófőnyereménnyel!
Valójában ezt a szégyenérzést ugyanúgy mélyen magamba rejtettem, mint észt származásomat. Már az anyaméhben úgy belém ivódott, hogy el sem tudtam képzelni magam nélküle, bár hosszú ideig nem tudtam nevén nevezni. Olyan tökéletesen eggyé vált velem, hogy mindenütt fennen hirdettem: nem tudom, mit jelent a szégyen, milyen érzés lehet, nem én! Én még soha semmi miatt nem szégyenkeztem.
Anna olyan lánnyá serdült, aki semmit nem szégyellt,

holott más nem is létezett számára, csak szégyen és némaság, a szégyen némasága és a némaság szégyene.

Igyekeztem a végkimerülésig ostorozni a szégyent, mígnem véres hányásként távozott. Vajban sült bagett és szégyenem szétszaggatott darabkái úszkáltak benne, szalámival és mindent feloldó gyomorsavval keveredett, elvetélt embriók, melyeket a vécécsészébe kényszerítettem. Az én szégyenem még csak nem is az a fajta fájdalmas élvezetet okozó szégyen volt, amelyben fetrenghetnék és ostorozhatnám magam. Az én szégyenemet formátlanná, tökéletlen torzszülötté tette, hogy magamnak sem vallottam be, valami olyasmivé, amit nem lehetett kordában tartani, bármennyire próbáltam szabályozni evését-ivását. Kicsúszott a kezem közül, mivel nem létezett. Nem volt neve. Távozásra kellett bírni, lenyomni a torkon egy darab fát, vagy a ruhafogas kampóját, vagy a horgolótűt, vagy a fogkefét, bármit. Az embrió elképesztő életerőről adott tanúbizonyságot. Alighogy sikerült kikaparni, megújhodva tért vissza a hasamba. Új volt, és mégis ugyanaz. Ismét erőszakhoz folyamodtam vele szemben, fáknak rohantam – azt hihették, hogy szerelmes vagyok! –, hogy vetéljen el a hernyó, lépcsőkön botorkáltam, anorexiával ejtettem foltot magamon, bulimiával szaggattam belső szerveimet, hogy legalább egy kis időre nyugtom legyen, hogy az alatt a rövid idő alatt, amíg nincs bennem, megnézhessem, mi él bennem, lehet-e, van-e egyáltalán valami nélküle.

Vagy talán mégiscsak félelem volt?

Félelem, ami szégyenné változott, miután minden számomra nyilvánvaló és természetes dolgot titkolni kellett anélkül, hogy a miértjét igazán megértettem volna. A határ túloldalán a titkolózás izgalmasnak tűnt, Finnországban szégyennek. És később, amikor félvérűségem Finnországban már egyenesen

egzotikusnak számított, a határ túloldalán szégyellnivaló lett.
Szégyelltem, hogy anya soha nem adta be a válókeresetet.
Szégyelltem, amikor apuci olyan hangerőre kapcsolta a finn híradót, hogy a ház minden szegletében hallani lehetett, és harsogva ismételte az esetleg előforduló észt szavakat. Soha nem az orosz szavakat, pedig jól tudott oroszul. Szerinte ez vicces volt. Időnként észt szavakat kiabált, felhallatszott a földszintről az emeletre, pedig egész nap a hangját se lehetett hallani. És néha belelkesedett, és minden különösebb ok nélkül észtül kezdett beszélni. Ha a televízióban ruhaneműt reklámoztak, apuci ismételgette, hogy *kaltsuja, kaltsuja,* és ha szerinte meleg volt a szobában, kinyitotta az ablakot, és nagy hangon jelentette, hogy kell egy kis *ohku.* Ki nem állhattam, hogy amikor szabadságon volt, előszeretettel használt semmitmondó kifejezéseket. *De jó idő van. Bizony későre jár. Ideje lefeküdni. Tényleg esik?* Természetesen nem tűnődhetett rajta hangosan, hogyan tudna ellógni a városba, hogy tatjánának tampaxot vegyen, vagy arra a kövér sötét hajúra gondolva mélázzon, aki a hotelszobájának ajtaján kopogtatott, amikor anyával meglátogattuk Moszkvában, és akinek göndör hajszálai előkerültek a kanapé párnái mögül. Talán fölöslegesnek tartotta, hogy másról beszéljen, hiszen más nem is foglalkoztatta.
Szabadsága alatt apuci tekintete folyton az ablaküvegre tapadt, pedig odakint semmit nem látott.
De jó idő van.
Mit erőlködsz, úgyis tudom, mi minden van a garázsba rejtett szatyorban.
Nem nézek rá. Nem nézek a szemébe.
Tízéves lehettem, amikor utoljára ettem a közös asztalnál. A marhaszelet és a főtt krumpli vasárnapi illata

émelyített. Étkezés után anya nekiállt összeszedni a holmikat, amiket apuci majd magával visz. Másnap hajnalban indul Viborg felé. Vagy ez már Leningrád volt? Hallottam, amint a bejárati ajtó csukódása után anya nyomban felment az erkélyre, hogy apuci után nézzen.
Örültem, hogy nem kellett felkelnem elbúcsúzni aputól és integetni neki.

És mégis végtelenül büszke voltam balti gyökereimre. Azt a gyengéd, fájdalmas és fanyar szeretetet éreztem iránta, mint az anya a fogyatékosnak született gyermeke iránt.

1974

Minthogy a Szovjetunió meg akarja óvni állampolgárait attól a szörnyűségtől, hogy külföldi bűnözővel nemzzenek utódot, az államnak meg kell bizonyosodnia a szovjet feleségre vágyó férfiú feddhetetlenségéről. Katariina finn vőlegényének tehát bizonyítania kell, hogy nőtlen és büntetlen előéletű, a házasságnak nincs semmi akadálya. Aztán szükség van még kérvényekre, rém egyszerű: név, életkor, foglalkozás, nemzetiség, állampolgárság. Aztán Katariina finn vőlegényének kell még turistavízum az esküvő napjára, hogy időben eljuthasson Tallinnba a saját esküvőjére, mert a munkája Moszkvába szólította, ahol a nagykövetség felújítási munkálatait végzik. Kezdődik a kötelező három hónapos türelmi idő. A feddhetetlenségi bizonyítvány három hónapig érvényes.

Katariinától senki nem kérdez semmit, senki nem akar „elbeszélgetni” vele. Úgy látszik, nincsenek nagyobb akadályok, csak reménykedni lehet, hogy egyik dokumentumnak sem jár le az érvényessége.

Ennek a három hónapnak a közepe táján Katariina apját, Arnoldot elviszik kihallgatásra. A régi levéltári anyagok közül olyan információ kerül elő, amely szerint 1945-ben lelőtt egy orosz katonát, amikor a biztonsági erők bekerítették az erdei testvérek egyik egységét, amelyhez Katariina apja is tartozott. A hetvennégy esztendős Arnold természetesen tagadja, de a bűntény súlyos, a bizonyítékok nyomósak, és tanú is van rá. Kicsoda? Arnold bizonyára tudja, hogy kik voltak ott. Nem tudja? Hogy Arnoldnak ismernie

kellene a tanút? No, a tanú mindenesetre ismeri Arnoldot. Semmi nem jut eszébe? No, idővel minden kiderül. A tett következménye persze Szibéria. Munkatábor. Elég lesz tíz esztendő? Vagy öt? Kevesebb, ugye, nem lehet, egy szovjet katona vérének kiontását nem lehet megúszni példás büntetés nélkül. A példás büntetés 25 + 5 év. 25 év munkatábor, 5 év száműzetés. Katariina anyját, Sofiát már nem küldik el a férjével, ahogyan két évtizeddel korábban tették, és a gyerekeket sem, hiszen ők már felnőttek. Hacsak nem nyújtottak segédkezet a bizonyítékok eltüntetésében és a bűnöző rejtegetésében. Soha nem lehet tudni, a kisgyerekek néha nagyon ravaszok tudnak lenni. Persze kevesebbel is megúszhatnák.
Nem ismeri be? Tessék?
Akkor folytatjuk a bűntény feltárását.
Pedig maga pontosan tudja, hogy bizonyos dolgok nem évülnek el, és hogy a szovjet katona meggyilkolása ezek közé tartozik.
Hazatérve Arnold nem mesél részleteket a kihallgatásáról.
Még nem zárták le az ügyet? – szeretné Sofia tudni.
Nem.

A konyhaasztalnál Sofia arra biztatja Katariinát, hagyja el az országot, bármi történjék is. Eredj! Indulj! Mi már öregek vagyunk, te még elmehetsz, menj! Indulj! Apád nem csinált semmit…
Mintha ennek bármi jelentősége lenne. Katariina tudja ezt jól.
A belső szobából Arnold azt kiabálja Katariinának, hogy menekülj ebből a vörös pokolból.
Sofiába az ijedség belefagyasztja az utolsó szavait.

Már csak az hiányzik, hogy az ablak mögött lapuljon egy *nuhk*, egy szimatoló, aki éppen ilyen beszédre vár.

Amikor Katariina Moszkvába indul, hogy meglátogassa finn barátját, a repülőgépen a mellette lévő üres helyre az utolsó pillanatban egy férfi telepszik, aki beszélgetni kezd vele, mintha régi ismerősök volnának. Katariina nem szól egy szót sem, csak bólogat, a férfi azonban nem is várja, hogy a lány bekapcsolódjon a beszélgetésbe. Az egész repülőút alatt mondja, mondja a magáét, elmeséli, hogy Lappföldön aranyat ásott, aztán erről a témáról átvált a nagy honvédő háborúra, amelyben állítása szerint ő is részt vett, s abban az időben Haapsalu környékén volt.
Katariina egy mukkot sem szól.
A férfi elmondja, hogy az egyik orosz barátját akkor ölték meg, de csak most bukkantak a gyilkos nyomára. Egy észt banditáról van szó, akinek ördögi szerencséje volt, mert a háború után az ügy aktája a levéltár mélyére került, sok egyéb akta alá, így felderítésére nem került sor. A gyilkos éveken keresztül békésen éldegélhetett, mint az egyik kolhoz dolgozója, bár ki tudja, hogy tulajdonképpen mit csinált ott. Az eset tanúja is életben van még, talán Richardnak hívják, a bandita gyermekkori jó barátja, aki a banditával egy időben rejtőzködött az erdőben, és a saját szemével látta a történteket. Richard elbeszélése szerint ez az Arnold bizony elég vad fickó volt.

Katariina senkinek nem tesz említést a repülőgépen fecsegő férfiról, de Arnoldnak már az is elég, hogy kihallgatták és nem zárták le az ügyet – többé nem

jár be a faluba, nem áll szóba a falubeliekkel, szinte már Sofiával sem. Legszívesebben a belső szobában üldögél némán, a vodkásüveggel. Még a legszükségesebb kerti vagy mezei munkákra sem akar kimenni. Ha vendégek jönnek, és Arnold éppen a konyhában vagy az elülső szobában tartózkodik, szótlanul ül, és bagózik.

A belső szoba polcán lévő fekete fedelű fényképalbumban Arnold és Richard, a két jó barát, egymást átkarolva mosolyog. Az egyik kép Arnold húgának, Ainónak az esküvőjén készült. Sofia bátyja, August az ollóval a vőlegény nadrágjának elejére mutat, másik testvére, Elmer mellette nevet. Richard szemüvege lecsúszott az orráról, alighanem csak az egyik szára tartja. Sofia pironkodó mosolya a virágzó almafák alatt Richardnak szól, nem a kamerának. Arnold tekintetét az idő ugyanolyanná fakította, mint amilyen most.

NEVE?
KORA?
CÍME?
Foglalkozása?
Gyermekei?
És aztán a férje neve és foglalkozása?
Hol találkozott vele? Mikor?
Hány éves korában lett úttörő? És komszomolista?
Ó, szóval nem volt úttörő? Biztos, hogy nem volt? És a Komszomolba se lépett be?
Tehát nem párttag?
De mégis egyetemet végzett?
Hogyan lehetséges ez?
Soha nem lépett be a pártba?
Tehát gimnáziumot és egyetemet végzett, diplomázott, ráadásul kiváló eredménnyel, és nem volt a kommunista párt tagja?
Meg tudná magyarázni, ez hogyan lehetséges?
Nem is akart soha belépni?
Hogy fogadták ezt a munkahelyén?
És aztán az édesapja, ő ugye a polgárőrség tagja volt?
Mi a véleménye az apja ténykedéséről?
Miképpen szeretné hazája javát szolgálni?
Miket mesélt önnek az édesapja a Szovjetunió előtti Észtországról?
Hogyan vélekednek a szülei az ön férjhezmeneteléről?
És a barátai?
Nincs honvágya? Nem vágyik vissza a Szovjetunióba, vagy a szüleihez, rokonaihoz, barátaihoz?
Hisz Istenben?
Jár templomba?

Van önnek otthon Bibliája?
Kik a legközelebbi barátai? Nevezze meg őket!
Hogyan tartja velük a kapcsolatot?
Miért hagyta el az előző barátját?
Kik voltak az évfolyamtársai?
Tartja-e még velük a kapcsolatot?
Miről beszélgetnek, amikor találkoznak? Biztosan emlékszik valamilyen érdekes beszélgetésre.
Miről beszélgettek, amikor legutóbb találkozott az évfolyamtársaival?
Járt-e közülük valaki külföldön?
Mit mesélt ön a Szovjetunióról azoknak, akikkel találkozott?
Az édesapja a polgárőrség tagja volt, ugye?
Ön tehát egy polgárőr lánya, ugye?
Meddig volt az édesapja a polgárőrség tagja?
Tehát a polgárőrségben volt, ugye?
Akkor tehát ön kezdettől fogva a kommunista párt tagja volt?
Milyen tevékenységet folytatott a Komszomolban, hogyan vett részt benne?
Ja, hogy nem volt tagja? Hogyan lehetséges ez?
Tehát azt állítja, hogy egyetemi végzettséggel és viszonylag magas beosztásban nem volt a kommunista párt tagja?
És a kollégái? Ők beléptek a pártba, ugye? Mi volt a véleményük arról, hogy ön nem lépett be?
Anya nyugodt maradt, és játszotta az ostobát, nem reagált a Supo, a finn államvédelmi rendőrség alkalmazottjának utalgatásaira, hogy ilyen beszélgetésekre majd a jövőben is sor kerül, és azok esetleg más természetűek lesznek, mint ez a mostani. És valóban: ilyen „beszélgetésekre” még évekkel Finnországba érkezése után is el kellett mennie. Újra meg újra ugyanazok a kérdések, óráról

órára. A nap bármely szakában odatelefonálhattak neki a Supóból. Mindig akadt valami, ami foglalkoztatta őket, amit tisztázni kellett, és anya ezredszer is elmesélte, hogyan találkozott apucival. *Igen, az étteremben… Igen, abban a táncos étteremben. Már mondtam… Igen, abban az étteremben, felkért táncolni…* Hajnali négykor, este kilenckor, reggel hétkor megszólalt a telefon, és mindig ugyanazok a kérdések.

Összeszorult szívvel hallgattam az ajtó mögül e telefonbeszélgetéseket. A műanyag padló hideg volt, a Tallinnból hozott flanel hálóing meleg. Csak nem utasítják ki anyát? Ugye, meghosszabbítják a vízumát? Anya, úgy válaszolj, ahogy kell. Ne mondj semmi szamárságot. Ne dühöngj! Ne veszítsd el az önuralmad, akkor sem, amikor szemtől szembe állsz ezekkel az emberekkel, bármennyire könnyen megy ez nálad. Csak csendesen és kedvesen. Hogy finn útlevelet és munkát kaphass. Akkor apuci sem lesz dühös.

Anya mesélte, hogy apucit bosszantotta, hogy ő nem dolgozik, és nincs finn állampolgársága. Ha anya dolgozik és van finn útlevele, Finnországban senki nem kérdezősködött volna, és apucinak csak anya munkahelyét kellett volna megmondania a kíváncsiskodóknak, semmi mást. Ha nem kellett volna tartania a reakcióktól, talán többet beszélt volna. Senki nem mesél szívesen a szerelméről, ha attól kell tartania, hogy lekurvázzák, hogy megkérdezik, hol csípte fel a pipit, és jó-e az ágyban. Bizonyára apuci is ezerszer került ilyen helyzetbe. Alighanem kevesebbtől is megnémul az ember. Vagy kevesebb is elég ahhoz, hogy szégyenkezzen honfitársai miatt, miközben talán már szégyelli az „odaátról” jöttet is.

TELEFONBAN
NEM
SZABAD beszélni.
A lakásban sem.
Csitt, Anna, mindjárt kimegyünk, majd ott beszélünk.
Vagy várj csak, mindjárt leírom egy papírra.
Hát nem gyönyörű az idő odakint? Szépen süt a nap, és kellemesen fújdogál a szél.
Elolvasás után anya nyomban a tűzhelybe dugja a papírt, a fahasábok közé. Egészen addig beszélgetünk az időjárásról, míg nagymama is hajlandó kimenni.

A határ másik oldalán is ez a gyakorlat. Már talán öt éve laktunk Finnországban, amikor egyszer megnémult a telefonunk. Anya szerelőt hívott. A szerelő csodálkozott, hogy miért kellett őt kihívni, miért nem tettük helyére a másik kagylót.
Milyen másik kagylót?
Hát ez ikertelefon.
Nekünk nincs ikrünk.
Nincs?
A szomszédba olyan család költözött, amelynek családfője a tősgyökeres finn telefonvállalatnál dolgozott. Véletlen?
Anya kivág az újságból egy cikket, amely arról számol be, hogy egy tősgyökeres finn tóba belefojtottak egy orosz nőt, akinek tizenkét esztendős fiát holtan találták a lakásukban. Megfojtották. A finn férj semmiről nem tud semmit.

VIDÉKEN
A NAGYMAMÁNÁL
SEM volt ez másként. Olyan sötétek voltak az éjszakák, hogy ki sem mertem nézni az ablakon. Reszketve vi-vi-virrasztottam, ahogy csak tudtam, tolvajoktól tartva… *egész éjjel ugat a kutya. Ezt nem szeretem, egyáltalán nem szeretem…* Néha elaludtam, néha kezemet összekulcsolva addig virrasztottam, míg meg nem hallottam nagymama ágyának nyikordulását és botjának koppanását a padlón, amikor elindult a konyhába, hogy tüzet gyújtson …*nálunk kell hagynod a kutyát, itt kell hagynod…* A városban könnyen elfelejti az ember, mit jelent a sötétség. Én voltam az első, aki este ellenőrizte, hogy az ajtó mögötti *riiv,* a nagypapa készítette vasrúd, amit a belső ajtó mögé toltak, a helyén van-e. Anya még egy vasdorongot is berakott a külső ajtó mögé úgy, hogy a másik vége a belső ajtó szemöldökfájának támaszkodott. Hiába törték volna fel a zárat, nem tudták volna kinyitni az ajtót… *nézd csak, a kutya nem mer a konyhánál messzebbre menni, ott marad, és fejét felszegve szimatol a kamra felé…* Nagypapa mindig azt mondta, hogy a zárak csak az állatok ellen nyújtanak védelmet.
A konyhából az istállóba vezető ajtó reteszét és az ablakokat is ellenőriztem. Nem mertem javasolni anyának, hogy húzzuk be a függönyöket. Nem akartam, hogy azt higgye, attól tartok, valaki leselkedik odakint, figyel bennünket, készen arra, hogy benyomuljon… *már megint ugat a kutya…* Ez igazi félelem volt, igazinak mondom, mert itt, Finnországban azt gondolhatják, hogy mindig van valami megoldás, vannak kamerák és riasztók, van telefon és utcai világítás, a segélyhívó

számát már az iskolában megtanítják, ha korábban nem tudnánk. De ott nem volt semmi, se telefon, se semmiféle kapcsolat a külvilággal, a hatóság nem nyújtott biztonságot, egyedüli fegyver a vasvilla és a szénakaró volt. Mi illegálisan tartózkodtunk a házban, körülöttünk szurokfeketeség, és az ország tolvajokkal tele, akik már attól lázba jönnének, hogy egy külföldön élő észtnek legalább az anyja itt lakik ebben a házban. Ugyan hogyan magyarázhatnánk meg bárkinek is, hogy teljesen hétköznapi, kis jövedelmű emberek vagyunk, amikor a külföldinek minden egyes ujja eldorádónak számított. Természetesen akadtak ruháink, amiket jó pénzért el lehetett adni. Én azonban nem akartam, hogy néhány neonzöld blúz miatt kinyírjanak, vagy amiatt, hogy anyát politikailag megbízhatatlan személynek bélyegezték, aki külföldihez ment feleségül, és esetleg a kapitalistáknak kémkedik, készen arra, hogy mérget csempésszen akár a Viru Hotel éttermének ételmaradékaiba, amit aztán a disznóknak adnak, s amikor levágják a sertéseket, húsukon keresztül a méreg mindenfelé eljut. Ezért a Viru Hotel ételmaradékait meg is semmisítették, nem adták a disznóknak, ahogyan egyébként szokás volt. Tehát nemcsak anya miatt, hanem azért, mert ezt bármely idegen hatalom ügynöke megtehette volna.

OTT
VIDÉKEN

A NAGYMAMÁNÁL egyikőnk sem dohányzott, az ablak alatt mégis időről időre dohányszag terjengett. Mind a négyen, én, anya, nagymama és a kutya kint tartózkodtunk a ház mögötti zöldségeskertben. Nem időztünk sokat, de amikor visszaértünk a ház elé, észrevettük, hogy valaki ott nemrég cigarettázott, az elülső szoba rongyszőnyegén pedig olyan cipőnek a sáros nyoma látszott, amilyet közülünk senki nem viselt. A helybeliek hordanak ilyen sportcipőt, *botas*t.

Esténként ellenőriztem a *riivi*t, a dorongot, a zárakat, az ablakokat, a reteszeket, többször is, minden este.
És mégis vissza szeretnék menni oda.
Persze nem mehetek. Mit tegyek hát?
…egészen biztos, hogy nem én toltam a poháralátétet az asztal sarkára, mindig az asztal közepén tartom, és csak két órát voltam távol, nem tetszik ez nekem, nagyon nem tetszik… Anya a konyhában beszélgetett a nagymamával, és közben figyelte, recseg-e a rádió, vihar közeledik-e, virrasztaniuk kell-e egész éjszaka, készen arra, hogy kirohanjunk, ha belecsap a villám a házba. Mintha nem volna elég, hogy az emberek miatt… *teljesen ismeretlen férfi volt. Alighogy elmentetek, máris jött. Láttam az ablakból, amikor próbálgatta az ajtót, és körbejárta a házat. Lapultam. Nem vett észre. Egy ideig babrált a zárral, de nyilván nem tudott mit kezdeni vele, a finn zárral, milyen jó, hogy hoztad ezt az Abloy zárat…* A környéken egyenesen Oroszországból jött rablóbandák is garázdálkodtak, akiket a tehetősebb Észtország csábított

ide. Teherautóval járták a vidéket, és talán valaki elfecsegte nekik, hogy itt vagyunk, mi, a külföldi *defitsiit*-áru. Az is lehet persze, hogy ezek a rablók, a *sulik* nem is tudtak rólunk. Lehet, hogy senki nem beszélt nekik arról, hogy a nagymama külföldön élő lánya éppen most van itthon látogatóban. Vagy csak annyit mondtak nekik, hogy a nagymama lánya külföldön él, így aztán feltételezték, hogy a nagymama háza tele lehet *import*holmival. Ezt gondolták Linda nagynéném házáról is, hiszen Linda végül is anya testvére. Anna bizonyos benne, hogy Linda szégyelli, amiért ez nem így van, és ezért olyan dühös néha anyára, sőt a nagymamára is. De lehet, hogy csak bosszús. Maria viszont tényleg dühös. Anya azt mondja, hogy Maria most épp abban a korban van, amikor a ruhák és a barátnők véleménye mindennél fontosabb. Maria Linda lánya. Nem játszik Annával. Alighanem Annára is dühös, hiszen Anna *Soome preili, finn kisasszony*.

Amikor az ismeretlen, hangosan puffogó és zötykölődő teherautó bekanyarodik az udvarra, a nagymama berántja Annát az istálló és a konyha között lévő hidegkamrába, a s*ahver*ba, és elreteszeli a lakószobába és az istállóba vezető ajtót is. Az istállóajtó súlyos, nagy reteszét kovácsmester készítette, a másik retesz kicsi, boltban vásárolták. Zár is van ezen az ajtón, de Anna nem látta, hogy valaha is használták volna, a kilincs annyira lötyög, hogy aligha használható, *vene värk*. Anna és a nagymama néma csendben hallgatózik. Kik ezek a férfiak? Miért kucorog a nagymama zárt ajtók mögött a *sahver*ban? De a nagymama nem engedi, hogy Anna kérdezősködjön, és nem is magyarázza meg, mi történik. Csendben kell maradni.

Anna nemrég tanult meg észtül káromkodni, és most halkan el-elmormolja, hogy *kurat*, a nagymama azonban

meghallja, és suttogva dorgálja. Attól tart, hogy nagy baj lesz, ha már Anna is káromolja az Istent. Majd meglátja Anna! A papucson keresztül is érezni lehet a repedezett, hideg cementpadlót. A krumplitároló a hidegkamra mögött van. Anna azon tűnődik, vajon megtalálnák-e, ha oda rejtőzne a krumplisládába… bár nemsokára talán már patkányok is lesznek ott.
Hol az anya? Miért nem jött velük a hidegkamrába?
Az ordibálás behallatszik a rejtekhelyükre. Anna a húszas égő homályában sötétlő szekrényeket bámulja. Földszag. A légypiszok csíkozta lámpán természetesen nincs ernyő. Nagymama, miért ordít anya kint az udvaron?
A *sulik* távoznak. Csak úgy. Beszállnak az autójukba, beindítják a motort, és elhajtanak.
Anna és a nagymama előjönnek. Anya még mindig ott áll, ahonnan az út indul, kezében egy tégla, készen arra, hogy elhajítsa a teherautó szélvédőjének irányába.

Hagyományos kolhozteherautó volt. A platóján lévő férfiak szürkésbarna munkaruhát viseltek, néhányuk fején fekete svájcisapka, néhányukon Lenin-sapka. Azt gondolhatta volna az ember, hogy közönséges munkásemberek. A vezetőfülke élénk kék színű volt, kolhozkék, kerek lámpái, mint bamba szemek. A férfiak leugráltak az autó platójáról – ekkorra Anna és a nagymama már a rejtekhelyen lapultak –, és anya eléjük indult, majd öt méterre az autótól megállt a keze ügyébe került téglával.
Mis te pagana bandiitit siin teette? Kas te saate siit minema! Mit csináltok itt, rohadt banditák?! Tűnjetek el!
És aztán anya átváltott oroszra.
Régi köpenyt viselt, éppen mosott, és fát hasogatott. Ugyanilyet hordtak a kolhozban dolgozó asszonyok is, csak az övé virágmintás, elöl végig gombos, bokáig érő

pamutköpeny volt. Ha a nagynéni, az unokatestvérek vagy más látogatók érkeztek volna, szabadidőruhát kapott volna magára vagy suhogós nadrágot és pólót, ami elég importholminak számított itt vidéken. Olyan igazi kék munkaköpenye nincsen, mint amilyet a kolhozban dolgozó tehenésznők hordanak, csak ez a *kittel,* vagy helyesebben *kittelkleit,* kötényruha, flanelből a hűvösebb napokra és pamutból a melegebbekre. Ez az egyszerű módszer a lehető legtökéletesebb védelmet nyújtotta.
A teherautó platóján ülő *suli*k álmukban sem gondolták volna, hogy ez az őrjöngve ordibáló kolhozbanya Finnországból érkezett látogatóba. Talán még sohasem láttak finnt vagy bármely más kapitalista országból érkezett külföldit. Nem láttak sem fotókat, sem műsorokat a Finnország nevű Paradicsomról. Bizonyára azt várták, hogy anya lábát aranylemezzel borított tornacipő védi, és izzadsága is Fii dezodoros ambróziaillatú. Annában és anyában lennie kell valami rendkívülinek, különlegesnek, újszerűnek, a szemükből is látszódni kell, hogy banánon nőttek fel és valódi kávén, nem holmi pótkávén.
Valójában anya tüntetőleg pótkávét iszik, valahányszor Észtországba jövünk, de a vendégeknek Presidentti vagy Juhlamokka kávét készít – a kiürült dobozokat helyi pótkávéval tölti fel a vendégek érkezése előtt, mert nem bír annyi csomag kávét cipelni, hogy mindenkinek jusson, csak azoknak hoz, akiknek feltétlenül szükséges. A vendégek nem győzik dicsérni, hogy milyen finom a finn kávé, egészen más, mint az itteni, sokkal de sokkal jobb. Össze se lehet hasonlítani a kettőt, az ember lélegzete is elakad, amikor hirtelen valódi kávét ihat, annyira hozzászokott már a legkülönfélébb pótkávékhoz.
A hétpróbás, sokat látott, sokat tapasztalt, munkaruhájuk alatt kékre tetovált bőrű, nyusztszemű fickók és bárgyú

segédeik, akik a börtönök patkányaival is ismeretséget kötöttek, alighanem annyira meglepődtek, hogy más megoldást nem találván takarodót fújtak. A nagymama háza valóban semmiben nem különbözik a falu többi házától, bádogtető a bejárati ajtó fölött, egyébként zsúptető, amit a nagypapa ősszel mindig megdöfködött alulról, hogy szellős maradjon. Pünkösdi rózsák és oroszlánszájak. Az út szélén mészkövek. Az udvaron alumíniumtálban lábmosóvíz és cink szennyesvödör, arra várva, hogy az árokba ürítsék. Anyán kalucsni. Az istálló előtt hagyományos *koogukaev*, kút, amelyből kötélre erősített vödörrel húzzák fel a vizet. A házhoz hozzánőve a tehénistálló és az istálló, legvégül pedig a csűr, amit csak az udvarról lehet megközelíteni. Ugyanolyan szürke deszkaépület, mint másutt. Az istálló ugyanolyan kőlábazatra épült, mint bármely más istálló. Ugyanolyan elkerített zöldségeskert, ugyanolyan almafák. És szivattyús kút a ház bejárata előtt.

1994-ben vagy ’95-ben Haapsaluban veszek magamnak egy virágmintás köpenyt, azt viselem otthon Finnországban. Most már egyetlen észtországi boltban sem kapható. Nem is látni másutt, csak vidéken a hajlott hátú anyókon.

1974

Egy hónap múlva lejár a feddhetetlenségi bizonyítvány. Természetesen be lehetne szerezni egy újabbat, ami újabb három hónapig volna érvényes, és természetesen lehetne új időpontot kérni a polgári esküvőre. És természetesen lehetne újra reménykedni, hogy a feddhetetlenségi bizonyítvány és a vőlegény vízuma érvényes lesz még az esküvő napján. Mivel a finn vőlegény nem ismeri ki magát a papírhegyek és a bizonyítványok végtelenjében, Katariina kénytelen az övéiről is gondoskodni, kibányászni és kijavítgatni a rosszul kitöltött kérdőíveket. A legegyszerűbb dolgok is végtelenül bonyolultak. A finn képeslapokat küldözget Moszkvából Katariinának, amelyeken ez áll: „Ez egy őrült hely. Itt nem működik a telefon, és jószerével semmi más sem."

Arnold ügyét még mindig nem zárták le.

Katariina szerelmes leveleket küldözget Moszkvába, de a toll köré fonódó ujjak dermedtek, nehezen megy az írás. Meg lehet-e szokni, hogy más dolgokon jár az ember esze, mint amit ír?
Ha apát elítélnék, Katariina nem mehetne férjhez a finnhez, és nem hagyhatná el az országot. Ha elítélnék, soha nem látná többé. Ha elítélnék, agyondolgoztatnák, vagy fagyhalált halna, vagy éhen pusztulna, vagy halálra vernék, s még ez volna a legjobb megoldás. Nem szabad, hogy apát elítéljék.

KÖVETTÜK
MIND
A KGB, mind a finn biztonsági szolgálat, a Supo utasításait, melyek szerint semmiféle kapcsolatot nem tarthatunk fenn a keleti blokkból érkezettekkel.
Ezek ugyanis valamennyien „olyanok”.
És ez nem azt jelentette, hogy „olyan” nők, mint anya, hanem *nuhkeja,* szimatolók, „kopogtatók”.
Legokosabbnak az tűnt, ha a finnekkel sem tartunk kapcsolatot, mert a Supo náluk is kérdezősködhetett.
Soha nem kérdeztem anyától, mit nem volt szabad elmondani a Supónak. Ha egyáltalán akadt ilyen.

Anya egyébként sem akart senkivel ismeretséget kötni. Vagy talán egyikőnk sem akart, se anya, se én. Ez tűnt a legjobbnak. Vagy a legokosabbnak. Vagy a legésszerűbbnek. Az én javamat szolgálta. Az ő javát. Mindkettőnk javát. Ha senkivel nem állunk szóba, nincsenek árulók sem. Lehetőséget sem szabad adni nekik. Ezzel sikerült elkerülni, hogy származásunk, idegenvérűségünk kiderüljön. A szomszédok sem kíváncsiskodhattak, nem kellett megbeszélni, ki hol és hogyan töltötte a szabadságát, nem kellett meghallgatni az ismerősök pletykáit és a rokonok elbeszéléseit, el lehetett kerülni az undorítóan ártatlan faggatózásokat kávézás közben, az értetlenkedést, hogy anya miért nem dolgozik. És mivel a felnőttek állandóan a gyerekeket faggatják, és a gyerekek nem tudnak jól hazudni, és olyasmiket kérdeznek, amikről odahaza a felnőttek beszélgetnek, de nem mernek tőlük kérdezősködni, semmi okom nem volt rá, hogy kölköket hívjak magunkhoz vagy

elmenjek hozzájuk, és egy pohár szörp iszogatása közben az otthoni dolgokról fecsegjek. Szörpöt odahaza is ihatok, sőt kekszet is kapok hozzá.

A KGB és a Supo azonban mindenütt jelen volt. Bárki lehetett a KGB beépített embere, bárki felajánlhatta, hogy szívesen elvisz a bőröndjében ide vagy oda valamit. Az a férfi is lehetett, aki a tartui buszmegállóban az időjárásról kezdett el fecsegni, vagy az a lány, aki a tallinni bárban a hátam mögé ült le, és újságot kezdett olvasni, majd előbányászta a pénztárcáját, és fagylaltot vett magának, visszatette a pénztárcát a műanyag szatyorba, ahonnan előhúzott egy narancssárga virágos zsebkendőt, kifújta az orrát, visszasüllyesztette a zsebkendőt a retikül céljára szolgáló, sárgászöld színű Turba virágföldes zacskóból készült műanyag szatyorba, melynek mintája már kifakult, s amelynek alján a zsebkendőn kívül ott lapult a pénztárca. Abban az időben ilyen virágföldes zacskóból készült szatyrokat ezrével lehetett látni, sárgállottak tőle az utcák. Valaki ugyanis kitalálta, hogy a franciaországi exportra készült virágföldet olyan remek műanyagba csomagolják, amelyből nagyszerű, szinte elnyűhetetlen szatyrokat lehet készíteni; ez aztán valutának is kiválóan megfelel. A helyi vászoncekkerekhez képest a Turba szatyrok elég nyugatinak számítottak.

Beépített ember lehetett az a pipázó férfi, aki a szemközti ház parkolójában órák óta üldögélt a kocsijában. Vagy valaki, aki neked rohant a városban, feldöntött, és elnézést kért, majd feltétlenül ki akarta fizetni a kabátod tisztíttatását. Vagy lehetett az a göndör hajú nő is, aki anya mellé telepedett, amikor a repülőgép elindult Moszkvából Tallinnba, és megpróbálta elolvasni, mit ír anya a naptárába, érdeklődött, mi a véleménye az újságban olvasható hírről, az újságíróról, a párt főtitkáráról és a főtitkár feleségéről, a feleség ruhájáról,

lelkesedett anya parfümének illatáért, és kérdezte, hol vette. Anya rúzsa, sőt a cipője is buja rózsaszínű, s ő lelkendezett, micsoda szín! Honnan szerezte? És a zsebszámológép, ilyet sehol nem lehet kapni a Szovjetunióban, pedig anya szovjet, ugye? Valaki talán hozta neki? Csak nincs külföldi barátja? Vagy igen?
És a nő annyira megszerette anyát, hogy elhívta másnapra kávézni, és megadta a tallinni telefonszámát is, olyan ritkán találkozik az ember szellemi társakkal, nem igaz? Anya még csak meg sem erősítette, hogy Tallinnban lakik, bólogatott csupán, hogy elmegy a megbeszélt presszóba.
Búcsúzásul aranyfogait kivillantva ölelte meg a nő anyát, aki azt hitte, sikerült megszabadulnia tőle, ám egy héttel később a nő odament hozzá az anya lakása közelében lévő élelmiszerboltban. Micsoda véletlen! Hát nem csodálatos? Épp itt lakik a közelben! A nő aranymosolyt ragyogtatva mondta, hogy nem haragszik, amiért anya nem ment el a presszóba a megbeszélt időpontban, nincs mindig kedve hozzá az embernek, majd máskor, talán éppen most, olyan szívesen megnézné anya lakását. Ha hozna süteményt, főzne-e anya kávét?
A KGB besúgói általában nem észlények.

„Kopogtató” lehetett az a negédes hangú nő is, aki Finnországban és Finnországból telefonált, ugyanannak a tősgyökeres finn városnak a központjából, ahol laktunk, és azt mondta, hogy a Supótól kapta meg anya telefonszámát, amikor finn útlevélért járt bent náluk, és arra biztatták, ismerkedjenek össze, hiszen mindketten ugyanabból az országból jöttek, ugye, eljössz hozzám egy kávéra?
Anya udvariasan megint igent mondott, de természetesen nem ment el.

Ugyanennek a negédes hangú nőnek a lányával Anna később egy osztályba kerül. A lány nyomban elújságolja Annának, hogy az anyja észt. Csak ezután mondja meg a nevét. Irene.
Anna megörül, bensőjében mintha születőben lévő napocska moccanna, de egy szót sem szól. Testvérke.
Irene lesz Anna legjobb barátnője.
Anna soha nem mond semmi olyasmit, ami észt származására utalna. Soha nem is beszélnek róla.

Ám van egy nagy közös titkuk, amiről beszélgethetnek. Kisebb-nagyobb titka természetesen minden kislánynak van, de az övék olyan nagy, hogy mellette minden más eltörpül. És ez az étel. Az evés. Együtt olvassák a recepteket. Szakácskönyveket lopnak a könyvtárból. Járják a boltokat, lesve, hogy hol kínálnak kóstolót kávéból, süteményből, tortából, decemberben pedig egyik üzletből a másikba vonulnak a gyerekeknek cukorkát osztogató Mikulás után.
Bár a lányok egyforma magasak, osztályukban a legmagasabbak közé tartoznak. Evési pályája kezdetén Anna súlyosabb, mint Irene. Három év alatt addig mesterkedik az étkezésekkel, míg sikerül annyira lefogynia, hogy kevesebbet mutat a mérleg nála, mint Irenénél, aki tanácsokat kér tőle. Irene nagyra nőtt, s úgy tűnik, mintha egyre több kilót szedne magára. Ez pedig nem járja. Irene szeretne lefogyni, és Annának el kell mondania, hogy neki ez miképpen sikerült. Anna tanítgatja barátnőjét festegetés közben az ecset fölé hajolva, az iskola folyosóján, a szünetekben, telefonon, s minden létező helyen és alkalommal. És boldog. Irene valóban a testvérkéje. Ám közben aggódik is. Mi lesz, ha Irene megint vékonyabb lesz, mint ő?
Irenének súlyosabbnak kell lennie nála.

Mégsem hazudik neki, amikor barátnője aziránt érdeklődik, hogy mennyi a rakott makaróni vagy a halpogácsa energiatartalma. Pedig legalább olyan könnyű volna félrevezetni őt, mint azokat az embereket, akiknek fogalmuk sincs a kalóriákról, mert Irene lusta bárminek is utánajárni. Anna képtelen felfogni, hogyan élhet egy nő anélkül, hogy akár halvány sejtelme volna a kalóriáról.

ANNA

MÉG AZELŐTT elhagyja étrendjéből a krumplit, hogy elkezdené az evési cirkusznak nevezett iskolát. Az édesség utáni vágy fokozatosan újabb és újabb teret hódít el a gyomrából, míg végül semmi egyéb számára nem marad hely. Az édességen kívül minden más étel nemcsak ellenszenves, hanem teljesen fölösleges is. Semmiféle meleg étel nem jelent eléggé biztonságos eledelt, de nem is ébreszt olyan vágyakat, ami miatt a veszélyes étel kategóriájába kerülne. Egyszerűen semmi értelme meleg ételt fogyasztani. Ugyan mire jó krumplipürét enni, amikor olyasmit is ehet, amire valóban sóvárog, vagy olyasmit, amitől egészen biztosan fogyni lehet, mint például uborkát vagy paradicsomot?

A tizenöt esztendős Anna talán nem úgy étkezik, mint a többiek, de miért volna ez baj? Nem hány és nem is alultáplált, nála tehát nem mutatkoznak azok az evészavarok, amelyekről az újságok locsognak. Ő csak megtalálja a módját, hogyan lehet – legalábbis alkalmanként – azt enni, amire vágyik, s úgy, hogy ne hízzon.

AZ EGYIK
ANYANYELVI
ÓRÁN azt a feladatot kaptuk, hogy ki-ki készítse el a családfáját, s nekünk Irenével egymás után kellett felolvasnunk a magunkét. Irene kezdte, és elmesélte, hogy a nagypapája Belorussziából való. Onnét egyedül jött az ő *fehér*orosz nagyapja vonattal, s én nem adtam hangot csodálkozásomnak, hogy miért nem jött vele az egész *fehér*orosz család, pedig talán kellett volna, hiszen elég különös volt ez. Az Oroszországból érkezettekkel ugyanis mindig jött az egész család is. Bár az osztályban senki nem vette észre, én tudtam, mi a furcsa Irene történetében, de akkor sem tettem szóvá, amikor kettesben maradtunk. Túlságosan közelről érintett volna valamit, amiről egyszerűen nem beszéltünk.
Irene után én következtem. Kitaláltam magamnak Matiast, aki valahol Hämében falusi boltos volt, és a feleségét, Almát. Három gyerekük született, akik postáskisasszonyok vagy tűzoltók lettek, vagy valami hasonlóképpen mindennapi foglalkozásra tettek szert valamelyik nagyobb városban. Helsinki alkalmasnak mutatkozott rá, hogy a legtöbb általam kitalált családot onnan eredeztessem, s magam is ott szülessek.
Irene semmi jelét nem adta, hogy tudná, mindaz hazugság, amit a családomról írtam. És amikor Irenére néztem, belém vetett bizalma és hite által úgy tudtam előadni a történetet, mintha valóságos lenne, ahogyan egyébként is előadtam volna, de Irene segítségével még magabiztosabb lettem, a lehető legmagabiztosabb.
A többiek anekdotákat meséltek a családjukról, a tanár tovább kérdezősködött, és valamiféle beszélgetés is

kialakult. Nekem végül is sikerült olyan középszerűnek mutatkoznom, hogy tőlem semmit nem kérdeztek.
Irene rendíthetetlen, sima nyaka.
Száraz, rezzenéstelen tenyerem a padon.

Amikor történelemórán a Szovjetunió került szóba, a padra szegeztem a tekintetem, és nem emeltem fel a kezem akkor sem, amikor a finnországi vörösökről és fehérekről beszélt a tanár, s megkérdezte, van-e valakinek hozzáfűznivalója, tud-e mesélni ezzel kapcsolatban valaki valamit a családjáról. Senki nem jelentkezett. Egyetlenegy gyerek sem akadt az egész osztályban, akinek lett volna mondanivalója. Mi is volt a kérdés?
Senkit nem érdekelt, senki nem tudott semmit. Őszintén közömbösnek látszottak. Nem bírtam megérteni, hogyan felejthették el, hogyhogy nem tudnak róla. A határ túloldalán az ötven évvel ezelőtt történtek mind a mai nap elevenen élnek, a bombázások nyomai ma is láthatóak a város közepén, a családok felét elnyelte Szibéria, és új családi gyökerekként elültette a félelmet. Itt azonban a második világháborút Ribbentrop és a normandiai partraszállás jelenti még azok számára is, akik – fiatal srácok – második világháborút játszanak, és tudják, milyen a Makarov pisztoly, és milyen fegyverük volt a sorkatonáknak.
Iskolai éveim alatt mindössze néhányszor fordult elő, hogy a ruszkiviccek özönén feldühödve védelmembe vettem az oroszokat és az észteket, a SZU valamennyi népét, mind a százharmincat. Csaknem túl hevesen reagáltam ahhoz, hogy ne tűnjek érintettnek, túlságosan támadó és jól értesültségemnél fogva felsőbbrendű érzésekkel megnyilatkozó. Kis híján lelepleztem magam. Már ötéves koromban tudtam, hogy területileg a

Szovjetunió a világ legnagyobb országa, mert volt egy strandlabdám, amelyen ott pattogott zászlóvörösen a Szovjetunió, de nem vallhattam be, honnan tudom, amit mások nem tudnak, így aztán legokosabbnak tűnt mindent elhallgatni, magát a labdát is. Tudtam, hogy Észtország címerében három oroszlán van, mert nagypapának volt ilyen cigarettatartója, és azt is tudtam, hogy a nagymama kendősdobozában kellett rejtegetni, mert az efféle tárgy őrzése bűnnek számított. Tudtam az oltásokról, amelyet a megszállás után minden falubeli megkapott, de nagypapa olyan részegen hevert, hogy nem bírt menni sehová. Vajon ugyanolyan anyagot tartalmaztak ezek az oltások, mint amit a hadsereg fékjének neveztek, és amivel a fiúk péniszét nyugalomra bírták? Vagy elegendő volt a puszta félelem, hogy birkanyájjá változtassa a maradék népet, amely már bégetni sem mert? Igaz, a „megszállás” szót soha nem használtam, sem én, sem más, csak úgy emlegették, hogy „az oroszok bejövetele”, „a vörös szar terjedése”, „azok” megjelenése, „azoké, akik a Narván túlról jöttek”, vagy „azoké, akik Szibériából jöttek”. *Venelased.* Oroszok.

Amikor már-már túlságosan is nekihevültem, Irene visszafogottsága térített magamhoz, csak éreznem kellett, hogy teste ugyanabban a térben van, és máris lecsillapodtam.

MIELŐTT
ANNA
MEGTANULJA a kalóriatáblázatot, különféle étkezési szabályokat állít fel. Először úgy dönt, hogy este hat óra után már nem eszik. Ez könnyen menne, ha nem maradna fenn olyan sokáig. Öt perccel hat előtt szinte fulladásig teletömi a száját a maradék pirogfalatokkal és müzlivel. Ekkor még reggelizik, és reggelire annyit ehet, amennyit csak akar, ám aztán rájön, hogy legegyszerűbb a reggelit elhagyni, mert utána iskolába indul, és ott nem futkoshat ötpercenként a hűtőszekrényhez megnézni, mi van benne, hátha ott van még ugyanaz a sajt és joghurt, amit öt perccel korábban látott. Az iskolában a tanulásra koncentrál, így aztán természetesen ki kell hagyni a reggelit. S mivel az iskolai meleg ételt nem szereti, csupán álcázásból eszeget belőle, hamarosan kialakul az a szokás, hogy először csak a tanítás után eszik. Amikor felső tagozatos lesz, iskola után legalább egy órán át a városban csavarog Irenével, s akkor már majdnem hat óra, úgyhogy rohanni kell a hűtőszekrényhez.

A TESTSÚLYELLENŐRZÉS
NAPJÁN,
AMIT Irene büntetésként él meg, Anna jelenti számára a támaszt. Ezen a napon megtudja, hány kiló, és anyja beírja Irene saját könyvecskéjébe, amelynek borítóján Irene fotója látható: varkocsos kislány kidülledő köldökkel.

Időpont, magasság és testsúly. Hetente egyszer. Irene engedetlen volt. Ostoba, rossz kölök. Erről árulkodik az a szám, amit az anyja bejegyez a könyvecskébe. Már megint túl sokat evett. Honnan szerezte az ennivalót, faggatja az anyja, képtelen felfogni, hogyan történhetett, hiszen minden falatot, minden kortyot ellenőrzött. Irene súlya központi kérdés, mert az anyja túlsúlyos, és ilyen értelemben nem lehet követendő példa a lánya számára. Irenének meg kell várnia, míg férjhez megy. Aztán majd ehet eleget. Ezt tette az anyja is. Fiatal lányként olyan hajlékony volt, hogy csak na! Aztán férjhez ment Irene apjához, Finnországba költözött, négy gyereket szült, és elkezdett habzsolni. Ezen a válás sem változtatott.

Anna néha a szobájába bújtatja Irenét, és hoz neki a konyhából almás pirogot és kekszeket, amiket az ő édesanyja sütött. Amikor Irene fél, akkor fal, akárcsak a testsúlyellenőrzés napján. Anna édesanyja finom almás pirogokat és kekszeket süt. Irene anyja semmit nem süt, ha Irene akar valami süteményt, maga készít, vagy átmegy Annához, akinél mindig akad valami, legrosszabb esetben a mélyhűtőben. Amikor Irene először látogat el Annához, azt mondja, hogy soha, sehol nem látott ilyen hűtőszekrényt, ami ennyire dugig lett volna. Nem aggasztja Annát, hogy amikor újra elővenné, vajon ott

találja-e még a hűtőben a pirog maradékát, amit nem tudott megenni? – csodálkozik Irene.
Nem, emiatt valóban nem aggódik Anna. A pirog az ő kedvéért készült, a szülei nem nyúlnak hozzá, míg meg nem bizonyosodnak felőle, hogy Anna nem kér többet. Apuci esetleg megenne egy darabkát, de anya nem engedi. Apucinak állítólag nincs szüksége semmiféle nyalánkságra.

Irene elmeséli, mi történt, amikor olyan kicsi volt, hogy még nem érte el az asztalon lévő kenyeret. Kérte a mamáját, hogy adja oda neki, de a mama azt válaszolta, fogj egy széket. Irene elment a sámliért, odavitte az asztalhoz, és felmászott rá, de az asztalon már nem talált semmit. A mama barátja közben már szendvicset készített magának a maradék cipóból.

IRENE
ÉS
ANNA ugyanazokkal a fiúkkal táncolnak, és egyforma ruhákat vásárolnak maguknak, egyforma kesztyűt, amelyet műszőrme szegélyez, egyforma hasítottbőr-csizmát, együtt vásárolnak cukorkát, és nap mint nap együtt hintáznak tanítás után. Amikor felső tagozatosok lesznek, hintázás helyett a városban csavarognak. Megállapodnak, hogy a telefonos randivonalon találkát beszélnek meg egymással, és minden pasast randira hívnak, aki a vonalban van, arra kérik őket, hogy jöjjenek a közeli Siwa áruház parkolójába, és az épület sarka mögé bújva figyelik őket, és annyira nevetnek, hogy belehuppannak a hókupacba. Nem hiszünk a szerelemben! Hűséges párkapcsolat nem létezik. Ezt bizonyítja valamennyi apuka, aki a telefonban maszturbál, és aztán megjelenik a parkolóban. Valamennyi férfi, aki azért rimánkodik, hogy küldjünk neki postán bugyit, azt bizonyítja, amit mindig is tudtunk. Hogy szexszel minden elérhető, szerelemről nem érdemes fecsegni, mindig ellenőrizni kell a férfi anyagi és családi helyzetét, a férfi azonnal megcsal, ha másként nem, hát gondolatban.
Anna örömmel megy anyával és apucival keresztapja, Jussi nyaralójába. Jussi apuci munkatársa, és kedvenc szavajárása, hogy mellettem egyetlen nő sem alszik. Anya azt állítja, hogy még soha nem látott ilyen ronda férfit. Kicsi és ronda. De olyan szép és fiatal kurvákat sem, mint amilyeneket Moszkvában látni Jussi oldalán. Anya még soha nem látta őt kétszer ugyanazzal a lánnyal, bár elég gyakran találkoztak, amikor anya még a határ túloldalán

élt, mert Jussi apuci legjobb barátja.
A nyaraló udvarán Jussi felesége grillezi a virslit, és azon sopánkodik, hogy ez a Jussi mindig olyan fáradt, amikor itthon van szabadságon, annyira kimerítőek azok az utazások, hogy még grillezni sincs ereje, pedig ez eredendően az ő feladata lenne. Micsoda színjáték! Jussi a függőágyban hever a kimerítő munka után, és anya igyekszik homlokráncolás nélkül végighallgatni Jussi feleségének szóáradatát. Anna néhány méterre ül tőlük, és figyeli anyát, akinek lerí az arcáról, mennyire szeretné megkérdezni a feleségtől, hogy tényleg nem tudja? Nem lehet ennyire ostoba, hogy ne tudná! Lehetetlen, hogy rá ne jöjjön, Jussi a hetekig tartó piálás utóhatásaként fáradt, s hogy az erőnlétet fokozó biotermékeket nem a kemény munkatempó miatt vásárolja tömegével, hanem célja a potencianövelés, mert bár korosodik, a moszkvai széplányoknak nem bír ellenállni.

A vendégeskedés Jussi nyaralójában kivételnek számít. Finnországba költözése után anya lassanként megszakít minden kapcsolatot apuci barátaival. Azt mondja, ki nem állhatja a feleségüket, ezeket az ostoba libákat. Vagy legalábbis nem óhajt elmenni hozzájuk, és ezeknek a barmoknak a férje se jön az ő otthonába. Amikor apuci itthon van szabadságon, alig találkozik velük, de valakivel mindig összefut, akivel valahol a Szovjetunióban együtt dolgozott, s akkor a Prisma áruház folyosóin úgy megered a nyelvük, hogy anya beül az autóba, ott várakozik, Anna pedig rakosgatja a cuccokat a bevásárlókocsiba.
A férfiak közül egyik sem néz se Annára, se anyára, soha nem mutatják be őket egymásnak, egyikőjükkel sem beszél se Anna, se anya, és Anna megérti, hogy apuci sem akarja, ha egyszer nem hívhatja meg magukhoz a régi barátokat. Valószínűleg idővel apuci is ezt tartja a legjobb

megoldásnak. Azok a férfiak egy másik élet részei, olyan környezethez tartoznak, amelyben esténként más nőkkel ülnek együtt, s amikor apuci végül beszáll a kocsiba, dühösen felbőgeti a motort, vadul fékez, és egyetlen szót sem szól, s míg Anna és anya kiüríti a bevásárlószatyrokat, leül, és üvölteti a televíziót.

Sohasem beszéltünk Irenével arról, honnan tudunk mindent a férfiak csalárdságáról és az apák szerelmi játékairól a natasákkal.
Akkor ugyanis érinteni kellett volna azt is, amiről nem beszéltünk.
Gondosan az ételre koncentráltunk, minden egyébről csak ímmel-ámmal beszélgettünk.
De mindketten tudtuk. Testvérek voltunk.

AMIKOR
ANYA
ÉSZT ismerősei látogatóba jöttek Finnországba, bennünket is felkerestek, de anya nem nyitott ajtót nekik. Az erkélyről néztük, ahogy távoztak. Nem is mindig ismertük őket. Míg korábban a szigorú utazási korlátozások védelmeztek bennünket, a határok megnyitása után a legkülönfélébb vállalkozók kopogtattak nálunk, Maria unokatestvérünk férjének unokaöccsétől kezdve addig a fiúig, akit anya az általános iskolában látott utoljára. Emberek jöttek, akikkel soha korábban nem találkoztunk, de akik ismertek valakit, aki ismert bennünket.
Ha olyasvalaki jelezte előre jövetelét, akit valóban ismertünk, anya kitalált valami halaszthatatlan elfoglaltságot arra az időre. Néha mégis előfordult, hogy fogadni kellett valakit, aki hasznunkra volt. Anya utálta, iszonyúan utálta, ha a tősgyökeres finn kisvárosban észtül kellett beszélnie, ha észt nőkkel kellett sétálnia. Utálta, hogy rengő csípőjükkel, magas sarkú szandáljukkal és lángvörös rúzsukkal kiríttak az utcaképből, hiszen Finnország lányainak nagy része biciklisnadrágban és pólóban járt, farmerban és sportcipőben, és nem használt feltűnő arcfestéket. Anya gyűlölte, szörnyen gyűlölte. Szerencsére nekem nem kellett velük menni a városba, az üzletekbe, megmutogatni a látnivalókat. Mi lett volna, ha valaki az ismerősök közül szembe talált volna jönni? Nem tudom. Ha például Irenével futottunk volna össze. Nem, ezt semmi szín alatt nem akartam. Vagy Irene anyjával. Az a világ végét jelentette volna.

Amikor anya az észt ismerősökkel a városban járt, én odahaza szorongtam. Mi van, ha anya valamelyik barátommal találkozik, aki ismeri anyát? Például Irenével? Szerencsére ez nem fordult elő, legalábbis anya nem említette, és más sem jelezte. A látogatás alatt annyira izgultam, hogy izmaim görcsösen megfeszültek. Mi van, ha a vendégünk meglát valakit, aki éppen értem jön? Vagy ha Irene váratlanul felbukkan, hiszen szokása volt, hogy fogja magát, és beállít.
Kikapcsoltam a csengőt. Mi van, ha…
Ennek ellenére valahogy mégis örültem, amikor a vendégek megcsodálták beépített porszívónkat, és zörögtek a kávéscsészékkel. Nem azért, mert szerettem volna megmutatni nekik a tősgyökeres finn módra tökéletesen működő fűtést a házunkban, vagy a videók távirányítóját, a sima utakat vagy a fehér padlójú Seppälä áruházat. Egyszerűen csak boldog voltam. Mintha fogyatékkal született gyermekemet figyeltem volna, amint járni tanul.

AMIKOR
ANNA
FINNORSZÁGBAN leszokik a meleg ételről, máshol sem fogyaszt főtt ételt, bár korábban remekül érezte magát a kijevi kotlett és a szoljanka társaságában Tallinn legjobb éttermeiben, a Viruban, a Gloriában és az Astoriában. Ehelyett észtországi útjaikon olyan tempóban kezd el süteményeket falni, hogy azt hinné az ember, ezer szája van. Később finn csokoládét is eszik, amikor Észtország függetlenné válása után minden kioszkban kapható lesz, mert itt sokkal olcsóbb, mint Finnországban, szinte ingyen adják. A legfinomabbak a Marilyn szeletek, amiket Finnországban csak exportra készítenek. A Domino kekszeket nem szereti, pedig a finn nyugdíjasok utaznak a Dominóra. Csokoládén kívül Anna előszeretettel vásárol harisnyanadrágokat. A Wolford márka sokkal elviselhetőbb áron kapható Tallinnban, mint Finnországban.
Amikor az „este hat óra-szabály" hatástalannak mutatkozik, Anna a kalóriákat kezdi számolni, és rátér a Hollywood-diétára, a csodaleves-diétára, az Atkinson-diétára, a légikisasszony-diétára, az 1000 kalória és 500 kalória diétára, és a fogyasztható ételek listájáról diétáról diétára elhagy néhányat, amikor rájön, hogy nem kedvező hatásúak. Amikor az 1000 kalóriás diétánál két hétig mindennap csak kenyeret eszik, semmi mást, de a testsúlya mégsem csökken, abbahagyja a kenyérevést. Annyira fölösleges! A diéták során Anna megtanulja, hogy olyan ételeket is fogyasszon, amelyekhez korábban hozzá sem nyúlt. Mindent meg kell enni, ami kevés kalóriát tartalmaz. Biztonságos étkek. Jó az uborka, bár rémes íze

van, jó a snidling, a retek és a savanyú káposzta. A kenyér rossz, bár finom, a vaj sem jó, bár nagyon finom, a sajt és a földimogyoró rossz, akár egyetlen szem is. Anna lankadatlan érdeklődéssel szemléli az embereket, akik ezeket a rossz ételeket fogyasztják. Hogyan képesek rá? Minél hosszabb ideig tart a gabonamentes étrend, annál nagyobb szenvedéllyel esik neki a kenyérnek, annál varázslatosabb lesz a kenyérevés. De mi történik azután? Anna talán az egyik héten csokoládén él, a másik héten uborkán, a harmadikon vízen, de van-e ennek bármi jelentősége is? A legvadabb tobzódás idején senkinek nem jut a kakaós csigákból, a tortákból és a kekszekből, hiába készíti anya a szokásos adagnak legalább a kétszeresét. De anya örvendezik, hogy Anna a változatosság kedvéért már nem csak paradicsomot eszik. Anna egészséges, szép, értelmes és tehetséges, nincs miért aggódnia. Azok a betegek, akik hánynak és vénájukban infúzióval fekszenek a kórházban, de Anna nem ilyen. Ő ösztöndíjakat kap, és a legjobb osztályzatokat. Az iskola zenekarában szólista, és a karácsonyi színdarabokban a főszerepet játssza. Anna olyan kiváló, hogy a tanára kétféle osztályzatot ad a dolgozataira, az egyiket annak az értékelési rendnek megfelelően, ahogyan a többieket osztályozza, a másikat külön az ő számára kialakított norma szerint, hogy lássa, mennyire tudta kibontakoztatni a képességeit. Biztos, hogy Anna még sokra viszi.

ANYA
KI NEM
ÁLLHATJA Irenét, és nem akarja, hogy feljöjjön Annához. Minden előre bejelentett vizit megbízhatatlansága bizonyítékát jelenti egészen addig, míg meg nem szólal a csengő, hasonlóképpen a váratlan látogatása is. Amíg Irene a lakásban tartózkodik, anya közömbösen viselkedik, magától nem szól hozzá, és nem marad azon az emeleten, ahol a lányok tartózkodnak. Nem telefonál, amíg Irene hallótávolságon belül van, és ha Irene futólag mondani talál neki valamit, azonnal bekeményít. Mert nyilvánvalóan olyan, mint az anyja.
Túl sokat beszélsz annak a ringyónak a lányával. Ugyan mi beszélgetnivalótok van?
Nem tudnál valami normális társaságot keresni magadnak?
Hogy lehet valaki ennyire ostoba?
Nem érted, hogy az anyja prosti volt?
És biztos, hogy még mindig KGB-s. Ki tudja, milyen információkat gyűjt Irene, akár tudatosan, akár akaratán kívül? Csak nem gondolja Anna, hogy véletlenül került egy osztályba Irenével? Hogy ki rendezné ezt így? Hogy ez csak amolyan besze-besze? Hát nem akadt éppen elég hiányos létszámú osztály az iskolában? Miért tették Annát már eleve abba az osztályba, amelynek már betelt a létszáma? Anna nem találja ezt furcsának? Onnan csak egyféle nők érkeznek.
Semmi önvédelmi ösztön nincs benned?
Ostoba! A KGB-nek épp az ilyen jóhiszeműekre van szüksége.
Anya elviselhetetlennek tartja a gondolatot, hogy mihelyt

ő hátat fordítana neki, Irene azonnal kutakodni kezdene szekrényekben, polcokon, mindenféle zugokban. És egész biztos, hogy lehallgatókészülékeket rejtene el.
De hiszen semmi titkolnivalónk nincsen, ugye, anya?

Annak a ringyónak a lánya be nem teszi ide a lábát, világos?

Irene anyja az a negédes hangú nő volt, aki kávézni hívta anyát, és oly nagyon akart barátkozni vele.
És ha anya téved, és az a valaki más lehetett?
Abban az időben egyáltalán nem voltak sokan, akik a határ túloldaláról jöttek, még kevesebben éltek ugyanabban a tősgyökeres finn kisvárosban.
De hátha anya mégis téved?
Nem. Az a negédes hangú nő ugyanígy beszélt, ugyanezt a történetet mesélte, ugyanezekről az életkörülményekről. Ugyanakkor kapta meg a finn állampolgárságot – feltűnően gyorsan –, és már egy héttel később meglátogatták őt a szülei… Holott ilyen rövid idő alatt még a papírokat sem lehetett volna elintézni! Az a nő, az a negédes hangú, ugyanezeket a történeteket mesélte.
Mered-e állítani, Anna, hogy mindez a véletlen műve?

Anna azonban szereti Irenét, mindenkinél jobban szereti, és ezen mit sem változtat anya állítása, sem az, hogy Irene anyja hogyan viselkedik és miket beszél. Nem törődik vele, bár Irene anyja „azt" kérdezi tőle, holott Irene soha nem kérdezősködött „arról". Valójában Anna épp az ellenkezőjét mesélte Irenének, és akkor Irene anyja egyszer csak váratlanul megkérdezi az autóban, ahol együtt vannak Irene, a mamája, a húga, a mama új barátja és Anna. Mintegy mellékesen, ám elég határozottan ahhoz, hogy ne lehessen kikerülni a választ,

megkérdi tőle, hogy tulajdonképpen mennyire tud észtül. Anna ereiben megfagy a vér, hideg verejték önti el, szája kiszárad. Vonakodva válaszol, hogy igen, valamennyire tud. Semmi többet nem kérdeznek tőle, senki nem beszél többet a témáról. Fogják-e még faggatni? Érdeklődnek-e majd anya felől? Ha hazudna, tudná-e Irene mamája az igazat, és azt mondaná-e, hogy nahát, Anna most aztán nagyot lódított, ugyan miért? Senki nem hitte, hogy Finnországban igaz lehet, ami a Szovjetunióban igaz, nem mondhatja, hogy a Supo megtiltotta, vagy hogy anya fél, vagy hogy azt hitték Irene anyjáról, hogy KGB-ügynök.
Bár a kis autóban senki nem említi többé a témát, hanem az iskoláról, a tanárokról, a szomszédokról beszélgetnek – a szokásos fecsegés –, Anna mégis úgy érzi, hogy lemeztelenítették, leleplezték, megszégyenítették, nyilvános helyen, fényes nappal végigtapogatták. Mert rajtakapták. Irene anyja csak azt akarta, hogy Anna és a mamája tudják, hogy ő tudja. Tudja, hogy ő ugyanaz a nő, aki évekkel ezelőtt azt állította anyának, hogy a Supótól kapta a telefonszámát, ő az, aki kávézni invitálta anyát, de anya nem ment el.

Irenét az iskolában és az udvaron Ruszkipuncinak és Ruszkipinának hívják. Anyja a szülői értekezleteken harsány hangon, tört finn nyelven beszél, és minden jelen lévő szülővel ismeretséget köt. Irenét láthatólag nem bántja és nem zavarja, hogy az egész iskola orosznak tartja. És soha nem árulja el Annát. Sem akkor, amikor összevesznek, sem a legkeservesebb napokon, soha, még akkor sem, amikor nagyon dühös, pedig egyébként elég álnok és rossznyelvű. Még csak jelentőségteljes pillantásokkal vagy halvány utalásokkal sem árulja el, annak ellenére, hogy bármennyire igyekszik, Anna mindig kevesebbet nyom a mérlegen, mint ő, és a mamája

is folyton figyelmezteti, hogyan lehetséges az, hogy Anna soványabb, vennél róla példát, Irene.
Ilyenkor Anna sajnálja Irenét, de nem tud rászólni a mamájára, és a kifejezéstelen arcú Irenének sem tud mit mondani. Akkor sem találja a megfelelő szavakat, amikor Irene apja a lánya bizonyítványa után Annáét is meg akarja nézni, és számolgatja Anna jó jegyeit. Nem tud semmi olyat mondani, ami Irenét mentené.
Barátnője még akkor sem tesz utalásokat, amikor Anna odaad neki egy nagy esernyőt, és kicsúszik a száján, hogy Irenének nagyobb szüksége van rá. Voltaképpen férfiernyő, és olyan hatalmas, hogy bárhogy tartja is, az egész arcát eltakarja. Anna éppen ilyenre vágyott, de az még öt kilóval azelőtt volt, hogy felajánlotta Irenének, akinek ráadásul a bőre is olyan csúf, hogy már csak ezért is örülnie kell az esernyőnek. Anna megtarthatja magának a másikat, a pirosat, ami átlátszó és műanyagszaga van, és még soha nem használta. Bármennyire esik az eső, mindent láthat alóla. Anna most 50 kiló, és ezt mindenki észreveheti rajta. Azonkívül ő is nézegetni akarja magát a kirakatüvegekben és tükrökben, és azt a másik ernyőt ilyenkor olyan magasra kellene emelni, hogy a szél belekapna, és oda repítené, ahová akarja.

Anya megkérdi, hogy Irene vajon tud-e az anyja dolgairól. Anna azt válaszolja, hogy nem… tényleg nem? De akkor miért beszél Irene állandóan lehallgatókészülékekről és kémkedésről? Miért a Kém a kedvenc játéka, amit a lányok együtt találtak ki, miért döntött már most úgy, hogy gazdag férje lesz, miért olvassa a hirdetéseket, hogy majd, ha eljön az ideje, jobbat tudjon írni, mint a többiek? Hogyan tud kikutatni mindenféle hasznos információt az irodából, a kurátor füzeteiből, az iskolai pszichológus

papírjaiból, hogyan tud mindig a megfelelő helyen lenni, a megfelelő helyeken keresgélni? Nem minden tízévesnek jut eszébe, bármennyire kíváncsi, hogy kikutassa a tanár táskáját, amikor az éppen a táblára ír. Nem mintha bármit is lopott volna, de ha esetleg levelek voltak benne valakik szüleinek, vagy valami…

Anna azt mondja az anyjának, hogy semmiért le nem mondana Irenéről.
Tényleg?
Anna elismeri, hogy anyja talán jogosan gyanakszik, Irenéről mégsem mond le. Irene Anna legjobb barátnője.
Figyelj ide, Anna! Irene mamája állami hivatalban kapott munkát, ott, ahol a külkereskedelmi ügyeket és az iparra vonatkozó dolgokat intézik… Gyakran váltott munkahelyet, és mindig azonnal kapott új állást.
Na és aztán! – üvölti Anna.
Anna! Irene mamája városi bérlakásban lakik, négy gyermekét egyedül neveli, és mégis az egész pereputtyal Amerikába, Spanyolországba, Londonba, Párizsba, Németországba utazgat. Mindig ötcsillagos szállodákban lakik. Első osztályon utazik. Azt mondja, alább nem adja. Mégiscsak kell, hogy valamiféle minőség legyen az életben. Anna, az a család ilyen utakra megy, miközben a szociális hivatal fizeti a gyerekek szemüvegét!
Na és aztán! Lehet, hogy csak véletlen.
Nem akarom látni az otthonomban egy ilyen nő gyerekét!

AMIKOR
IRENE
ÉS Anna együtt mennek Tallinnba, anya egyik ismerősénél, Juulinál szállnak meg. Juuli csak annyit tud Irenéről, hogy Anna osztálytársa, a lány azonban elmeséli, hogy meglátogatja a nagymamáját is, s amikor a házigazda ezen meglepődik, akkor elfecsegi, hogy az édesanyja észt. Anna természetesen nem tilthatta meg barátnőjének, hogy erről beszéljen, vagy hogyan magyarázhatta volna el, hogy ne rémítse meg ezzel Juulit, hiszen hivatalosan nincs is mitől félni. Miközben Irene beszámol a családjáról, Anna nem néz Juuli felé, de sejti, milyen az arckifejezése… meglepett, óvatos, olyan, hogy na, mindjárt telefonál anyának. Másnap be is jelenti Juuli anyának, hogy talán okosabb lenne, ha egy ideig nem látogatnának el hozzá.

…és mikor is vált el Irene anyja a férjétől? Tán csak nem akkor, amikor Irene apjának üzleti ügyeit kezdték vizsgálni, és észrevették, hogy… ohó, farmerok profi exportja Szovjet-Észtországba? Tán csak nem azelőtt történt, hogy Irene apja börtönbe került? Csak nem ugyanarról a férfiról van szó, akinek a felesége az a negédes hangú nő volt, aki telefonált anyának és kávézni hívta, és akinek erről a meghívásáról anya beszámolt a Supónak? És mit is mondtak a Supónál? Hogy helyesen tette, hogy nem ment el, mert van itt még egy kis felderítenivalónk. Ehhez mit szól Anna? Mit? Még mindig azt állítja, hogy anya téved?

Anna azonban mindezek ellenére szorosan fogja Irene

kezét, amikor osztálykiránduláson párban állnak, vagy sorban állnak az iskolai étkezde ajtajánál. Minden tornaórán magától értetődően párt alkotnak, és amikor az osztályban ülésrendet változtatnak, mindig egymás mellett foglalnak helyet. És amikor anya és apuci egy időben vannak kiszálláson, Anna elhívja magához Irenét, és remekül érzik magukat kettesben.
Irene később a pasijai családi hátterét is ugyanilyen természetességgel deríti fel. Ő bizony nem fog nyomorban élni. A jómódot persze biztosítani kell. Irene leghőbb vágya, hogy Szerető legyen, akit fürdőhelyekre visznek, vagy akár Bécsbe, akivel a legdrágább konyakot itatják, akit ötcsillagos éttermekben vendégelnek meg, és aki drága parfümöket kap ajándékba. Aki nevethet a mosónő-vasalónő-feleségeken. És Irene mindig mosolyog, amikor jövendő szakmájáról beszél, pompás lesz, tökéletes élet tökéletes bundákkal, vacsorákkal és utazásokkal.
Anna restelli azt mondani a barátnőjének, hogy ugyan, úgysem fog tudni nyilvános helyen enni. De talán másként alakul, ha Szerető lesz. Az is lehet persze, hogy nem annyira az evés a fontos, sokkal inkább az, hogy étterembe járhat, és olyasvalakinek mutatkozhat, akinek az étkezés semmi problémát nem okoz, magától értetődőnek tartja. És az étteremben olvasgathatja majd az étlapot, ezt minden evészavarral küszködő szereti, talán ebből még újabb kedvtelés is lehet, miután a könyvtár valamennyi szakácskönyvét elolvasta. Az üzletek ingyenes receptjei önmagukban nem elegendőek.
Az éttermekben egyébként is természetes, hogy hosszasan beszélgetnek az ételről. Ez nagyon is megfelelne Irenének, aki a televízióban is megnéz minden szakácsműsort. És egymás közt is több szó esik az ételek elkészítéséről, mint a kalóriákról meg a fogyásról. A tejszín és az igazi vaj valami oknál fogva még vonzóbb téma. A krémek krémje

étteremben Irene mindennél jobban érezné magát, bár ezzel együtt kínszenvedés volna számára.

1974

Katariina finn barátjának – most már vőlegényének – van néhány új észt barátja, akikhez elviszi a lányt, amikor szabadságra jön Moszkvából Tallinnba. Katariina nem kedveli a házaspárt, ahogy eddig sem kedvelte azokat az észteket, akik a finnek körül forgolódtak. A házigazda émelyítően kedves, százszor is elnézést kér, hogy nem tudja mivel megvendégelni előkelő barátait, pedig mi mindent kínálna, ha volna! Katariina pontosan tudja, hogy minden kapható, csak nem az elülső ajtón át kell próbálkozni, hanem hátulról. Az is nyilvánvaló, hogy miért, hiszen ha az árut kiraknák a pultra, semmi sem maradna a tallinniaknak. Az orosz turisták ugyanis kiürítenék a boltot, mielőtt még egyetlen észt vagy helybeli orosz is a helyszínre érne. És Katariina tudja, hogy a házigazda is tisztában van ezzel. Undorító!

Ó, Istenem, ha én nő volnék, és a te helyedben volnék!

Katariinát hányinger kerülgeti a férfitól.

Nektek finneknek, persze, fogalmatok sincs erről.

Az est vége felé a férfi végre a tárgyra tér. Régi észt érméket szedeget elő, amiket természetesen ki akar küldeni valakinek külföldre, talán a rokonának, ugye nem okozna gondot, ha a következő alkalommal, amikor Finnországba megy szabadságra, a bőrönd mélyére süllyesztené?

Katariina a vőlegényére néz, aki megígéri, hogy gondolkodik a dolgon, de a lány tudja, hogy ez egyértelmű nemet jelent, és meg van elégedve. Az egész ügy nyilvánvalóan színjáték. Mindenki tisztában van vele, hogy a határon tilos átvinni

bármit is, ami nem személyes holmi, pláne az egykori Észtországból valót, vagy egyáltalán pénzt, érméket, nemesfémet vagy irodalmat. Vajon ez a nyálkás férfi nagy rakás pénzt kapna azért, hogy Katariina vőlegényét elkapják a vámnál, aminek következtében többé nem adnának neki vízumot, vagy csak egy tollat a kalapja mellé, magasabb beosztást a pártban, vagy jobb állást? Mi haszna volna a KGB-nek abból, ha Katariina vőlegénye bajba kerülne?

Nem fogok bedőlni nektek, hiába is próbálkoztok.

A férfi hosszasan mesél az érmékről és a történetükről, nem lehet leállítani, hiába igyekszik Katariina másfelé terelni a beszélgetést, mert ezekről a dolgokról ismerőssel sem akar beszélni, hát még idegennel. A férfi azonban folytatja. Egy észt tiszt, aki a német hadseregben szolgált, meg akart szabadulni minden olyan jelvénytől, amely leleplezhette volna, hogy az Észt Légió tagja volt, és elárulta volna katonai rangját. A tisztet Augustnak hívták, és az anyjánál rejtőzködött egy szűk zugban, amelyet két szoba között alakítottak ki. August arra kérte az anyját, hogy semmisítse meg az érméket, csakhogy a mama rábízta a lányára, August húgára, Anettére, hogy rejtse el. Anette férje, Konstantin azonban hithű kommunista volt, aki megpillantván az érméket kipréselte Anettéből, honnan származnak, és úgy döntött, feljelentést tesz. Augustot ugyanis eltűntnek nyilvánították, ám ha most hirtelen előkerültek az érméi, ugyan miként lehetne eltűntnek vagy halottnak tartani? Alighanem hazája földjén tartózkodik, méghozzá nagyon is elevenen! A fasiszta disznó! És egy ilyen embert, a nép ellenségét védelmezi a felesége? Hiszen ez hazaárulás! És mi jár

a hazaárulónak? Hiába próbálja itt Anette kelletni magát, ilyen bűntett után Konstantin nem védelmezheti őt. Csak úgy menekülhet meg, ha szovjet állampolgárhoz méltóan viselkedik, azaz elárulja, hol rejtőzik August. És akkor nem kell kínozni Anette anyját sem ezzel a dologgal. És ne hidd, hogy a gyerekeket magaddal viheted Szibériába. Te odamész, mi itt maradunk. Az én gyerekeimnek nincs szükségük olyan anyára, aki egy fasiszta disznó ügynöke.
Anette nem mondott semmit, nem vallott be semmit.
A biztonsági szolgálat mégis megtalálta Augustot.

A nyálkás férfi alighanem Katariina nagybátyjáról, Augustról beszélt, akinek az egyik testvérét Anettének hívták. Anettének kommunista férje volt. És August számára anyja házában építettek rejtekhelyet.

ELSŐNEK
IRENE
KÖLTÖZÖTT el a tősgyökeres finn városból Finnország legnagyobb városába. Én két év múlva követtem abba a városba, ahonnan a hajók indulnak Tallinnba. Mi is mindig onnan mentünk Tallinnba, és az volt az első város, ahová visszaérkeztünk, Anna világának elővárosába, Kallio negyedbe, Kallio kurváinak kellős közepébe – vontatott kurvaléptek az autóút mellett, férfiak, akik legalább annyira meghökkentek, amikor finnül válaszoltam, mint annak idején Észtországban.
Először a tallinni kikötőben történt, tizenegy éves koromban. A taxira várakozók sorában álltam, és vártam anyát, amikor egy finn férfi közeledett felém, és én már tudtam, még mielőtt mellém ért volna, mielőtt bármit kérdezett volna, hogy mire gondol.
Ja, hogy finn?
A férfi meghökkent, elvörösödött, és odébbállt.
És tíz évvel később ugyanilyen esetek történtek Kallióban. A különbség mindössze annyi, hogy ekkor már kevesebb időt töltöttem együtt anyával, és már nem feltételezték róla, hogy lányokat futtat. Egyébként minden ugyanaz, a férfiak, a szokások, a szemek csillogása, és a meghökkenés, amely kioltja ezt a csillogást.
A kisasszony úgy beszél finnül, hogy bizonyára finn.
Semmi baj, nagyon jó, nagyon jó.
És aztán lazán elsomfordál.
A hajón, akárcsak a Viru Hotelban, azt hitték, hogy nem értek finnül, és nagy hangon mesélték mellettem a tallinni kurvákkal megélt kalandjaikat. Aztán döbbenten elhallgattak, amikor anya megérkezett, és finnül

kezdtünk el beszélgetni.

Első alkalommal fekete, rövid ujjú, feszes trikót viseltem, meg fekete, testhez simuló nadrágot és kínai papucsot. Tizenegy éves lehettem, 160 centi és 53 kiló. Egyenes szálú, barna hajam volt, és szinte semmi arcfestéket nem használtam. Nem voltam eléggé kifestve ahhoz, hogy orosznak véljenek, de finnek sem nézhettek, mert nem úgy öltözködtem – már nem vettem magamra eladásra szánt holmikat, hanem a sajátomat akartam viselni. Észt lánynak sem nézhettek, mert semmi olyat nem hordtam, ami egyértelműen nőies lett volna, például tűsarkú cipőt vagy miniszoknyát. Pici gyerek se totyogott a közelemben, pedig anya szerint az éppen csak járni tudó baba a mamája és a mama barátai körében akár „névjegykártyául” is szolgálhat az illető hölgyeknek. Valóban, a nőkkel mindig látni lehetett néhány kisgyereket, akik talán egyfajta védelmet jelentettek – a gyerekét sétáltató nő mégsem lehet kurva –, vagy talán nem tudták bölcsődébe adni, vagy nem találtak számára gyermekgondozót, s míg a mama egyéb ügyeit intézte, a többi lány vigyázott rá.
De fiatal voltam, csinos, és elég nőies ahhoz, hogy ne tartsanak lúdtalpas finn lánynak. A póló is túlságosan feszes, ilyet 1988-ban a tősgyökeresek nem viseltek, ráadásul olyan helyen fordultam meg, ahol külföldiek járnak.
Tehát teljesen nyilvánvaló.
Mennyire nyilvánvaló?

Engem nem zavart, hogy Kallióban megálltak mellettem az autók, és szemezni próbáltak velem a férfiak, bár mások, akik hasonló helyzetbe kerültek, nagyon is felháborodtak ezen. Én nem dühöngtem. Meg sem fordult

a fejemben, hogy emiatt fel lehetne háborodni. Számomra ez ugyanolyan természetesnek tűnt, mint az, hogy a nyílt utcán megkötöm a kioldódott cipőfűzőmet; egy óra múlva már nem is emlékeztem rá. Igaz, Kallióban még annyi időre sem álltam meg, hogy befűzzem a cipőmet.
Nem néztem senkire.
Lesütött szemmel, gyors tempóban haladtam.
A kézitáskán kívül mindig sok szatyrot cipeltem.
Nem beszéltem meg utcai találkozót, és abba sem mentem bele, hogy az utcán várjam meg, amíg értem jönnek. Akkor sem lassítottam, ha csúszott az út. Nem álltam meg, ha leszólítottak. Oda se figyeltem, ha valaki valamit kérdezni akart, hogy hány óra, vagy merre van az arra, ha valaki állítólag eltévedt, vagy cigarettát akart volna venni.
Nem mentem az autóút közelébe, és inkább levágtam az utat, bármilyen állapotban volt is az ösvény, mert a prostituáltak mindig a hosszabb úton közlekedtek.

Hazafelé tartottam.
Itt minden ismerős volt.
Már nem ismeretlen városban jártam.

Régi ismerősökként fedeztem fel Kallio utcáin a prostituáltakat, mielőtt még egyetlen orosz szót is hallottam volna. Néha látnom sem kellett őket, elég volt hallanom a lassú lépteket, a kopogó cipősarkakat. A középkorúnak látszó nők közül telente néhányan bundát viseltek, legtöbbjük azonban vattakabátot. Párosával sétáltak, és időnként letelepedtek a Kinapori park lépcsőkorlátjára. Vártak. Figyelték a tovasuhanó autókat. Aztán amikor rendőrautó közeledett, újra felkerekedtek.
Talán a hajuk árulkodott, amelyet a velük egykorú finn nők rövid hajához képest túl hosszúra növesztettek, vagy

bodrosabbá tettek. Az is lehet, hogy serkenő bajuszkájuk árulkodott, vagy ahogyan két orosz sétált egymás mellett. Talán tényleg arról lehetett felismerni őket, ahogyan sétáltak. A ringó csípőkről. A pályaudvar aluljárójában úgy korzóztak az orosz lányok, kart karba öltve, mintha még mindig Moszkvában sétálgatnának. A kallíói lányok nem karoltak egymásba séta közben, de mintha valamilyen láthatatlan módon mégiscsak így sétáltak volna. Talán azt érzékelte az ember, hogy ehhez szoktak. Talán az látszott rajtuk, hogy egymásba karolva járkálnának, ha nem volnának munkában.

1973

Tulajdonképpen mi történt Augusttal?

Hogyhogy mi történt Augusttal? Sofia a tűzhelynél készíti az ételt. Arnold mindjárt jön enni. És Linda hozza a gyerekét, hogy vigyázzanak rá.

Anette miért nem beszélt soha? Mikor némult meg?

De hiszen nem volt néma.

De soha nem mondott mást, mindenre csak annyit, hogy jó-jó, és bólogatott, vagy azt, hogy „ne!”

Anettének gonosz férje volt. Ráadásul vad komcsi.

Miért nem hagyta ott Anette?

Miféle kérdés ez? Soha nem hagyta volna el a férjét. Nem olyan nő volt. Talán nem is merte volna, olyan galád ember volt a férje, az a Konstantin.

Milyen galád?

Nagyon galád.

AMIKOR
IRENE
HELSINKIBE költözött, rendszeresen meglátogattam, és ő is eljött hozzánk. Iszonyúan hiányzott, fuldokoltam nélküle a tősgyökeres finn városkában. Azokban az években, amikor a szobámban hevertem, és vagy az éhség, vagy a behabzsolt ennivalók miatt szorongattam a hasam, már egyáltalán nem jelentett akkora diadalt az Urammal és szeretőmmel való együttélés, nem töltött el akkora gyönyörűséggel a hatalom megtapasztalása, a fizikai törvények megszegése. Valójában kifejezetten kellemetlen volt, már csak azért is, mert nem egyedül laktam. Egészen más szabályok érvényesülnek akkor, amikor másokkal élünk együtt, függetlenül attól, hogy emberekről vagy ételről van szó. Az én Uram lassanként követelni kezdte, hogy saját lakásunk legyen. Már csak ezért is el kellett költöznöm.

Az a tény, hogy a garzonlakásban egyedül laktam, minden korábbi korlátok alól felszabadította az én Uramat. Magam vásároltam. Magam készítettem az ételt, és nem csupán néha-néha, hanem mindig. Hetekig, sőt akár hónapokig is tobzódhattam. Igaz, bármi mástól is megrészegülhettem volna, de számomra mindig csak egyvalami van, ami mindenek felett áll.
Akkor csináltam először.

Saját kicsi vécémben megszabadítottam magam attól a megingathatatlan szabálytól, amely szerint a fölösleges kalóriák zsírrá alakulnak a testemben, valamint attól a szabálytól, amelynek értelmében tízéves koromtól kezdve

fogyasztgattam magamról a kilókat, hogy nyomban vissza is tudjam enni.
Könnyedén fogtam hozzá, miután egyedül laktam.
Senki nem csodálkozott azon, hogy hányszor mosom ki a vécékagylót.
Senki nem hallgatózott, senki nem látott, és senki nem szaglászott.
A körülöttem élők ugyanolyan rendszertelen életet éltek, mint én, és fogalmuk sem volt róla, hogyan étkezem.
Ezt szabadságnak neveztem.
Elsőéves hallgató vagyok. Első éve távol otthonról. Mindennap és minden éjjel kedvemre tivornyázhatom, úgyhogy már nincs kedvem hetekig feketekávén és káposztán élni. Elegem lett az uborkából, a retekből, a paradicsomból, utáltam a zsírtalan húslevest és a Dietorolle karamelleket, a salátalevélnek már a gondolatától is hányinger kerülgetett. A Fun Light üdítők annyira émelyítettek, hogy alkohollal keverve sem bírtam őket legyűrni.
És elegem lett Irenéből.
Túl sokáig vacakoltam velük.
Annak rendje-módja szerint vágyaim netovábbjának, az evésnek akartam szentelni magam. Most még lehetőségem volt rá, hogy elengedjem a gyeplőt. Jöjjön, aminek jönnie kell.
És hagytam, hogy menjen minden a maga útján. Irene nélkül.
Őt nem vették fel.
Engem természetesen felvettek, éspedig azonnal, és oda, ahova akartam.

A MÁSODIK ÉVBEN

MÁR nem éreztem kedvet ahhoz, hogy akár csak hetente egyszer is biztonságos ételeket fogyasszak.

Irene még mindig nem tanulhatott tovább, és már az előző évben sem bizonyult alkalmasnak arra, hogy az étkezésemhez mérceként használjam. Nem találkoztunk naponta, nem étkeztünk együtt. Ő nem kívánt a hétvégeken bárokban üldögélni, én jól éreztem ott magam. Ő nem akart találkozni másokkal, akik folytatták tanulmányaikat, én igen. Ő a városon kívül akart lakni, én a belvárosban. Én szívesen jártam kávéházakba és üzletekbe, ő nem. Nekem csak futó kalandjaim voltak, ő pedig egy olyan sráccal kezdett járni, akinek jómódú, tősgyökeres finn szülei valahol Finnország határán éltek. Együtt mentek oda sátorozni a fiúcskával, én pedig Helsinki bárjaiban időztem Szent Iván napján és szilveszterkor.

Irene többé már nem nyújtott támaszt.

Felszámoltam a biztonságos élelmiszerek készletét. Korábban a gyümölcsös- zacskókat használtam szemetesként, mert egyéb zacskóm szinte nem is volt; most nagy műanyag szemeteszsákokat kellett vásárolnom. A maradék narancsok lassanként megrohadtak a hűtőszekrényemben, az almák összefonnyadtak, a zsírszegény joghurt fóliafedele alatt penészfoltok jelentek meg. Már nem az evésre, hanem az elfogyasztott étel kihányására vagy éppen az étkezések elhagyására koncentráltam, ami sokkal egyszerűbbnek tűnt, mint a biztonságos ételek fogyasztásának napjai és a

bulimianapok közötti egyensúlyozás. Kellemesebb kétórás vagy akárcsak egyórás bulimiaszessziót tartani, mint egész nap ezzel foglalkozni.
Igen hamar mesterfokot értem el a hányásban. Talán kezdettől fogva bennem lappangott ez a képesség, de csak mostanra tudtam előhívni. A hang nélküli hányás könnyen ment, s ha az étkezés után elég gyorsan sort kerítettem rá, még csak nem is bűzlött. Akár nyilvános helyen is elvégezhettem. Egyébként a kocsmákban a részegek is mindig hánynak. Amikor véget értek a biztonságos étkek napjai és a bulimianapok, amelyeket az első évben maximum hetente négy alkalommal tartottam, a torkom is annyira alkalmazkodott, hogy már nem lehetett a hangomról megállapítani, hánytam-e vagy sem. Rendszeres időközönként alaposan szemügyre vettem az arcom, sőt fényképeket is készítettem, nehogy nyálmirigyduzzanatot és arcpuffadást okozzon az én Uram – mert ezt állítják –, de nem vettem észre semmit, ami aggodalomra adott volna okot. Mindössze az arccsontom ugrott ki jobban, mint 15 kilóval korábban.
Vannak, akik azt állítják, hogy a bulimiától nem lehet fogyni, hogy úgyis épp elég táplálék marad a szervezetben, és minthogy a bulimiások étrendje általában kalóriadúsabb, így a testsúly sem változik. Ez voltaképpen igaz is. De az is igaz, hogy remekül lehet fogyni, ha az ember az elfogyasztott ételből semmit sem tart bent a gyomrában. Egyetlen normális testsúlyú bulimiás sem üríti ki teljesen a gyomrát. Az is előnye a bulimiának, hogy a bőr zsírosodását és a pattanásképződést – amelyet a zsíros és fűszeres ételek, valamint a sajtok fogyasztása csak még jobban fokoz – rendben lehet vele tartani.
Irene egyik barátjának fel kellett hagynia a bulimiával, mert ahelyett, hogy lapos lett volna a hasa, bevérzett a

szeme, a hányástól az arc és a szem hajszálerei megpattantak. Marisa egy ideig próbálkozott szemcseppel, de ez nem bizonyult hatékonynak, és a munkahelyén, az óvodában utalgatni kezdtek holmi kábítószer-problémára. Ezután már csak egyszer csábult el. A gyerekek almás lepényt kaptak, mindenki egy-egy szeletet, ami Marisa szerint túl nagy volt egy kicsi gyerek számára, úgyhogy félbevágta őket, a másik felét pedig megette, majd rohant a vécére. Marisa szédelgésnek nevezte. Én soha nem így éltem meg a bulimiaszessziót, számomra elernyedést eredményezett. Hogyan is lehetne elernyedés a szédelgés? És amikor ez az étkezési mód rendszeressé válik, más már nem is létezik.
Az egyetlen gondot az okozta, hogy nyilvános helyeken miként tudom kordában tartani bevadult, fékezhetetlenné vált Uramat. Nagyfőnök. Egész idő alatt csábítgatott, sugdosódott, lehetetlen helyzetekbe sodort, hosszú nyelvével csiklandozva a gyomromat. Gyere, aranyom, gyere…

VÉSZJÓSLÓAN
ZÖRGŐ
KARAMELLÁSZACSKÓ közeledett felém. Milyen édesség lapul benne? Saara keze nyújtotta, Saaráé, aki az évfolyamtársam volt, és a beszélgetés zavartalanul folytatódott, mintha mi sem történt volna, hiszen csak fecsegünk itt erről-arról-amarról, és közben közeledett felém a zacskó, ami körbejárt, mások már vettek belőle egy karamellát vagy medvecukrot – őrület! Egyetlen szemet! – és szájukba dugva gondtalanul szopogatták azt az egy szemet, vagy rágták. Hallatszott a ropogás. A zacskót már a kezemben tartottam, és szerettem volna nemet mondani, mert képtelenség egyetlen átkozott szem cukorkánál megállni. A zacskóban azonban a cukorkákon kívül tejszínes toffee is lapult, az pedig az én…

Ráadásul, ha nemet mondtam volna, megkérdezték volna, hogy diétázom-e, pedig arról váltam híressé, hogy a legtestesebb embert is képes voltam az asztal alá enni, s mégis ilyen kicsike és törékeny tudtam maradni, olyan, aki bárkinek az ölébe bele tudja fészkelni magát, aki gond nélkül vásárolhat magának ruhaneműt kiárusításokon akkor is, amikor már csak a legkisebb méretek maradtak. Fel sem kell próbálnom őket, úgyis mindegyik remekül áll. Vennem kellett volna hát karamellát. Egyetlen szemet. A többit pedig vissza kellett volna adnom Saarának. Micsoda kárörvendő, gúnyos pillantásokkal mérnének végig, ha nem így tennék! Lalala, nem is vagy különb nálunk, neked is vigyáznod kell a vonalaidra. Lalala, te, aki mindig azt hitted, hogy neked fölösleges aggódnod a kilók miatt, most akkor mit csinálsz? Semmiben sem

különbözöl tőlünk.
Gyorsan kivettem egy toffeét, és sietve bekaptam. Tudtam, hogy túlságosan gyorsan, de senki nem figyelt rá. Már nem bírtam a beszélgetésre figyelni, nyomban mindent a számban érzékeltem, éreztem a fogaimban, fogaim nyilallásában, a nyelvem alatt és fölött, a toffeét forgató nyelvemben, a régi, jól ismert érzés, mintha ismét otthonra talált volna bennem. Mindjárt kezdődik a következő előadás, de a régi, jól ismert érzés, a régi, jól ismert őrjöngés egyre csiklandozta a hajlataimat, az oldalamat, és azt suttogta, hogy gyere, aranyom, gyere, a nyakamat nyalogatta, kit érdekel az előadás, itt már nem segített a cigaretta, már képtelenség volt másra terelni a figyelmet. Már semmi másra nem lehetett figyelni, úrrá lett a vad szenvedély, amely arra késztette a lábakat, hogy elrohanjanak innen. És folytassa, folytassa, a végtelenségig folytassa az evést, csak enni, enni, enni, vég nélkül mozgatni az állkapcsot, nyelni, és nyitni a száját a következő falathoz, és megint egy újabbhoz, egyre újabbakhoz, mígnem mély álomba lehet merülni, olyan mély álomba, amilyenbe még soha, sehol, olyan mély álomba, ahol csak puha feketeség vesz körül, ölelő sötétség, amelyben már nincs semmi félelmetes, csak végtelen békesség.

A toffee meglepően lassan olvadt el a számban. Miért nem tűnik már el. Nem rághattam el, mert az a vesztemet okozta volna. Most még maradt valami halvány remény. Ha azonnal kiköpném, és elmennék fogat mosni, gyorsan kiöblíteném az édes ízt a számból, még el tudnék menni a többiekkel az előadásra, és ülhetnék ott frissen, jegyzetelhetnék fürgén és serényen, figyelmesen és nagy hozzáértéssel. Így kellene tenni, végre egyszer. Kisurrantam a vécébe, kiköptem azt a gyönyörűséget, és

vadul megsikáltam a fogam, erre az eshetőségre mindig tartottam magamnál fogkefét, alaposan megmostam hát, bár az agyamig nyilallt a fájdalom. Bekaptam egy frissítő, mentolos, aszpartammal édesített, tehát biztonságos, kétkalóriás cukorkát, és már futottam is az előadásra.

Már elkezdődött, leültem a helyemre, és nyomban követni tudtam az előadást. A végén minden egyes szóra pontosan emlékeztem, diadalmámorban úsztam, tánclépésben mentem hazafelé, gondtalanul álldogáltam a kirakatok előtt, rámosolyogtam az üvegen megjelenő tükörképemre. Áthaladva a parkon beleszimatoltam a levegőbe, néztem a szembejövő kutyákat a kutyasétáltató közelében, lépteim könnyedek és felszabadultak voltak, mint a frissen szerelembe esett nőé, amikor kapcsolatukon még nem mutatkoznak repedések. Na tessék! Mégiscsak legyőztem! Elfogott ugyan a kétség, de nem hátráltam meg.

Gondolhatnék akár arra a diákra is, akin megakadt a szemem. Még a nevét sem tudtam. De vonogatta a vállát, az egyiket kicsit magasabbra, mint a másikat, épp csak egy kicsivel magasabbra, ökölbe szorított kezét zsebre vágva lépkedett, lábfeje enyhén befelé fordult, de nem annyira, hogy csámpásnak tűnjék. Ahhoz túlságosan élénknek és fürgének látszott. Nem rossz fazon, bár a menzán és a kávézóban is folyton olvasott evés közben. Az ilyen ember társasága kellemetlen, nem tesz jót az evészetemnek, nem venné észre, ha mindent ott hagynék a tányéromon vagy beleönteném a kézitáskámba, s azt az érzést keltené bennem, hogy egyáltalán nem érdekli. Nem jó alternatíva.

Hoppá, hogy is van ez? Egy ilyen ember társasága nem tesz jót az evészetemnek! Milyen ember társasága? Olyané, aki teljesen rám bízná, hogy eszem-e vagy sem. De hát nem éppen ilyet kerestem?

Ez volt az utolsó eset, hogy bár olyasvalamit vettem a számba, ami feketelistán szerepelt, mégis sikerült elodáznom a szessziót.

OLYAN
SOK
MINDENRŐL nem számoltam be Irenének az én Urammal kapcsolatban, hogy lassanként már nem is volt miről beszélgetnünk.
Minél teljesebb hatalmat gyakorolt felettem az én Uram, annál kevésbé érdekelt, hogy tudomást szereznek róla. Csak a családom elől titkoltam. Bulimiás vagyok, na és aztán! Irenének azonban nem mondhattam el, így aztán ők ketten, Irene és az én Uram, együtt már nem fértek bele az életembe. Az egyiknek el kellett tűnni. Ha Irenével gyakrabban találkoztam volna, talán el is meséltem volna neki, ám olyan ritkán futottunk össze, hogy egyszerűbbnek tűnt elfelejteni beszámolni róla, s egy idő után már lehetetlen volt előhozni azt a témát.
Gyere, aranyom…

1974

Katariina jól emlékszik barátnője szavaira: a hazánkból nem távozunk, onnan visznek.

Másik barátnője, Monika, pénzt kért tőle kölcsön, de vissza nem fizeti, hiába kéri Katariina. Monika szerint Katariinát felveti a pénz, hiszen egy finn pasassal jár, és készül átköltözni Finnországba. Nincs szüksége a rubeljére.

Katariina családja nem nyilatkozik a finnről, se pró, se kontra. Katariina nem kérdezősködik többé Anettéről, de másokról sem, például Augustról.

AZ EGYETEM
MENZÁJA
TELE van, rengeteg az ismerős. Szerettem volna egyedül enni, de ez lehetetlennek bizonyult. Alig tudtam megtartani a tálcát a kezemben, annyi mindenre kellett egyszerre figyelni. Evés közben a lehető legtermészetesebb módon kellene beszélgetni a többiekkel. Nem szabad úgy falni, mint a bulimiások, mert az gyanút vagy legalábbis feltűnést keltene, de arról sem lehet szó, hogy csak tessék-lássék piszkálgassam az ételt, meg eldugdossam, ahogy az anorexiások teszik. Úgy kell étkezni, hogy lehetőleg minél kisebb feltűnést keltsen az ember, mert így természetes, nem igaz? De hogyan kell ezt csinálni?
Evésem ritmusát azokéhoz igazítottam, akikkel egy asztalnál ültem, hol az egyikhez, hol a másikhoz, így senki nem vette észre, hogy vele egy tempóban eszem. Néha kiestem a ritmusból, és már csaknem mindent elfogyasztottam, pedig az illetőnek még a tányérján volt az étel nagy része. Ez így nem megy. Vagy most azonnal kimegyek, vagy hozok magamnak egy újabb adagot. Mi történne, ha próbaképpen kimennék például cigizni? Csakhogy a többiek még esznek. Nem szabad elválnom tőlük, különben képes volnék hazamenni és a legnagyobb nyugalommal tovább falni. Maradnom kell. Miért esznek a többiek ilyen lassan? A villák komótosan szelték a levegőt, hallottam a reccsenéseket, amint fokaik át- meg átdöfték az ételt. A kések csörgése-zörgése, a döfölések szűnni nem akaró zaja le akart lökni a székemről, kénytelen voltam hát felállni és újabb adagot hozni magamnak. A tele tányér biztonságot adón nehezedett a

tenyeremre. Szerettem volna nyomban nekilátni az evésnek, mielőtt még az asztalhoz érek, néhány szelet kenyér helyett egy egész veknit magamhoz venni, egy másikat pedig a táskámba rejteni, ne kelljen azonnal a boltba rohannom, ahogy a menza ajtaján kilépek, hanem biztosítva legyen az evés folyamatossága, és így nyugodtan maradhatnék még a többiekkel beszélgetni.
Hogyan fogom túlélni a délutáni előadásokat? Úgy kellene ülnöm és jegyzetelnem, mintha mi sem történt volna, holott a lábam vinne már haza, hogy folytathassam az evészetet, vagy a vécébe, hogy kiadhassam, ami már bennem van. Hoztam még kenyeret. A közeli asztalnál ült néhány ismerős, akikkel korábban ilyen-olyan kapcsolatban álltam, de most, hogy a gyomrom ellenállhatatlanul magának követelte a kezemben tartott kenyeret, feléjük sem mertem nézni.

Erőteljes, ritmikus mozdulatokkal dörgöltem a körmeim tövét az egyetemi vécében. Határozottságom nyomban visszatért. Talán ez volt az utolsó eset, legalábbis ezen a héten. Legalábbis ma. Legalábbis e pillanatban. Miután ujjbegyeim egészséges rózsapiros színben ragyogtak a körömkefétől, még egyszer megmostam a kezem. Mint valami parányi állatka, végigszaglásztam a körmeim tövét, külön-külön minden egyes ujjamat, aztán a kezem mindkét oldalát és a hajszálaim végét is. Ellenőriztem a ruhámat is, nem maradt-e véletlenül valami gyanús és büdös nyom. Nem volt nálam Bemina mosogatószer, pedig csak azzal lehetett tökéletesen eltüntetni a hányás szagát, így meg kellett elégednem a közönséges szappannal. Kiléphetek így, vagy mossam meg újra a kezem? A fogam már megmostam, és szájvízzel alaposan ki is öblögettem a szám, mégis orromban éreztem a szagot. Annak a szagát. De nem tudtam biztosan, hogy csak az orromban érzem-e,

vagy belőlem árad, saját szagommá vált. A biztonság kedvéért kifújtam az orrom. A papír zsebkendőbe néhány lenmag került. Lenmagos volt a kenyér, az a fölséges, friss, puha kenyér, amin olyan pompásan illatozott a vaj.
A blúzom egyik ujján parányi foltot vettem észre. Megszagoltam. Nem tudtam eldönteni. Talán. Vagy valami más folt, aminek nincs szaga. Valami olyasmi, ami nem árulkodik arról, amit tettem. Megbízhatom-e a szaglásomban, vagy próbáljam meg eltávolítani a foltot? Természetesen biztosra kell mennem. Levetettem a blúzomat, és a kagylóhoz léptem, hogy kimossam. Valaki bejött. Fel se néztem. Az a valaki köszönt. Minden figyelmemet a blúzra összpontosítottam. Belelógott a blúzom a levesbe, jegyeztem meg nevetve. Előfordul a legjobb családban is. Nem néztem rá. Csukódott a vécéajtó. Belepillantottam a tükörbe. Úgy néztem ki, mint aki sírt. Már csak ez hiányzott! Aztán eszembe jutott, hogy nem is ettem levest a menzán. Milyen óvatlan vagyok! Vizes lett a blúz, de mit lehet tenni. Még bekaptam egy cukorkát, és kimentem, mielőtt az a másik kijött volna kezet mosni, és eszébe jutott volna, hogy ma egyáltalán nem ettem levest.
Azért, hogy bulimarexiám szépen virulhasson, nyoma sem maradhat annak, amit csinálok, és nem is marad. Senki nem veheti észre, és nem is veszi. Mert ha észreveszik, megpróbálják elvenni tőlem. Azért fordultam orvoshoz, hogy megtarthassam. Ha elájulnék, vagy a testsúlyindexem például tíz alá esne, akkor nem tudnám elkerülni, hogy kórházba vigyenek.
Idáig jutottunk: meg kell mentenem, ami az enyém. A bulimarexiámat. Képtelen vagyok nélküle élni.

1999. MÁRCIUS 20.
Az orvos azt kérdezte, hogy anyám mit szólt hozzá.
Azt válaszoltam, nem tud róla.
Hát apád?
Ő még kevésbé.
Az orvos meghökkent. Hogyan lehetséges, hogy még az anyám sem vett észre semmit, holott ezek a táplálkozási gondok tizenegy éve fennállnak, s ez idő alatt jórészt egy fedél alatt éltünk.
Azt feleltem, hogy én magam sem tudtam, hogy ez probléma volna. A doktor bácsinak tudnia kellene, hogy csak a bulimiások tudatosítják magukban, hogy valami nincs rendben, az anorexiások ritkán vagy csak túl későn.

Akkor, az első alkalommal egyszerűen csak berontottam az Egyetemi Egészségügyi Intézetbe, végig se gondolva, mit teszek. Végtelenül kimerültnek, holtfáradtnak éreztem magam, annyira fáradtnak, hogy sem ahhoz nem maradt erőm, hogy egyek, sem ahhoz, hogy ne egyek. Mennem kellett, nehogy vigyenek. Ugyanakkor biztos voltam benne, hogy nem fognak komolyan venni, hogy majd bizonyítanom kell, hogy nem csak holmi kis fogyózásról van szó. Ám a doktor nyomban időpontot is kért számomra az evészavarokra szakosodott kollégájától. Elmondta, hogy az Egyetemi Egészségügyi Intézet létrehozott egy olyan munkacsoportot, amelyben általános orvosok, pszichiáterek, pszichológusok és táplálkozási tanácsadók is részt vesznek. De mit kezdjek velük? Fogadni mernék, hogy legalább annyit tudok az élelemről, annak fogyasztásáról és nem fogyasztásáról, a krónikusan alacsony vércukorszintről, a hipoglikémiáról

és a hányás következtében a vérben fellépő káliumhiányról, mint a mélyen tisztelt orvoscsoport. Ezek következményeként érzelmi zavarok lépnek fel, depresszió, hipochondria, hisztéria, dühkitörések, pszichotikus állapotok. Eluralkodik az apátia és a pszichikai közömbösség (az evésen kívül minden más iránt), csökken az energia, a vitalitás, a munkaképesség és a szociális képességek. A kiéhezettek társadalmilag elszigetelődnek, és elveszítik szexuális érdeklődésüket. Folytassam? Azt is állítják, hogy a menekültekhez hasonlóan képtelenek szabadulni attól az érzéstől, hogy valamilyen gonosz erő megfigyelése alatt állnak. A kiéhezettség következtében az érzelmek, az érzékenység és egyéb emberi vonások nyersebbé válnak, az egyéniség széthullik. Elég ennyi?
Rendben van, beleegyeztem, hogy szomatikus vizsgálatoknak vetem alá magam, és egyáltalán bárminek, amire szükség van, csak ne vigyenek sehová. Ez volt a legfontosabb. Mindent bevallottam. Elmondtam mindent az étkezésemről. Több órán keresztül vallottam evési szokásaimról táplálkozási tanácsadómnak, orvosomnak. Tudatosan beismerő vallomást tettem. Egyedüli célom az volt, hogy ne engedjem bevadulni az én Uramat, mert akkor csöveken át fognak etetni, és nem mehetek sem tornázni, sem hányni, sem semmi egyéb fontos dolgot nem végezhetek.

Megígértem, hogy elmegyek vérvizsgálatra a laboratóriumba.
22 órával a laboratóriumba menetel előtt nézegetni kezdtem az órát. Dél körül Saara hívott, hogy menjünk el este valahová, és én beleegyeztem. Nem szóltam neki egy szót sem a másnap reggeli programról.
Mielőtt nekiláttam volna a készülődésnek, még felhívtam

Saarát, és véletlenül kicsúszott a számon, hogy másnap reggel a laborba kell mennem. Saara csodálkozott, hogy miért. Azt feleltem, hogy csak rutinvizsgálatról van szó. Milyen rutinvizsgálatról? Hirtelen nem tudtam erre mit válaszolni, Saara viszont megjegyezte, hogy akkor nem is mehetek velük, mert a vizsgálat előtti este tíz órától már nem ehetek, és nem ihatok semmit. Nem mondták meg világosan? Valaki biztos figyelmeztetett rá, amikor megkaptam az időpontot.
Mondtam, hogy a laborba mehetek máskor is, nem olyan sürgős. Saara még kérdezett volna valamit, de lecsaptam a kagylót. Pár másodperccel később újra hívtam, és mondtam, hogy megszakadt a vonal, fogalmam sincs, miért, s ezen csodálkozván már nem kérdezősködött olyasmiről, ami nem tartozott rá.
Tényleg bármelyik nap elmehetek a laborba vérvételre és vizeletvizsgálatra, bár megígértem a doktoromnak, hogy még ezen a héten elintézem. Holnap már péntek. És akkor ez is el lenne intézve. Egész biztos. Feltétlenül. Mint előző alkalommal is. Meg a még előbbi alkalommal. Hányszor ígértem már, hogy letudom ezt a vizsgálatot. Hányszor indultam már neki.
Egyszerűen nem akartam tudni, mennyire vizes a vérem tizenegy évnyi étkezési cirkusz után, pedig hát éppen ezt kellene kideríteni.

Az első EEI-s pszichiáter, akinél jártam, nem az evészavarokra szakosodott. Fogalmam sincs, miért küldtek hozzá. A nő megborzongott, amikor elmondtam, hogy igen, a bulimia azt jelenti, hogy hányok.
A második pszichiáter azt írta a jelentésében, hogy kiegyensúlyozatlan személyiség vagyok, és szexuális identitásom hullámzó. Vagy zavaros. Vagy hogy éppen keresőben vagyok. Pedig csak igyekeztem befelé,

magamra figyelni, mert ezt senki más nem teszi meg helyettem, a harmadik terapeutám sem, aki soha egyetlen szót sem szólt. Hümmögött és bólogatott, de szólni nem szólt semmit, nem is kérdezett. Egyébként kedves nő volt, minden találkozásunk után kezet mosott, akárcsak a többi páciens után, meg a telefonos megbeszélés végén is. Kihallatszott a folyosóra, ahogy a vízcsobogás közepette egy pillanatra erélyesen megcsörrentek a karkötői, aztán ugyanolyan erélyesen megtörölgette a kezét, és csörögtek a karkötők, bár egyébként elég férfias jelenségnek látszott, és más ékszert nem is viselt.

A negyedik sem volt különb, az ötödik már nem is érdekelt.

ABBAHAGYTAM
A TERÁPIÁT,
ÉS csak akkor kértem időpontot a táplálkozási tanácsadó orvosomtól, amikor újabb gyógyszerekre volt szükségem. Ha más módon is megújíthattam volna a receptjeimet, még ennyiszer se kerestem volna fel az EEI-t. Tulajdonképpen szívesen jártam ehhez a dokihoz. Csak végig kellett lépkedni az utcákon, fel a lépcsőkön, és egyetlen alkalommal sem kellett az utolsó saroknál visszafordulni, s hagyni az egészet. A legtöbb anorexiás vizet iszik testsúlyellenőrzés előtt, hogy egy kicsit többet mutasson a mérleg, de én nem foglalkoztam ilyesmivel. Egy kicsit mindig izgultam, hogy vajon mit mutat a mérleg. Bárcsak ne ugyanannyit, mint előző alkalommal. Hogy legyen egy kis változás. Tudtam, hogy soha nem fogok oda jutni, hogy harmincegynehányat nyomjak. És ez nem képzelgés. Alapvetően mégiscsak bulimiás vagyok, az anorexia csak hab a tortán, bár a hab volt az első. Egyszerűen nem akartam 30 kilóra lefogyni, így aztán fölösleges mérés előtt plusz súlyokat erőltetni magamra. Mindössze annyit akartam, hogy valamennyivel megint kevesebb legyen a súlyom. Ez az érzés maga a tömör gyönyör. Ehhez az élvezethez persze csak úgy juthattam, ha előtte alkalmanként testsúlynövekedést produkáltam, ám ez csak ösztönzően hatott, és kiteljesítette az élvezetet.
A táplálkozási tanácsadó orvosom kedves tehénszemekkel nézett rám, és hangjából együttérzés csendült, az a ki nem mondott kérdés, hogy hogyan bírtam. Soha nem sürgetett, akkor sem, amikor az óra már a terminus végét jelezte. A nála tett látogatások gyakran ünneppé változtatták a hétköznapokat, például amikor másodjára

mentem hozzá, és felolvasta, hogy mit írtak első ottjártamkor. Akkor az ügyeletes orvos rendelőjébe akut esetre hivatkozva kértem időpontot. Amint az orvosom felolvasta a leletemet, mindkét kezét az arca elé kapta, és egy pillanatig még ott tartotta, mielőtt felém fordult volna. Elégedett voltam. Arckifejezése azt jelezte, hogy annyit kaphatok kedvenc receptemből, amennyi csak tetszik, tíz darabosakat, sőt akár 10 milligrammosakat is, hiszen az én esetemben az 5 milligrammosak nem elég erősek, ugye? Diapam, Diapam, drágám, padampadam!

Ahogy kiléptem a gyógyszertár ajtaján, azonnal kibontottam a fóliából az első Diapamot. Már nem gyötörte a nap a szememet. Hangtalanul pattantak le rólam az abroncsok. Milyen pompásan éreztem magam, mennyire békés, boldog érzés töltött el!

A közelben lakó barátnőmet indultam meglátogatni, aki csak joghurtot tudott enni és fagylaltot, és persze szopogatni a nyalókákat, mint a többi igazi kábszeres. Igaz, hogy én a fagylaltot már régóta nem soroltam a biztonságos étkek közé, mégis szerettem volna vele beszélgetni a különféle fagylaltmárkákról és joghurtokról. Egy ilyen beszélgetés után ugyan mi mást lehetett volna tenni, mint bemenni a boltba és bevásárolni, és ha nincs pénz, akkor lopni, aztán hazamenni, és mindent megenni, és hideget és szelídet hányni, ami után nem marad kellemetlen íz a szájban és kellemetlen szag az orrban.

A Diapamoknak persze oly mértékben kellett volna lenyugtatniuk, hogy ilyesmi meg se forduljon a fejemben. Csakhogy az új pamrecept megszerzését valahogy meg kellett ünnepelni, számomra pedig az evés a legnagyobb ünnep. Vannak, akiknek alkoholra van szükségük a dáridóhoz, vagy az alkohol dáridózik, másoknak elég, ha a legjobb ruhájukat öltik magukra, megint másoknak a

templom jelenti az ünnepet. Az én templomom az étel. Azonkívül a fagylalt médiumétel, azaz nem biztonságos, de nem is nagyon veszélyes, legalábbis nem annyira, hogy amikor hozzákezd az ember, ne tudná, mikor fogja befejezni. Nagy zabálás tehát nem lesz.

VÉGÜL
BEUTALÓT
KAPTAM az Evészavarok Klinikájára.

Rendben van, kész vagyok étkezési naplót vezetni, bár teljesen ostoba dolog – mintha nem tudnám, mintha nem emlékezném rá, hogy mit, mikor és miért ettem. Te jó isten, tizenegy éve számolgatom a kalóriákat és azt, hogy milyen szessziókajákra elég a pénzem, mindezt tudom, tudom, nagyon pontosan tudom. De jól van, vezessünk hát naplót a csipegetéseimről és a zabálási szesszióimról, naplót, amibe nem szabad beírni a kalóriákat. Marhaság. Én bejegyzem, mert leggyakrabban a kalóriamennyiség árulja el, hogy valamely ételt miért fogyasztottam. Ha a naplóból valamit is meg akartok tudni, akkor be kell oda jegyezni, hogy két csésze Options kakaót ittam, és csak azért nem hánytam ki, mert egy csészében kevesebb mint 40 kalória van.
Rendben van, elmegyek a táplálkozási tanácsadóhoz, bár kész röhej, mintha nem tudnék éppen eleget az élelmiszerkörről, mintha nem tudnám folyékonyabban a kalóriatáblázatot, mint az egyszeregyet, és mindazt, amit az élelmiszerekről tudni lehet, hogy melyik mit tartalmaz, és az én súlyomnak megfelelően mely napon mennyi kellhet. Naná hogy tudom, idióták!

Aztán azt mondták, nincs más megoldás, rendszeresen kell étkezni.
Szó sem lehet róla. Nem és nem.
Röhejes.
Azt mondják, hogy valószínűleg öt kilóval többet fogok

nyomni, de aztán ismét csökkenni fog a súlyom, amikor az anyagcserém kiegyensúlyozottá válik, és valószínűleg többet is fogok enni, mint korábban, a súlyom mégis megfelelő marad. Ezt mondják, és azt hiszik, hogy belemegyek ilyen baromságokba.
Nem leszek öt kilóval nehezebb. Tényleg nem. Egy percig sem.

Az Evészavarok Klinikája tehát nem érdekelt többé, mert nem érdekelt a rendszeres étkezés. Tiszta hülyeség. Eszembe sincs akkor nekiállni enni, amikor az áll a papíron, hogy most egyél. Még hogy négy óránként… függetlenül attól, hogy egy bárban vagyok-e, vagy vendégségben, vagy a városban, vagy éppen alszom. Vagy éppen szessziót tervezek későbbre, esetleg a következő napra – ilyenkor semmit nem eszem előtte, hanem addig fokozom a vágyat, míg végül már egyszerűen nem bírom tovább. Vagy ha egyszer úgy volnék képes lemondani az evésről, hogy ne gondoljak abban a pillanatban a szesszióra, az nem is volna nehéz döntés. Fölöslegesen nem kezdenék el enni.
Más módszert alkalmaztam egészségem megőrzésére. Minden bulimiázás után megtisztogattam a nyelvem, ahogyan a bulimiásoknak tanácsolják a fogápolást. Hosszan öblögettem, vízzel, tejjel vagy ásványvízzel, amit egyébként ki nem állhattam. Csak két órával később mostam meg a fogam, úgy, ahogy tanítják, hogy a zománc újra meg tudjon keményedni. Mivel egyedül laktam, ez nem okozott gondot. A fő bulimiázás után naponta egy egész doboz vitamint beszedtem. Fluortablettákat ettem. Krómot, aminek az édesség utáni vágyat kellene csökkentenie. Vogel-féle articsóka-máriatövist az emésztés elősegítésére és páfrányfenyőfőzetet a végtagok vérkeringésének javítására. Gefilus italt a

gyomorműködés kiegyensúlyozására, meg sok-sok meszet.
Igaz, hogy az anorexiától kék-zöld foltok éktelenkedtek rajtam, mint az ifjú szerelmesen, aki mindennek nekimegy, és összeveri magát, és minden izmom fájt, csak azt nem tudtam, hogy a bulimia vagy a szpíd következményeként. Ez utóbbit néhányszor kipróbáltam, tényleg csak kipróbáltam, rendszeresen nem éltem vele. Fájt a mellem, bizonyára az előző napi szpídtől, mostani érzékenysége is nyilván annak köszönhető. Na de az orrom! Azt, hogy állandóan folyik az orrom, és ettől ki is repedezik, vajon melyik okozta, a bulimia vagy az, hogy néhányszor szippantottam kokaint? Fogalmam sem volt, csak kenegettem vazelinnal, és a szénanátháról magyarázgattam a kérdezősködőknek.
Ki kellett találni valamit, valami hatékonyabbat. A Diapamok jók voltak, de nem elég jók. A táplálkozási tanácsadó orvosom jó volt, de nem eléggé. Semmi sem volt eléggé jó, még az amfetamin sem, ami pedig régi fogyasztószer. Nem bizonyultak elég hatékonynak az Oxepamok, a Xanorok, a Tenoxok, az Alporoxok, sőt még a fű sem. Semmi nem tudta féken tartani az én Uramat. Tovább kellett próbálkoznom, újabb és újabb módszereket keresnem. Valami kellett még. Valaki.
Semmi olyasmi vagy olyasvalaki, ami vagy aki csak fokozná féktelen zabálásaimat.
Kell valami, ami egészséges.
Kell valaki, aki egészséges.
Olyasvalaki, akinek problémás az evés? Vagy akinek nincsenek vele problémái?
Mit szól az én Uram?
Kellett találnom valakit, aki nem engedi, hogy mélyebbre csússzak. Valakit, aki gondoskodik rólam, és úgy táplál, ahogyan Irene és én tápláltuk egymást, amikor nem tudtunk enni, ahogyan támogattuk egymást, nagyokat

kacagva az iskola udvarán, és ahogyan segítettük egymást az ennivaló beszerzésében és a maradék eltüntetésében, nehogy Irene anyja észrevegye. Meg kellett találnom Hukkát, hogy kiegyensúlyozottan ehessek, hogy ne nullázzam le magam teljesen az összevissza evéssel. Korábban megfelelő mérce volt, hogy kettőnk közül én voltam a könnyebb. Irene nélkül újra kellett gondolnom mindent. Nem sikerült szabályokat felállítanom, hiszen a méreteimmel sem voltam tisztában. Hukkának tehát jönnie kellett. Feltétlenül meg kellett jelennie, hogy elmondja, milyen kicsi vagyok, milyen pehelykönnyű vagyok, ahogy végignyúlok rajta, szinte nem is érezni! Hogy a csuklóm ujjnyi vékony, és cukortörékenységem olyan, mint a cukrászda kirakatában a csipkefinom dísz, édes és szájban olvadó.

1974

Katariina megtiltja a vőlegényének, hogy bármit is hozzon neki Finnországból ajándékba. Semmit ne hozzon, se ruhát, se harisnyanadrágot, se sampont, se dezodort. Semmit, ami látható. Köszöni szépen, nagyon jól megvan a saját hazájában. Na jó, kávét hozhat, hiszen ő maga is iszik, ez talán nem túlzás, és itt tényleg nagyon drága. És hát ő is iszik kávét.

Aztán a lelkész arra kéri Katariinát, hogy szerezzen neki egy új kabátot Finnországból, megfizeti, persze. A lelkész fogja esketni Katariinát, és nagyon boldog, hogy Katariina a polgári esküvő után templomit is akar, s még jobban örvendezik, amikor a lány bejelenti, hogy az eseményen bárki részt vehet. Nagyon ritkán tartanak templomi esküvőt, kevesen kérik, mert az államhatalom olyan mélyre nyomta az egyházat, amennyire csak lehetett.

A templom zsúfolásig megtelik, nem is mindenki fér be. Katariina nem továbbítja a lelkész kabátkérelmét, nincs képe hozzá. Talán csak nem fogja emiatt megtagadni, hogy összeeskesse őket?

A menyasszonyi csokor miatt azonban széldzsekire van szükség. Az esküvőt télen tartják, ilyenkor hivatalosan sehol nem lehet virágot kapni. Katariina ismer valakit a nagykereskedésből, visz neki finn széldzsekit, és cserébe nagy csokor vörös szegfűt kap.

RÖGTÖN
AZ ELSŐ
KÖZÖS reggelünkön Hukka A. főzött nekem kávét, bár a tönkrement kávéfőzőjének csak a szűrőrészét lehetett használni. Figyeltem a galériáról, ahogy forrt a víz, aztán ahogyan keresztülfolyt a vécépapírból készült szűrőn a bögrébe, majd ahogy a bögre az asztalra került, s mellé két darab szendvics. Kettő! Két szelet rozskenyér, mindkettőn tonhal, sajt és uborka. Az illata meghökkentett. Nyolc éve nem ettem kenyeret, pontosabban nem úgy, hogy bennem is maradt volna. Már ha az evést ilyenformán definiáljuk. Hiszen a kenyér puffaszt is. Nem is tartottam odahaza, nemhogy ilyenformán készítettem volna el, vagy ettem volna meg, hogy vajat kenek rá, és tetézem sajttal, sőt még tonhallal is. A legmeghökkentőbbek az uborkaszeletek voltak. 100 gramm uborka mindössze 12 kalóriát tartalmaz. Ilyen biztonságos ennivalót nem érdemes együtt fogyasztani egyetlen és ennyire vaskos, több mint 100 kalóriás szelet sajttal. A 100 grammonként 95 kalóriát tartalmazó tonhalat sem lehet együtt enni a kenyérrel, amelynek egy szelete mindössze 60 kalória, de az ilyen 100 kalória fölötti sajtszelettel sem.
Ugyanazon étkezésnél soha nem szabad együtt fogyasztani biztonságos és veszélyes ennivalót. De miért is kellene, hiszen más napokon amúgy is kilószámra fogyasztjuk a biztonságosat. Teljesen fölösleges! A szesszió végeztével csak és kizárólag veszélyes ételt érdemes enni, mert akkor többet képes befogadni a gyomor.
Hukka azt hitte, hogy azért heverészem a galérián, mert félénk vagyok. Megkérdezte, kérek-e egy inget.

Elfogadtam, és hosszan gombolgattam. Kigomboltam, amit már egyszer begomboltam, és újragomboltam. Kopogtak a körmeim a gombokon. Hukka mindjárt szóvá teszi, hogy nincs is az ingen ennyi gomb.
Már eldöntöttem, hogy azon a héten többet nem eszem, egyszer sem! És akkor tessék, ilyen kínálat! És mindjárt le kell csattognom a létrán az asztalhoz. Hukka megkérdezte, zavar-e, ha dohányzik, miközben én eszem. Megráztam a fejem. Összefutott a nyál a számban, a kezem remegését szerencsére rá lehetett fogni a másnaposságra. Micsoda falatok előtt ülök! Hogy jutottam ide? Megdöbbentő! Rémisztő! Miért nem mentem már el korábban? Vagy mondtam volna, hogy képtelen vagyok enni, olyan állapotban vagyok, hogy egy falat sem megy le a torkomon. Mindig így teszek, mindig kitalálok valamit, hogyhogy most nem jutott eszembe? Akkor kellett volna mondanom, amikor Hukka még nem fogott hozzá a szendvicsek elkészítéséhez. Persze honnan tudtam volna, hogy ezt fogja tenni? Vagy mondott volna valamit? Kérdezte volna, hogy éhes vagyok-e, akarok-e valamit enni, mit szeretnék enni? Lehet, hogy csak nem hallottam? Esetleg éppen arra a pár pillanatra, amikor érdeklődött, elaludtam volna? S hogy nem válaszoltam, hát így döntött.
Leültem a kanapéra, és megragadtam a kávésbögrét, bár legszívesebben elbújtam volna a kenyér elől. Hukka megjegyezte, hogy udvariasságból a kedvenc bögréjét adta nekem.
Mindennek a tetejébe délelőtt készítette el a szendvicseket. Csaknem tíz éve már, hogy tizenkettő előtt soha nem eszem semmit. Régi szabály, ami még mindig tartja magát. Tizenkettő előtt semmit nem eszünk, csak kávét iszunk.
És aztán kenyeret etetett velem, pedig még semmiféle evés

ideje nem jött el. Különleges ember.
Más voltam most?
Olyan, aki valami veszélyes ételt evett, és nem hányta ki. Mint akit megmérgeztek? Mint aki végleg elveszett?

Miközben igyekeztem legyűrni a szendvicseket, Hukka egyfolytában engem bámult.
Hogyan lehetséges, hogy ilyen hihetetlenül tiszta vonásaid vannak, ilyen finom vonású állad?
Ugyan, dehogy.
De bizony. Nem sértésnek szántam – nevetett Hukka.
Érzem, hogy arcomon sértődött kifejezés jelenik meg, olyan, hogy ne gúnyolódj!
De Hukka nem veszi le rólam a szemét.
Kiscica, súgja.
És akkor én „A Kiscica” voltam.

1974

Katariina anyja Tallinnba utazott a lánya esküvőjére. Még annyi ideje marad, hogy előtte meglátogassa az egyik ismerősét a városban. Arnold nem volt hajlandó eljönni, otthon akart maradni. Sofia bizonygatja magának, hogy megkönnyebbült, hogy legalább azzal nem kell törődnie, nem iszik-e túl sokat Arnold, vagy nem akarja-e ivóversenyre kihívni újdonsült vejét, így magyarázza később Katariinának is, bár pontosan tudja, hogy jobb, ha Arnold nem megy emberek közé, megkönnyebbülése hát inkább innen ered. Jobb, ha nem hergel senkit, ha nem kezdenek el kérdezősködni, ha Arnold nem nyitja ki a száját ott, ahol nem kell. Azonkívül az esküvőn ott vannak a „kopogtatók”, akik azonnal jelentenék valahol Arnold jelenlétét. És ez kihatással lenne Katariina papírjainak beszerzésére. Meg Katariina döntésére. Vagy Arnold ügyének alakulására.

Sofia az áruházban a sorban állók között ismerősnek tűnő férfit fedez fel. Megáll és figyeli. Mintha Richard volna, kissé megöregedve. Lehetséges lenne? Odalép hozzá, és megkocogtatja a vállát. Valóban Richard az, Arnold legjobb barátja, valamennyien együtt voltak az erdőben, Richard, Arnold, August és Elmer! Csodálkoztak Richard eltűnésén, keresték is a holttestét, de nem találták, arra gondoltak, talán sikerült külföldre szöknie. Persze valami életjelt mégiscsak adhatott volna. És akkor tessék, egyszer csak itt áll Sofia előtt Richard, ismerősen, keze-lába épen, elevenen!

Richard, emlékszel még rám?
Richard hátrafordul.
Ideje sincs, hogy összeszedje magát, csak bámul, már nem lehet letagadni, hogy megismerte, nem lehet azt mondani Sofiának, hogy téved, hogy összekeveri valakivel. A gyönyörű Sofia. Szénakaszálás illata. A gereblye fokának kettéhasadása. Richard megjavítja Sofia gereblyéjét. Sofiának gyönyörű bokája van. *Jumal, tule appi!* Istenem, segíts!

Sofia meghívja Richardot Katariina esküvőjére.
Richard igent mond, nem tud nemet mondani, csak megindul Sofia mellett a székesegyház felé. Lépeget, potyogtatja szájából az észt szavakat, amelyeket évek óta nem használt, és amelyekről azt hitte, régen elfelejtette, mert Richard most már oroszul gondolkodik, és kizárólag orosz nyelvű programokat hallgat, és orosz nyelvű újságokat olvas. Még megállhatna, és elindulhatna másfelé, de csak ott sétál Sofia oldalán, el a Pagari utca mellett fel a Toompeához, csak lépked és lépked, mint egy vérbeli katona.
A Pagari utcában vannak azok a kis fülkék, ezek egyikébe dugták be Richardot, oda lökték, gyömöszölték, ott várta, hogy kihallgassák.
Sofia erről-arról fecseg, Richardnak nem jut eszébe semmi, amit kérdezhetne, meg sem fordul a fejében, hogy legalább megpróbáljon úgy viselkedni, mint a többiek. Sofia rá-rápillant Richardra – ennyire megviselte volna a háború az idegeit? Vagy miről van szó? Átsuhan rajta a gondolat, hogy a férfi viselkedése talán azzal magyarázható, hogy ő valamikor réges-régen beleszerelmesedett Richardba, de aztán Arnoldhoz ment feleségül? Nem,

nem ez lehet az oka.
Sofia nem említi, hol van Arnold, vagy miért nem jött el. Richard nem kérdezi.
A templom kapujában Richard eltűnik a tömegben. Sofia vár és keresi, de nem találja, be kell mennie a templomba a többi vendéggel együtt.
Miért nem érdeklődött Richard Arnold felől? A legjobb barátja volt, akivel évek óta nem találkozott. Jó, hogy nem érdeklődött, Sofia nehezen tudta volna megmagyarázni, miért nem jött el a férje a lánya esküvőjére, erre nem is gondolt ott az áruházban, annyira meglepődött Richard váratlan felbukkanásán. De azért mégis.

EGYÜTT
NÉZTÜNK
TÉVÉT akkor is, amikor mindketten saját otthonunkban tartózkodtunk – közben telefonon tartottuk a kapcsolatot, és beszélgettünk a reklámidőben. A műsor alatt többnyire nem csevegtünk, csak néha váltottunk egy-két szót, ha éppen valami film vagy sorozat ment. Leginkább a vitaműsorokat meg a dokumentumfilmeket kommentáltuk, és a műsorvezetők frizurájára tettünk megjegyzéseket. Nekem ez nagyon megfelelt, mert így a tévénézéshez nem kellett beszereznem ennivalót.
Reggelenként telefonon keresztül együtt olvastuk az újságot. Miután Hukka nem járatott lapokat, én olvastam, és beszámoltam neki róla, hogy mi áll bennük. Így legalább nem vágytam arra, hogy újságolvasás közben eszegessek.
Az élelmiszerboltban a bevásárlás könnyebbé vált, mert közben telefonon tartottam a kapcsolatot Hukkával, és így megmenekültem attól, hogy teletömjem a bevásárlókocsit mindenféle orgiás kajával. Hukka hangját hallva az ennivaló már sokkal kevésbé hatott ijesztőnek. Ő annyira különleges volt, maga volt a csoda, olyan, mint a tengeri szél, és olyan ismerős, mint Saarenmaa pipacsmezői és a borókaillat.
Irene már nem hiányzott mellőlem.

AHOGY EGYRE GYAKRABBAN ettünk együtt Hukkával, az étkezés roppant egyszerűvé vált. Tonhalas, sonkás, sajtos szendvics, melegszendvics és karjalai pirog, semmi túlzás, éppen csak annyi, amennyi kell.
48 kilót nyomtam. Tökéletes. Másra nem is volt szükségem, mint Hukka társaságára és egy cigarettára a kávé mellé. Amikor nem voltam együtt Hukkával, a biztonságos ételek közül csak gyümölcsöt ettem, és már hetek óta nem orgiáztam úgy istenigazából. Elképesztő! Előfordult, persze, hogy egész nap Mynthon cukorkákat szopogattam, mert igen hatékonyan elnyomták az éhség illatát, amely a gyomromból felszállt az orromba. Ha elég sokáig szopogattam, akkor érzéketlenné vált a szájpadlásom, nem érzékeltem az ízeket, és ez nagyon jó. Ráadásul a doboz tartalma mindössze 80 kalória. Illetve nem mindegyiken van feltüntetve a pontos energiatartalom, de a narancs- és C-vitamin-tartalmúakon igen, és én ezeket eszegetem.
Szopogattam mentacukorkát is, ezt a birminghami anorexiás ikrektől tanult klasszikus eledelt. A birminghami ikrekről készült fényképek voltak az elsők, amiket anorexiásokról láttam. Ha jól emlékszem, a *Hét Nap* című lapban. Michaela és Samantha Kendall egymással versengtek, hogy ki a soványabb, és végül már csak mentacukorkát ettek. Nem is olyan régen haltak meg, Michaela 1994-ben, Samantha 1997-ben, természetesen az anorexia következtében fellépő komplikációk miatt. Szó mi szó, elég szívós volt mindkettő, hogy ilyen sokáig bírták. Tényleg szívósak. Vagy szívós volt

az ő Uruk.
Fogadni mernék, hogy mindenki emlékszik az első anorexiásra, akit látott, vagy egy anorexiásról készült fotóra. A bulvárlapok kedvencei ők, és persze minden más is, ami a testsúllyal kapcsolatos, hiszen hercegnőbetegség az anorexia – mindenkiből hercegnő lesz, aki lefogyasztja magát, és minden eset ugyanolyan hír, mint valamelyik országos híresség elsőszülöttének világra jövetele és a szépségkirálynő mesebeli esküvője. A női test centiméterei éppoly fontosak, mint az ország határai. Pontosan meghatározottak, és változásukról mindig hírt kell adni.

Amikor az anorexiás ikrekről olvastam, egy percig se gondoltam, hogy bármi közös volna bennünk, de megdöbbentett az, amitől talán mások is meghökkentek, az, amitől az anorexiásokat ábrázoló képek döbbenetesek. Nevezetesen az, hogy a kísértetfilmekből, a történelemkönyvek koncentrációs táboros képeiről és a vanitas vanitatum-témákból ismerős csontvázakon rikítóan tarka amerikai ruha van, s arcukon mindig természetellenesen széles mosoly és olyan szempillafesték virít, amelyet épp most reklámoznak a televízióban, olyan, amivel pontosan ilyen hosszú szempillákat lehet varázsolni. Ez éppen olyan furcsa, mintha a Mona Lisának vasalója volna. Ez a két világ nem illik össze. Kizárja egymást. Ahogyan én és a tősgyökeres finn kisváros.

Mindig egészen biztosra vettem, hogy én sohasem leszek ilyen koncentrációstábor-hercegnő, akiben éhen hal a lélek, de akit a szempillájára ragasztott parányi gyémántok csillaggá varázsolnak. Akiből semmi nem marad meg, még az a szép test sem.

1974

Miután sikerült elkeverednie Sofia mellől, Richard megvárja, míg a templom kapui becsukódnak, és kihallatszik az orgonaszó, aztán a székesegyház melletti kilátóhoz megy, ahol éppen senki nem tartózkodik, felmászik a vaskos korlátra, és leveti magát.

HUKKA
TÚLSÁGOSAN
JÓ hozzám.

Tulajdonképpen… Hukkával kezdettől fogva könnyűnek tűnt együtt élni, túlságosan is könnyűnek, és ez így ment már fél éve.

Korábban ilyesmit nem tapasztaltam. Nekem nem volt könnyű emberekkel együtt élni. Testvérkémmel, Irenével szerettem együtt lenni, mert az együvé tartozás erős érzése fűzött össze bennünket, de nem volt könnyű. Hukka mellett viszont kifejezetten felszabadultnak éreztem magam. Ez pedig azt jelentette, hogy valami kellemetlen dologra lehetett számítani, nem igaz? Mindig is így történt. Amikor egy kicsit is elengedtem magam, éberségem fokozatosan csökkent, ami nem előnyös, mert ilyenkor mindig elkövet az ember valamit, amin rajtakapják, olyan nyomot hagy maga után, amit nem kellene, ha biztonságba akar húzódni. Valaki elől.

Hallgattam a csendet az otthonomban fél év ellazulás után. Kimentem a konyhába. Elkezdtem enni. Már megint ugyanaz a helyzet. Az evésen kívül minden nyugtalanított, a nagy csendben nem lehetett mást tenni, mint enni.

Túlságosan nagy biztonságban éltem.

Már nem ügyeltem a szavaimra. Korábban ez soha nem fordult elő. Gondolataim és a hangosan kimondott szavak között mindig tartottam egy alig érzékelhető kis szünetet, ami még Irene társaságában is magától értetődő volt. És most ez a szünet egyre rövidült, meg kellett akadályoznom, hogy tovább zsugorodjon, erre a szünetre

szükségem volt, ez alatt a szünet alatt mindig végiggondolhattam, beszélhetek-e hangosan arról a dologról, és lehet-e így mondani, vagy lehet-e éppen annak a bizonyos embernek mondani, biztos-e, hogy nem kapnak rajta valamin, vajon beszéltem-e arról a másik dologról annak az embernek, s akkor elmondhatom neki ezt is, vagy nem beszéltem? Mindig emlékeztem rá, kinek mit mondtam, és ki mit tudott. Mindig éberen kellett vigyáznom, hogy tisztában legyek vele, mi történik, ki mond nem megfelelő dolgokat, ki távozik hamarosan. Állandóan résen kellett lenni, és mindenre figyelni, mindenre felkészülni. Miért nem értette az én drága Hukkám… egyáltalán nem értette, mennyire megváltoztam ez alatt a tíz kiló alatt, amiből a felszabadultság hónapjai alatt hol lefaragtam két kilót, hol hozzáhíztam kettőt, összesen tízet. Egyre meggondolatlanabb lettem, az is előfordult, hogy más rendszer szerint mostam a fogam, mint ahogy az evési cirkusz idején szoktam, néha a felső fogsorommal kezdtem, néha az alsóval, hol jobbról, hol balról, és soha nem tudtam, hol fogom kezdeni a következő napon.
Ráadásul tornázni is már csak akkor tornáztam, amikor kedvem tartotta, azaz egyre ritkábban. Tíz éve ugyanazon program szerint végeztem a gyakorlatokat, kezdetben tíz percig, aztán továbbfejlesztettem, s végül már kétórásra nyúlt. Ha valamelyik nap kimaradt, másnap be kellett pótolni, s utána még az aznapit is elvégezni. Az elmaradtat mindenképpen pótolni kellett, még akkor is, ha az idő rövidsége miatt a hasizomgyakorlatokat reggel, iskolába indulás előtt kellett elvégezni, a combizomgyakorlatokat a szünetben az iskola vécéjében, amihez nem akármilyen akrobatikus képességre volt szükség, ám én játszva megoldottam. A farizmok megmozgatására iskola után a könyvtár vécéjében került

sor, a maradékot pedig odahaza végeztem, este pedig jöhetett az aznapi torna. Soha senki nem tudta meg, hogy naponta legalább két órán át tornázom. Nem is vallottam volna be soha, mert az ugyanazt jelentette volna, mint ha bevallom, hogy fogyókúrázom. Hiszen nekem ilyesmire nem volt szükségem. Egyszerűen olyan kiváló a csontozatom, az anyagcserém és mindenem, hogy fölösleges ilyen dolgokkal foglalkoznom. Ha másoknak szükségük van rá, hát tessék. Szegénykék. Nagyon sajnálom őket. Elég keserves lehet – nevettem.
Ezer szerencse, hogy Hukka nem vette észre ezeket a változásokat. Nem fedtem fel őket előtte, csupán annyit mondtam, hogy a gondolataim és a szavaim közötti szünet rövidülni kezdett, s hogy nem volna szabad ennyire megbízni másokban. Hukka azonban valószínűleg nem fogta fel, miért okoz ez nekem gondot.
Meggyőződésemmé vált, hogy hamarosan le fogok bukni Hukka előtt, de hogy mikor és min, azt nem tudtam pontosan. Azon talán, hogy túlságosan árulkodó mondatok csúsznak ki a számon, amikor tallinni útjaimról mesélek? Vagy hogy nem is Lempääläben látogattam meg a nagynénémet, hanem Haapsaluban? Azon, hogy a testsúlyom nem megfelelő, hogy nem ott voltam, ahol kellett volna lennem, próbafülkében, túlságosan szűk nadrágban, hogy loptam, hogy az utolsó pillanatban rontottam be az üzletbe, hogy kihúztam a telefon zsinórját a falból, és nekiláttam a zabálásnak? Azon talán, hogy másnak mutattam magam, mint ami valójában vagyok, vagy azon, ami néha előfordul az ágyban, hogy nem tudok elélvezni, pedig Hukka szerint el kellett volna élveznem?
Valamin le fogok bukni, ezt egészen biztosra vettem. Meg kell akadályoznom. Ki kell találnom valamit. Már megint. Valamit vagy valakit?

EGYSZER
AZ EGYIK
KÖZÖS reggelünkön, amikor még alig nyitottam ki a szemem, Hukka jelezte, hogy rá akar kérdezni valamire. Kitalálhatja-e, kérdezte. Igen, válaszoltam. Azt mondta, fogadni merne, hogy nem sokszor feküdtem le józan állapotban valakivel. Hogyhogy? Azt akartam, hogy indokolja meg, de csak azért, hogy időm legyen kigondolni a választ. Megriadtam, feltámadt bennem az éberség, szükségem volt egy kis időre, hogy végiggondoljam a dolgokat, és elrendezzem a szálakat, de Hukka nem folytatta, csak nézett rám. Bevallhattam volna, hogy tulajdonképpen ő az első, akivel nem részegen feküdtem le, de ilyet nem lehet mondani. Mennyire lemezteleníteném ezzel magam, meztelenebb lennék, mint valaha, meztelenebb, mint valaha is voltam ruha nélkül. Illetve tulajdonképpen nem is vagyok meztelen ruha nélkül. Még nem értem el a soványságnak azt a fokát, hogy takargatnom kellene.
Minél kevesebb ruha van rajtam, annál jobban megnéznek. Annál pontosabban tudom, hogy mit néznek rajtam, és annál könnyebben vagyok önmagam, annál könnyebb rájönnöm, mit gondolnak rólam, annál kevesebb olyan dolog van, amiben nem lehetek bizonyos. Megértek minden egyes pillantást, amely mezítelen testemre irányul, minden pillanat jelentőségével tisztában vagyok, tudom, mi történik, biztonságban érzem magam a testemben, valahol ott bent, legbelül. Az a valaki van ott bent biztonságban, aki egyes szám első személyben beszél önmagáról.
Hukka belefújt a fülembe. Jólesett. És az is, ahogy a

hasamat simogatta. A kezemtől a lábujjaimig mindent végigsimogatott. Keze körvonalat adott nekem, nem voltam eltűnőben, nem léptem ki a testemből, hogy elmeneküljek Hukka elől, nem emelkedtem fel a mennyezetre, hogy onnan nézzem, hogyan fekszik a testem Hukka mellett. Amikor vele voltam, sehová nem húzódtam ki a testemből. Egyszerűen csak léteztem. Hallgattam Hukka kezét a bőrömön, hallgattam, ahogyan bőr a bőrhöz ér. Milyen csodálatosnak tűnt minden, milyen csodálatos módon lett belőlem Hukka Kiscicája, az egészen rendkívüli Kiscica!

Az ilyesféle elővigyázatlanság nem marad büntetlenül. Fuss, Anna!

1975

Arnold ügyének végére pont kerül. Minek gyötörni azt az öregembert.

1975

Ahhoz, hogy Katariina elhagyhassa az országot, a férjnek írásbeli ígéretet kell tennie, hogy gondoskodik felesége eltartásáról, aztán össze kell írni a külföldön élő közeli hozzátartozókat, aztán kell munkahelyi igazolás, hogy a távozónál nem marad semmi olyasmi, ami nem az ő tulajdona, munkaeszközök, könyvek vagy más effélék. És aztán még egy jellemzés, amit a cég párttitkárának kell elkészítenie, s rajta kívül a főkönyvelőnek és az igazgatónak is szükséges megerősíteni.

Katariina az esküvő után ott folytatta a munkát, ahol abbahagyta, és a munkahelyén megnyugodtak a kedélyek. Férjhezmenetele már nem számított a legfontosabb pletykák közé, hiszen nem is változott meg, úgy tűnt, hogy ugyanaz az ember maradt, ugyanúgy végzi a dolgát, és ugyanúgy öltözködik, mint korábban.

Katariina ugyan nem párttag, de jó viszonyban van a cég párttitkárával, mindig megemlékezik róla a jeles napok alkalmával, sőt néha máskor is egy kis konyakkal vagy virággal. A főkönyvelővel is jól kijön. Katariina keresztanyja a Maiasmokk kávéházban dolgozik, és az ő jóvoltából mindig tud szerezni marcipánt és finomabbnál finomabb csokoládébonbonokat, és a főkönyvelő boldog, hogy Katariinán keresztül gond nélkül hozzájuthat ilyen ritka csemegékhez.

A cég pártgyűlésén még külön megtárgyalják Katariina távozásának ügyét, de gond itt sem merül fel.

És minden sikerült.
Sikerült.
Tényleg sikerült.

A külföldi vízumok osztályán a hivatalnok ellenőrzi Katariina papírjait, mosolyog, és barátságos, hiszen külföldre indulóról van szó, beszél erről-arról, majd azzal az intéssel zárja a beszédet, hogy bármit kérdezzenek is Katariinától, mindig csak azt mondja, ami igaz.
Elbúcsúzik Katariinától, és kikíséri a folyosóra, de aztán tovább megy utána, bezárja az irodája ajtaját, és a kihalt folyosókon át a bejárati ajtóhoz kíséri – akkoriban olyan ritkán jöttek külföldi vízumért, hogy jó, ha naponta egy ügyfél megfordult az irodában –, és a bejárati ajtó közelében, egy nyitott ablak mellett megszorítja Katariina kezét, és egyenesen a szemébe nézve azt mondja, hogy kerülj minden kapcsolatot az itthonról érkezőkkel. Nem köszön el, tovább fecseg erről-arról, keze szorítása erőteljes, hangja komoly, lassan, tisztán érthetően ejti a szavakat, a szél csaknem elfújja a hangját. Kerülj minden kapcsolatot velük, azok… na… hiszen tudod.

HUKKA
KARJÁNAK
ÖLELÉSÉBE bújva ültem, amikor a televízióban éppen egy tallinni utazásokról szóló műsor ment. Majdnem felkiáltottam, hogy amikor gyerekkoromban a *Georg Otts* hajóval jöttünk-mentünk, a képernyőn látható terminál egészen másként nézett ki. A falak zöld hullámlemezből készültek, s hogy anya félt a közelükbe menni. Zöld ruhás határőrök. Kutyák. Fertőtlenítő szőnyegek. Anya, bírod vinni a táskákat? Biztos? Anya igyekezett lépést tartani a sorral. Lent talán tudunk szerezni kocsit a csomagoknak. A hajóról végtelen hosszú lépcsősor vezetett a szárazföldre, bádog vagy valami hasonló, a lépcsőfokok között látszott a tenger.
Drága Hukka, ott voltunk, minden évben, többször is, anya meg én.
De Hukka A. csak szívta a cigarettáját, mintha semmi különös nem menne a tévében, és én sem szóltam, csak ittam az örökös kávémat.
Most! A tévében Haapsalut említették! Hukka át akart kapcsolni más csatornára. Mondtam, hogy ezt szeretném nézni, de a film már elkezdődött a négyesen. Haapsalu. A nagynéném ott lakik. Hukka azt hiszi, hogy Lempääläben. Amikor Hukka a reklámok alatt kiment a fürdőszobába, gyorsan visszakapcsoltam, de a Haapsaluról szóló műsor már befejeződött.
Hukka nem szüntette meg a vágyódásomat. Haza akartam térni. Hukkával együtt haza.
Miért akartam hirtelen azokról a dolgokról mesélni, amelyekről senkivel sem beszéltem? Mi történt velem? Miért akartam megmutatni Hukkának a nagymama

házában lévő szobát, ahol a német hadseregben szolgált katonát bújtatták? És azt a házat Tallinnban, ahová nagyapát vitték kihallgatásra. Azt a helyet, ahol korábban cukrászda volt, ahol a legfinomabb *glasuurkook*ot lehetett kapni. A Priima cigarettákat, amiket a bácsikám szívott. Az ablakpárkányon álló homoklapátot, amin a nénikém a döglött legyeket gyűjtögette. Az észt lányok karcsú bokáit a Pikk utcában. A tejbolt padlóját, amin már nincsenek se hasadékok, se latyak. Hiszen ezek a dolgok nem tartoztak Hukkára, ahogyan másokra sem.

Vagy már megint az én Uram mesterkedett és csempészett ilyen gondolatokat a fejembe? Az én Uram arra akart rávenni, hogy hagyjam el Hukkát, akinek köszönhetően túlságosan is jól eszem, ámde tervét álcázva vágyat ébresztett bennem olyasvalaminek a megtételére, amit mégsem tennék meg soha? Megérezte volna az én Uram, hogy Hukka keze enyhített az ő szorításán? Ezért nem lett volna úgymond elég itt Finnországban Hukka ölelő karja, hanem ezt a kart valahol másutt akartam megtapasztalni, akár az én Moszkvámban, ahol forogtak a fejek egy külföldi autó után, és ahol egy irányban tizenhét sávon lehet haladni, és a metróhoz fa mozgólépcsők vezetnek? Oda akartam menni, bár az éttermekben csak Pepsit vagy Fantát lehetett kapni, mert ezeknek a cégeknek volt szerződésük a Szovjetunióval a moszkvai olimpiára, és a pincérek nem értették, miért nem felel meg nekem egyik sem. Bennem undort keltettek, és aggódtam, hogy a szlávság a Pepsi kék betűivé és Ronald McDonald’s-bohócokká amerikanizálódik. Az első moszkvai McDonald’s előtt harmincezren álltak sorban, és megszületett a sorban állás szakmája; fel lehetett bérelni embereket, akik ezt foglalkozásszerűen űzték.

El akartam bújni Haapsaluban a vágóhíd mögé, ahol a nagynéném fejéhez egyszer késő este egy sonka repült, amikor a vágóhíd kerítésén át az útra hajigálták őket, ahonnan a nénikém feltűnése elriasztotta azt, akinek szánták. Vissza akartam menni abba a Városház tér, a *Raekoja plats* mellett lévő ajándékboltba, ahol a ruszki nők dús keblei csaknem a levegőbe emeltek, akkora volt a tömeg.
Anya mellettem szemérmetlenül alkalmazza nyomulási technikáját, és mindenkinek a lábára lép, aki a zsúfolt üzletben túlságosan vehemensen próbál előretörni. A pult előtt a felnőttek combmagasságában polcszerű alkalmatosság húzódik a szatyrok számára, de Anna feltérdel rá, így erőszakolva ki a lábával egy kis teret maga mögött. Anya is felteszi a térdét a polcra, és egy lábszárnyival hátrébb kényszeríti a szvetlánákat. Dühödten merednek rá, és a szikrázó tekintetek mellett még orosz nyelvű szitkokat zúdítanak rá, valahányszor a ruszki nők szandálból kibuggyanó csupasz lábujjaira lép, de ennél nagyobb ügy nem lesz belőle.
Akkoriban még egyetlen üzletben sincsenek őrök, minden áru a pult mögött van; majd csak a privatizáció után tűnnek fel, s aztán az ezredfordulóra már mindenütt találkozni velük. Az ajándékbolt mindig zsúfolt, egyórás sorban állás még egy ilyen kis üzletben sem ritkaság. Nem mindenki vásárol, sokan csak bámészkodnak. Mindenki kér valami bőrdobozkát, bőrből készült könyvjelzőt vagy virághímzéses papucsot, hogy megnézegethesse; forgatja egy ideig, és együtt ámuldozik a barátjával, aztán kér még valami megszemlélnivalót az elárusítótól. Miután alaposan megtanácskozta a barátjával, sőt a lányával is, szveta mégiscsak úgy dönt, hogy nem veszi meg. Az eladó egész idő alatt ott áll mellette, és vár. Anya idegei gyakran felmondják a szolgálatot, ilyenkor odaszól, hogy ezt meg

ezt kéri, hogy ő tudja, mit akar vásárolni, megkaphatná-e most azonnal. Ha a két ráérős eladónak éppen jó napja van, akkor lehetnek akár olyan barátságosak is, hogy két áruismertetés között odaadják, amit kérünk.
És azok a lábszárszőrök, a repedezett, megkeményedett sarkak, a burjánzó szemöldökök, a bajszok, a zászlószínű ajakrúzsok – és mindez egy és ugyanazon a nőn!
A lökdösődés magától értetődő módszer arra, hogy valaki előrébb jusson, a vásárlók közül soha senki nem várakozik távolabb a pulttól, hanem az egész csapat egyszerre akar odanyomulni.
Levegőtlenség.
Számolótáblák.
Kávéscsészéjüket vesztett csészealjak, melyekre a visszajárót hajítják.

MIÉRT NE MESÉLHETNÉK Hukkának mindenről, ami Anna világához tartozik, amikor az evéseimről is annyit meséltem? Ha már egyszer jólesett. Természetesen nem mindent, de elég sokat. Legalábbis többet, mint bárki másnak. Meglepően új gondolat volt, hiszen azelőtt az evéseimről is csak Irene tudott, senki más. Hátha ugyanígy lehetne beszélni Anna világáról is. Olyan veszélyes volna megismertetni Hukkával? De hátha nem fogja fel, mennyire fontosak ezek a dolgok. Hátha egyetlen szót sem hallana meg, csak menne tévét nézni.

Mi van, ha éppen akkor nyitja ki az újságot, amikor mesélni kezdek arról az ajándékboltról, a repedt sarkakról és a fémfogakról meg a keblekről, amelyek a levegőbe emeltek? Mi van, ha éppen abban a pillanatban kapcsolja be a tévét? Vajon nem veszíteném-e el minden bátorságomat, ha Hukka éppen akkor nyitná szóra vagy ásításra a száját? Bátorkodnék-e azután bárkinek is megnyílni, ha nem tenné lehetővé, hogy kinyissam a szám, mert ő valami egészen mást nyitna meg, belém fagyasztva ezzel a szót? Talán soha, senkinek.

Elviselhetetlen volt a gondolat, hogy Hukka ilyen galádságot kövessen el büszkeségem – és szégyenem – ellen, amit Anna világával kapcsolatban éreztem. Ezt nem kockáztathattam meg. Túl nagy volt a kockázat, én pedig túl kicsi. 45 kilóm ezt nem bírta volna el.

De mégis.

Hát nem lett volna csodálatos együtt indulni Tallinnba Hukkával, a hajóról nézni a tengert, és sétálni az orgonafák alatt? Nem lett volna csodálatos napnyugtakor, tücskök cirpelése közepette csókolózni a Kadriorg

parkban vagy Läänemaa mezején? Nem lett volna csodálatos megmutatni neki azt a temetőt, ahová évszázadokon keresztül a családom tagjait temették? Nem lett volna csodálatos megmutatni neki, hogy innen jöttem, ezt szeretem?

Ha megmutathattam volna Haapsalu *komisjon*ját, a használt ruhákat árusító üzletet, amelynek a helyén, a teljesen felújított, csillogó épületben most utazási iroda működik. Akkoriban a bolt ajtaja állandóan nyikorgott, akár kicsit, akár nagyot löktek rajta, és beragadt a fogantyúja. Abban az öreg házban, amelyről pattogzott a festék, és megvetemedtek az ablakok, a lépcsők középütt horpadtra koptak. Gyerekkakaszínű meg halványzöld falak, ajtók, padló és mennyezet, feketére festett kályha, szürke pultok. Abban a házban gyakran megfordultunk anyával Oljánál, aki eladó volt a boltban. Az eredeti padlódeszkákat simának szánt, ám gödrös-hullámossá vált, szovjet műanyag szőnyeg, *reliin* borította, amit a sarkánál megragadva egy kézzel fel lehetett volna szedni, s amely voltaképpen hű képet festett a Szovjetunióról. Félhomály és golyós számolótábla, az ablakok között döglött legyek.

Olja többnyire kék-zöld csíkos farmeranyagból készült nadrágot visel, amit anya hozott eladásra. Nagyon úgy tűnik, hogy kedveli és meg akarja tartani magának. Haja igazán nőies, hosszú és vaskos, hangja pedig mint a legfrissebb, puha *iiris*, az észt toffee. Anna szereti Olját, bár tudja, hogy nagynénje, Linda ki nem állhatja, szerinte ugyanis mindazt neki kellene megkapnia, ami most Oljához kerül eladásra. Olja és anya kapcsolata merőben üzleti, de a nagynéni ezt nem hiszi el.

Olja már csak azért is érdekes jelenség, mert olyan élénkvörösre festi a száját, amelyhez hasonlót Anna soha nem látott Finnországban, Észtországban pedig ez a fajta

vörös nem tartozik anya és a rokonság, meg a környezetükben élők világához. Olja az egyetlen vörös szájú, akit – úgy tűnik – anya még kedvel is. Anya szerint az ilyen vörös túlságosan oroszos, az unokahúga is ilyet kezdett el használni nem sokkal azután, hogy férjhez ment egy oroszt tiszthez, és két gyereke született tőle, akik soha nem tanulták meg az anyjuk nyelvét, bár ő folyton észtül beszélt. Az orosz tiszt ugyanis nem akarta, hogy a gyerekei ilyen fölösleges dolgot tanuljanak.

Anya egyébként magára sem venne semmi olyasmit, ami vörös, mint a Szovjetunió, nemhogy a szájára kenjen, csókolgasson, nyalogasson, eszegessen ilyen színt! Soha! Finnországban sincsenek anya otthonában vörös függönyök, asztalterítők, bútorok, szőnyegek. Bármi más lehet, csak vörös nem! Még karácsonykor sem… és amikor Anna a lehető legélénkebb vörösre festeti a haját – még Irene előtt, Irene csak Anna után teszi ugyanezt –, anya, aki éppen süteményt készít, visszafordul az asztalhoz, aztán újra Anna felé, és hozzávágja a tésztát, bedörgöli Anna fejbőrébe, majd az előszoba felé vonszolja a lányt, és kilöki az ajtón az udvarra. A szomszéd család teljes víkendfelszereléssel éppen akkor vonul el a mellettük húzódó úton.

1973

Katariina meglátogatja finn barátját Moszkvában. A finnek szállodája tele van nőkkel és a nők orosz beszédével. Katariina szóba elegyedik barátja finn haverjával, és megkérdi, beszél-e oroszul, hiszen a nők nem tudnak finnül.

A férfi meghökken. Nem, természetesen nem beszél oroszul, miért kellene?

Hát akkor hogy beszélgetsz a barátnőiddel?

Mi beszélnivalóm volna velük?

Rövid hallgatás után a férfi megkérdi tőle, használ-e tampont?

Katariina feláll, fogja a kabátját, és kimegy. Finn barátja utána ered, égő arccal, zavartan és némán.

HUKKA
MINDENT
TUDNI akart rólam.
Végül talán éppen emiatt nem meséltem neki.
Vagy azért, mert nem akartam, hogy sok egyéb becenevem mellett még az ő kicsi észt szajhájának is nevezzen. Nagyon jó viccnek hangzott volna az ő szájából, nem gonoszul, hanem kedvesen. Péntek este, amikor a bárba menet beugranánk a trafikba cigarettáért, és ott az újságosstand előtt az észt csajok a pornólapokban a saját fotójukat nézegetnék, és együtt röhécselnének rajta. Vagy este odahaza gyertyafény mellett, miközben a macskák körülöttünk sertepertélnének. Akkor mondaná. Súgva. És nekem mosolyognom kellene. Vagy amikor anyám elé indulnék a kikötőbe, és kötném be a bőrkabát övét, épp abban a pillanatban, amikor kilépnék az ajtón, egy utolsó, cirógató suttogás, ugyanazon a hangon, ahogyan a többi becéző szót mondja. Én kicsi észt szajhám.
Vagy pedig mulatságosnak találná, hogy az én balti anyám diplomás mérnök. Ez is pompásan illene a viccrepertoárjába. Odatelefonálna a szüleimhez, amikor látogatóban járnék náluk. Anya venné fel a telefont, és Hukka utánozná a beszédmódját, akcentusát. Anya nem adná oda nekem a telefont, hanem azt kérdezné ordítva, hogy ki beszél. Hukka szerint ez remek móka volna. Olyan jó móka, hogy nem mutathatnám, milyen érzést vált ki belőlem, hanem kénytelen lennék udvarias arcot vágni, enyhe mosolyra húzni a szám, de azért nem hangosan nevetni, nehogy rájöjjön, mit kell majd mondania a következő veszekedés alkalmával. Nevezhetne persze észt angyalkájának is, mégsem mertem vállalni ezt a

kockázatot. Egyszerűen nem volt kedvem.
Vagy talán azért nem beszéltem, mert mégsem mertem volna bemutatni Hukkának a másik hazámat. Valamikor a ’90-es évek közepe táján egy alkalmi ismerőssel jártam Tallinnban, és már akkor meglepődtem, mekkora változások történtek az elmúlt fél év során, mióta utoljára jártam ott. Korábban a Viru Hotel volt az egyetlen valóban magas épület, igazi fehér világítótorony, most pedig új üvegtornyok emelkedtek, mindenfelé valami csillogás, mellbevágó változások, de útitársam természetesen fel sem fogta, mi rendített meg ennyire. Az ott egy bankautomata! Az emberek sorban állnak előtte! Cégek, maszek üzletek, éttermek, bárok, minden sarkon különféle kis boltocskák, melyek tulajdonosuk nevét viselik: *Teele äri, Katri äri, Saima äri, Peetri pizza, Aino kohvik*… Elképesztő! És egyetlen nő fülcimpáján sem látszik súlyos fülbevalóktól kitágult lyuk!
Mindaz, amit én csodálatosnak tartottam, útitársam számára semmit nem jelentett. Nem akartam ugyanezt átélni Hukkával, nem, semmiképpen sem, a legkevésbé Hukkával. Soha.
Ráadásul túlságosan bensőséges lett volna együtt utazni vele Tallinnba, még akkor is, ha Anna világának ott már nyoma sem maradt. Túlságosan meghitt és túlságosan veszélyes lett volna lehetőséget adni Hukkának, hogy ilyen könnyedén és ilyen nevetséges dolgokkal megbántson. Például azzal, hogy az én drága barátom nem fogja fel, mi csodálni való van a fényreklámokban. Csakhogy Anna világában nem léteztek fényreklámok. És Hukka ezt szegényesnek találná, pedig szerintem szép volt, éppen ez tette a várost olyanná, amilyet Nyugaton már időtlen idők óta nem lehetett látni.

OLJÁHOZ
MENNI

MINDIG izgalmas kaland, titkos és titokzatos, árnyakra ügyelő. Ilyenkor azt mondjuk a nagynéninek, hogy valahová egészen máshová megyünk, csak az áruházba vagy fagylaltozni.

Az eladásra szánt holmik szállítása természetesen bonyolult ügy. Évekkel később már nem gond, amikor Anna és anya nyaranta nem a nagynéninél lakik, hanem Tallinnban, de amikor a nagynéni várja őket a kikötőben, és onnan egyenesen a Balti Jaama vasútállomásra sietnek, ahonnan vonattal Haapsaluba, akkor bizony gond, mert a csomagokat nem lehet kipakolni vagy elrejteni valahová a néni szeme elől. Mindent el kell vinni hozzá, és ott valamelyiküknek egész idő alatt figyelni kell a táskákra, míg el nem szállítják a cuccokat, nehogy a nagynéni vagy az unokatestvérek nekirontsanak, átkutassák, vagy ellopják. És lesni kell a pillanatot, amikor senki sincs a közelben, hogy a holmikat ki tudjuk vinni a lakásból. Természetesen nem lehet nekiindulni semmi olyan rendkívüli méretű táskával, ami nagyobb, mint egy átlagos városi szatyor, mert a folyosón a kelleténél több a csillogó kukucskáló, s mögöttük a pletykás szomszédok. A nagynéni természetesen értesülne valamelyiküktől, akárcsak, ha a városban szembe találkoznánk a néni valamelyik ismerősével. Ja, hogy a testvére nagy csomagokat cipelt, vásárolt talán valamit? Kapott valamit pult alól, *leti alt?* Minden vágyott árucikkhez *leti alt* lehetett hozzájutni. Kitől? Honnan? Mikor?

Anya újonnan vett holmikat hoz, Olja vagy valaki más

megvásárolja, hordja egy ideig, míg úgy nem dönt, hogy beviszi a *komisjon*-üzletbe, és drágábban adja el, mint ahogy anyától vette. Igaz, a legtöbb árut Olja más útonmódon értékesíti. Sokan keresik azokat a holmikat, amiket anya hoz, egyenesen vadásznak rá. Anyának kedvére való ez az üzleti kapcsolat Oljával, mert egyszerűvé teszi az életét; nem hoz neki semmi ajándékot, éppen eleget kell vinni a rokonoknak, meg azoknak, akiket le kell kenyerezni, jó, ha néhány eladásra szánt dolog is befér még a csomagokba. A nagynéni azonban meg van győződve róla, hogy anya mindenkit elhalmoz ajándékokkal, csak ő, a saját testvére meg az ő gyerekei maradnak ki, mindenki más mindig mindent megkap, ő pedig csak dezodort és kávét. Hát tisztességes dolog ez? Miközben Finnországban minden kapható, mi szem-szájnak ingere? Az egész város arról beszél, hogy Katariina ennek ezt adta, annak azt, amannak meg ezt is, azt is! És mit feleljen azoknak, akik arra kérik, hogy mondja meg a testvérének, hogy hozzon nekik olyan farmerkabátot, vagy farmernadrágot, vagy tépőzáras sportcipőt? Mondja azt, hogy Katariina nem hoz? Mivel magyarázza, hogy mindenki másnak igen, csak Lindának, az édestestvérének nem?
Természetesen a nagymamát is elhalmozzák kérésekkel, amire ő mindig úgy válaszol, hogy Katariinának málhásszekerekkel kellene érkeznie Finnországból ahhoz, hogy ezeket a most elővezetett, ruhaneműkre és háztartási gépekre vonatkozó kívánságokat teljesíthesse. Azokra a kérdésekre pedig, hogy milyen az élet odaát, azt válaszolja, hogy ugyanolyan, mint az észt időkben. *Eesti ajal.* És mikor látogatja meg a nagymama a lányát? A válasza, hogy nem akar odamenni. *Mis ma sinna hakkan kolima*… Miért is menne, úgyis tudja, milyen odaát. Olyan, mint az *Eesti ajal.*

Az óvatlan megnyilatkozások irigységet és mérhetetlen mohóságot gerjeszthetnek – amúgy is épp elég van belőlük –, és kérdésessé tehetik, hogy Anna és anya kap-e meghívót és vízumot. Ezért nem szabad elmondani a dühtől elvakult nagynéninek, hogy az Oljával folytatott árucsere üzlet, amiből anya pénzhez jut, a Finnországból hozott többi „rongy" és kávécsomag pedig megvesztegetésre szolgál. A nagynéni merő gonoszságból esetleg feljelentené a testvérét, ezért jobb nem hergelni.
Anya a ruhaneműkről mint rongyokról beszél, ő maga pedig a rongykereskedő, akinek kapzsi testvére van, és a testvérének egy csomó gyereke.

AZ 1982-ES
ÉV
NYARÁN hazafelé menet a vámosok különösen nagy érdeklődést tanúsítanak irántunk. Soha ilyen alaposan nem vizsgáltak át bennünket. Anya gyűrűit többször megnézegetik, hogy vajon tényleg azok-e, amiket a vámáru-nyilatkozaton feltüntetett. Minden lehetséges rejtekhelyet, hajtást és szegést áttanulmányoznak. Majd ismét a gyűrűket. Hogy valóban annyi van-e, amennyi szerepel a nyilatkozatban, és nincsenek-e rajtunk olyan gyémántok vagy gyöngyök, amiket nem jeleztünk. A zöld katonasapka alól kifejezéstelen arccal néznek ránk. Amikor anya kiveszi Anna kezéből a pénztárcáját, és átadja a vámosnak, Anna hallja, amint a gyomruk egy ütemben süllyed és emelkedik. Szinte fáj a levegővétel, mintha jeges kés hasogatná az orrukat. A vámos kinyitja a pénztárca aprópénzes rekeszét, anya bocsánatkérően motyog valamit orról, vattáról, vérről, és kikapja a pénzérmék tetején lapuló vattadarabkát – mielőtt a vámhoz értek volna, Annának eleredt az orra vére, nem nagyon, csak éppen annyira, hogy szüksége volt egy kis vattára. Mivel minden táskát degeszre tömtek, és sietniük kellett, s körülöttük az emberek, mint a halrekeszekbe zúdított sikamlós halak tömörültek, anya nem tudott hirtelenjében mást csinálni, mint hogy a pénztárcájában lévő vattapamacsból tép le egy darabot. Már nagy gyakorlatra tett szert az orrvérzés elállításában, tudta, hogyan kell a megfelelő eret nyomni ahhoz, hogy a vérzés elálljon, majd visszahelyezte a véres pamacsot a pénztárcába, mert restellte ledobni a földre.
Prahti. Szemét. Anya oroszul mondja a vámosnak, a

nagymamának pedig észtül, amikor később beszámol a történtekről. Semmit nem találnak. Anna és anya felszállhatnak a hajóra, ahol újra eleredt Anna orra vére. Anya siet, hogy elhelyezze a csomagokat a hajó egyetlen olyan helyiségében, amelyet a vonatülésekhez hasonló ülőalkalmatosságok számára tartottak fenn. Olyan narancsszínű itt minden, hogy az embert szinte tüsszögésre ingerli. Igyekeznie kell annak, aki ülőhelyhez akar jutni, mert az utasok száma többszörösen meghaladja az ülőhelyekét. Aztán anya elindul, hogy törlőpapírt szerezzen Annának. Keze még mindig enyhén remeg, amikor visszatér. Súlyosak voltak a csomagok.
És a nagymama eljegyzési gyűrűje, ami a vattadarabkába göngyölve a pénztárcában lapult, súlyosabb volt, mint az összes csomag együttvéve.
A nagynéni biztosan meglátta vagy meghallotta.
Azt, amikor a nagymama éjszaka odaadta a gyűrűjét anyának. Amikor Anna aludt, és a falióra ketyegett. Amikor a függönyöket behúzták az ablakok előtt, és lehalkították a hangjukat. A nagynéninek már aludnia kellett volna az előszoba végén lévő szobájában. Minden közbülső ajtó csukva volt, és be volt reteszelve az az ajtó is, amely mögött anya, Anna és a nagymama aludt.
Hogyan tehet ilyet Linda.
Anya belefárad, hogy az egész családot ellássa dezodorral, és valamennyi hivatalnokot kávéval, és műanyag szatyrokat adjon minden szembejövőnek. A hajón már nem sír anya, csak a kikötőben. Ott senki más nem sír, csak ő meg a nagymama. Akik távolabbról jönnek és ritkábban, először vagy utoljára, azok nem sírnak. A kikötőben maradók arcán irigységtől feszült kifejezés ül. Nincs bensőséges ölelés, nincsenek csókok. A nagynéni arckifejezése hűvös és közömbös. Nem néz sem a testvére, sem Anna szemébe, alig-alig pillant rájuk. Ajka nem

biggyen le, mint a temetésről készült képeken, de mosolyra sem húzódik, még a formaság kedvéért sem. Nincs is ajka. Csak a nagymama ezer ránc, vizenyős szemébe gyűlnek könnyek.

A NARANCSSZÍNŰ PADOK

SZOROSAN egymás mellett állnak, köztük néhány hamutartó, a falakon ugyanolyan narancssárga szekrénykék, mint amilyenek a padok. Kimerültsége ellenére anya megy, hogy a vámmentes boltból bádogdobozos csokibonbonokat és karamellát hozzon Annának, esetleg még fütyülős nyalókát is. Épp indulna, amikor elhalad mellette Mare, Tallinn leghíresebb kurvája, finn férjével az oldalán. Anya odabiccent neki. Anna a padok rejtekéből lesi a férjénél néhány fejjel magasabb, enyhén keleties arcvonású nőt, akinek vastag fekete copfja van, nagy fekete szalmakalapja, tízcentis cipősarka, nyírfalevél- színű, merülési szintig érő ruhája, mellette fekete macska, melyet a ruhával tökéletesen egyező árnyalatú pórázon vezet. Ez hát Mare. *Az* a Mare.

A későbbi években is találkozom itt-ott Maréval, a hajón és Tallinnban, a regisztráció intézésekor a külföldi vízumok osztályán, mininél is minibb, feszülőn szűk fehér csipkeruhájával, anilinpiros harisnyanadrágjával és azokkal a szédítő tűsarkakkal. Elhatározom, hogy egy szép napon majd nekem is lesz ilyen.

ÓVATOSABBNAK
KELL
LENNI. Olja odabólogat anyának a kávéscsésze fölött, anya visszabólogat. A *komisjon* hátsó helyiségében ülnek, ahová Olja kíséri be őket, miután bezárta a boltot. Különben baj lesz. Anya arcáról eltűnik az a nyugalom, amit ráterített az iménti fagylaltozás és a napozás a tűzoltóság előtt. Éberen figyel. Mi történt? Ajka résnyire szétnyílik, mintha egyébként nem jutna elég levegőhöz. Valami történt tehát. Anna is várja, hogy Olja elmondja végre, mi történt. Micsoda?

Itt járt az ellenőr. Róka módra körbeszaglászta az eladó ruhákat. Három nappal ezelőtt. Kedden délután, csak úgy besétált, és járkált körbe, itt egy inget, ott egy kabátot felemelve, aztán előbányászta szódásüvegszerű, vastag keretes szemüvegét, és ellenőrizte, hogy a dossziéban minden nyugta megvan-e, és a nyugtákon a dátumok, a nevek meg az árak... Az egyik kék-fehér kabátról nem volt nyugta, aminek ott kellett volna lennie, amit abban a pillanatban kellett volna betenni, amikor Olja átvette, és kirakta az üzletben az eladó ruhák közé. Nem maradt ideje rá, vagy nem jutott eszébe, hogy előkapjon valami erre a célra alkalmas nyugtát, úgy tett hát, mint aki mindenfelé keresgél, miközben az ellenőr vastag szemüvege mögül követte a sürgölődését, és hallgatta bizonygatását, hogy biztosan itt lapul valahol, becsúszott valahová, egészen biztos, hogy megvolt. Olja hátravetette keblére hulló haját, és folytatta szorgosan a keresgélést, buzgón leplezve idegességét, zörögve és lapozgatva és átforgatva ki tudja hányadszor ugyanazt a kupacot.

Már késő délutánra járt, és az ellenőrön a türelmetlenség

jelei mutatkoztak, igazgatta a zakóját, leveregette róla a korpát, lesimította hátrafésült haját, hogy szorosabban tapadjon a fejére. Olja hirtelen azt javasolta, hogy menjen át a közeli presszóba, és üldögéljen ott, míg ő előkeríti a nyugtát, mert valahol itt kell lennie, ahogy az összes többi, eladásra váró áru nyugtája is ott volt, sárgás papír, ugyanolyan, mint a többi, orosz nyelvű, egyenetlenül nyomtatott betűkkel, mint akármelyik más állami nyugtán. Valahová elkeveredett, persze, hogy megvolt, várna-e az ellenőr egy kicsit? Olja átkísérte a férfit a bisztróba, és megígérte, hogy rendezi a számlát, mihelyt megtalálja a nyugtát, és áthozza ide az ellenőrnek. Jó lesz így?

Olja az üzlet hátsó helyiségében szép nyugodtan hamisított egy nyugtát, nem sietett, várta, hogy az ellenőr leigya magát, s csak aztán vitte át a cetlit, és elmesélte, hogy a padló szegőléce mögött találta meg, oda csúszott be. A kabát eladójának olyasvalakit írt be, akinek kellőképpen hétköznapi neve volt – egy tengerész felesége, a férje vette a kabátot Svédországban, és a feleség hozta be az üzletbe, igen, így volt. Aztán Olja is letelepedett egy pohár italra az ellenőr mellé, aki lassanként csendes jókedvre derült.

HA
ANYA
LEBUKOTT volna a vámnál, elveszítette volna a finn vízumát. Börtönbe is kerülhetett volna Észtországban, mielőtt még megkapta volna finn állampolgárságát. Börtönbe, és azon keresztül a KGB szolgálatába. Talán csak úgy térhetett volna vissza Finnországba, ha maga is beáll szaglászónak, *nuhki*nak. Ki tudja, mi történhetett volna. És ki tudja, milyen következményekkel járt volna ez Oljára nézve. A *komisjon* eladójaként persze nem tartozott munkaköri kötelességei közé, hogy mellesleg a saját üzleti ügyeit is intézze, mint ahogy a szovjet textilgyár egyetlen munkásának sem tartozott a feladatai közé, hogy a nadrágjában hordja ki a gyárkapun a függönyanyagokat, miként a csokoládégyár dolgozóinak sem, hogy szatyruk titkos zugába rejtve csempésszék ki a bonbonok töltelékéhez való konyakokat.

A legfontosabb az volt, hogy ne bukjon le az ember. Illetve még az sem lett volna érdekes, ha megfelelően sok szintről csatlakoztak az üzlethez. Csakhogy Olja és anya vállalkozásában rajtuk kívül kizárólag a vásárlók vettek részt, egyetlen hivatalos személyt sem pénzeltek le, úgyhogy óvatosnak kellett lenniük. Talán túl sok külföldi ruhanemű volt kirakva a *komisjon* helyiségeiben, talán nem hangzott nagyon meggyőzőnek, hogy valamennyit a tengerész hozta külföldről, hiszen hivatalosan soha nem tudott volna ilyen mennyiséget behozni.

Legokosabb volna, ha egy részét Olja elvinné, és valahol máshol raktározná. Igaz, hogy bizonyos mértékben szabályozta, hogy mennyi áru jelenhet meg a pulton, de úgy látszik, ez nem elég. Haapsaluban mindenesetre

sokkal kevesebb volt a külföldi holmi, mint például Tallinnban, mivel alapvetően el volt zárva a külföldiek elől. Anya és Anna csak azért tudott oda menni, mert a nagynéni ott lakott, és látogatási engedélyt kért számukra. A ’80-as évek elején ezt meg is kapták, nem kellett mást tenni, mint a haapsalui rendőrségen útlevelükkel jelentkezni.
És természetesen gondoskodni kellett apró ajándékokról, amellyel meglephették ezt a nagydarab, szürkéskék egyenruhába bújtatott hölgyet, akinek bohócszerű, narancssárga, dauerolt haja, túlságosan széles mosolya, túlságosan harsány nevetése, túlságosan sok aranyfoga van. Fogsora közül csak úgy előszöknek a szavak, hosszasan mesél a lánya fiáról, mígnem anya megérti, mire akar kilyukadni, és megértése jeléül nyomatékosan bólint. Az unokának szüksége van sportcipőre, éspedig minden évben újra, hiszen a gyermek növőfélben van. Anya bólintásától annyira fellelkesedik a rendőrnő, hogy meghívja otthonába Annát és anyát ebédre, ami alól nem lehet kibújni. És micsoda lakás ez! A mellékhelyiségek berendezése nyugati – teljességgel hihetetlen, ilyen másutt nincs! –, hasonlóképpen a szőnyegek is nyugatiak, igaz, egy részük kézzel csomózott keleti szőnyeg. Ráadásul ott van még a vastag szőnyegpadló, amelybe szinte belesüpped Anna lába. A hatalmas ebédlőben roskadásig megrakott ebédlőasztal, az ételbőség csaknem félelemmel tölti el a kicsi Annát.
Észtországban persze az átlagos családok otthonában is kínálnak kávét, süteményt. A tősgyökeres finnekhez képest az oroszok és az észtek is rendkívül vendégszeretőek. A kávézáshoz terített tősgyökeres finn asztalon alig-alig akad valami. Anya elmeséli a nagymamának, hogyan kellett apró villával levadásznia egy darabka heringet a csészealjról, amelyre az egész

asztaltársaság számára csupán négyet-ötöt készítettek ki. Az egyetlen csepp zsiradék nélkül készült vizespiskóta az üres asztal közepén száradozott. Ilyen vendégváró asztal ismeretlen a határ túloldalán, bármennyire üresek is az üzletek. És az észtek mindig hoznak virágot. Mégpedig vágott virágot. Anyák napján anya rábámul a nyomorúságos, satnya, cserepes rózsára, amit apuci a nagymamának vett, és nem hajlandó elvinni, bár apuci megpróbálja rábeszélni, mondván, hogy ez a nők feladata. Amint megérkeznek a nagymamához, apuci régi jó szokása szerint az előszobában hagyja a cserép rózsát, még csak a szobába sem viszi be.

LINDA
ÉS
ANYA között a legcsúnyább vita egy farmerdzseki miatt robban ki, amit anyának kellett volna hozni Maria barátjának. Csakhogy a két bőrönd, a fekete meg a piros, már minden eresztékében recsegett, a cipzár vészesen megfeszült, amikor anya hajnali háromkor megpróbálta begyömöszölni a farmerdzsekit, de nem fért bele. Nagymama vérnyomásmérője, a kötelező ajándékok, az eladásra szánt holmik és effélék fontosabbak voltak. A kávé beszerzésére általában a hajón kerül sor, vagy a tallinni valutás boltban, így rövidebb ideig kell cipelni. Annának és anyának még magára is kell ölteni néhányat az eladásra vásárolt cuccok közül, mert nincs elég erejük a cipekedéshez.
Mariával szakít a fiúja.
Maria, Linda lánya, ezt soha nem bocsátja meg. A nagynéni mindenkinek elmondja, hogy ennek anya az oka. Miért nem hozott farmerdzsekit. Semmibe se került volna neki. Akár Anna is elhozhatta volna, ha máshová nem, az ő szatyrába biztosan belefért volna! Anya azt válaszolja, hogy az ő gyereke semmit nem fog cipelni.
Anya és a nagynéni egész éjszaka veszekednek. Maria a szobájában zokog, Anna pedig úgy tesz, mintha aludna. A nagynéni kutyája megtanul morogni, valahányszor élesebbé válnak a hangok, és a beszédfolyamban felhangzik a „pénz” szó.

A veszekedés után Olja lebukik, és kénytelen Tallinnba költözni. Anya gyanakszik, hogy a nagynéni keze van a dologban, aki annyira utálja Olját, és annyira szeretné,

ha a hozott árucikkek nála landolnának és nem másutt.
Olját nem ítélik el, de mennie kell Haapsaluból. Tallinnban a *Komeet* kávézóban kap állást, ahol üzleti ügyben gyakran találkoznak. Kis kihagyás után a régi módon folytatódik a kereskedés… koptatott farmer 300 rubel, kordbársony nadrág 150 rubel, piros pamutnadrág 200, halványlila college-kabát 250, tépőzáras sportcipő 200, néhány évvel később neonzöld póló, leopárdmintás, köldökig érő top 80, kőmosott farmer 300, rózsaszín, csillogós jogging 300, sárga sportcipő 100, tépőzáras sportcipő 200, csíkos póló 100, rózsaszín kabát suhogós anyagból 200. A kiindulópont egy az egyhez arány. Később az árukereskedelemben az elérendő cél az egy a tízhez arány, pénzt egy a háromhoz váltanak. A hivatalos kurzus egész idő alatt változatlan, hét márkáért adnak egy rubelt. A buszjegy öt kopejka, ha egyáltalán vesz az ember, az újság két vagy három kopejka, egy csomag hajtű nyolc kopejka. A nyugdíj 80 rubel. A sportcipők Finnországban 40-be kerültek.
A *Komeet*ban Anna és anya kávét rendelnek. Amikor csak tehetik, mindig kávét isznak. Mielőtt vidékre látogatnának a nagymamához, egy hetet Juulinál töltenek Tallinnban, akinél nem lehet annyi kávét inni, mint amennyit Finnországban szoktak. A végtelenül vendégszerető Juuli természetesen kész volna annyi kávét főzni, amennyi csak beléjük fér, de nem lehet szünet nélkül hörpölgetni, már csak azért sem, mert vendéglátójuk nem egyezne bele, hogy pótkávéból főzze, hanem az ajándékba kapottat használná. A könnyű alumíniumkanalak lögybölik a kávét a nagy teáscsészében, amelyet narancsszínű vagy zöld alapon fehér pöttyök díszítenek. Anya elfelejt tejszínt és cukrot kérni Annának a kávéhoz – ezeket mindig külön kell rendelni –, és kiveszi a pénztárcájából a szükséges négy-öt

kopejkát. A pultnál az eladó ingerülten löki oda a cukrot, és belelöttyenti a tejszínt Anna kávéjába.
Anya túrós lepényt is akar venni, de Olja lebeszéli róla; a kávézó hátsó helyiségében a pékek úgy jutnak egy kis többletkeresethez, hogy nem sütik át egészen a süteményt, ekképpen nagyobb lesz a súlya, és a hozzávalókból az előirányzottnál kevesebb fogy. Ugyanez vonatkozik a húsos lepényre is, akármilyen ínycsiklandó legyen is külsőre. Az őszibarackos lepény esetében ez a trükk nem válik be, úgyhogy azt érdemes megkóstolni.
Olja tanácsára hallgatva anya vesz egy doboz megbízható anyagból és megbízható módon készített Valerie kekszet. Olja megígéri, hogy másnap meglátogatja őket Juulinál, és elhozza a konyakot, amit anya kért, és amit ő egy ismerősén keresztül szerzett. A hét üveg grúz konyakon kívül hoz még egy doboz olyan csokoládét is, amilyet Anna még sohasem látott az üzletek pultjain, valamint megbízható anyagból és megbízható módon készített kekszeket és süteményeket, amikre Anna nyomban ráveti magát. A fehér kartondoboz középen elszíneződött a kekszekből szivárgó zsiradéktól. A mindent betöltő vajkrém meglátszik a nők alakján. A férfiak alakjára Anna soha nem fordított figyelmet. Mintha nem is lett volna testük. Néha feltűnik egy-egy strici Adidas joggingnadrágban vagy kőmosott farmerban, melyek Finnországban is menők, és a Viru utcában is utána fordulnak az emberek. Annában felidéződik, milyen ruhákat viselt a nagypapa – feketét, sötétkéket és sötétszürkét, lovaglócsizmát és inget, nadrágtartót, azt gondolhatta volna róluk az ember, hogy az előző évszázadból valók. A férfiak nagy része egyébként hasonlóképpen öltözködik. Illetve nem, talán a fiatalabbak öltözéke inkább valami későbbi fazon, de azokat Anna már nem szereti. Sok a sötétbarna, CCCP-

szín, piszkos narancsszín meg sárga, és az óvodák falai halványzöldek, másutt pedig világosbarnák… a barnának sokféle árnyalata, de nem olyan barna, mint Finnországban… talán az anyagtól van így, a mosószertől, a fénytől, a füsttől, a légkondicionálótól és efféléktől, ezek a színek sohasem egyformák… bár azt gondolná az ember, hogy a barna minden országban barna.

Amikor Olja megérkezik, a vendégszoba ajtaját becsukják – Juulinak nem kell tudni az árakról. A függönyöket is behúzzák. Olja felpróbálja a csíkos nadrágokat és joggingokat, melyeket anya hozott, és nyomban beléjük szeret, ezek kellenek neki, és már rakja is az asztalra a rubelkötegeket. Anna félrehúzódik, úgy figyeli őket. Számára a bőröndből előkerülő holmik legalább akkora meglepetést jelentenek, mint Oljának. Korábban nem látta őket, legfeljebb csak épp egy villanásnyira azon az éjszakán, amikor a tősgyökeres finn kisvárosban becsomagolták. Anya ott előszedegette a farmerokat, egyiket a másik után, sportcipőket, pólókat, cipőket, a nagymamának szánt magvakat, amelyek jobban csíráznak, mint a szovjet magok, temetőmécseseket és művirágokat a nagypapa sírjára, bár ezeknek általában hamar lába kél, de szerencsésebb esetben valamivel tovább kitart, és a nagymamának nem kell állandóan a sír gondozásával foglalkoznia. Annának fogalma sincs, honnan gyűltek össze a bőröndök mellett a padlón heverő holmik, nem volt ott, amikor anya vásárolta, nem is tudott róla, mert arról sincs tudomása, hányszor megy anya bevásárlókörútra, amíg ő az iskolában van. Mire onnan hazaér, már minden a polcokon és a szekrényekben lapul. Bár a nagymama óva inti anyát, mondván, hogy apuci talán nem nézi jó szemmel, hogy nagy rakomány árut cipel át a határon. Anna nem érti, miért véli őt anya

apuci pártján állónak. Miért gondolja, hogy nem tudna örülni a Mariának szánt, jutányos áron szerzett nadrágnak, vagy bosszankodni Maria lehetetlen kívánsága miatt, hogy hozzanak neki egy bizonyos mintájú kabátot. Nem érti, miért nem mehet anyával, hiszen mindig is szerette az üzleteket járni. Soha semmit nem akarna magának azokból az eladásra vásárolt holmikból, úgyhogy emiatt sem kellett volna aggódnia. Az összes kiárusítást végigjárhatta volna anya helyett!

Tulajdonképpen soha nem gondolt úgy az üzletekben lévő árukra, sem a saját holmijaira, hogy azokat át lehetne vinni eladásra a határ túloldalára. Irene régi ruháit viszont mind átviszik Észtországba. És azokról a cuccokról, amiket az anyja vásárol neki, de amik nem kedvére valók, azt mondja, hogy nem számít, majd anya magával viszi Észtországba, s azzal már dobja is le magáról a blúzt, le a padlóra. Előbb vagy utóbb úgyis megkapja azt, ami tényleg megfelel az ő ízlésének. Amikor megunja valamelyik ruháját, ráveszi az anyját, hogy vigye magával odaátra. Valakire majd biztosan ráillik. Szerinte az már nagyon ócska, ilyenben nem lehet járni Finnországban, de odaát nagyon jó lesz.

1977

Úton a helsinki kikötőből a tősgyökeres finn kisvárosba Katariina és finn férje megállnak néhány benzinkútnál, és Katariina különleges pirogot eszik, amit karjalai pirognak hívnak. A benzinkutak is különlegesek: fényesen ki vannak világítva, tele ragyogó reklámokkal, és alighogy elhagyják az egyiket, máris szembetűnik a másik. Sötét van, és hideg, esik az eső, és minél messzebbre jutnak, annál kevesebb lombos fát látni. Katariina először jár Finnországban, és mihelyt megérkeznek, máris le kell mondania a tűsarkú cipőjéről, mert a sár miatt alig tud bejutni új otthonába, amit a férj meglepetésnek szánt. Helsinki lakásról volt szó, de aztán a férj mégis úgy döntött, hogy meglepi feleségét ezzel a tősgyökeres finn kisvárosban vásárolt, frissen elkészült lakással, több száz kilométerre a tengerparttól és Helsinkitől, viszont rövidke autóútnyira a saját szüleitől.

Katariina természetesen szívesen ellátogatott volna férje országába, hogy megismerje, de férjeura hiába vállalta, hogy gondoskodik felesége elszállásolásáról és eltartásáról, a turistavízum beszerzése már önmagában bonyolult lett volna, ráadásul aztán négy évet kellett volna várni, hogy újra vízumot kapjon a *kapmaa*ba, hiába ment közben vagy előtte férjhez. Már így is éppen elég volt a várakozásokból, sorban állásokból, papírokból és kérvényekből. Katariina kivándorlási vízumot szerez hát, és elhagyja az országot, egyszer s mindenkorra.

Kilépett a munkahelyéről meg a szakszervezetből, és

hátra kellett hagynia minden iskolai bizonyítványát, a tanulmányaira vonatkozó minden dokumentumot, még a munkakönyvét is, mert ezeket nem vihette át a határon. Le kellett mondania a lakásáról, mert a külföldre távozó nem tarthatta meg. Nem lehet csak úgy visszatérni.
Isten veled, otthonom, népem és anyanyelvem. Isten veled, hazám.
Amit magával vihetett, belefért egyetlen táskába.
A vámnál gondosan áttanulmányoztak minden egyes fényképet, minden levelet, naplót, levelezőlapot, ami találtak. A vámosok nem értették, minek kell ilyen limlomokat átvinni egy másik országba. Ráadásul akad közöttük egy fénykép, ami még egyetemi évei alatt készült, s amin hiányos öltözetű ifjak buliztak egy szaunában. Ilyen pornográf anyag kivitele természetesen tilos volt, de a többi… hm, gyanús.
Katariina mindent kidobott a vámnál. Legyen hát. A házuk kertjéből való és Arnold receptje szerint szárított almákat is.
Még Szibériába is több holmit vihettek magukkal az emberek. Azokat senki nem vizsgálta át.

Mindennek a tetejébe ő már nem Katariina volt, hanem Jekatyerina Arnoldovna.
Amikor befutottak a kikötőbe, az éjszakát a hajón töltötték, reggel pedig elmentek a Szovjetunió konzulátusára, ahol azonnal tartózkodási engedélyt kellett igényelni. Katariina útlevelét, amit egyszer már kicseréltek Tallinnban a külföldre távozó szovjet állampolgárok útlevelére, most újra cserélni kellett, és Katariina a konzulátuson annak rendje-módja szerint kitöltögeti oroszul a szükséges orosz nyelvű űrlapokat, és cirill betűkkel beírja a Katariina

keresztnevet a megfelelő sorba, és apja nevét, az Arnoldot a neki megfelelőbe. A konzulátuson voltak annyira segítőkészek, hogy megígérték, még aznap elkészül az útlevél, ha már a házaspár nem Helsinkiben, hanem egy tősgyökeres finn városban lakik.
Az új útlevélben az állt, hogy Jekatyerina Arnoldovna.
Katariina Jekatyerinára változott, mert a Katariina oroszul Jekatyerina, és az Arnoldovnát azért biggyesztették utána, mert az orosz névhasználatban a keresztnév után az apa nevét írják.

Az inkeriek nem oroszok, bár oroszul beszélnek.
Az ukrajnaiak nem oroszok, bár az észtek szerint úgy beszélnek, mint az oroszok, és a szokásaik is ugyanazok.
Az észtek nem oroszok, nem is tanulnak oroszul, csak amikor iskolába mennek. Katariina most is, mint korábban és az előző útlevelében is Katariina, nem pedig Jekatyerina Arnoldovna.
Minthogy azonban az útlevél kicserélése újabb magyarázkodást igényelt volna, és tovább kellett volna Helsinkiben maradni, folytatja az utat Jekatyerina Arnoldovnaként, és hivatalosan marad is ezen a néven egészen addig, míg meg nem kapja a finn papírjait. Ebből a tévedésből a férj sohasem űz tréfát, bár az évek során előbb vagy utóbb mindent kimazsoláz, amin viccelődni lehet.

Az új otthonba ugyanolyan stílusú zöld kanapét vásárolt a férj, mint amilyen Katariina tallinni lakásában volt, ugyanolyan stílusú sötét színű szekrénysort és asztalt. Minden készen állt, és várta,

hogy Katariina belépjen új otthonába. Katariina köszönetet mond a lakályos berendezésért.
Amikor a férj visszamegy dolgozni Moszkvába, Katariina fázós lábbal egyedül marad a tősgyökeres finn lakásban. A messzi Tallinnban, egykori lakásában meleg parketta volt, itt azonban szürke műanyag borítja a padlót, ami úgy néz ki, mintha havas eső hullt volna rá. Odakint is hulldogál. A falakat hófehérre festették, még a konyhában is, és az emeletes ház külső falai is hasonló színűek. Az élelmiszer olyan drága, hogy Katariina nem mer vásárolni férje pénzéből. A nők steppelt kabátot és nadrágot viselnek. A neoncsövek vakítják a szemet. És hol van a tenger?
A tölgyek, a gesztenyék, a nyárfák?
És akkor telefonál a negédes hangú nő, aki elmeséli, hogy ő is észt, és Katariina címét a rendőrségen kapta. A negédes hangú nő szerint nekik találkozniuk kellene, már csak azért is, mert mindkettejük férje gyakran van távol, az ő férje temetkezési vállalkozó, saját cége van, minden idejét ott tölti, Katariina férje pedig Moszkvában, a nagykövetségen, hát nagyon magányos lehet.
Honnan tudod? Ki mondta neked, hol dolgozik a férjem?
A rendőrök mesélték, amikor kérdeztem, hogy nincs-e véletlenül hazámfia ezen a vidéken.
Tényleg?

Katariina mindkét karjával átöleli a hasát, ott van bent a picike.
Mielőtt lefeküdne, kihúz az ajtó elé egy madzagot, rajta kis csengettyűkkel, melyek felébresztenék, ha valaki be akarna hatolni.

Jönne már vissza a férj Moszkvából, akkor egy időre megint minden szép és jó lenne.
Amikor a negédes hangú nő újra telefonál, Katariina lecsapja
a kagylót, és később is így tesz minden egyes alkalommal, mígnem a nő végül felhagy a telefonálgatással.

1988

Apuci otthon van szabadságon, és már az udvaron nyomogatja a dudát, amikor Anna hazaér az iskolából. Anya bedobja a lánya hátizsákját a kocsiba, és mindketten beszállnak. Először a Citymarketba mennek. Apuci feszülten vezet, bele-beletapos a fékbe, alighanem már nagyon mehetnékje van. Két nap múlva vissza kell térnie Moszkvába. A takarítók, akik ott az építkezésen dolgozókra mosnak, annyit lopnak, hogy szabadságról visszatérve az alapvető ruhaneműkből is mindig újakat kell vinni. Apuci szereti a fehéret, és fehér inget meg nadrágot akar vásárolni, alsónadrágot és zoknikat, bár rövid időn belül úgyis szürkék lesznek. Mosószert is visz, azért, hogy azzal mossanak a takarítók, de azok megtartják maguknak a nyugati mosóport, és helyette a sajátjukat használják. Amikor anya felhívja erre apuci figyelmét, ő azzal vág vissza, hogy a takarítók nem lopnak. Anya csodálkozik, hogy akkor mivel magyarázható a nadrágok eltünedezése és az undorító szín. Apuci szerint így jár az, aki Omóval mos. Anya erre már nem válaszol. A határ túloldalán ritka a fehér szín. Ott csak a menyasszonyokon meg a diákokon látni ilyet.

Apucinak újabb fehér holmikra van szüksége. Kanpulyka, mondja anya Annának, mást nem is, csak ennyit; ha kanpulyka, hát kanpulyka, és küldi a kozmetikai osztályra, vegye meg, amit akar, tegye a bevásárlókocsiba, amíg apuci végigmegy a férfiruhanemű-osztályon, nézegeti az állványon lógó

ruhákat, és keresi a megfelelő méretet. Nem találja, anya megtalálja, felpróbálni nincs idő, idege sincs hozzá.

Aztán irány az élelmiszerrészleg, ahol mindent megvesznek, ami nagy és súlyos, mert apuci ezúttal autóval megy, és nincs másik autó, amit itt hagyhatna anyának. Anna és anya egy ritkán lakott, erdős vidék kellős közepén él, ami egykor majd a pénzes emberek kedvelt lakhelye lesz, de ennek pillanatnyilag semmi haszna, hiszen a buszok hol járnak, hol nem, például ha túl hideg van, akkor nem, és busszal is csak a kisebb üzletekig lehet eljutni. Apuci nem akar másik autót, állítólag nincs rá szükség. Nem volt rá szükség akkor sem, amikor az előző házukban laktak egy olyan ritkán lakott, erdős vidék kellős közepén, ami egyszer majd sűrűn lakott lesz, aszfaltozott utakkal, hogy a buszok is tízpercenként járnak. Ám amikor a vidék lassanként kezd ilyen kinézetet ölteni, Anna, anya és apuci átköltözik egy újabb ritkán lakott, erdős vidékre, ahol jól jönne anyának egy másik autó… mégsem vesznek.

Anna és anya többnyire kettesben van otthon. Amikor anya is külső munkára megy, Anna egyedül marad. Az új ház háromszintes, tíz nagy belmagasságú, fehér textiltapétás és parkettás szoba található benne, hatalmas ablakokkal. Anna nem szereti ezt a házat. Amikor egyedül van otthon, behúzódik a konyhába, magára csukja az ajtót, begyújtja a sütőt, és hagyja, hogy a meleg szétáradjon a helyiségben, ami ekképpen meleggé és barátságossá változik, szól a zene, és Anna kirakosgatja a konyhaasztalra a tankönyveit, mellé egy tányért, egy csészét, és módszeresen nekiáll enni. Amikor anya hazatér a kiküldetésből, Anna

fogyókúrázik, hogy visszatérjen a súlya, mert ekkor még nem foglalkozik az étel saját kezű eltávolításával. Amikor anya otthon van,
s ha még apuci is, akkor Anna felhurcolkodik az emeleti szobájába, anya a konyhába, apuci pedig a földszinti kandallós szobába. Ez így a legjobb. A legbékésebb. Ha csak anya van otthon, akkor Anna leköltözik a konyhai szintre, de sohasem a kandallós szobába. Anya néha benéz oda, amikor apuci odahaza időzik. Anna ilyenkor úgy tesz, mint aki vizsgákra készül, és minden ételt a szobájában fogyaszt el, meg a kávét is, és csak akkor jön elő, amikor iskolába kell indulni, vagy az üzletekbe, ahová esténként elmegy az apjával több tárlónyi ruhát végigpróbálni. Anya biztatja, hogy menjen az apjával, és hagyja, hogy mindent megvegyen neki, amit csak Anna szeretne. Semmi értelme, hogy anya és Anna nyomorogjon Finnországban, amikor apuci a határ túloldalán tivornyázik, vagy amikor a ruszki csajok állandóan új cuccokban feszítenek, miközben a felesége és a lánya…
Egy szó, mint száz, legalább ennyihez nekik is joguk volt, ebben mindketten egyetértettek, anya és Anna, bár talán elkerülhető lett volna, hogy így kelljen gondolkodniuk. Anya nem viselte azokat
a ruhákat, amiket apuci néha vett neki. Ezek a szekrényben landoltak, de nem azért, mintha túl elegánsak lettek volna, és anya takarékoskodott volna az eleganciával, hanem egyértelművé akarta tenni a különbséget maga és *azok,* a többiek között. A kis Anna természetesen megtarthatta az apuci által vásárolt holmikat, hiszen ez teljesen más dolog. Anna az apja lánya, a feleség nem.
A közös bevásárlókörutak akkor kezdődnek, amikor

Anna tizenegy éves, és mérete a célnak megfelelő. A lány azonnal rájön, hogy apuci azért viszi magával olyan lelkesen az órákig tartó ruhavásárlásokra, mert nincs kedve egyedül bóklászni és álmélkodni a nőiruha-osztályon, és nem is tudja megítélni, hogy megfelelő-e a méret, vagy hogy melyik ruha hogyan áll majd a viselőjén. Az a másik nyilván ugyanolyan formájú, mint Anna, alacsony, kicsi nő. És annak a másiknak apuci pontosan ugyanolyan ruhákat vásárol, mint amilyeneket Annának, aztán elrejti
a garázsban. Csakhogy a másik nőnek szánt holmikat akkor veszi meg, amikor Anna és anya nélkül szökik be a városba. Így már nem nehéz, miután Anna segítségével kiderítette, mit, honnan és milyen méretben érdemes beszerezni.

Anya legszívesebben szétvagdalná a garázsba rejtett ruhadarabokat, de visszafogja magát. Mi haszna lenne? Apuci úgyis venne helyettük újat, újabb rejtekhelyet találna számukra, és ha anya kérdezné, úgy tenne, mint aki mit sem tud róla. Micsoda? Hol? Milyen trikók? Én ugyan nem láttam azokat a trikókat. Bolond nő. Tisztára megbolondult. Anna, gyere, nézd, mennyire megháborodott az anyád.

Anna még sohasem kapott ennyi és ilyen drága, elegáns holmit. Az előző évben vásárolt ruhái összesen sem kerültek annyiba, mint a szorosan testre simuló leopárdmintás trikók és a hozzájuk illő ing. Apuci szerint teljesen fölösleges a gyermekosztályon keresgélni Anna számára ruhákat, amikor máshol is talál magának megfelelő méretűt, és hátha azokat jobban szereti. Naná, hogy szereti!

Apuci megpróbálja felkelteni a lánya érdeklődését a Lumene arcfestékek iránt, de Anna még arra sem

hajlandó, hogy közelebbről megszemlélje. Az a másik nő kénytelen lesz Lumene nélkül boldogulni. Azt a make-upot kell elfogadnia, amelyik előtt Anna kegyeskedik megállni. És megtalálván a kedvére valókat, már vonul is egy másik osztályra, előzékenyen átengedve apucinak, hogy az általa kiválasztott púderekből és arckrémekből két-két darabot fizessen ki.

Apuci decemberi bevásárlólistáján anya megtalálja a „sampon” szót, aztán apuci bőröndjéből előkerül egy flakon női sampon. Anya kiönti a sampont, és a helyébe ragasztót tölt.

ANYA
MINDIG
A LEHETŐ legrondább alsóneműt választja. Használtat nem vásárol, mert azt ellenszenvesnek találja, de a leértékelt áruk közül mindig a legelőnytelenebbeket szedi elő, lehetőleg olyanokat, amelyek gyári hibásak. Azt mondja, takarékoskodik. A bolhapiacon sokkal jobbakat sokkal olcsóbban kaphatna, javasolja Anna, de anya nyomban elutasítja az ajánlatot.
Anna viszont csak fekete alsóneműt visel.
Anya szerint ez teljesen rendjén van. Még külön hangsúlyozza is, amikor arról mesél, hogy ő az édesanyja temetése óta nem vesz magára feketét, és nincs abban semmi rendkívüli, hogy Anna csak fekete alsóneműt használ, hiszen olyan fiatal még.
Ő maga azonban el sem tudná képzelni – határozottan elutasítja még a gondolatát is, ahogyan elítéli a vele egykorú nőket is, akik fekete alsóneműt viselnek. Van egy ismerőse, aki ilyet hord, mesél róla Annának, és érezteti, hogy ez az ismerős kissé, hm, hát mondjuk úgy, hogy örökös második nő. Ez az örökös második nő időnként felkeresi anyát, és arról panaszkodik, hogy egyetlen férfi sem veszi őt komolyan. Még az is, akihez úgy tűnt, sikerül férjhez mennie, meggondolta magát, amikor ez az örökös második méhrákban megbetegedett, bár kigyógyult belőle. Az örökös második ki akar szabadulni bérelt garzonjából, és sétálni megy anyával Anna és anya lakása közelében, és keresi a megfelelő férfit, akinek családi háza van. Anya elmeséli Annának, hogy bizonyítottan leginkább azoknak a nőknek lesz méhrákjuk, akiknek sok szexpartnerük volt. Minél több, annál biztosabb a

méhrák.
A ruhásszekrény sarkában Anna talál egy piros csipkehálóinget és -köntöst. Anya elmondja, hogy az örökös második nőtől kapta, aki magának vette, de véletlenül nem a saját méretében. És nem lehetett visszautasítani, hiszen ajándék. Pedig anya ilyet természetesen nem hord. Anna később önhatalmúlag birtokba veszi a szettet, de anya nem teszi szóvá, amikor évekkel később meglátja Anna szennyeskosarában.
Anya akkor sem szól egy szót sem, amikor apuci bőröndjének kicsomagolásakor a szennyesek között egy fekete melltartót talál, csak félreteszi, de később minden veszekedés alkalmával megemlíti, hogy *van tudomásunk ám arról a fekete melltartóról.* Tulajdonképpen elég drága holmi, állapítja meg Anna, amikor magához veszi, mielőtt még anya a szemétbe dobná, tiszta és drága – Chantelle.

AZON
A TAVASZON
JÁR Anna utoljára egy iskolába Oskarival. Az új iskolába az apuci által vásárolt leopárdmintás nadrágban megy. A többi lány keblei elhúznak mellette, így aztán megint néhány kilóval könnyebb a lélek, kevesebbet lehet megragadni, egyre kevesebbet, mégis folytatni kell. Na, már csak néhány kiló, és még néhány, legalább néhány gramm! Anna fogy, és egyre kisebb lesz, bár közben múlik fölötte az idő, és körülötte szélesednek az emberek.
Miután Annának sikerült lecsökkentenie a méreteit, apja bármilyen kisméretű ruhát vehet neki a Seppälä és a MicMac áruházból, azok mindig jók lesznek rá. Ilyen nagyszerű a fogyás. Ilyen pompás és nagyszerű. Már fölösleges azon tűnődni, hogy a férfi vagy a női, a gyermek vagy az ifjúsági osztályra menjen-e, mint korábban, amikor a korához képest túlságosan nagy volt, viszont a női ruhákhoz még túl fiatal. Most azonban minden, amit csak kedve támad felpróbálni, pompásan áll rajta. Ilyen remek dolog a fogyás. Ilyen csodás és nagyszerű. Minden korlátjától megszabadult! Hogy ki ő, azt most már kizárólag ő maga határozhatja meg! És akkor szinte istennek érezheti magát! Szerinte ez a legjobb és a legfontosabb a fogyásban.
És aztán már azért veszik észre őt, mert olyan gyönyörű, amilyet a finn esti lapokban lehet látni, és feszesen testre simuló ruhákat visel még a tősgyökeres finn kisvárosban is, ami abban az évtizedben még nem volt jellemző a tinilányokra. Anna él. Létezik. Életében akkor fütyülnek utána először a tősgyökeres finn kisvárosban, amikor a leopárdmintás nadrágban és ingben feszít.

Nem azért fütyülnek, mert anyja akcentussal beszél finnül, nem azért, mert *import*holmikat visel, nem azért, mert prostituáltnak gondolják, és nem is azért, mert azt hiszik, hogy külföldi kapcsolatai vannak. Nem azért, mert észt, vagy orosz, vagy finn, nem azért, mert nem a megfelelő nyelvet beszéli, nem a megfelelő országban él, nem a megfelelő testben. Ahogy testét a kívánt méretűre igazította, Anna a helyére kerül, belesimulva abba a testbe, ami igazán az övé, amelynek mérete tökéletes, és pontosan úgy fogadják el őt, ahogyan annak lennie kell, egyszerűen azért, mert karcsú lába és szép ívű csípője van, és ifjú keblei között árok.

ANNA
EGYRE
KÍNOSABBNAK érzi, hogy a keleti határ túloldalán is finn módra kell öltözködnie. Odaát is a saját ruháit szeretné viselni, azokat, amelyekben az alakja vonzza az emberek tekintetét, s nem azért fordulnak utána, mert kapitalista ország neveltje. És mivel a határ túloldalán megszokta, hogy állandó figyelem kíséri őt, a finn hercegnőt, természetesen nem tud meglenni e pillantások nélkül a tősgyökeres finn kisvárosban sem. A finn hercegnő számára, akit akkora érdeklődés vesz körül, lassanként kibírhatatlanná válik, hogy észrevétlen marad a tősgyökeres finn piacocska szélén, vagy az autópiacon, vagy a közlekedési lámpáknál. Ezért aztán olyanná kell hercegnőiesítenie a testét, hogy maga felé fordítson minden tekintetet, ugyanakkor védelmül is szolgáljon, ahogyan finnsége védi a határ túloldalán, olyan védelmet adjon, amely megakadályozza, hogy bele lehessen látni a testébe, magába Annába. A tökéletes női test megformálásával, ami mindennél értékesebb, tör ki az észrevétlenségből és a jelentéktelenségből, és nem kell felfednie titkolt idegenvérűségét.
Anna már soha nem térne vissza ahhoz a testhez, amely nem a maga hús-vér szépsége miatt kelt figyelmet, hanem valami egészen más miatt.
Alig telik el egy esztendő, és Anna eléri célját. Láthatóvá válik. Imádja és nagy gonddal ápolja maga formálta új testét, olajozza, krémezi, maszkba öltözteti. Amikor a többi lányt elborítják a pattanások, ő már érett nőként feszít, és nem botlik el a saját lábában.

ANNA
NEM
EMLÉKSZIK rá, mikor és hogyan szerzett tudomást arról a másikról. A többi nőről. Mintha mindig is tudta volna, bár természetesen soha nem beszéltek róla. Kiderült abból, ahogyan apuci Oroszország-szagot árasztó bőröndjéből előkerült egy póló, amelynek a hátán véres csíkok húzódnak. Anya némán tapogatja.
Anna nem nagyon érti, mi a baj, bár azt pontosan érzékeli, hogy anyát valami bántja. De apuci arany fülbevalót hoz ajándékba, hat igazi gyémánt díszíti, és Anna nem akar mással foglalkozni. Büszke a gyémántokra, és illegeti magát a tükör előtt. Anya le s fel járkál, kezében a pólóval, Anna táncot lejt a tükörnek. Anya a szemétbe hajítja a pólót, Anna megcsókolja tükörképét.
Apuci mindig hoz ajándékot, és mindig rengeteget. Zsákszámra. Kendőket, hegedűket, kristályokat, gitárokat, vázákat, festményeket, kaviárt, likőröket, vodkát, ékszereket, matrjósákat, orosz motívumokkal díszített fakanalakat, fatálakat és újabb kristályokat – boros- és pezsgőspoharakat, gyümölcstálakat, tálcákat, szalvétatartókat, pálinkás poharakat, sajtburákat, kancsókat, vajtartókat, cukorkatartókat, kristályharangokat és órákat, melyeket dús aranyozású orosz minták díszítenek. Parfümöket. Nagyon sok parfümöt. Anna alig tízesztendős, de íróasztalfiókja zsúfolásig tele eredeti parfümökkel, Poisonokkal, Opiumokkal, Magic Noire-okkal, Diorokkal, Salvador Dalikkal, LouLoukkal és AnaisAnais-okkal. Annyi van belőlük, hogy mielőtt még használni tudná őket,

tönkremennek, és utána már nem is vesz magának mást, csak tízmárkás utánzatokat. És aztán a rengeteg konyak. Brandy. Whisky. Bols likőrök, amelyekben aranyszemcsék úszkálnak. Talán Bride’s tearsnek hívják. Távcsövek. Fényképezőgép-állványok. Lemezek. Kották. Edények. Borostyán. Csont hajtűk. Súlyos mécsesek és gyertyatartók. Szamovárok. Orosz csillogás, tobzódó orosz színek, szaténok és minták.

Anya soha nem használta az ajándékba kapott parfümöket, még csak meg sem szagolta őket, hanem feltette a polcra, és többé hozzájuk sem nyúlt. Már a konyakokból sem ivott, amiket apuci azért hozott, mert tudta, hogy anya szereti, hanem a bontatlan üvegeket dobozostul a szekrény sarkába dugta, ahol aztán úgy ellepték a rárakott holmik, hogy már nem is látszottak ki. Megszűntek létezni.

Apuci most Annát halmozza el ajándékokkal, a Malibutól kezdve az Arbaton vásárolt képekig mindent neki hoz. Ezek mind Anna szobájába kerülnek, ahol Anna megteremti a saját világát. A falakra olyan tapétát szeretne, amelyen sok halványpiros rózsa virít, a padló szegőléceit aranyszállal díszíti, és bordűrt is készít belőlük. Megtölti a szobát az Oroszországból hozott ajándékokkal, virágos kendőkkel és edényekkel, népviseletbe öltöztetett babákkal és ikonokkal. A függöny aranykarnisán vörös bársony. Meg csipkefüggöny! És aranykilincs. Szamovár. A nagymama vidéki otthonából származó sulykok, amiket átcsempésztek a határon. Az *Uku* üzletből vásárolt hatalmas Tallinn-kulcs, amelyen ez áll: *Anno Domini 1154.* Apuci vásárlási listáiról készült másolatok, jól eldugva.

Anya nem is mindig veszi fel a kagylót, amikor apuci valahonnan a távolból telefonál, bár iszonyúan nehéz

Finnországot telefonon elérni, és ha sikerül is, hosszú estéket kell a kapcsolásra várni. Sokszor előfordul, hogy anya nem akar apucival beszélni, hanem Annát küldi, hogy vegye fel a kagylót, s ha apa van a vonal másik végén, akkor azt kell mondania, hogy anya a városban van.

ABBAN
AZ ÉLETKORBAN,
AMIKOR Anna a parfümöket kapja, már nem rejtőzik el apuci hazajövetelekor, mint tette azt korábban, és nem is csodálkozik, hogy kicsoda ez a konyhában üldögélő vadidegen ember. Ekkorra már tudja, hogy ki ez a hosszú idő után Finnországba visszatérő férfi, mégis mindig kitalál valami tennivalót az anyja számára, amikor apuci meg akarná anyát ölelni. Mert bár pontosan tudja, ki ez a férfi, anya csak Annát ölelgetheti, nem holmi idegen alakokat.

Amikor apuci arcon csókolja anyát, Anna megbotlik a lépcsőn.

Amikor a szülők hálószobájából éjszaka paplanzizegés hallatszik, Anna zokogva és kiabálva ébred, és anya mellé kell bújnia, hogy ott aludjon. És a következő meg az utána következő éjszaka is. És aztán apucinak megint el kell mennie.

Ha apuci és anya túl sokáig ülnek egymás mellett a kanapén, Annának migrénje lesz. Anya kissé talán túlságosan is búgó kacagása iszonyatosan hasogatja a fejét. Aú! Anyának jönnie kell segíteni, és anya természetesen jön is. Anya! Nagyon fáj!

EGYSZER
MOSZKVÁBAN,
MIKÖZBEN várja, hogy elinduljanak a városba, látja Anna, hogy egy bőrszoknyás, csipkeharisnyás nő pénzt ad a takarítónőnek és egy darabka papírt, ami aztán apuci kabátja zsebébe csusszan, amikor a takarítónő elhalad mellettük. Este anya valamit ki akar venni apuci zsebéből, és megtalálja a papírt. Anna soha nem meséli el, hogy a látottak alapján apuci minden valószínűség szerint igazat mondott, amikor azt állította anyának, hogy fogalma sincs, mi az a papírfecni és a rajta lévő telefonszám. Anya persze nem hisz neki. Anna bólogat, amikor anya beszámol neki a történtekről – igen, egész biztos, hogy apuci hazudik. És ilyen esetek gyakorta előfordulnak, más és más formában. Anna mindig egyetért anyával. Mert apuci az, aki hazudik.

AMIKOR
APUCI
OROSZORSZÁGBAN van, az új, tősgyökeres finn otthonban csend honol, és hideg. Parketta és sima, feszes műanyag padló. Amikor Anna hazajön az iskolából, nyomban nekilát a tanulásnak, eszik, majd folytatja a tanulást. Anya a földszinten tesz-vesz. Anna éjszakáig tanul, sőt éjszaka is, elalszik a könyv fölött vagy a tévé előtt. Gondosan elkészíti a házi feladatokat, eszes, okos kislány, aki minden tárgyból a legjobb jegyeket kapja. Ennél tökéletesebb célpontot keresve sem találhatott volna a hercegnőragály.
Soha nincs elég meleg a lakásban. Valahonnan mindig húz a hideg, bármennyi gyapjúzoknit vesz is a lábára.

Nyaranta Anna szobáján túl a teraszokat és az udvarokat telegrillezik kolbászillattal, szauna és szaunavirgács illata terjeng. Gyerekzsivaj és motorcsónakok zaja hallatszik a tó partjáról. *Finnország az ezer tó országa.* Anna nem húzza szét a függönyöket, hiába biztatja anya, hiába mondja, hogy a baktériumok elpusztulnak a fényben, ezért néha be kell engedni a fényt a szobába. Anna nem akarja. Anna nem szereti a fényt, amely a hosszú, karcsú fenyők és fiatal nyírfák közül tör elő. A fenyőket egyáltalán nem kedveli, sem a rajtuk áthatoló fényt. Innen el kell menni. Helsinkibe. Ott legalább vannak tölgyek és gesztenyefák, meg villamosok, és ugyanúgy illatozik a tenger, mint Tallinnban és Haapsaluban.

1977

Katariina szeretne írni az anyjának, és megkérdezni tőle, milyen volt Szibériában. Elmesélhetné, mit hallott, mit meséltek neki. Hideg volt, de mennyire hideg? Hidegebb, mint itt? Semmi növény nem nőtt ott, nem úgy, mint otthon, Észtországban? De nem meri megkérdezni, mert nem lehet tudni, eljut-e a levele minden gond nélkül a címzetthez, vagy befolyásolja-e észtországi látogatását, vagy esetleg valakinek baja támad belőle. Hátha nem hosszabbítják meg a vízumát, és vissza kell térnie. Ez még nem volna olyan nagy baj, de hamarosan itt lesz a baba is. És akkor már nem mehetne. Majd akkor a nyáron beszél az anyjával ezekről a dolgokról, valami olyan helyen, ahol senki nem hallhatja őket. Korábban is négyszemközt és nem a négy fal között beszélgettek ilyesmikről, *nelja silma all,* ahogy anya szokta mondani. Aino néni, apa testvére mondott valamit. Mit? Valami olyasmit, hogy Szibériában sárból építik a házakat, legalábbis sárveremnek nevezte a lakását. Igaz, Aino néni nagyon megváltozott, amikor visszatért Szibériából, ki tudja, miket beszélt össze. Mondták ezt persze másokról is, hogy a háború után már senki nem volt a régi, nem kellett ehhez Szibéria. Apa is megváltozott, pedig nem is vitték el Szibériába. És Katariina anyja folyton azt mondta, hogy ne haragudj apádra, ne haragudj. Azt mondta, hogy az apja nem volt önmaga, amikor visszajött az erdőből. Arnold korábban állítólag nem is ivott. Ne gyűlöld az apádat, ezt ne feledd! Ne gyűlöld!

Linda férje pedig egész biztosan nem ivott, mielőtt Szibériába került, hiszen akkor még csak olyan tízesztendős lehetett. Igaz, hogy hazatértekor is ugyanakkora volt, mint amikor elvitték, mert ahogy elfogyott az élelem, és kezdődött a szibériai élet, megállt a növekedésben. És Linda gyerekei féltek is attól, hogy mi van, ha ők is ilyen törpék maradnak, mint az apjuk, aztán mégis hosszú langaléták lettek. Linda soha nem panaszkodott amiatt, hogy több mint egy fejjel magasabb a férjénél. A lányokat sem izgatta annyira, de a fiúkat annál inkább. Aztán mégis két fejjel magasabbra nőttek, mint az anyjuk. Linda soha nem kételkedett ebben, de hát próbáld meggyőzni erről a kicsi fiút, akit lidércnyomás gyötör, hogy öregapóként is csak asztalláb magasságú lesz, hiszen az apja is akkorka.
Aino azt is mesélte, hogy amikor a táborban ők már csak számok voltak, amikor ő már nem Aino volt, akkor állítólag nagyon vágyott a nevére, a saját nevére. Ezt akkor Katariina fiatalon nem nagyon értette, csak most villant az emlékezetébe, mit is mondott Aino. Talán azért jutott eszébe, mert Finnországban Katariinából Jekatyerina lett.

1994

Apuci autója éppen akkor kanyarodik be az udvarra, amikor Anna a tankönyveit rakosgatja be a hátizsákjába. Apuci ezzel az autóval jár munkába, azért vették, hogy saját kocsijával mehessen oda, valahová Szentpétervár környékére. Vagy talán Moszkvába? A másik, jobb autót erre a célra nem lehetett használni, ezt apuci is belátta; nemcsak annak a veszélye miatt, hogy esetleg ellopják, hanem egyébként sem lenne biztonságos, már csak azért sem, mert drága kocsi, és külföldi. Így aztán már Annának és anyának sem kell otthon ülnie a ritkán lakott, erdős vidék kellős közepén, hanem bármikor mehetnek, ahová csak kedvük tartja, hiszen a másik járgány a rendelkezésükre áll, bármerre legyen is apuci.

Anna a lépcsőfeljáróhoz megy leselkedni. Apuci bejön, és érdeklődik, anya merre van. Anna azt válaszolja, hogy Tallinnban, és csak négy nap múlva, pénteken érkezik haza. Apuci nyomban megy lefeküdni. Anna indul az iskolába, és kifelé menet szemrevételezi az autót, amely annyira dugig van mindenféle holmival, sebtiben behajigált ruhaneműkkel és félig üres vodkásüvegekkel, hogy ki sem látni a hátsó ablakon. Az iskolából hazafelé kissé aggasztja, milyen állapotban találja a házat, mi minden történt, míg ő távol maradt. Apucit nem nagyon volt tanácsos egyedül hagyni, soha nem lehetett tudni, mit talál ki magányos iszogatása közben. Egyszer tüzet gyújtott a pincében, és mire anya visszaért a boltból, az egész házat elborította a

füst. Aztán kint felejtette a fagyban a rájuk bízott pincsiket, és ugyanezt tette a saját, ugyancsak kicsi és fázós kutyájukkal is. Anna szerencsére mindkét alkalommal felébredt éjszaka, észrevette, hogy nem alszik az ágy végében a kutyus, és behozta.

Apuci egy szóval sem említi, miért jött haza, miért hagyta ott
a munkáját, csak pénzt ad Annának ennivalóra, és a lány távollétében előkeresi az üvegeket, amiket Anna igyekszik eldugni előle. Ebben rendkívül leleményes, furábbnál furább rejtekhelyeket talál, régi játékdobozokba süllyeszti, párnákba, liszteszacskókba, a fiókos szekrények alján lévő üres zugokba, de apuci mindenhol megtalálja.

Apuci többé nem megy vissza a munkahelyére, ahonnan eltávozott. Anna sohasem tudja meg, hogy miért. Erről nem beszélnek, Anna pedig nem kérdezi, mert a kérdezősködés nem szokása, ő csak figyel és hallgat. Anyát ez kellemetlenül érinti, időnként próbál is faggatózni erről-arról, de Anna soha nem válaszol. Így döntött, és nem áll szándékában változtatni a szokásain. A kérdezősködéssel elárulná, hogy meg szeretne tudni valamit, márpedig ő nem akarja kiadni magát. Annát nem érdekli. Ez már csak így van, gondolja róla mindenki nyugodtan ezt. Látszólagos érdektelenségében mindenek fölé helyezi magát, és hűvös felsőbbrendűséggel szemléli a föld felszínén zsibongó kíváncsiságot. Neki nem szükséges odáig süllyednie. A kérdezősködéssel lemeztelenítené magát, és csupaszon sérülékennyé, könnyű prédává válna – hiszen éppen ez az, amit az emberek akarnak, megbántani a másikat, erről Anna meg van győződve, hatalmat szerezni, a másik fölébe kerekedni, valamilyen módon hasznot húzni a

másikból. Ezért aztán Anna nem vesz részt semmiben, nem kérdez, csupán megfigyelőként van jelen. Ez nyújt számára biztonságot.
Anna tehát nem kérdezi, mi történt tulajdonképpen apuci munkatársával, azzal, aki elvált a finn feleségétől, elvette az orosz Anasztáziát, és otthagyva a többi finnt, új feleségéhez költözött. Apuci és az illető férfi együtt mentek a tősgyökeres finn városkából valahová – hol az egyik, hol a másik vezetett –, ahonnan Moszkvába repültek. Miután a munkatárs elköltözött, egyre ritkábban találkoztak, és aztán egyszer csak híre jött, hogy kizuhant a moszkvai International Hotel legfelső emeletéről, és szörnyethalt. Senki nem látta, hogyan történt, senki nem tudott mit mondani, egyszerűen csak így történt.
Amikor apuci szabadságon van, és rendesen bepiálva üldögél otthon a kandallós szoba bőrkanapéján, néha elejt egy-két mondatot arról az emberről. Anna az emeleten hegyezi a fülét. Apuci meglehetősen nagy hangon beszélget láthatatlan partnerével, de soha nem olyan összefüggően, hogy Anna tudásvágya kielégülhetne. Ezek a beszélgetések, amelyeket apuci részegen olyan emberekkel folytat, akiket Anna és anya nem látnak, évről évre egyre gyakoribbak lettek. Apuci mind ritkábban alszik a hálószobában, többnyire a földszinti kandallós szoba kanapéján nyúlik el. A látható emberekkel már alig-alig találkozik.
Többé már nem utazott se Moszkvába, se Szentpétervárra. Máshová eljárt, de Oroszországba soha többé nem ment, még nyaralni sem, bár részegen kizárólag a rubelt ismerte fel, és csak arról beszélt. A tallinni piakiruccanásokról viszont még nem mondott le. Minthogy a munkájával kapcsolatos

utazásokra most már Finnország határain belül került sor, a vodkaturizmus külön szervezést igényelt. Nyáron nem engedte anyát és Annát egyedül Észtországba, velük akart menni, hogy piálhasson. Így aztán hagyta, hogy anya intézzen minden lehetséges és lehetetlen ügyet, míg ő elnyúlik, és annyi vodkát vedel, amennyi csak belefér, mert ez Észtországban még mindig nem pénzkérdés, a vodka nevetségesen olcsó, s a Saku erős és finom.
Anya szerint legjobb minden sört és vodkát Tallinnban megvenni, berakni a kocsiba, aztán mehetnek oda, ahová indultak. A kis falvakban vagy városkákban, ahol rokonok vagy ismerősök laknak, nem szándékozik alkoholt vásárolni, nehogy szégyenkeznie kelljen amiatt, hogy már megint idejön egy „rénszarvas”, az ő férje és az én apám, s részegen randalírozik olyan helyeken, ahol ismerik anyát. Tallinn elég nagy város ahhoz, hogy találjanak olyan üzletet, ahol nem botlanak ismerősbe. Anna örül, hogy apuci nem jut be a városba, hogy ott eljátssza a Nagy Finnt, kedve is egyre kevesebb hozzá. Tényleg az a legjobb, ha anya és Anna kettesben veszik meg a söröket, és hagyják az italaival a négy fal között apucit, akinek ráadásul ez a megoldás nagyon is kedvére való. Az autót annyira telerakják sörösüvegekkel, hogy a csomagtartója súrolja a földet, de ilyen módon lehet rábírni apucit, hogy maradjon otthon, békésen és elégedetten. Ha anya azzal hozakodik elő, hogy kevesebb sörrel kellene megpakolni az autót, mert a saját holmijuk már nem fér be, és annyira kátyúsak az utak, hogy meg-megfeneklik a kocsi, apuci éktelen haragra gerjed, és indul be a városba, hogy farzsebében lötyögő pénztárcájával és útlevelével ott

tántorogjon az utcákon. A csendes lakókörzetben messze hangzik a finn randalírozása.

1977

Nem csörög a telefon. Megszólalhatna már. Katariina napok óta várja, de nyilván hihetetlenül hosszú időbe kerül, míg odaátról létrejöhet a telefonkapcsolat Finnországgal, vagy valami más gondok akadnak a vonal másik oldalán.

Vagy talán történt valami. De ha igen, akkor a cég csak értesítette volna. Ha a férj eltűnt volna valahol Oroszországban, vagy kirabolták volna, vagy valami hasonló. Katariina nem akarja, hogy a férje továbbra is Finnország moszkvai nagykövetségén dolgozzon. Undorító dolgok történnek, bár a férj ezekről nemigen beszél. De Katariina tudja. Újra és újra jelentkezik valaki, aki szeretné, ha elvinne, vagy elhozna valamit, vagy elrejtene valamit a követségen. Valaki mindig rátapad, és otromba szívélyeskedéssel megjátssza a jó barátot. A tolmácsokat körbe kell hízelegni, és a papírok elintézése furábbnál furább dolgoktól függ.

Tallinnban várakozni a férfira nem okozott gondot, nem is tűnt várakozásnak. Megvolt a munkája, saját otthona, saját országa, anyanyelve, ott voltak a barátai, minden napra akadt valami program, nem tétlenkedett. Katariina nem akart tétlenkedni. Most, hogy egy távoli, idegen országban van, és egyedül, nemrég érkezett, és máris arra kényszerül, hogy egy helyben maradjon… Milyen nehéz volt az anyjának, Sofiának visszavárni az erdőből Arnoldot? És a fivéreit, Elmert és Augustot meg a többieket. Sofia akkor annyi idős lehetett, mint most ő. Aino néni is vele egykorú volt, amikor Szibériába száműzték.

Fiatalok egytől egyig. Hogyan bírták? Ráadásul olyan hosszú ideig.
Szitál a hó az ablakon túl, és olyan illatot áraszt, amit Katariina szibériai hidegnek hív.

1941

Aino Rőug, Arnold testvére, rámered a katonákra, a család két fia rámered a katonákra, Aino férje, Eduard Rőug rámered a katonákra, egy órányi idejük marad, hogy összeszedjék a holmijukat, amiket magukkal visznek. Egyikőjük sem tudja, mit kellene magukkal vinni, vagy hová viszik őket, van-e egyáltalán értelme bármit is előszedni, mert mi van akkor, ha csak az erdőig jutnak, és ott agyonlövik őket? Vagy ha a zsákjukat és a bőröndjüket elszedik tőlük az úton, vagy az út végén, akkor semmi jó holmit nem érdemes magukkal vinni, legalábbis nem az újabb ruhákat. Inkább a régieket, a kopottakat. Akkor aztán, tessék, vigyék a régi rongyokat. Legalább ennyi bosszúságot hadd okozzanak nekik.

Aino Rőug nézi a katonákat – nem a velük érkező észtet, aki ott járkál pöffeszkedve a konyhában –, és úgy érzi, mintha azok… no, mindenesetre nem gonoszak vagy fennhéjázóak, hanem egészen normálisak, nem ordibálnak, nem lengetik a fegyverüket, leveszik a sapkájukat, amikor belépnek, sőt még alighanem köszöntek is. Meg is kérdezi tőlük, hogy mit érdemes magukkal vinni, mire lesz ott szükségük, vagy egyáltalán érdemes-e bármit is becsomagolni, nem lesz-e elég ez a néhány régi rongy és ennivaló az útra, mondják meg, kérem.

Munkaeszközöket, válaszolják a katonák. Varrógépet, javasolja közülük az egyik, észrevéve a szoba sarkában Aino Rõug új Singer varrógépét, odalép, leemeli és összecsomagolja. Eduard Rõug magához veszi a leghétköznapibb munkaeszközöket,

aztán még az órajavításhoz szükségeseket is.

Amikor megérkeznek a Novoszibirszk közelében fekvő Dubrovába, a Rõug család tagjai nem szenvednek szükséget, legalábbis a többiekhez képest nem. A háború elsodorta a környékről a munkaképes férfiakat, így Eduardnak akad elég javítgatni valója: felújítja az órákat és az ajtókat, ablakokat eszkábál a házakhoz. Ráadásul Ainónak van egyedül varrógépe, s hamarosan a falu asszonyai és a tisztfeleségek is tőle rendelnek ruhákat. Fonala is lesz elég, amikor Eduard rokkát készít neki. Ilyet a falubeliek soha azelőtt nem láttak, a dubrovai asszonyok csak az orsót ismerik. Aino oroszul is tud annyira, hogy a falu írástudatlan asszonyai nevében leveleket írjon a fronton lévő férjeknek és fiaknak. Szolgáltatásaikért Aino és Eduard élelmet kapnak a falubeliektől, és a két évvel később megszülető Eevi életben marad, nem úgy, mint sok új észt gyermek, akik abban az időben Szibériában jöttek a világra. Aino minden alkalommal imájába foglalja azokat az orosz katonákat, akik elárulták nekik, mire lesz szükségük. Néhány asszony elájult, amikor bementek hozzájuk a katonák, s amikor magukhoz tértek, egy teherautó platóján találták magukat egy zsák mellett, amelybe a katonák belegyömöszölték azokat a holmikat, melyekről azt gondolták, hasznosak lehetnek az asszonyok számára: meleg ruhaneműt, élelmiszert és egy üveg vodkát is. Nem tartották meg maguknak.
És egy másik asszony elmesélte, hogy a katonák valami indokkal leállították az autót, pedig már elindultak, amikor kiabálni kezdett, hogy nincs lábosom, sem fazekam, amiben kását tudnék főzni a gyerekeknek, engedjétek, hogy elhozzam nekik! És

hazamehetett, hogy elhozza otthonról a fazekat. És senki nem vette el tőle, és a katonák egyáltalán semmit nem vettek el a vonatúton az elhurcoltaktól. Ezt hallván Aino már sajnálta, hogy a használtasabb ruhákat hozta magával, a jobbakat pedig otthon hagyta.

Amikor megállt a vonat, a falusiak megjelentek a szerelvény mellett, és a melltűk krumplira cserélődtek, a selyemharisnyák hagymára. Hogyan maradhatott még rajtuk egyáltalán ruha, amikor megérkeztek, hogyhogy nem ették meg minden ruhájukat a hosszú út alatt, hogyan lehetséges, hogy Aino fia, aki nem volt hajlandó a vagon sarkában álló vödörhöz menni, túlélte az utazást?

1941

1941. június 14. Sofia húga, Leeve elsőszülöttjével látogatóban van Kiisánál, akivel együtt jártak konfirmációs előkészítőre, és aki a nemzetőrség parancsnokához, Osvald Berghez ment férjhez. Kopogtatnak az ajtón. Fél órát kapnak, hogy összecsomagolják a szükséges holmikat. Leeve megpróbálja megértetni velük, hogy ő csak látogatóba jött a gyermekével, de ennek nincs jelentősége. Mindenkit, akit a házban találnak, felhajtanak a teherautó platójára, bár az orosz katonákkal egy falubeli is jött, aki ismeri Leevét, és tudja, hogy nem tartozik Kiisa családjához, miért nem szól egy szót sem? A teherautó platóján Kiisa még mindig a kezében tartja azt a kanalat, amivel fél órával korábban a teát kavargatta, elfelejtett kabátot venni, és Osvaldnak sem jutott eszébe, hogy erre figyelmeztesse. Annyit felfogott Osvald, hogy jobb, ha a Bibliát nem veszi magához, táskát vagy bőröndöt nem talált, így hát fogott egy párnahuzatot, beletett egy nagy darab sajtot, majd körülnézett, az első szekrényben állt Kiisa magas sarkú lakkcipője, azt beledobta a párnahuzatba, meg szappant és szemüveget... mi kell még, mi kell még, mi kellhet még. Egyre csak ez kattogott Osvald fejében, de nem tudott semmi mást kitalálni.

Leeve egyáltalán nem szégyelli, hogy a teherautó tetejéről egész úton azt kiabálja, hogy nem ismeri ezt a családot, nem tartozik hozzájuk, hogy ezek idegenek, s ő csak egy pohár vizet kért a gyereknek. Tudhatják, hogy ő nem itt lakik. Ebben a házban

Bergék laknak, hiszen a papírjukon is ez áll, nem igaz? Kiisa és Osvald Berg meg a két fiuk, Leevének lánya van, nekik semmi közük ezekhez az emberekhez, ezekhez a fasisztákhoz, nemzetőrökhöz, telkes gazdákhoz, kulákokhoz, kulák disznókhoz! Neki semmi dolga egy ilyen családdal. Leeve nem tudja, miért ordít így, miért olyan biztos benne, hogy neki nem szabad elmenni ezzel a teherautóval, egyszerűen nem szabad sem neki, sem a kislányának. Talán csak Tallinnba viszik őket kihallgatásra, vagy Haapsaluba, teljesen mindegy, hogy hová… nem szabad a teherautón maradnia, amely már félig megtelt némán szorongó emberekkel és esztelen félórás csomagjaikkal.

Az állomáson ugyanabba a marhavagonba tuszkolják be, ahová Kiisát és a gyerekeit, ráadásul Észak-Komiba érkezve valamennyiüket ugyanaz a férfi választja ki, amint az állomás közelében, a rabszolgapiacnak nevezett helyen álldogálnak, ahová a falubeliek csapatosan vonultak, hogy ingyen munkaerőt szerezzenek maguknak. Így aztán egy faluba kerülnek.

A bevagonírozottak nagy része élve marad, csupán egy idősebb asszony hal meg, akinek egyetlen családtagja sem volt a vagonban. Meg néhány fiatalabb is, Leevének nincs kedve összeszámolni, és néhány zsidó, akiknek elhurcolásáról később sem kerül elő semmiféle lista, bár a németek másokról előszeretetettel gyártanak listákat. Mihelyt az oroszokat rövid időre sikerül kiszorítaniuk az országból, nyomban irodákat hoznak létre azzal a feladattal, hogy fedjék fel a kommunisták gonosztetteit, de a zsidók természetesen nem szerepelnek az emberekről készített listákon.

A vasútállomáson Osvaldot mint családfőt kiemelik a többiek közül, és két évig semmit sem hallani felőle. A norilski platinabányába kerül. Épp elég kistermetű és sovány ahhoz, hogy mindent túléljen, a tagbaszakadtabbak nem bírják a hirtelen táplálékcsökkenést, minden reggel ott marad néhány az Osvald körüli priccseken. A holttesteket zsákokba rakva felhalmozzák a tábor közelében lévő tisztáson. Amikor beköszönt a tavasz, és felolvad a föld – meg a holttestek is –, közös sírba halmozzák azt, amit a tundra vadjai meghagytak.
A tizenkét órás munkanap fizetsége 300 gramm kenyér, amit csak a táborban szabad megenni, talán a szökések megelőzése érdekében. Mintha el lehetne onnan szökni. Mintha 300 gramm kenyérrel keresztül lehetne vágni Szibérián.
Amíg száradnak a kapcák és a pokrócok, lábukra kötözött lécdarabokon vonulnak a barakkokba és a barakkokban.
A külső budiba csak alsóneműben lehet menni, akár 40–50 fokos fagyban is.
Az éhségtől látomásai támadnak az embereknek, és hangokat kezdenek hallani.
Osvald fogai lassanként kihullanak. Mennyi lehet a súlya? 40 vagy 50 kiló?
El-elakadnak a gondolatok. Az éhség előbb-utóbb kikezdi az agyat is.
A napok 300 grammos kenyéradagokká váltak, az ünnepnapok merőkanálnyi levesekké.

VÉGSŐ DÖNTÉST HOZOK. Azért, mert végtelenül felszabadultnak érzem magam Hukka társaságában, és azért, mert már annyi mindent tud rólam. Ezért egyszerűen nem engedhetem meg, hogy valaha is tudomást szerezzen a másik hazámról.

Erre a döntésemre gondolva némileg megkönnyebbülök azokban a pillanatokban, amikor túlságosan védtelennek érzem magam Hukka mellett, és ez félelemmel tölt el. A döntés megerősít. Lehet, hogy Hukka házhoz rendelt pizzát tud etetni velem, amikor másnapos vagyok, de mindenre azért nem fog tudni rávenni. Mindenben nem dönthet felőlem. Gondolja csak nyugodtan, hogy nagyon is intim dolgokat tud rólam, amikor az evéssel kapcsolatos ügyeimről mesélek. Gondolja csak. A legszemélyesebbeket soha nem ismerheti meg, nem tudhat a *komisjon* ajtajának nyikorgásáról, a *koogukaev*ból felhúzott hideg vízről, az esők áztatta évszázados kőkeresztekről és a horpadtra koptatott kőlépcsőkről, a ruszki nő kékre festett szemhéjáról, Pärnuban a Lenin-szobor arca elé erősített vészvillogóról, az árfolyam iránt érdeklődő finn pasasról és vadonatúj fehér sportcipőjéről.

Mégis aggódom, hiába vagyok én és az én Uram is biztonságban. Hiába tartok zárva bizonyos ajtókat, de vajon nincsenek-e a többiek túlságosan kitárva? Nem akadtam-e fenn az engem etető kézen, Hukka tenyerén, ahonnan vajaskenyér-morzsákat csipegetek, nem engedtem-e, hogy túl finoman, túl lágyan érjen hozzám, annyira, hogy a zárt ajtók is felpattanóban vannak, pedig a döntést meghoztam?

Anna soha nem várja be, hogy valami kellemetlenség történjen. Már előtte cselekszik.
Állj készen. *Örökké készen.*
Anna készen áll.

Ha tétovázol, gondolj azokra a nőkre, akik éjszakánként telefonálgatnak apucinak. Emlékezz a Viru Hotel bárjában üldögélő ruszki nőkre. Emlékezz
a ruszki kurva szőrös combjáról mesélő finn üzletemberekre. Emlékezz Jussi kimerültségére, amikor szabadságra hazajött Finnországba. Emlékezz rá, kik kopogtattak az ajtón, amikor az egész család Tallinnban lakott. Kopp. Emlékezz, hogy apuci nem ment ajtót nyitni. Nincs ott senki. Emlékezz rá, hogy éles női kopogtatások voltak. Koppkoppkopp. Emlékezz, hogyan kavargatja anya csendben a gáztűzhelyen az ételt, hogyan görbül le a szája. Néhány év múlva a szájszegletében jelennek meg az első ráncok. Koppkopp. Emlékezz rá, végül hogyan távolodnak a cipősarkak az ajtótól. Anya kinyitja a majonézesüveget, és a megterített asztalhoz viszi. Az ablakpárkányon a Finnországból hozott Pippi zabpelyhes doboz áll. Hol aludt akkor apuci? Én anya mellett aludtam a dupla ágyon, és anya nem oltotta le a villanyt, mert a fény távol tartotta a poloskákat. De hol aludt apuci?
Emlékezz a beszerzendő holmik listáira, amiket a ruszki nők adtak apucinak: rövid bőrszoknya, bőrkabát, botmixer, porszívó, Tampax, harisnyanadrág, hajsütővas, kötőtű, gyapjúfonal, sampon. Néha a kívánt ruhaneműről rajz is készült, hogy apuci a megfelelő fazont hozza. Mintha ezek segítségével képes volna egyedül boldogulni.
Jusson eszedbe minden, ami azt bizonyítja, hogy senkiben nem lehet megbízni.
Ne feledd, hogy senki és semmi nem az, aminek látszik.

Emlékezz rá, hogyan kutakodtál apuci zsebeiben, míg anyával kettesben szaunáztak, és hogyan lopakodtál be a garázsba, hogy megvizsgáld, mi a helyzet odalent. Jusson eszedbe, milyen hangja volt a lengő ruhafogasoknak, amikor anya az előszobában átvizsgálta apuci zsebeit, aki közben odabent aludt. Emlékezz a lengésekre, amiket ezúttal nem követ a kabát felöltése és a bejárati ajtó kinyitása. Emlékezz rá, hogyan juttatja ez a lengés anya kezébe a repülőjegyet és az útlevelet, amelyekből kiderül, hogy apucinak már hétfőn Finnországban kellett volna lennie, de mi csak csütörtökön mentünk elé. Csütörtökön! És a megbeszélt napon apuci meg is jött. Hol töltötte azt a három napot?
Emlékezz rá, hogyan másoltad le apuci listáit, amikor anya nem tudta kikutatni őket – apuci néha talán gyanakodott valamire, és óvatos volt. Nem minden szót lehetett kivenni, szavakat másoltam, amelyekben vegyesen szerepeltek finn és orosz betűk. Ugyanúgy tettem vissza a kabátzsebbe a pénztárcát, ahogy kivettem, a listát ugyanoda dugtam vissza, a bankkártya és a jogosítvány közé. A bőrönd fogantyúját is abban a helyzetben hagytam, ahogy találtam, mielőtt felnyitottam volna.

Arra is emlékeznem kell, hogy nem szabad gyűlölni apucit, mert mégiscsak az apám. Így mondta anya.
Nem értettem, mit akar ezzel mondani. Nem értettem, mit jelent gyűlölni. Én nem tudtam gyűlölni, bár veszekedni, ordítani, verekedni igen. A gyűlölet azonban számomra csak egy szó volt, nem idézett fel bennem semmit, nem volt fogalmam róla. Anyának mindig azt mondtam, hogy persze, mintha tudtam volna, miről beszél.
És így indultam apucival bevásárolni a karácsonyi énekek és műanyag karácsonyfák közé.

Igaz, apucinak már nem kellett eladásra szánt holmikat vásárolnia. Oroszországban a ’80-as évek végén a rubel árfolyama olyan jó volt a feketepiacon, hogy a finnek pénztárca helyett műanyag zacskókat kezdtek használni, amelybe a feketézőktől szükség esetén újabb és újabb halom rubelt szereztek be. A műanyag zacskó ráadásul még azzal az előnnyel is járt, hogy nem lopták el az első adandó alkalommal.
Árucikkek már csak azért kellettek, hogy kifizessék a nőket, akiket teherautók szállítottak az ország belsejéből az építkezésekhez, ahol a finn férfiak dolgoztak.

AMIKOR
MOSZKVÁBAN
JÁRTUNK, apuci munkatársa behívta anyát a folyosóról a szobájába. A férfi túl volt a hatvanon, és az ágyában egy gömbölyded ruszki leányzó feküdt, aki talán tizenkilenc éves lehetett. A férfi nem értette, mit akart mondani neki a lány, és kérte anyát, hogy tolmácsoljon. Anya segítségével ki is derült, hogy mit szeretne, milyen ruhaneműket hozzon neki a férfi Finnországból.
Ruhaneműket?
Igen, ruhaneműket, ruhákat, pólókat, melltartókat…
A lány egyre idegesebb lett, amikor a férfi még mindig nem látszott megérteni, mire az nyugtatgatni kezdte, és kérte anyát, hogy mondja meg neki, hogy persze, persze, semmi gond, természetesen elhozza azokat a ruhaneműket, pont ilyen korú lánya van, majd vele megy bevásárolni, hogy a megfelelő méretet kapja. Egyedül nem tudná megvenni, de a lánya biztosan segít, és együtt mennek, és milyenek is legyenek azok a ruhák?

ANYA
VETT
EGY *Alibi* folyóiratot, amit később sem dobott ki a többi újsággal együtt, s aminek következtében megváltoztatta a véleményét az apuci zsebéből előkerült kondomokat illetően, és nem lyuggatta ki őket dühében. Az *Alibi*t a konyhában őrzi az evőeszközök alatti fiókban, ahol egyébként csak a recepteket gyűjti. A folyóirat címoldalán a finnek szórakoztatására szakosodott orosz prostituált, Olga Gajevszkaja fényképe látható. Ő volt az első hivatalosan bejelentett AIDS-áldozat a Szovjetunióban. Szőkítéstől száraz haja a tövénél szinte fekete, s bár a fotó nem színes, biztos vagyok benne, hogy szélesen elterülő szemhéjfestéke, sőt a szempillákra gondosan felkent, a felső és alsó pillákat seprűszerűen szétterítő festéke is rikító zöld, szája pedig rikító piros. A huszonkilenc éves Olga tíz esztendőn keresztül űzhette mesterségét. Egyhónapos terhes volt, amikor meghalt. Az *Alibi* szerkesztője szerint ezer finn ügyfele volt.
Az Alibi által Olgáról közölt fénykép sok-sok finnt emlékeztethet a leningrádi éjszakában megélt kalandjára. Lehet, hogy éppen ő volt az? Vajon használt-e kondomot? – teszi fel a kérdést az újságíró, aki tagadja, hogy hisztériát akarna kelteni. A TASS követelte, hogy Olga fényképét hozzák nyilvánosságra Finnországban, és a szerkesztő tökéletesen egyetért ezzel. A finn AIDS-intézet ugyanakkor ellenezte Olga Gajevszkaja fotójának publikálását.
Olga útlevélképe úgy jelent meg az *Alibi* címoldalán, mint egy bűnözőé; *súlyos kérdés szegeződik a „Soomi-poikának”, a finn fiúnak: te is lefeküdtél az AIDS-ben elhunyt Olgával?*

1943

Egyik barakktársa, egy bűnöző, *blatnoi,* elvette Osvald kesztyűjét, másikat pedig nem adnak neki, hiába dolgozik hóban-fagyban. A főnökség szerint az „öltözéke megfelelő”, Osvald tehát tökéletesen munkaképes. *Mit panaszkodik ez a fasiszta!* Igaz, ha kesztyű nélkül dolgozik a bányában, olyan állapotba kerülhet a keze, ami miatt reménykedhet, hogy kórházba utalják. Csakhogy addig gyötrelmesen hosszú idő telik el, és nem is biztos, hogy sikerül. Kesztyűre a barakkban is szükség van, mert olyan iszonyú a hideg, hogy a hajuk éjjelente ráfagy a párnára. Amikor ugyanaz a bűnöző törülközővel megfojtja az egyik lett fiút, Osvald lekapja a kölyök kesztyűjét, mielőtt a holttest a padlóra zuhanna, és ott maradna eltakarításra várva. Már reménykedni sincs ereje. *Fasiszta*!

Valaki kitalálta, hogy az egerek és a patkányok húsa ugyanolyan jóízű, mint bármely más hús, ha egy időre beássák a földbe, de hová lehetne elrejteni, hogy mások ne találják meg?

Osvald mellét véresre csípik a tetvek.

A sebek nem gyógyulnak, annyira híg a vére.

Miért is ne lépné át a tiltott határt? Hátba kaphatná az őr lövését.

A bűnözőkkel való együttműködést megtagadó orvos fejét baltával hasítják szét.

Attól tartva, hogy a politikai foglyok majd szervezkedni kezdenek, megfelelő időközönként egyik táborból a másikba szállítják őket. A norilszki

platina- és nikkelbányából Osvald etapra kerül, és Kirovba küldik, ahol a jól ismert ordítások fogadják: *Pfuuuj… fasiszta!*

AZ EGYIK
LEVELET
A NAGYMAMA Juulinak postázza, aki aztán továbbküldi anyának.
A másikat Olján keresztül küldi.
A harmadikat Linda dobja be a postaládába.
A negyediket Linda lánya, Maria viszi úgy, hogy Lindának nem szabad tudni róla.
Az ötödiket Anna nevén.
Kettő érkezik meg, az egyik tíz, a másik tizennégy nap múlva.
Mindegyiken rajta van, hogy mikor írta, és az is, hogy melyik nap küldte a postára. A nagymama az anyától kapott levelekre mindig ráírja, hogy mikor kapta kézhez, és anya is hasonlóképpen jár el a nagymamától kapott levelekkel. Aztán megírják egymásnak, mikor és melyik levelet kapták meg.

Télen megbetegedik a nagymama, és át kell költöznie Tallinnba a nagynénihez. A házban, ahol laknak, a postaládák a bejárati ajtó mellett sorakoznak, és a sajátjukhoz a családban csak a nagynéninek van kulcsa. Csak ő veszi ki a postát, csak ő tudja, mikor mi érkezik.
És ha olyan levelet ír anya, amiben valami újabb levélírási rendszert javasol, vagy felveti, hogy a nagymama egészségével kapcsolatban a nagynéni talán nem a megfelelő tanácsokat adja, vagy bármi mást ír, ami nincs ínyére a néninek, vagy ha saját kezével írja a borítékra a címet, a levél sohasem jut el a nagymamához.

Anya külön lapot mellékel a leveleihez, amelyen ez áll:

„Ne olvasd el anya leveleit.”
A nagymama arra kéri, hogy ne tegye.
Linda a legutóbbi levél után nagyon feszült volt.
A nagymama arra is kéri anyát, hogy ne írjon Linda gyerekeiről, se jót, se rosszat, mindegy, mit ír, Linda mindenképpen megsértődik, és a levél megérkezése után megint egy hétig dühös, és nem adja fel a nagymama leveleit, bár megígéri, hogy postázza. A nagymama csomagjait sem küldi el anyának, hanem a saját gyerekeinek adja.
Akkor hát olvassa csak nyugodtan anya meg a nagymama leveleit, hiszen feltűnő volna, ha ettől fogva egyetlen levél sem érkezne a nagynéni postaládájába. Valamit mindenképpen küldeni kell, csak óvatosan kell fogalmazni, semmit nem írni a gyerekekről, semmi rosszat Lindáról. No, talán arról sem tanácsos beszámolni, mennyi mindent kapott Anna karácsonyra, és mi minden ennivaló volt az ünnepi asztalon. Azt a levelet az előző évben sem kapta meg a nagymama.
Csakhogy azok a levelek sem érnek mind célba, amiket másokon keresztül és mások postaládájába küld, ahonnan aztán továbbirányítják. Csak egy részük érkezik meg. És nem is mind bontatlanul. Csupán egy részük. Az ajánlott levelek megérkeznek. Általában. És felgőzölve.
Vidéken a nagymama még el sem olvassa a levelet, amikor már az egész falu tudja, mit írt anya.
De ez nem rendkívüli.
Ne feledd, Anna, ilyesmi mindenütt előfordul.

Anyának le kell pénzelnie a levélkihordókat, hogy a nagynéninek címzett, de a nagymamának szánt leveleket közvetlenül a nagymamának adják át. Ezeknél a leveleknél a boríték hátoldalára valamilyen jelet tesz, amiben előre megállapodnak. Ha nincs jel, akkor be lehet

dobni a postaládába, mert az olyan, amit a nagynéni is olvashat.
Politikáról természetesen nem esik szó a levelekben, annál több arról, mi történik a krumpliföldeken, a kertben és a veteményesben, és még le is rajzolják, mekkorák a krumplik. Igaz ugyan, hogy anya egyik régi barátja olyan leveleket írogatott, hogy anyát a frász kerülgette, de a levelek rendben megérkeztek, és az illető a szovjet időkben még Ausztráliába is utazhatott, bár leplezetlenül szidta a kommunizmust, az oroszokat és a párt főtitkárát. Nagymama úgy említi leveleiben az oroszokat, hogy „azok". *A postán csak „azok" dolgoznak, akik nem beszélik az én nyelvemet, és én sem az övékét, mindenhová „azokat" kell beerőltetni, benyomni,* a nagymama egyedül már nem is boldogul a postán.
Maria olyan nagy barátságba keveredett a nagymamával, hogy a lehető legnagyobb örömmel viszi postára a leveleket, és elmegy a boltba is, mert a nagymama lába nem bírja a sorban állást, védelmébe veszi, amikor Linda rosszkedvű és ingerült, mert ebédidőben, délután és még este is ki tudja mi mindenért kellett sorban állnia, aztán még anya meghívólevelének ügyében kellett futkosnia, és odahaza három gyerek várja, meg a beteg anyja, meg a férje, aki talán megint meglógott, és a Vietnam Csillagában piál. Maria nagyon szép köszönőlevelet ír anyának a télikabátért, ami éppen a legjobbkor érkezett, mert hidegre fordult az idő. A nagynéni azt írja anyának, hogy az istenért, ne vegyél semmit Mariának, mert itt is lehet kapni ruhákat, egészen jókat, és kezd elviselhetetlen lenni ez a lány, semmi mást nem hajlandó felvenni, csak importholmit. Annyira fenn hordja az orrát, olyan rémesen fennhéjázó. A nagymama azt írja, hogy Maria nem akart elfogadni pénzt a szolgálataiért, szó sem lehet róla, hiába erőltette, de örülne, ha az új

kabátja ujjára kaphatna fényvisszaverő szalagot. A nagynéni azt írja, hogy semmit ne hozz, és ne is küldj Mariának. A nagymama azt írja, hogy Maria Linda tudomása nélkül küldözgeti a leveleit anyának, Linda mégis tud róla, és aggódik, hogy miket talál írni a lánya. Maria egy második levélben is megköszöni a kabátot. Annyira szép!

Maria ellopja a húga importruháit, és a nagymama minden egyes külföldi holmijára rákérdez, hogy megkaphatná-e ezt is, meg azt is. Elszántan felhúzza Anna ottfelejtett cipőjét is, ami túl kicsi a lábára. Anna többi holmiját, amit hátrahagytak, hogy ne kelljen cipelniük a következő évben, a nagymamának sikerül elzárni.
Maria már a nagymama szerint is elviselhetetlen, ezért postaügyben egyre inkább Maria öccséhez folyamodik, ám ennek az lesz a következménye, hogy a nagymama, a nagynéni és Maria is azt írja anyának, hogy semmi olyat ne hozzon vagy küldjön az öcskösnek, amit nő is viselhet. Az öcsnek ugyanis van egy barátnője, Inga, aki a barátja ruhatárának minden egyes darabját saját használatba veszi.
Mariának elmesélik a városban a barátai, hogyan hirdeti Inga fennhangon, hogy olyan fiúval jár, akinek a nagynénje Finnországban él. Ingát mindenki körbeudvarolja. Anya hátat fordít neki, amikor meglátja valahol.

ANYA
ÉS
A NAGYMAMA között folyamatosan jöttek-mentek a levelek. A finn otthon minden fiókja és széke tele volt félig megírt levelekkel vagy jegyzetlapokkal, annak bizonyságául, hogy nem érdemes beszélni. A telefon túlságosan bizonytalan és drága, ráadásul nem kellemes érzés ennyire nyilvánvaló megfigyelés alatt lenni. Anya senkinek nem óhajtotta megszerezni azt az örömet, hogy hallja, amint ő elsírja magát a telefonban, bár távozásakor a tallinni kikötőben nem tudta visszatartani a zokogását. A nagymama csak akkor jutott telefonhoz, amikor a nagynéninél lakott, csakhogy a telefont a néni uralta, az ő hálószobájának ajtaja mellett állt. A nagymamát az előszoba, a konyha és még egy másik szoba választotta el tőle.
Végül a nagynéni telefonja is felmondta a szolgálatot, megnémult, valami oknál fogva nem működött. És valami egészen különös oknál fogva mindig akkor, amikor a nagymama egyedül maradt otthon, és megpróbálta felhívni anyát. Ki tette vajon, és miért? Linda? Maria? Kinek volt ez jó?
A nagymama hol Lindára, hol Mariára gyanakodott, anya mindenkire, én pedig hallgattam, és figyeltem, hogyan terelődik a gyanú egyikről a másikra, hogyan nyilatkoznak hol az egyikről, hol a másikról úgy, hogy az illető rosszindulatú és gonosz, mert az ember már csak ilyen. Mindenekelőtt pedig kapzsi. A szocializmust sehol nem sikerülhet megvalósítani, csupáncsak papíron, egyszerűen azért, mert mindenkinek maga felé hajlik a keze. Ezt anya mindig és mindenütt – amikor a kéréseket

és a bájolgásokat hallgatta – úgy jelezte, hogy ujjait a ragadozó madár karmaihoz hasonlóan begörbítette.

NYARANTA
VIDÉKEN
TÖBBNYIRE Talvi és a gyerekei intézik nagymama postáját. Közülük a két idősebb nagyon akart barátkozni velem. Nagylányok voltak már, nagylányos történetekkel. Én csak hallgattam és néztem őket, és sok ajándékot kaptam tőlük, halomnyi hajtűt és arcfestéket, amik nőiesen meg-megcsörrentek a táskámban, és az ajakfény, amikor lecsavartam a kupakját, olyan szagot árasztott, mint a lejárt szavatosságú kozmetikumok. Anya egyáltalán nem örült az ajándékoknak, valamit motyogott a gyémántokat üveggyöngyökre cserélésről.
De anya most sem szólhatott egy rossz szót sem, ha nem akarta veszélybe sodorni a levélforgalmat. Persze Talvi lányai is tisztában lehettek vele, hogy ruhaigényüket kockáztatják, ha anya vagy a nagymama levélkimutatása szerint valamelyik küldemény elakadna. A posta egyetlen joggingöltözékért egész évben biztonságosan, fennakadás nélkül működött. Legalábbis kezdetben. Később még dezodorokra és egyéb árucikkekre is szükség volt, aztán pedig egyre több ötletre, például hogy miként lehet férjet fogni. A lányok most már maguk is írtak, és finn vagy bármilyen más külföldi felől kérdezősködtek. *Ma tahaksin ikkagi abielluda välismaalasega.* Úgy döntöttek, hogy külföldihez mennek feleségül, ahogy anya is, akit bálványoztak. Ők is külföldre költöznének. Talán Amerikába. Vagy Finnországba. Vagy Svédországba. Szóval hogyan sikerült anyának finn férjet kapni… hogy talált rá… hol… hogyan… *Utle siis mida sa tegid! Kuidas see juhtus?* Néha pénzt is kínáltak, újabb kérésekkel álltak elő, de anya nem akart kereskedni velük, attól

tartott, hogy csőbe húzzák. Cserekereskedelmet lehetett folytatni, abban pénz nem szerepelt, de Talvi lányainak rubeljeivel nem óhajtott foglalkozni. Talvi intézte a kolhoz ügyeit, magabiztos és kapzsi kézzel, ami túlságosan vörös volt ahhoz, hogy anya kockázatot merjen vállalni.
Anya régi ismerősei és a falubeli asszonyok is kérdezgették, miként sikerült neked, meséld már el, hogyan csináltad, mondd már… eleve így határoztál?… mesélj a trükködről!… biztos volt valami… A kérdezgetésből valami olyasmi kerekedett, ami egyenlő a zaklatással. Vagy a kihallgatással. Valami, amire nem lehetett az igazságnak megfelelően válaszolni, mert amit ő igaznak tartott, azt senki nem hitte el.

Senki nem hitte, amikor anya arról mesélt, hogy Finnországban munkanélküliség van, hogy drága az élelmiszer és a lakások is drágák, és lakáshoz jutni pénzkérdés, nem csak attól függ, hogy mennyi a lakásigénylő, milyen kapcsolatokkal rendelkezel, vagy mennyi gyereked van. A telefon számlálója is percenként ketyeg, nem úgy, hogy néhány kopejkáért egész este beszélhetsz. Senki nem hitt neki, mert ahol SZABADSÁG van, ott ilyesmi nem fordulhat elő.

Kényszerítettek rá, hogy ilyeneket mondj?
Ezt kérdezték, valahányszor igazat beszélt.
Dehogy! Ki kényszerített volna?
Hát „azok”.
Milyen „azok”?
„AZOK”!

Anya ritkán válaszolt, vagy csak általánosságban. Minél esztelenebb dolgokat mondott, annál elégedettebbek voltak a kérdezők, és igazságként elfogadva azt, nekiláttak a megvalósításnak.

1977

Annyi mindenkiért kellett aggódni. Sofiának természetesen Arnoldért meg a fivéreiért, Elmerért és Augustért. Hogyan bírta ki anya, hiszen Katariina Finnországban is nehezen viseli. Vajon anya szorongása ugyanolyan volt, ugyanolyan természetű, mint amit Katariina most érez azok miatt, akik oly távol vannak? Hogyan is sejthette volna, hogy a megszállók iránt érzett düh Finnországban folytonos aggódássá változik majd azokért, akikhez nem juthat el. Hogyan tudott Sofia aludni, amikor a férje az erdőben volt, családtagjai pedig úton Szibéria felé? Hogyan tudott enni, lélegezni, hogyan bírta megőrizni arcának rezzenetlenségét és hangjának nyugodtságát a saját konyhájában is, hiszen soha nem lehetett tudni, melyik ablak alatt hallgatózik a „kopogtató”.

Arnold nem volt hajlandó elhagyni az országot, bár az emberek többsége, akiknek volt elég aranyuk és lehetőségük, ezt tették. Igaz, hogy már semmi pénze nem volt, éppen visszafizették összes adósságukat. A föld az ő tulajdonában maradt, nem lett a banké, a föld jelentette számára az ő aranyát. És a frissen alapított család. Vajon Sofia kész lett volna elmenni? Mit is mondott a testvéréről, Liisáról, aki Kanadába menekült? Egyszer rendkívül bonyolult úton-módon eljutott hozzájuk Liisa levele, amelyben beszámolt róla, hogy mivel a finnek az összes menekültet átadták a Szovjetuniónak, ő a férjével Svédországba szökött, és amikor ott a transzportokról meséltek, megkérdezték tőlük, hogy miért nem hívták ki a

rendőrséget.
Sofia azt mondta, el kellett volna menniük, de nem hittek benne, hogy sikerülhet. És a tartozásukat is épp mostanra tudták kifizetni. El kell menni, amíg még lehet, ahelyett, hogy megvárnánk, míg tőrbe csalnak. Ne feledd, Katariina!

Amikor Elmer és August megszökött a visszavonuló németektől, még időben elrejtőztek az erdőben, és ott is maradtak. Egy időben Arnold is velük volt. Elmer és August rendes bunkert épített maguknak az erdőben, és megfogadták, hogy csak az Észt Köztársaság törvényeinek engedelmeskednek, és harcolni fognak Észtország függetlenségéért. De Arnold akkor már talán nem is volt velük, vagy igen? Katariina emlékszik egy szürke kabátos férfira, aki kilopakodott az erdőből, és akiről anya azt mondta, hogy erről az emberről egy szót se! Apa akkor már otthon volt. Elmer vagy August lehetett az a férfi? Közben eljártak a környék házaihoz segíteni a gazdaságban, igyekeztek megkönnyíteni a termelőszövetkezet számára a lehetetlen normák teljesítését, másik bunkerba költöztek, csatlakoztak az erdei testvérek egyik csoportjához, majd szétváltak, és aztán újra csatlakoztak hozzájuk, az észt függetlenség napján felhúzták a községháza elé állított rúdra az észt zászlót, és megpróbálták visszajuttatni az emberekhez eltulajdonított javaikat. És várták Nyugatról azt a fehér hajót, amellyel a segítség érkezne, amely kiverné az országból
a Vörös Hadsereget.
Az a fehér hajó soha nem érkezett meg.
Huszonhét évvel később jött a fehér ház, a Viru Hotel.
És aztán az első fehér utasszállító hajó Helsinki és

Tallinn között. Pirita partjáról látni lehetett. Katariina éppen napozott, amikor
a messzi távolban felbukkant és tovatűnt. Parányi volt és fehér. *M/s Tallinn,* Katariina fehér hajója.
És még később újabb fehér hajók, tele egy hadseregnyi részeg finnel.

1945

A Zöld Légió tagjai – az erdei testvérek – közül egyre újabbakat és újabbakat kapnak el. Sofia egyik testvére, Maria reszketve meséli Sofia konyhájában, hogyan lőtték le csak úgy az úton Edgar Pohjalát. Éppen ment valahová. A sebesült férfit becipelték a községházára, hogy azonosítsák. Ott halt meg, a községházán. Az államvédelmisek bevitték az erdőbe a holttestet, és úgy hantolták el, hogy a lába kilátszott a föld alól.

Sofia nem örül neki, hogy Maria ilyen hangosan beszél, ugyan mire jó ez. A történetet odakint is hallhatják. Mi van, ha valaki az ablak alatt hallgatózik, aztán szalad, és hírét viszi, hogy ebben a házban úgy siratják a banditát, mint az édes testvérüket. Igaz, hogy a kutya ugatna, ha idegen ólálkodna a ház körül, de akik ott az ablak mögött lapulnak, nem feltétlenül idegenek. És aztán Maria mond még valamit Arnoldról is, jaj, ne, Sofia nyomban elhallgattatja, tovább kérdezősködve Edgar Pohjaláról. Inkább róla beszéljenek, mint Arnoldról.

Maria elmeséli, hogy Edgar halála után az államvédelmisek lopva bekerítették Pohjala csapatát, és halomra lőtték a fedezékükben alvó embereket. Senkinek nem sikerült elmenekülni. Az államvédelmisek egymásra hányták a holttesteket, a halom tetejére ágakat gyűjtöttek, és meggyújtották. Igazi győzelmi máglyát. Ezért a tettükért még majd ki is tüntetik az átkozottakat.

Amikor a családtagok hírt kaptak a történtekről, és odamerészkedtek, megszenesedett húskupacot

találtak. Legfelül Toodermannék fia volt, arca épen maradt, mert a kezével védte, csak
a háta égett szét, lábai összekötözve – nem halt meg azonnal, hanem sebesülten megpróbált távolabbra gördülni, de elkapták, kötélen a tűz mellé húzták, és a halom tetejére hajították.

Maria zokogása elnyeli a szavait. Miért nem ölték meg azonnal, miért kellett elevenen megégetni? Hát már semmi nem elég nekik? Maria szerelmes volt a Toodermann fiúba. Olyan szép szál legény volt! És legyen most már elég, Maria nem bírná elviselni, ha legkedvesebb testvérével, Elmerrel történne valami. Ott az erdőben természetesen mindenkivel történik valami, Elmerről már régóta semmi hír, Sofia bizonyára tud valamit, tudja-e, hol van Elmer? Egészséges? Jár-e Sofiához élelemért? Együtt van Arnolddal? Vagy Richarddal? És mi van Augusttal?

Jobb, ha nem tudod.

Tehát te tudod!

Nem tudom, nem is akarom tudni, és azt sem akarom, hogy te tudd.

El kell mondanod nekem, tudod, hogy nekem tudnom kell!

Ostoba liba, maradj már csendben! De Maria a Toodermann fiú történetének végeztével sem fog elhallgatni, ez biztos, hanem folytatja majd a faggatózást, miközben taknya-nyála összefolyik. Mi lenne, ha Sofia főzne nyugtató teát, és adna egy hörpintés töményt is?

1945

Gyönyörűséges minden olyan reggel, amikor Sofia megállapíthatja, hogy a kútban nincs semmi, amit el kellene vinni a tejfeldolgozóba – a megbeszéltek szerint Arnold az éjszaka elvitte a tejet. Sofia háza az erdő szélén áll, az erdei testvérek könnyen, szinte észrevétlenül besurranhatnak, ezért mások is, akiknek a családtagjai az erdőben bujkálnak, hoznak ide élelmet. Ha azonban télen olyan tiszta az idő, hogy a havazás nem tünteti el a nyomokat, Sofia fáért megy az erdőbe a lóval, és a megbeszélt helyre eldugja az elemózsiás szatyrot. Viharban, amikor rosszak a látási viszonyok, és a nyomokat hamar elmossa az eső, Arnold gond nélkül haza tud menni. Néha csak az élelmet viszi el, néha be is megy a házba, de mégis az a legbiztonságosabb, ha csak élelmet vesz magához. Nyáron egyszerűbb. Gyakran gyümölccsel megrakott kosár váltja fel az elemózsiás szatyrot.

Az orosz propaganda azt híreszteli, hogy mindenkinek megbocsátanak, aki előjön. Feleségekre, lánytestvérekre, szülőkre és barátokra hivatkoznak. Repülőgépről röpcédulákat szórnak szét az erdő fölött, s bizonygatják jó szándékukat.
Némelyek hinni akarnak benne.
Őket Szibériába viszik, vagy agyonlövik.

1945

Elmer, Richard és Arnold téli élelmiszerkészlete összegyűjtve és elrejtve, tíz kiló savanyú káposzta és három liter méz fejenként, liszt, tészta a tejesbödönben, a sózott hús, a *soolapekk* a dézsában… Ezzel át lehet vészelni a telet. Épp most rejtette el ki-ki

a saját készletét, és a megbeszélt helyen találkozva együtt térnek vissza a fedezékükbe.

Elmer megtorpan, és a fedezék köré húzott jelzőszalagokra mutat. Mindkettő el van szakítva, a felső, amelyik nagy testű állatot jelez, és az alsó is, amely kisebb testű állatot vagy madarat. De nyomok nincsenek, csupán az elszakadt szálak. Csak ember lehet. Már éppen el akartak menekülni az erdei testvérek, amikor a fedezék közeléből fiatal lányok nevetése hallatszott. Fecsegés, csengő hang, szinte hallani lehet, hogyan emelik fel a szoknyájuk szegélyét, amikor továbblépkednek egy újabb, bogyóval teli halmocskához.

Ismerjük őket? Falubeliek?

Nem. Idegenek.

Itt nem szoktak bogyókat gyűjteni. A szeder a másik irányban van, a hamvas áfonya pedig egészen máshol terem.

Kiderítsük?

Richard ki akarja deríteni.

A lányok bájosak és nevetgélősek. Onnan, ni, a városból, mutat csupasz karjával valamerre a sötétebb hajú. A család többi tagja egy másik bogyógyűjtő helyen maradt, ők mentek a maguk

útján, reménykedve, hogy találkoznak valaki helybelivel, aki elárulja, hol vannak jó lelőhelyek.
Teljesen rossz irányban keresgélnek.
A lányok kacagnak. Nagyon úgy néz ki. No de gyönyörű nyári nap van, szedegessék csak a többiek a bogyókat, ők egy kicsit lustálkodnak. A sötétebb hajú végignyúlik a halmocskán, forgatja
a bokáját, és rá-rásandít Richardra.
Arnold megkérdi, merre vannak a többiek.
A folyóparton.
Elmer aziránt érdeklődik, melyik városból jöttek a lányok.
Hát olyanból, ahol pompás almák teremnek, mosolyog a sötétebb hajú, és megérinti a mellét.
Richard nem kérdez többet. Ilyen kívánatos lánygyermekkel mást is el tud képzelni.
Arnold és Elmer elindul, szeretnék, ha Richard is velük tartana, de ő azt válaszolja, hogy marad még egy kicsit.

Richard lapostetűt és trippert kap.
Nemi gyógyászhoz kell menni.
Ilyen orvos a városban, Haapsaluban van. Richardnak vissza kell még mennie hozzá. Amikor harmadszor jelenik meg a rendelőben, már az NKVD emberei várják.

HUKKA
AZT
KÉRDEZTE, miért nem beszélek soha az apámról.
Mert apuci soha nem beszélt velem. Sem rólam.
Egy-két szót, ha mondott, de az nem beszélgetés.
Apuci a nővére és a bátyja gyerekeiről beszélt. Ők igen, ők fel tudnak valamit mutatni. Az egyik ápolónő lett, a másik egy motocrossos fiúval jár. Mindkettő a település túlfelére költözött.
Ők aztán tényleg klassz csajok.
Apuci legalább három gyereket akart. Anyának elég volt egy. Egy gyerekkel könnyebb utazni. Egy gyerekkel akkor is elboldogul, ha egyedül van a tősgyökeres finn kisvárosban. Éppen elég gondja van. Ki a fene akarna egy idegen országban, az erdő kellős közepén kölkökkel kínlódni. Soha nem lehet tudni, nem kell-e visszamennie. Apucinak erről persze soha nem beszélt, fölösleges lett volna. Apucit egyébként sem érdekelte, mi van velünk. Soha nem kérdezte, mit csináltunk Észtországban, amikor odalátogattunk anya meg én, és a nagymama felől sem érdeklődött. Általában soha semmit nem kérdezett, de egészen más okból, mint én. Azt hiszem, úgy gondolta, hogy sem a nagymamáról nincs mit kérdezni, sem arról, hogy mi mit csináltunk a határ túloldalán. Ugyan mit is lehetett volna ott csinálni. Apuci tudatában az élt, hogy semmit. Nem akarta tudni. Mert ott semmi érdekes nem volt. Nem érdekelte anya családi háttere. Ugye, erről volt szó?
Anya persze állítja, hogy mielőtt összeházasodtak, sokat beszélgettek, például arról, hogy miben tér el egymástól a két kultúra.

Valóban?

OLYAN
AZ ANYÁD,
SÚGJA apuci. Szinte rám kacsint. Olyan az anyád.
Nem *olyan* olyan, ahogyan anya érti, hanem egy kicsit olyan, szóval ahogyan apuci családjában mondják azokra, akik egy kissé lököttek.
Apuci gúnyosan felnevet, és oldalba böki Annát. Borostás álla zsírosan fénylett a csirkehústól. Az utóbbi időben minden olyasmit kézzel evett, amit korábban nem szokott – az oroszok előszeretettel veszik kézbe a csirkehúst, még a kijevi kotlettet is. Anya ki nem állhatta. Apuci továbbra is így eszik, szándékosan, bosszantásul, és egyszer csak kitalálja, hogy esténként inkább teát iszik, és napraforgóolajat vesz a sütéshez, mondván, hogy úgy *sokkal jobb*. Anya azt üvölti, hogy Finnországban nem iszunk csáját, és nem használunk *pászlamászlót,* és nem veszünk példát a moszkvai kurvákról, még ha hentergünk is velük, ezt a módit nem hozzuk haza.
Apuci azt reméli, hogy Anna visszaböki.
Anna jól tudja, hogy anya nem bántódna meg.
Másnap csak annyit mondana, hogy jól tette. Épp amikor Anna bevásárlókörútra indulna apucival, odasúgná neki, hogy remek, így kell tenni, gyerünk, menjél csak!
Lehet saját otthona, ha majd felnő, és elköltözik.
Kaphat saját autót, amint betölti a tizennyolcat.
Európába mehet nyaralni, és egy kisebbfajta fizetéssel felérő zsebpénzt is kaphat.
Csak nem akarja azt állítani, hogy nem szeretné?
Nem, ezt nem állíthatja. De mégsem böki oldalba apucit, és nem kacsint rá, bár egyetlen cinkos pillantással minden vágya teljesülhetne. Anna nem szól egy szót sem,

mert apucival nem szabad vitázni. Ez anya kívánsága. Amikor apuci hazajön, Annának nem szabad vitába szállni vele, nem szabad csúnyán beszélni. Anya persze veszekedhet, de Anna nem. Ez állítólag két külön dolog. Mert apuci ilyesmiért tényleg nagyon megbántódik. Amikor apuci visszamegy, anya sírhat, anya mindig sír, amikor valaki elutazik, de Anna nem. Bár lehet, hogy szabad volna sírnia, de nincs sírhatnékja. A düh kiizzasztotta a könnyeit.

ANNA
NEM
AKAR minden vasárnap a nagymamáékhoz menni, amikor apuci hétvégére hazajön. Különösen akkor nem, amikor apuci és anya gombászni mennek, és Annát a sárgásfehér nagymamai házban hagyják. A tallinni Gyermekvilágból vásárolt zöld-piros színű, bádogból készült Harisnyás Pippi-bőröndjével Anna egész idő alatt indulásra kész. Biztos, ami biztos.
A nagymamáéknál éles fényű lámpák vannak, rajtuk ernyő, sehol egy légypiszok, csillogó műanyag padló és a nappaliban kiválóan működő színes televízió, benne sok-sok érdekes műsor, nem csupán orosz rajzfilmek. Nyikorgó hintaszék, és a nappaliban az a fajta meleg, amilyen a villanyfűtésű házakban szokott lenni. Benti vécé és folyóvíz. De ennek az otthonnak nincs igazi nagyanyóillata, itt elektromosságszag van, nem pedig kemenceillat. Anna itt nem vágyik semmire, csak ül a forgácslemezekből tákolt fásláda tetején, és várja, hogy anya visszajöjjön az erdőből. Mást nem is nagyon tehet. Itt olyan hidegség veszi körül, hogy képtelen bármivel is játszani, és minden annyira idegen, mintha anya már nem is jönne vissza érte. Akár az erdőbe menekül anya a nagymamáéktól, akár a hatalmas bevásárlóközpontban vagy a Prisma áruház magas polcai és árnyékot nem vető fényei között tűnik el, Annán mindig ugyanaz a rémisztő és legyűrhetetlen félelem lesz úrrá. Pedig a Prismában nincs is szőrös lábak tolongása, nincsenek fémfogakat villogtató sorban állók, lökdösődő könyökök és levegőbe emelő keblek. Ott, ahol ezek vannak, Anna soha nem érzi úgy, hogy elszakadt volna anyától. Nem érzi úgy, és

valóban nem is szakadt el tőle.
Mielőtt gombászni indulnának, még megkávéznak. A nagymamának az a szokása, hogy a zacc tetejére újabb kávét tölt, és ha a nagypapa észreveszi, hogy anya teljesen új darált kávét használ, hosszasan morog miatta. *Nézzenek oda, tiszta vízzel főzi a kávét!* Anna néha úgy érzi, hogy penészíze van a kávénak, és anya is azt állítja, hogy a zacc előbb-utóbb megpenészedik, de erről természetesen egyikük sem beszélhet. Ha módjuk adódik rá, kiöntik a lefolyóba, vagy az úgymond üres csészét a mosogatóhoz viszik, és egy valóban üres csészét tesznek rá. A cukor és a tejszín valamelyest javít a helyzeten, de anya amúgy sem használ sem cukrot, sem tejszínt, a nagymamáéknál pedig végképp nem, különösen azok után, hogy a nagypapa elmesélte, hogyan rakta meg a nagybácsi ifjú felesége három kockacukorral, s ráadásul még tejszínnel is a kávéját, pedig akkora volt a fara, hogy három asszonynak is elég lett volna.
Lám, te nem teszel bele semmit, bólogat a nagypapa, nem is híztál el. Elnézegeti apuci és anya esküvői képét, és megállapítja, hogy akkor hát Anna most hétesztendős.
Anna négyéves. Az esküvőt hét évvel ezelőtt tartották.
Anya vörösre gyúlt arccal javítja ki a nagypapát. Az még csak annyit sem mond, hogy aha.

A nagymama süteményének nincs igazi süteményíze; megpörkölődött mazsolák árválkodnak benne. A nagymama mindig csomagol nekik belőle az útra, és Anna azon vitázik anyával, hová dobják, mert eszük ágában sincs megenni, hová rejtsék, hogy apuci ne vegyen észre semmit, hanem higgye csak, hogy engedelmesen megették a süteményeket. Amíg apuci és anya szaunázik, Anna a szomszédék szemetesládájába hajítja. Vagy anya Anna ágya alá rejti.

A nagybácsi felesége már soha nem szabadul meg attól, hogy számolgatják, mennyi cukrot tesz a kávéjába, bármennyi karácsonyi díszt és ajándékot készít az anyósának, és készségesen végighallgatja a nagymama reumájával kapcsolatos legújabb fejleményeket, és a nagypapa minden egyes viccén nagyokat kacag. Akkor is túl nagy a fara, és túl sok cukrot tesz a kávéjába, legalábbis a farához képest sokat, sőt még tejszínt is, bár a mennyiséget csökkentette, miután csatlakozott a Weight Watchers társasághoz. És ilyen lesz a lánya is. Hatévesen tekintélyes méretű keble van, a nagymama szerint hasonlít az övére. Hamarosan két nagy far lesz, a nagypapának szemmel kell tartani cukorfogyasztásukat. Talán ez az egyetlen dolog, amiben a nagymamáéknál anya és Anna a győztesek oldalán áll.

Anya igyekszik minél előbb befejezni a kávézást, mert be akarja venni magát az erdőbe, és a lehető leghosszabb ideig ott maradni. Szerencséjére apuci szereti a gombát, és nagyon szívesen megy gombászni. Igaz, ő sem érzi jól magát családja nőtagjai körében, akik a nappaliban fecserésznek, hanem mihelyt felhajtja a kávéját, nyomban ott is hagyja anyát a többi nővel, és cammog kifelé.

Az első csésze kávé elfogyasztása alatt a nagymama a tűzhely mellett áll, kezében tartva saját margarétamintás csészéjét, amelyből csak egyetlen darab van. A többiek számára kicsike, fehér csészéket tett az asztalra. A férfiak ekkor még bent vannak, és a nagymama nevetgél a többiek történetein, de nem szól bele. Ha túl hangosan nevet, a nagypapa rászól, hogy „na, mi van", mire a nagymama elhallgat. Ezt a „na, mi van"-t viccnek szánja, amin mindenkinek illik nevetni, de anya egyáltalán nem találja viccesnek.

Amikor apuci a többi férfival együtt kifelé indul, a

nagymama leül az asztalhoz a többi nőhöz, és csatlakozik a településen lakó Esterről, s Irjáról meg Irja fiáról és menyéről és a menye kutyájáról, valamint Taavettiről, Perälä Pekkáról és Pekka anyjáról, az ő rákbetegségéről, az orvosról és az orvos menyasszonyáról folyó csevegéshez.

Mit csinálsz mostanában? Háztartásbeli vagy? – kérdi a nagybácsi nagy farú ifjú neje anyától.
Nagyon is háztartásbeli.
Aha.
Apuci nővérének a lánya anya előtt ül a padlón, és tátott szájjal bámul rá.
Anna tudja, mit mondanak majd a nők, amikor anya elmegy apucival gombát szedni. Azt mondják majd, hogy ez a te fiad kitartja azt a nőt.
És a nagymama bólogat.
Így van, ezt teszi az én fiam.
És újabb bólogatások.

Ugyan mit tudják ők, milyen észt diplomás mérnöknőnek lenni a ’70-es évek végén, ’80-as évek elején Finnországban?
Nincs becsülete.

Amikor apuci holmi mérnöktehenekről kezdett mormogni magában, mindig tudni lehetett, hogy valaki aziránt érdeklődött, dolgozik-e anya. Ezekből a motyogásokból következtetni lehetett rá, hogy anyát vagy engem illetően éppen mi miatt sopánkodtak. Soha semmi pozitív megnyilatkozás nem volt. Apuci egyébként nem beszélt róla, hogy mások mit mondtak, minthogy semmi másról sem beszélt.
Ennek a tulajdonságának köszönhetően folyamatosan

dolgozhatott a Szovjetunióban. Vödörszámra tehettek elé vodkát, holtrészegre ihatta magát, de soha nem fecsegett ki semmit. Elaludt, mielőtt beszélni kezdett volna. Bármennyire itatták is Moszkva legjobb valutás bárjában, a Monttuban, ahová a fontos emberek jártak, visszautasított minden piszkos üzletet, és nem vállalta, hogy bármit is átvisz, vagy egyszerűen nem teljesítette. Anya hallotta néha Finnországban, hogy már megint balhék voltak, vagy hogy azok a banyák már megint mindent összekavarnak. Amikor a vízumokkal adódott valami gond, amikor a repülőjegyek, az autó vagy a tolmácsok kifizetése körül támadtak bonyodalmak, mert az oroszok ajándékokat követeltek, vagy azt kérték, hogy valamit vigyen el valahová. Olyan szívességre kérték, amibe nem lehetett belemenni, a próbálkozások rendre azon buktak el, hogy apuci, az őrült finn, nem volt hajlandó fizetni vagy eleget tenni a kívánalmaknak. Az őrült finn még csak meg sem akarta hallgatni őket.

Annak idején apuci ugyanilyen „bőbeszédűen" jelentette be a családi állapotában bekövetkező változást. Családja még arról sem tudott, hogy egyáltalán menyasszonya van. Éppen a szabadságát töltötte otthon, és amikor kifelé indult, az ajtóból még visszaszólt, hogy akkor hát két hét múlva megnősül. Azt gondolták, viccel. Mindenki nevetett. Apuci családjából senki nem jött el az esküvőre, se rokonok, se barátok. Igaz, közülük nem is hívtak senkit.

ANYA MÁR RÉGÓTA várja a nagymama csomagját. Csak nem kobozták el a vámnál? Hiszen megírta neki, hogy ne tegyen be a dobozba semmi olyan képet, amit a tiltott dolgok közé sorolhatnának.
Anya betelefonál a postára. Senki nem tud semmit.
Egy hónap, kettő, három. Semmi hír.
A viborgi kiküldetés utolsó heteiben anya úgy dönt, hogy kimossa apuci valamennyi piszkos munkaruháját, amelyeket a garázsba hajított. Ott a leghátsó sarokban megtalálja a dobozt, s benne az összes fényképet, amiket a nagymama küldött postán. A képek átnedvesedtek, összezsugorodtak, és egymáshoz ragadtak. Anya egész éjszaka próbálja szétválasztani őket. A konyha üvegajtaja mögött sírdogál, miközben észt nyelvű kazettáit hallgatja, és bágyadt hangon énekli a *Mu kodumaa*t. Ez az egyetlen alkalom, amikor úgy zárkózik be a konyhába a *Mu kodumaa*jával, hogy Anna nem is tett semmi rosszat. Amikor apucival veszekednek, előfordul, hogy utána visszavonul a konyhába, de olyankor soha nem hallgatja a *Mu kodumaa*t. Arra csak akkor kerül sor, amikor Anna folytonos követelőzése miatt csukja magára a konyhaajtót.

Amikor a földek visszaadása után anya végre elviszi apucit a családi birtokra és a nővéréhez, apuci nem veszi magának a fáradságot, hogy éjszaka felébredvén kimenjen a vécére, hanem kutya módjára a nappali sarkába hugyozik.

Katariina a tősgyökeres finn emeletes házban lévő bunkerotthonában heverészik, és olyasmikkel foglalatoskodik, amikkel egy bunkerban foglalatoskodni lehet, leveleket olvasgat és írogat, és olyan sós vajjal készíti az ételt, amit félkilós csomagokban árulnak. Katariina a sótlan, halványsárga, 200 grammos csomagban kapható észt vaj után sóvárog. És a tejesüvegek, a nagyobb kávéscsészék meg a vajkrémes sütemények után. Itt vajkrém helyett mindenütt tejszínhabot használnak. Születésnapján Katariina mindkettőt mellőzi, helyette olyan kuglófot készít, amilyet az édesanyja sütött neki, amikor Katariina még kicsi lány volt.

A férj Moszkvában. Sem képeslap, sem távirat, sem telefonhívás, sem semmi más nem érkezik, miként a későbbi években sem. A férj tartja magát ahhoz, amit Tallinnban megszokott, amikor Katariina megtiltotta neki, hogy bármit is hozzon.

1945

Neve? Kora? Lakhelye?

Na, Richard, nagyon úgy néz ki, hogy szüksége volna egy kis mosakodásra… nem akarná legalább a kezét meg az arcát megmosni? Tessék, ott a víz. Mindjárt szólok a házigazdának, hogy hozzon vodkát és valami harapnivalót. Vagy várjon csak, kicseréltetem a vizet is, a barátom egy lotyóval szórakozott itt, és biztos leöblítette magát abban a tálban. Nyugodtan tegye oda száradni a csizmáját meg a kabátját a tűz mellé… Hát nem kényelmesebb így, Richard?

Itt tényleg különlegesen finom falatokat lehet kapni, kóstolja meg. Ne kéresse magát, rendelhetünk még belőle. Nos hát az a helyzet, hogy magát ki kellene végezni. Maga bandita, bűnöző, maga bujkált, fosztogatta a kolhoz pénztárait, lelőtt néhány hivatalnokot, ráadásul még egy magánszemélyt is, Dmitri Szuponyevet, pontosabban felgyújtotta a házát, és a házban bent tartózkodott a felesége és a gyereke is. Hogy nem tudott róla? Ez nem változtat a lényegen. Ami gyújtogatás, az gyújtogatás. Hogy áruló volt? Ugyan! Nagyon szorgalmasan részt vett államunk felépítésében, és segítette a kommunizmus felé vezető úton. Rendkívül példamutató elvtárs volt. Egyszerűen nem tehetünk mást, ki kell végeznünk magát. Ez persze úgy történik majd, hogy golyót röpítünk a fejébe, még fel sem eszmél, és már vége lesz. De természetesen van más megoldás is. Nagyon is jó megoldás. Még senki nem tudja, hogy magát elkapták. Szépen visszamegy, megkeresi a Fekete Kéz néven ismert Elmer Kender csapatát, és csatlakozik

hozzájuk. Aztán értesít bennünket, merre vannak. Mi meg próbálunk találni magának valahol egy jó kis lakást és munkahelyet. A kódneve Tanító lesz. Nos?
Ha pedig még bizonytalankodna, gondoljon az anyjára meg az apjára, nem térnének vissza élve Szibériából, de halva sem. Csakhogy nem kell feltétlenül Szibériába kerülniük. A maga döntésétől függ, Tanító!

Elmer senkiben nem bízik, soha nem gyötri annyira az éhség, hogy elfogadná a kínált kenyeret, és a vodka iránti vágya sem lehet akkora, hogy a feléje nyújtott üveget meghúzza, csak ha először maga a kínáló iszik belőle és részegedik le tőle. Túl sok embert kaptak el úgy, hogy mérgezett vodkát és szendvicset adtak nekik. Az eszméletlenséget okozó italokat és ennivalókat a saját emberei kínálják – az erdei testvérek közül egyre újabbakat pénzelnek le vagy kényszerítenek rá, hogy ügynökök legyenek. Elmernek kitöltetlen útlevelet is kínáltak megvételre, amit állítólag a milíciáról loptak, de ő bölcsen elutasította, mondván, hogy vár még egy kicsit, bár az illető – erdei testvér ő is – bizonygatta, hogy tökéletesen biztonságos. És nagyon jól tette Elmer, hogy nem fogadta el, mert hamarosan híre ment, mi történt azokkal, akik így akarták elhagyni az országot: valamennyit elkapták az első útlevélvizsgálatnál, mert mindegyik üres útlevél meg volt jelölve.
A legostobábbak pattogó fenyőt és illatos nyírfát égetnek a bunker kályhájában, és a szag alapján fülelik le őket. Valaki már nem bírja kivárni, míg kellőképpen rosszra fordul az idő, hogy nyugodtan sütögethessen húst a bunkerjában, mert már épp

elég kétszersültet evett, vagy már azok is elfogytak, hiszen nagyon sok rejtekhelyet felderítettek. A sült hús illata a legostobább erdőőr számára is nyilvánvalóvá teszi, merre található a bunker. Vagy az erdőőr beleesik a pöcegödörbe, amelynek gyengére sikerült a fedele, s ebből rájön, hogy a közelben partizánok rejtekhelye van, eloson, de odaküldi az államvédelmiseket, hogy tisztítsák meg a környéket. Szegény fiúk. Megbízható, új embereket nem könnyű találni. Legjobb volna, ha Elmer, August, Arnold és Richard négyesben maradnának, nem vennének be újakat a csapatba, nem csatlakoznának másokhoz, maradnának együtt, így négyen, befejeznék a szovjethatalom elleni harcot… *Kurat*, a francba, ebből úgysem lesz semmi.

KUTYÁNK
LENNE
ÉS nagy konyhánk, ahol minden reggel friss kenyeret vagy zsemlét sütnék, de nem ám kenyérsütő géppel, hanem elejétől végig magam készíteném, szívvel-lélekkel magam dagasztanám. Aztán a fürdőszobában oroszlánlábú fürdőkád állna. Magas mennyezetű szobák és deszkapadló. És olyan tükröket szeretnék, amik az egész alakot mutatják! Az előszobában vörös szőnyeg. Ez lenne a mi otthonunk. Hukka víz közelében akart lakni, fából készült csónakra vágyott, bár úszni nem tudott, evezni viszont igen. Én azt kívántam, hogy öregház-illata legyen, és fény és sötét sarkok. Meg szauna! – kiáltott fel Hukka, és kihörpintette a borosüvegből a maradékot. Már egy éve együtt voltunk.
Egész héten annyira szédültem, hogy egyedül nem mertem kimenni az utcára. Most olyan részeg voltam, hogy enni sem volt kedvem. Az ilyen pillanatok kellemesnek tűntek. Úgy éreztem, hogy a világon a leglaposabb hasam nekem van. Pontosabban a lehető leglaposabb, ami valaha, valahol egyáltalán előfordulhatott. A köldököm nem kerek, mint egykor, tíz kilóval korábban, hanem ellipszis formájú. Tulajdonképpen öt és fél kilóval ezelőtt lett ilyen alakú. Milyen ellipszissé változhat a kerek köldök? Érdekes kérdés. Olyan ellipszissé, hogy már csupáncsak egy vonal? Nem tettem fel a kérdést hangosan. Hukka nem örült volna neki. Szerette a köldökömet. Szerette az ujját belenyomni és úgy feküdni csendben. Kedvelte az ilyen reggeleket. Aztán készített nekem szendvicset, én megettem, és aztán talán készített egy újabbat, biztos is,

hogy készített, én pedig békésen vártam néhány órát, majd hazamentem, és gyorsan, eredményesen mindent kiadtam magamból. Aztán reméltem, hogy a hangom elég tisztán cseng majd, ha Hukka este telefonálna.
Senki más nem tudott annyi mindent rólam, mint Hukka, ám erről neki fogalma sem volt. Drága Hukka! Szendvicset készített nekem, és joghurtot itatott velem. Ezek ugyan nem tartoztak a biztonságos ételek közé, mégsem nyugtalanított, amikor Hukka etetett. Még csak nem is riasztott. A közös étkezés sem. Néha, amikor eljöttek a barátai, és én ebédet készítettem az egész társaságnak, magam is velük ettem! Csak amikor kimentem az utcára, különösen pedig amikor már otthon voltam, akkor kellett azt tennem, amit az étellel kapcsolatban tennem kellett. De arra már csak másnap, az újabb evés után került sor.
Az étkezés után Hukka macskái átmásztak rajtam, az egyik rátelepedett a hasamra, ott dorombolt, majd elaludt. Úgy tűnt, remekül érzi magát meleg hasamon.
Ez már túl jó volt. Ez elpusztíthatja az én Uramat.

EGYÉBKÉNT
IS
KEZDTEM lazulni és furcsa dolgokat művelni. Amikor már egy éve együtt voltunk, lazaságom nem csupán a beszédben vagy effélékben mutatkozott meg, hanem például újra szokásommá vált, hogy a könyökömre támaszkodom. Ezt akkor hagytam abba, amikor viszonyom lett az étellel. A könyököm most tintától feketéllett, gyűröttnek tűnt, és olyan keménynek, amilyen mezítlábas nyár után a talp. Mi történt velem? Tapogattam a könyökömet, és igyekeztem felszítani magamban a dühöt, amivel az efféle lazaságoknak, mint a könyöklés, nyomban elejét lehet venni. Olyan gyönyörű volt a könyököm! Vajon azért dolgoztam érte éveken át, hogy most ilyen állapotba kerüljön? Nézegettem a tükörben. Fényképet készítettem róla. Ám aztán észrevettem, hogy rövid ujjú pólóban megyek ki az utcára, és ezt egyáltalán nem találtam furcsának. Már nem törődtem vele. Hogyan válhattam ennyire közömbössé iránta? A hibátlan könyökre valaha éppen olyan nagy hangsúlyt fektettem, mint arra, hogy megjátsszam, bármit ehetek anélkül, hogy meglátszana rajtam. Míg a többiek könyöke iszonyatosan nézett ki, az enyém eredendően selymes volt, mint egy őszibarack. Hogyan fordulhatott elő, hogy ennyire nem érdekelt? Mi történt? Mi történt velem? A józan eszem azt diktálta, zökkenjek vissza a régi kerékvágásba, hagyjam abba a könyöklést, mégsem tettem semmit az ügy érdekében.
Aztán jött a térdelés. Már nemcsak akkor ültem a térdemre, amikor anyával együtt voltunk, és azt akartam, hogy nagyobbnak lásson, hanem a leghétköznapibb

helyzetekben is, akkor is, amikor egymagam voltam, amikor újságot olvastam, amikor telefonáltam. Amikor senki nem látta, magam alá húztam a térdem, bár tudtam, hogy cellulitiszt okoz, ezért csak azokban a különleges esetekben engedélyeztem magamnak, amikor például anya meglátogatott, és szemrevételezte kilóimat, próbálván legalább valami keveset megérteni vagy kideríteni. Később kedvem támadt így ülni a buszon vagy a villamoson is, de a cipőm miatt meg a többi emberre való tekintettel mégsem mertem megtenni, kivéve néha-néha titokban, a hátsó ajtó mögött, ha rajtam kívül más utas nem tartózkodott a járművön. Bár jól tudtam, hogyan fog kinézni a combom és a fenekem egy idő után, hogyan fogok sírni, és hogyan fogom bánni, amikor majd győzedelmeskedik a cellulitisz, én csak ültem és ültem, mert olyan jólesett így ülni, gyengítettem a vérkeringésemet, és erősítettem a cellulitiszemet, ami az anorexiásokat amúgy is fenyegeti. Teljesen felelőtlenné váltam. Elvesztettem az uralmat magam felett. Olyan dolgokat műveltem, amiket nem volna szabad, és mindig csak később döbbentem rá, mit tettem. Rémesen fogok kinézni, hájas leszek, és a combom egyenetlenségét nem lesz olyan könnyű maradandóan és olcsón kisimítani, mint a pattanásos bőrt. Mindezt magamnak köszönhetem, csak magamat okolhatom érte. Ne is reménykedjek benne, hogy ezek után bárki is megkívánhat. Megadtam magam. És ha egy nő enged a természetnek, elveszítette a játszmát.
És mindezért Hukka okolható.
Az természetesen megnyugtató volt, hogy a lazaságomat nem én idéztem elő, ugyanakkor meglehetősen ellenszenves módon hívta fel a figyelmemet, hogy Hukka milyen nagy hatást gyakorol rám. Hukka megfoszthat engem az én Uramtól, és megingathatja megszépítő

erejébe vetett hitemet. És akkor határtalanul naggyá nőnék, én pedig nem lehetek határtalanul nagy. Azonkívül akkor nem lennék az „A Kiscica”, mert annak „A Kiscicának” könnyednek kell lenni és édesnek, akár a habcsók. Az étel iránti szenvedélyemet azonban Hukka nem fogja tudni megszüntetni. Vagy mégis?

Esténként már nem mostam le a festéket az arcomról, és elhagytam az éjszakai krémet, bár így a bőröm nem tudott lélegezni és pihenni, és a sejtek sem tudtak megújulni.
Már nem vittem vissza minden használat után a hűtőszekrénybe a szemránckrémet.
Egy alkalommal megfeledkeztem a heti manikűrözésről, aztán másodszor és harmadszor is.
Miközben a közeli boltban a wokzöldségek tápláléktartalmát vizsgáltam, hirtelen eszembe villant, hogy indulás előtt elfelejtettem parfümöt szórni magamra.
Akkor már egy éve és két hónapja voltunk együtt.

1945

Arnold neve nem került elő a nemzetőrség levéltárából, bár nagyon keresték, mert mindenki tudta róla, hogy a nemzetőrség tagja volt, és mindenáron meg akarták találni. Arnold összeveszett a parancsnokkal, Priidik Rosenberggel, összeszedte otthonról a fegyverét és a nemzetőrséggel kapcsolatos egyéb holmikat, majd a parancsnok lába elé hajította, és távozott.

A papírok eltűnése Sofiának köszönhető, aki biztosítani akarta, hogy Arnold nyugodtan előjöhessen a rejtekhelyéről. A nemzetőrség tagnyilvántartását az a férfi kezelte, aki a konfirmáció-előkészítő idején Sofia imádottja volt, s átadta neki, amit kért, mert nem volt szíve megtagadni tőle. Az asszony darabokra vagdalta a lapot, beletaposta egy pocsolya sarába, majd hazament. Aztán elfogta a kétség, hátha valaki megtalálja a papírdarabkákat. Visszament a pocsolyához, összeszedegette a papírfecniket, hazavitte, meggyújtotta, és figyelte, amint mindegyik elég. Még a hamut is ellenőrizte.

Arnold azonban nem jön elő, hanem végül majd előhozzák. Priidik Rosenbergből kiverik a tanúvallomást, hogy Arnold nemcsak tagja volt a nemzetőrségnek, hanem mind a mai napig tagja is. Ehhez kell majd még egy olyan ember állítása, aki megbízható vörösnek bizonyult, s ezt Arnold testvére, Karla személyében meg is találják. Karla eskü alatt fogja vallani, hogy testvére még mindig az *omakaitse* tagja, és akkor már nincs is szükség semmiféle

papírokra.
Közben Sofiát felkeresik az NKVD emberei, Arnold felől érdeklődnek. Egyszer az erdő széléig mennek, kezdik bekeríteni és átfésülni, hurokba akarják szorítani Arnoldot. A feljelentés alapján vagy a házban, vagy a közeli erdőben kell lennie. Nem mehetett messzire. És ha éppen akkor hazalátogatott volna… mint ahogy szó volt róla. Jött volna fürödni. Az időjárás épp megfelelőnek tűnt hozzá.
Arnoldot nem találják.
Sofia egész éjjel és egész nap reszket a félelemtől, de másnap éjjel mégis kiviszi az élelmet a megbeszélt helyre.
Reggelre a kenyér és a sonka eltűnik.

A rádióban elhangzik az ígéret, hogy senkitől semmit nem visznek el, ami az ő saját tulajdona. Nem veszik el a földeket, nem viszik el az embereket, sem az állatokat. Semmi nem változik.

August megsebesül az államvédelmisek golyójától, de Elmernek sikerül elvinnie a testvérét az anyjához, aki megígéri, hogy elrejti, és rendbe hozza a lábát. Elmer visszaszökik az erdőbe. Richard eltűnt. Holtteste egyelőre nem került elő. Elmer csapatából néhányan maguknak tartogatták az utolsó golyót, és mielőtt elkapták volna őket, főbe lőtték magukat. Egyikük egy őz motozásáról azt hitte, hogy az ellenség közeledik, és éppen akkor röpítette az utolsó lövedékét a halántékába, amikor az őz előbukkant.
Már csak Arnold van életben, aki úgy dönt, hogy egyedül marad az erdőben, így a legbiztonságosabb. Valakinek meg kell maradnia, már csak Sofia miatt is, legyen hát az a valaki Sofia élete párja.

Az erdei testvérek egyre-másra fulladnak bele a mocsárba, amikor a csekisták elől menekülnek. Valakinek sikerül kimenekülni a mocsárból, az ellenség gyűrűjéből, de megfázik, és elviszi őt a láz. Valaki hazatér meghalni. Sokaknak elborul az elméje.

Az elfogott és kivégzett erdei testvérek holttestét beledobálják
a kutakba, vagy közszemlére teszik a piacokon. Vagy az őrkutyákkal falatják fel.

HUKKÁVAL
MÉG
AZNAP éjjel lefeküdtem, amikor megismerkedtünk. Ahogy becsukta az ajtót, rám szólt, hogy vetkőzzek le. Ez az ő klasszikus tesztje, ami megmutatja, milyen könnyű a nő. Én a könnyűnél is könnyebb voltam. Nevetségesen könnyű. Filléres lotyó. Pehelykönnyű. Hukka macskája az ágy lábánál aludt, és az éjszaka folyamán a lábujjaimat harapdálta, egyiket a másik után, mintha betolakodó lettem volna. Hukka dolgozott rajtam, én nem nyúltam hozzá, tudom, hogy ez nem volt barátságos a részemről, nem felelt meg az etikettnek, de nem tudtam, hogyan érintsem meg. Csak fogtam a vállát vagy a fejét anélkül, hogy a kezemet megmozdítottam volna. Ő rázogatta a fejét a lábam között, és levegőt fújkált bele, nekem pedig fogalmam sem volt róla, mit keresek a lakásában, az ágyában, miért léptem ki a taxira várakozók sorából, és mentem el vele, semmire sem gondolva, amikor a fényjelzés után egyszerűen magával húzott.
Később, amikor túlestem a reggelin, amit Hukka készített, elmeséltem neki, hogy gondjaim vannak az evéssel, hogy tulajdonképpen képtelen vagyok enni. Azt válaszolta, hogy nincs ebben semmi rendkívüli, nem tudhat mindenki mindent. Van, aki nem tud úszni, van, aki nem tud autót vezetni, megint mások ölelni, vagy kávét főzni nem tudnak. Én csak egy vagyok azok közül, akik enni nem tudnak.
Csak este léptem ki Hukka házából. Nyár volt. A kapu két oldalán álló orgonabokrok gyerekkorom illatát idézték. Mosolyogtam, és a mosolyomban fény ragyogott. Hukka megértette!

MIÉRT
KELLETT
HUKKÁNAK egyáltalán kérdezősködnie? Enélkül minden reggelem ugyanolyan szép lehetett volna, mint az első este, amikor tőle távozóban egyenesen az orgonabokrok közé léptem.
„A Kiscicának” nem szabad ilyen kérdéseket feltenni, különben „A Kiscica” messze szalad. Hogyhogy ezt nem fogta fel Hukka, holott az evéssel kapcsolatos bajomat megértette? Miért nem fejezi be a faggatózást, mielőtt az „A Kiscica” örökre eltűnik? Hagyd már abba!
De nem… Hukka…
…tudni akarta, hogy mit szeretnék, hogyan csinálja.
Már az első éjszaka tudni akarta, de akkor még könnyedén ki tudtam bújni
a válasz alól.
Néhány kiló idejére sikerült megkerülnöm a kérdést.
Néhány kiló idejéig csak úgy mellékesen kérdezte. Hogyan jó nekem. Mit szeretnék, hogyan csinálja. Én hogyan szeretnék a kedvére tenni.

Aztán, amikor észrevette, hogy soha nem válaszoltam semmit, már követelni kezdte.
Hogyan jó nekem.
Mit szeretnék, hogyan csinálja.
Mintha tudnám.
Hogy mit szeretek, hogyan csinálja.
Őszintén megvallottam, hogy fogalmam sincs róla. Olcsóbban is megúszhattam volna, ha kitalálok valamit, csakhogy túlságosan is jól éreztem magam vele, túlságosan megszerettem azt „A Kiscicát”.

Nem tudom.
Mi hoz izgalomba engem?
De hát nem tudom.
Azt mondta, hogy valamit mégiscsak tudnom kell.
De tényleg nem tudom.
Szeretném, ha kinyalna?
Nem tudom.
Elölről vagy hátulról?
Honnan tudhatnám?
Hogy nem lehet ezt tudni – ordít Hukka.
Mondtam, hogy ne ordíts.
Állítólag tudnom kellene valamit.
De amikor soha nem kérdeztek ilyesmit tőlem.
AKKOR IS LEHET TUDNI!
Csakhogy én nem tudom.
Betapasztottam a fülem. Nem akartam több kérdést hallani. Egyre sem tudtam válaszolni. Azt felfogtam, hogy valamiképpen tudnom kellene, különben nem kérdezgetné Hukka ilyen magától értetődően. Kellene, de mégsem megy, én nem tudok rá válaszolni. Ki az az én? Ez a test? Mi közöm van hozzá, vagy neki énhozzám? Miért kell ilyeneket kérdezni? Nem mindegy, hogy mit válaszolok? Vagy van-e annak bármi jelentősége, hogy tényleg képtelen vagyok megválaszolni?
Hukka azt kérdezte az ő pehelysúlyú Kiscicájától, mit szeretne, hogyan csinálja.
Nagyon barátságos gesztus, hogy veszi a fáradságot, és ilyen alaposan kifaggat egy ilyen könnyű kis lényt. Alighanem meg kellett volna hatódnom, én azonban pánikba estem. A filléres lotyónak tudnia kellett volna, hogyan mennek ezek a dolgok. Persze, hogy tudnom kellett volna!
A kékes fényben Hukka keze ökölbe szorult, majd újra szétnyílt, lassan, ütemesen, mint a lélegzet.

Meg akarsz ütni?
Állítólag nem akar.
Nem nagyon hittem. Még engedélyt is adtam volna hozzá, hiszen nem tudtam válaszolni ilyen fontos kérdésekre. Teljesen rendjén lett volna. Azok az erőtlenül szétnyíló, majd összecsukódó öklök rémesebbek voltak, mert nem szabadítottak fel a válaszadás alól, hanem hagyták, hogy fullasztóan ránk telepedjenek a kérdések, ott lebegjenek körülöttünk, s mindaddig fogva tartsanak, míg válaszolni nem tudok rájuk. Addig nem szabadulok tőlük, bármennyire igyekezzek is… nem tudom kikerülni őket.
És ahogy Hukka szétnyitotta az öklét, lassan mély lélegzetet vett, és azt mondta, könyöröghetek, amennyit akarok, akkor sem fog szétlapítani a szeméttartó falán. Hiába is kérném, képtelen volna rá. És én ezért szinte megvetettem.

1946

Sztálin úgy dönt, hogy fényességét felragyogtatja a messzi erdők lakói előtt is. Kegyes Atyaként megbocsát, és amnesztiát hirdet az észt nemzetőrség tagjainak, pontosabban azoknak, akik még időben és önként kilépnek belőle. Önként természetesen szinte senki nem lépett ki, és ha nem vitatkozik össze a parancsnokkal, Arnold sem tesz így. Szerinte ugyanis az előző vasárnapon nem
a megfelelő szakasznál kezdték az éneket, a parancsnok szerint viszont igen.

Az amnesztia kihirdetése után Arnold úgy dönt, hogy vállalja
a kockázatot, és végérvényesen előjön az erdőből.

Tallinnba viszik kihallgatásra.

Mit csináltál a német megszállás alatt? Hol voltál? A német hadseregben?

Nem, hanem az erdőben.

Hol voltál, amikor az oroszok bejöttek?

Az erdőben.

Miért?

Nem tudtam a hatalomváltásról.

A nemzetőrség tagja voltál?

Nem, kiléptem.

Mielőtt az amnesztia érvénybe lépett volna?

Igen, előtte.

Arnoldnak kedvez a szerencse, ezúttal az amnesztia rá is vonatkozik, és csak azért mérnek rá büntetést, mert nem vett részt a nagy honvédő háborúban. Mindössze néhány év munkatáborra ítélik, amit Rohuküla kikötőjében kell letöltenie.

Sofia nekilát a szeszfőzésnek, és az alkoholon kívül visz még vajat és sertéssonkát is Rohuküla kikötőjébe az építkezés orvosának. Hálából az orvos tanácsot ad Arnoldnak, hogyan mehet betegszabadságra. Törülközőbe tekert kezére csapjon rá kalapáccsal, de csak annyira, hogy feldagadjon, és kellőképpen csúf látványt nyújtson, de komolyabb sérülést ne okozzon. És tényleg annak rendje-módja szerint fel is dagadt, az orvos néhány napra kiírja Arnoldot, aki ekképpen haza tud menni, hogy a normát teljesíthessék, mert azt, ugye, teljesíteni kell, akár akad a háznál munkáskéz, akár nem. Valahányszor úgy hozza a szükség, Arnold keze újra meg újra feldagad.

A KÖVETKEZŐ HETEKET BESZÉLGETÉSSEL töltöttük. Elmeséltem Hukkának, hogy amióta Seronilt szedek, naponta 80 milligrammot, meg sem fordult a fejemben, hogy bárkivel is szexeljek, magamhoz sem volt kedvem nyúlni, pedig Hukka örömmel szemlélte. Elmondtam neki, hogy ez nem az ő hibája, és hogy ebben nincs semmi, amire ő hatással lehetett volna. Mondtam, hogy képtelen vagyok megmagyarázni. Sok mindenről beszéltem, és minél többet mondtam, annál inkább úgy éreztem, hogy újabb és újabb magyarázattal tartozom, és megrémültem, mert amit mondtam, az való igaz volt. Elhiszi nekem? Hukka azt állította, hogy semmiféle antidepresszáns gyógyszernek nem lehet ilyen totális hatása, és hogy ő tud egyet s mást a különféle bogyókról. De hiszen ez a színtiszta igazság! Lehet, hogy ezek a szerek az agynak arra a részére hatnak, amely az éhséget és a vágyakat felügyeli. Valószínűleg erről van szó. Hidd már el! Nem, nem beszéltem róla a táplálkozási tanácsadó orvosomnak. Kellett volna? Igen, nyilván kellett volna. Miért is nem beszéltem vele erről? Fogalmam sincs. Különben is, korában nem szedtem ekkora mennyiségben, csak most, és hát ilyen hatással van rám.

Az antidepresszáns gyógyszerek nagy része olyan tüneteket okoz, hogy a páciens már csak alvásra használja az ágyat. Az orvosok mégsem kérdeznek rá soha, pedig minden egyéb mellékhatást – fejfájást, rosszullétet és izzadást – gondosan végigjárnak. Talán azért, mert ez nem fontos. A saját vágyaimról korábban is csak igen keveset tudtam, a gyógyszerek következtében

pedig egyáltalán minden vágyam odalett. Hogyan is tanulhattam volna meg azokat a dolgokat, amiknek az én Uram nem adott teret, vagy amiket valami mássá változtatott? Miért nem találták ezt az orvosok fontosnak, holott Hukka szerint ez a legfontosabb a világon?

Mit tegyek hát. Hukka azt mondta, hogy én mintha nem is akarnék tenni ellene. Pedig szeretnék. És egyéb mellékhatások is mutatkoztak. A Seroniloktól és a Seromexektől például kiütéseim lettek. A használati utasításon az áll, hogy ha kiütések jelennek meg, azonnal forduljunk orvoshoz, és hagyjuk abba a gyógyszer szedését. Ám ezekről is hallgattam. Vajon nem azt bizonyítja-e ez is, hogy nem csupán a kedvetlenségemről nem beszéltem? Pedig Hukka szemmel láthatóan ebben a hitben élt.

Nekem sem volt kellemes. Egyáltalán nem. Éppen ezért játszottam meg magam egyszer. Na jó, egy másik alkalommal is. Mert egyszerűbb volt rávenni a testem, hogy úgy viselkedjen, és úgy mozogjon, ahogyan egykor, bár ez semmilyen élvezetet nem okozott. De hiszen én magam sem értettem. Hukka nyomban lecsapott rám, hogy akkor hát mégsem a gyógyszerek okozzák. Bizony azok! Szinte kiabáltam. Hukka nem értette, miért nem tudom azt mondani, hogy egyszerűen nem akarom. De akkor ki lettem volna én?

Valaki, aki már nem is akarja. Valaki, aki képtelen úgy enni, ahogyan a többiek esznek. Már több mint tíz éve ilyen voltam. Valaki, aki nem igazi finn, bár Finnországban él. Valaki, aki képtelen megmondani, mit érez.

Hagyd már abba a faggatózást! Fejezd be! Nem tudom! Hidd már el! Vannak emberek, akik tudják, mit éreznek, és vannak olyanok, akik nem tudják. Ilyen egyszerű ez. És én történetesen ez utóbbiakhoz tartozom. Illetve most,

hogy már nem is akarok lefeküdni Hukkával, eggyel több dologról tudom, hogy nem akarom. Listát állítottam össze róluk. Piros lapra azokat írtam fel, amiket akarok, és kékre azokat, amiket nem. Vagy amikről legalábbis úgy vélem, hogy akarom, vagy nem akarom. Azt írtam le, amit gondolok.
Egyszer meg is mutattam Hukkának ezt a listát, de aztán megint faggatni kezdett, hogy most mit érzek, meg most mit érzek, én pedig nem tudtam megmondani. Kimentem a konyhába kávét főzni, de a szűrőpapír széle visszahajlott, úgyhogy a darált kávé egyenesen a kávéba ömlött, apró kávészemcsék úszkáltak a tetején, melyek a fogaim közé szorultak, és olyan fájdalmat okoztak, hogy sírva fakadtam.
Úgy éreztem, megsemmisülök ezektől a kérdésektől. „A Kiscica" végleg odaveszett. Én már csak ilyen voltam.

Az ilyen faggatózások után Hukka a kanapén aludt.
Kicsit megemeltem a matracot, így hallhattam a lélegzését a galéria alatt lévő kanapén. Cigarettára gyújtott. A takarót rázogatta. De mit csináljak, ha egyszer nem éreztem vágyat rá. Egyébként egymás mellett szoktunk aludni, egymásba gabalyodott lábakkal, és a hajam feltűzve, hogy Hukka a nyakamba fúrhassa az orrát.
Egy számmal kisebb ruhaméretűre fogytam. Semmi nem rezdült bennem, csak a súlyom változott, és ennek így kellett lennie.
„A Kiscica" elosont.

HUKKA
NEM
KÉRTE, hogy hagyjam abba a gyógyszerek szedését, még csak azt sem javasolta, hogy váltsak át másra, és én sem akartam, sem átváltani, sem abbahagyni. Nem mertem. Az antidepresszánsokból annyit vettem be, amennyi
a bulimiások számára szükséges, de szinte semmi változást nem hoztak, hatásuk legfeljebb az evés iránti szenvedélyemen és az étkezési szokásaimon mutatkozott meg lassanként. Különös sóvárgásaim támadtak, olyanok, melyeket korábban el sem tudtam képzelni. Őrületes édességvágyam alábbhagyott. Remegő orrcimpával szaglásztam a rakott makarónikat és a húsgombócokat, tortelliniket vásároltam, és krumplisalátát készítettem, darált húsból szószt, húsos egytálételt, hamburgereket, húsgombócokat, pedig ekkor még vegetáriánus voltam. Kényszert éreztem, hogy meleg ételt egyek, ami a gyomrom számára tökéletesen ismeretlen volt. Ami most zajlott bennem, az nem a régi jó ismerősöm, a szenvedély, a vágy vagy a kísértés volt. Nem kevés időbe került, míg rájöttem, mi is történt tulajdonképpen a köldököm alatt, mi hallatta a hangját, mi vicsorgott, mi mardosott olyan furcsán és szokatlanul, miért lett a hasamból morgó kutya.
Egyszer csak azt vettem észre, hogy már nem voltam hajlandó éjnek idején taxiba ülni, és Helsinki másik végébe, az Erottaján lévő éjjel-nappali Selectbe rohanni csokoládéért, ha Kallio egyetlen éjjel is nyitva tartó üzletében nem találtam megfelelőt. Ilyen gondolatok már meg sem fordultak a fejemben. Éppen erre szolgáltak a szerotoninszintet szabályozó szerek, csakhogy nem

tanítottak meg másként viselkedni, mert úgy tanultam és úgy szoktam meg, hogy az ételen keresztül viszonyuljak mindenhez.
Mert nekem nem volt szívem, csak ennivalóm.
Nekem nem volt szerelmem, csak ennivalóm.
Nekem nem voltak félelmeim, csak dermedtség létezett, és ennivaló.
Gyűlölet helyett csak degeszre tömött has volt.
Nem élt bennem felismerendő szégyen, bár tulajdonképpen másom sem volt, csak szégyenem, amit igyekeztem kienni magamból.
Nekem nem volt lelkem, csak ennivalóm.
Nekem nem volt testem.
És már az „A Kiscicám" sem volt.
Ez a test az én Uram otthona volt. A testem nem lehetett az én otthonom, mert nem volt lelkem, amelynek szüksége lett volna hús-vér otthonra. Az én testemben valaki más lakott, tisztántartásáról és formájáról az én Uram döntött, aki tökéletessé formálta. Én erre képtelen lettem volna.
Az én testem nem tudta, hogy éhes-e vagy szomjas, fáradt-e, vagy fel kell-e vennie pulóvert a kabát alá. Mindezt az én Uram tudta helyette.
Az én testemnek nem léteztek kívánságai, de az én Uramnak igen. Csakhogy vágyai beteljesítésére az én Uramnak csak ennivalóra volt szüksége.
Zavarta őt a többi ember, a többi test, mások lelke és szíve, ami ott dobogott a közelemben, és próbált visszhangra találni bennem.
Mindent el kellett távolítani, ami zavarta az én Uramat.
Az „A Kiscica" már ki is múlt.

BÍROM,
AMEDDIG
BÍROM, mondta Hukka.
Időben figyelmeztetsz? – kérdeztem.
Nem – válaszolta, és kinyomta a telefont.
Kimentem a konyhába. Bekapcsoltam a sütőt. Nekiláttam összeállítani a tésztát.
Pirogokat készítettem, és pástétomokat, remekül sikerültek. Sütés illata terjengett, illatozott a meleg, jólesett hideg tagjaimnak. Nagy serényen méricskéltem a deciket és a merőkanálnyi adagokat, kiszámoltam a mennyiségeket és a mennyiségnek megfelelő sütési időt, ment minden, mint a karikacsapás, három deci liszt az annyi, mint másfél pohár, a 100 gramm vajnál a kijelző pont 100 grammot mutatott, minden a legnagyobb rendben ment hát. Az utolsó tepsi után nyitva hagytam a sütő ajtaját, hogy a meleg kiáradjon a szobába, olyan nagyon hideg volt, iszonyúan hideg. A sütő elé kellett telepednem. Úgy aludtam el, hogy minden a hasamban volt. Úgy karoltam át, mint egy gyermeket. Éjjel arra ébredtem, hogy súlyos terhétől lóg a hasam, és a fürdőszobában megszabadultam tőle, belefolyattam a vécébe, a pirog vörös áfonyái és ribizlijei mindent pirosra festettek, olyan volt, mintha más nem is, csak vér folyt volna ki belőlem.

MA
TALÁLKOZUNK
VAGY holnap?
Nekem mindegy.
Hukka azt akarta, hogy mondjam már meg, mit szeretnék.
De ha nekem teljesen mindegy.
Meg kell mondanom! Muszáj! Nem lehet teljesen mindegy, ilyen nincs, ha már egyszer viszonyunk van.
Miért nem mondja meg ő, hogy akar-e ma találkozni vagy sem?
Ne kezdjük már megint. Hukka kelletlen hangja.
Nem is kezdjük, ha megmondja, hogy igen vagy nem.
Nekem kell megmondani, nekem!
Nem mondom!
Nem lehet olyan nehéz megválaszolni egy ilyen egyszerű kérdést! Igen vagy nem.
Csönd. És ebben a csöndben hallani lehet, hogy a vonal túloldalán Hukka őrjöng.
Igen, ő szívesen találkozna velem ma. Állítólag nem azért mondja, mert így illik.
Rendben. Jövök.
Számolgattam, mennyi időt vesz igénybe, míg megfürdöm, kisminkelem magam, meg effélék. Még nem tudtam, mit veszek fel.
Mikor?
Nem tudom.
Na de körülbelül.
Úgy döntöttem, gyors leszek. Egy óra múlva.
Jaj, akkor még ne! Akkor lesz a tévében…
Na és? Felveszem videóra, és majd együtt nézzük meg a

francia film után.
Nem, mégsem! Hukka arra kér, hogy vegyem fel a francia filmet.
Dehogy veszem. Van éppen elég nézni valóm, és kevés a szalagom. Hukka nem akarja megnézni a francia filmet a maga választotta film után, úgyhogy az is későbbre marad… Nekem viszont Hukka filmjéhez nincs kedvem. És a film után már egy óra lenne, és az túl késő, úgyhogy… Akkor hát hagyjuk!
Bú-bú, hangzott a telefonból, bú-boci-bú, és ez a monoton hang voltaképpen rendkívül megnyugtató volt. Először enni fogok, aztán a fürdőszobában mindet kiadom magamból, elfüstölök egy bulimiacigit, könnyű leszek és repkedő, mint post coitum idején mindig, le petit mort, felöltözöm, és elindulok, beülök egy kocsmába, és pompásan fogom érezni magam. Nagyon jól hangzik. Sokat fogok mosolyogni, jókedvű leszek. Üdvözlöm az ismerősöket, fecsegünk, és lesem a megfelelő alanyokat. Olyan remekül fogom hát érezni magam, mint egy darabka cukor. A lehető legjobb megoldásnak tűnt. Bevettem még néhány Diapamot, hogy az est gondtalan vidámsága biztosítva legyen. Kit csípjek ma fel, vagy kinek hagyjam, hogy felcsípjen, legyen az első, aki szembejön velem az utcán, vagy az utolsó, aki az utolsó fényjelzés után kijön a kocsma ajtaján? Nem mindegy? Nagyon jó volt, hogy Hukka egy kissé távolabb húzódott, és nagyon jó volt, hogy más pasasok ágyából próbáltam választ találni a kérdéseire. Mert valahol lenniük kellett ezeknek a válaszoknak.
Már egy éve és három hónapja voltunk együtt.

A PASAS
FEL S LE
ROHANGÁLT a konyha, a nappali és a hálószoba között. A csengetés nem akart abbamaradni. Nyilvánvalóan mennem kellett. Az ajtó mögött egy nő kiabált, akit a pasas azzal nyugtatgatott, hogy keresi a kulcsot. De a nő nem akart lehiggadni. Rajtam nem volt ruha, meztelenül feküdtem egy idegen pasas ágyában, egy idegen lakásban. A csipától és a szemfesték maradványaitól nem láttam tisztán. Valahol odakint őszi nap sütött. A csengő szünet nélkül berregett. A férfi igyekezett elrendezni a dolgokat a szobában meg a fejében is, de egyikre sem volt képes, csak futkosott egyik helyiségből a másikba. Szédelegve keresgéltem a ruháimat. A pasas kérte, hogy maradjak a hálószobában, de én benéztem a gardróbba, hátha észrevétlenül meghúzhatnám ott magam. A pasas szerint talán mégis az volna a legjobb, ha leülnék a nappaliba, mintha mi sem történt volna, mintha csak felugrottunk volna néhányan kocsma után egy italra, és én itt ragadtam volna reggelig.
Végül beengedte a nőt. Arrafelé pislogtam, amerről sejtettem, hogy ott áll, de nem láttam jól, vibrált a szemem. A férfi azt mondta, hogy ez itt Anna, itt maradt még egy kicsit, iszogattunk. Csodálkoztam, honnan tudja a nevem, mivel én nem tudtam az övét, sem azt, hogy tulajdonképpen hol is vagyok. A nő folytatta az ordibálást. A fal mellett behúzódtam a fürdőszobába. Alig álltam a lábamon. A nő azt kiabálta a nappaliban, hogy az a csaj pedig tűnjön innen a pokolba. Hallottam, amint kihajította a táskámat meg a cipőmet is a folyosóra. Kijöttem a fürdőből, és a pasas azt javasolta, hogy most

nyilván az a legokosabb, ha elmegyek. Közben nyugtatgatta a nőt, hogy ez a lány nem csinált semmit, hagyd békén, tényleg semmit. „Jó napot”-ot mosolyogva kiléptem a folyosóra, és megpróbáltam összeszedegetni a lépcsőről a cipőmet meg a táskám tartalmát. A kabátot bent felejtettem. Megnyomtam a csengőt, és elkértem a férfitól. A nő még mindig ordítozott a nappaliban. Kiléptem a kapun. Semmi nem tűnt ismerősnek, és útjelző táblát sem találtam. Valahonnan síncsikorgás hallatszott. Tehát villamos jár erre. Elindultam a hang irányába. Megtaláltam a megállót, megvártam a következő villamost, gondoltam, előbb-utóbb úgyis a központba megy, vagy legalábbis a hangok, szagok és színek alapján el tudom dönteni, hogy onnan eltalálok-e valahová. A villamost zsúfolásig megtöltötték a korán kelők és a munkába indulók a reggel csípős tisztaságával, serénységével és az induló nappal. Szédültem. Hányás bukott fel a számba. Bent tartottam a következő megállóig, ahol leszálltam, kiköptem, és megvártam a következő villamost.
A hirtelen mozdulatoktól felfordult a világ. Bár hideg volt a reggel, nekem mégis melegem lett. Izzadni csak később kezdtem. Metaamfetamin. Rájöttem, hogy csupasz a lábam a szoknya alatt. Tegnap még harisnyát viseltem.
Miért kezdtem el ezeket az egyéjszakás kalandokat, most, amikor a Hukkával való viszonyom ennyire fontos, komoly, a jövő ígéretével teli? Most, amikor sajtos-sonkás szendvicseket eszem, sőt reggelizem is, és nem hányom ki?

Minél hosszabb ideje voltam együtt Hukkával, minél közelebb férkőzött hozzám, annál inkább vágytam rá, hogy számomra közömbös férfiakkal henteregjek. Semmi nagyobb ügy, jelentéktelen apró kiruccanások, mégis elégedettséget éreztem, mert így nem kell elhagynom

Hukkát, amitől pedig kezdetben tartottam. Nem éreztem olyan veszélyesnek a közelségét, hiszen közben annyi minden, annyi más és annyi titok is adódott. Amikor a dolgok elég zavarossá váltak, levegőhöz jutottam.

Bár, ha Hukka nem kezdett volna kérdezősködni, nem kellett volna elmennem, hogy máshol keressem meg a kérdésekre a választ. Hukka szerint a megoldást nála kellett volna keresnem, csakhogy ő túlságosan közel állt hozzám ahhoz, hogy ezt megtegyem. Képtelen voltam rá, nem tudtam, nem akartam. Illetve nem is így történt. Hiszen a többieknél nem választ kerestem, csakhogy ezt mondtam volna Hukkának, ha magyarázatot kért volna.

Miért kellett elkezdenie ezt az undorító faggatózást? Ez lehetett vajon az oka? Nem akartam, hogy én legyek az utolsó! Egy pillanat! Biztosra vettem tehát, hogy Hukkának van valakije, vagy akár többen is, bár – és ekkor rájöttem. Soha nem gondoltam, hogy volnának más barátnői is. Most még talán nem, de egyszer majd, hamarosan, és ez jó ok arra, hogy úgy határozzak, kettőnk közül én leszek az első, feltétlenül az első, akinek másokkal is viszonya van.

Ez volt hát az igazi ok. Úgy döntöttem, nem én leszek a második. Ez nem áll jól egy nőnek, én pedig semmi olyasmit nem akartam, ami nem áll jól nekem. Semmi olyasmit, ami arra ösztönözne, hogy az üres éjszakákat és üres ágyakat evéssel töltsem meg. Semmi olyasmit, ami a kilók számát növelné. Anyának vajon hogyan sikerült ezt elkerülnie? Hogy lehetséges, hogy még most is ugyanolyan súlyú, mint én? Pedig anyának és apucinak óriási méretű ágya volt, amiben egy ilyen pehelysúlyú ember aligha alhat anélkül, hogy egész testében ne dideregne. Hogyan lehetséges, hogy anyának sikerült, nekem pedig nem? Ez nem igazság!

Az egyéjszakás kalandokban nem találtam semmi megalázót, mert nem szegeztek nekem olyan kérdéseket, amelyekre nem tudtam válaszolni, és nem is volt mitől félnem, mert semmi vesztenivalóm nem volt. Nem úgy, mint Hukka esetében.

Az egyéjszakás kalandok alatt elveszejtettem ugyan az én Hukkámat, mégis megtarthattam, mégpedig valamivel hosszabb ideig, mint ahogy egyébként mertem volna. Nincs olyan közelség, ami kibírná az egyre növekvő titkokat.

Azonkívül egy röpke kalanddal, akárcsak a lerészegedéssel, megnyugtatóan kiváltható a nem kívánt evési szesszió. Mindkettő kiválóan alkalmas arra – ha valamelyik éppen kéznél van –, hogy elkerüljem a zabálási rítusokat, még mielőtt a boltba rohannék.

Nincs olyan orvos, aki azt állíthatná, hogy nem próbáltam mindenfélét kitalálni, amivel a bulimiázás helyettesíthető lett volna. Szinte magamtól jöttem rá néhány igen hathatós módszerre, sajnos azonban nem adatott meg nekem, hogy mindennap lerészegedjem, vagy egy újabb fazonnal henteregjek. Na jó, rendben van, bevallom, vágyódtam „A Kiscica” után, és akkor mi van?

1949

Valami történni fog. Senki nem tudja, hogy mikor és mi, de valami biztosan. Ez a valami ott lóg a levegőben, és megrezzen tőle minden hirtelen mozdulat és hang. Csak nem ugyanaz fog történni, ami ’41-ben? Ugye nem? És nem is valami, ami még annál is rosszabb, ugye nem?

Az oroszok bombázzák a Virtsuból és Haapsaluból induló hajókat, melyek tele vannak menekülő észtekkel, akik a parthoz érve elengedték lovaikat, vigye, aki akarja.

A németektől hallották, hogy az oroszok sorra kivégeznek mindenkit, akik valamikor segítették a németeket, másokról már nem is beszélve. Akiknek sikerült megszökni Szibériából, mesélik, hogy milyen ott az élet, de senki nem akar hinni nekik, ez nem lehet igaz. Az agitátorok egészen mást állítanak. Azoknak a hivatalnokoknak, akik Oroszországban jártak, szigorúan megtiltják, hogy

a látottakról beszéljenek. Aki nem tartja a száját, annak nyoma vész, még akkor is, ha csak arról számolna be, hogy az ottaniaknak saját tehénfajtájuk van, amit úgy hívnak, hogy Sztálin tehene.

Sztálin tehene kecske.

Az észt falvakban és városokban nincsenek férfiak, csak nők, gyerekek és öregek. A bibliákat és a kereszteket elásták.

Arnold egyik testvére, Karla már harmadik hete jár a községházára, ám nem tudni, mi végett.

Sofia mindennap megkérdi tőle, kell-e valamitől tartani.
Nem, nem, nincs semmi félnivaló. Karla nyugodt és bátorító.
Ugyanezt mondja azon a napon is, 1949. március 24-én, amelynek éjszakájára kiadják a parancsot, hogy minden ablakot el kell sötétíteni. A városokra és a falvakra teljes sötétség borul. Senki nem tud aludni. Csak a hatalmas autók hangját lehet hallani, rengetegen vannak, és ki-be járnak. Senki nem tudja, mi történik, miről van szó. Az emberek félnek a házkutatástól, ettől a félelemtől nem tudnak szabadulni, mert amúgy is rendszeresen tartanak házkutatásokat. Lehet, hogy most a szokottnál is borzalmasabb lesz?
Szerencsére Arnold az erdőben van, akkor sem fogják otthon találni, ha keresnék, és Karla azt mondta, hogy nincs mitől félni, és végül is ő Arnold testvére. Sofia barátnője, Alice néhány nappal korábban hajóra szállt, de az ő férje rendőr volt még az észt időkben. Karla másokat is azzal biztatott, hogy nincs mitől félni, és az emberek arról beszélgettek egymás között, hogy mondott-e még valami mást is Karla. Nem mondott. A szomszéd Miili Berg több estén részegre itatta Karlát, de az akkor is ugyanezt állította. És Karla Arnold testvére. Nincs mitől tartani. Egyáltalán semmi félnivaló nincs.
A függönyrésen át látni, hogyan üríti ki a Vörös Hadsereg az összes nagyobb raktárt, és hogyan rakják tele hadizsákmánnyal
a teherautókat.

AMIKOR
LEGUTÓBB
AZ ORVOSNÁL jártam, nem győzött csodálkozni, hogy miért nem hatottak a gyógyszerek, holott már mióta szedem őket, nem lehet tovább emelni az adagot. Nem, nem lehet. Te még mindig hánysz? Igen, igen, még mindig. Állj fel arra a mérlegre. A kijelző 40-et mutatott, de azt mondtam, hogy 45. Az orvos nem jött oda, hogy ellenőrizze. A 45 kiló egész jó. Legalábbis neki megfelelt. Csak nem gondolja komolyan, hogy valaha is be akarnám fejezni? Ugyan!
Előző héten, mielőtt az orvoshoz mentem volna, nagyon határozottan eldöntöttem, hogy ez lesz hát az a hét, amikor egyszer sem fogom megtenni. Jól felkészültem rá. Felszerelkeztem Diapammal, Tenoxszal, Alproxszal, Temestával, Imovánnal, volt bőven cigarettám, szatyorszámra biztonsági élelem, tíz uborka, öt kiló paradicsom, öt kiló alma és ugyanannyi karfiol. Megszokásból majdnem joghurtot is vettem, de aztán eszembe jutott, hogy ez már hónapok óta nem tartozik a biztonságos élelmek közé, még a zsírszegény joghurt sem. Arra készültem, hogy felváltva egyik nap savanyúkáposzta-levest, másik nap paradicsomlevest fogok enni.
A következő veszekedésig bírtam. Illetve nem is volt az igazi veszekedés. Hukka megjegyezte, hogy lassanként már nem is vagyok nő, annyira lefogyasztottam a csípőmet. Azzal vádolt, hogy szándékosan csinálom, csak azért, hogy már ne is kívánjon, állítólag kifejezetten erre vágyom! Mert akkor nem lenne gondom az ő szenvedélyével, és nem kellene úgy lerészegednem, hogy

kinyúljak a kanapén. Azon sem kellene törnöm a fejemet, hogy milyen ürüggyel térjek ki előle, pedig egyszerűen csak annyit kellene mondanom, hogy nem akarom.
Hukka nem értette meg gyötrődésemet.
De nem is igaz, nem próbáltam kitérni. Persze nem akartam megtagadni tőle, nem akartam ellökni a kezét, mert undorítónak tartottam, hogy állandóan elutasítom. Olyan idióta dolog azt mondani ilyenkor, hogy azonnal hagyd abba. Az elején még akarhattam, aztán meg már nem, de akkor már nem mondhattam, hogy vidd innen a kezed. Nem ránthattam ki a fejét vagy a lábát a combjaim közül. Úgysem hallaná meg. Nem hagyná abba, hacsak nem rendeznék jelenetet. Nem arról volt szó, hogy félbe akartam volna szakítani, csak éppen már nem volt kedvem hozzá. Miért nem lehetett ezt megérteni?
Hukka azt állította, hogy nekem tizenkét és fél perc kell ahhoz, hogy elélvezzek. Hogy kvázi-elélvezzek.
És hogy utána ő állítólag boldog, hogy engem boldoggá tett. Micsoda megtiszteltetés! Miért akarom őt az orránál fogva vezetni? Ezt képtelen felfogni!
Tizenkét és fél perc. Nem akadt jobb dolga abban a pillanatban, mint mérni az időt?
Amikor felhívtam erre a figyelmét, azt válaszolta, hogy ezt csak úgy mondta, hogy mondjon valamit, és nem gondolta komolyan. Honnan tudhatnám, hogy igazat mondott-e vagy sem?
Az sem tetszett neki, hogy milyen hangokat hallatok. A testem sértette a fülét akkor is, amikor az ágyban voltunk, és akkor is, amikor nem. Túl hangosan ettem a zöldséglevest is, szürcsölve habzsoltam, mert hallani akartam, amint eszem. A tökéletes étkezés számomra azt jelentette, hogy a fülemmel is eszem, nem volt elég látni, amint az étel eltűnik, és érezni, ahogy lecsúszik a torkomon.

Azt még csak megértem, hogy a cuppogásaim bosszantották, nem is elegáns, de azt fel nem foghattam, miért zavarták azok a hangok, amiket az ágyban hallattam. Egyszerűen nem volt ínyére, én pedig nem tudtam, miért, nem tudtam, miért nem adhattam ki olyan hangot, amilyet kiadtam. Lehet, persze, hogy Hukka arra gyanakodott, hogy ez valami olyasmi, amit magamban gyakorolgattam, és aztán elővezettem neki, de nem így történt.
Hukka egyszer megmutatta, milyen hangokat kellene kiadnom. Nem tagadom, jólesett hallgatni, de mit csináljak, ha belőlem nem ilyen hangok jönnek ki az ágyban. És ha megpróbáltam volna utánozni, az vajon kedvére lett volna? Ezt szerette volna? Így kellett volna tennem magam miatt és őmiatta is?
Épp akkor, amikor már azt kérdezgettem magamtól, mit is akarok… épp akkor, amikor már végig mertem hallgatni az ilyen kérdéseket. Épp akkor, amikor már nem menekültem el nyomban az ilyen kérdések elől. Épp akkor, amikor már azon gondolkodtam, hogy majd egyszer, valamikor merni fogok, és tudni is fogok válaszolni. Épp akkor kezdett Hukka olyasmit követelni tőlem, ami szerintem megjátszás volna, szerinte pedig őszinte és valódi.
Mégis megpróbáltam.
Egész éjszaka harapdáltalak.
Csorgott az izzadság a hajlataimból.
Hiszen ezt akartad, mit panaszkodsz.
Piros arc és kitágult pupillák. Hiszen ezt akartad látni. Mit panaszkodsz.
A lötyögőssé vált gyűrű leesett az ujjamról, ahogy a falat kaparásztam, és a padlóra koppant.
Felkelve az ágyból kalóriamentes, mézízű teát ittam, és rágyújtottam egy cigarettára, még csak nem is kívántam

enni.
Az izzadság legalább valódi volt. És a kitágult pupillák is. Elégedettséget éreztem. Hukka az éjjel fekete tussal körberajzolta a mellem, két fekete keretes nap – valami kis fény. A fekete szélű napmellek csodálatosak és kedvesek, megszerzésük több kilómba került. A tust nem lehetett lemosni, zuhanyozás után is megmaradtak a melleim. Még csak szét sem folyt. Új nap kezdődött, és olyan izgatott voltam, mint aki először lép ki a zöld mezőre. Hukka aludt még. Ma mindent el fogok tudni intézni: tanulni, bevásárolni, elkészíteni Hukkának a világ legfinomabb ebédjét, és megsütni a világ legfinomabb zsemléit, amit nem fogok kihányni, igaz, nem is fogok enni belőle. Mindent el fogok intézni. Tettre kész voltam, boldog és vidám.
Kimentem kávét főzni.
Hukka felébredt. Napsugaras mosollyal néztem rá.
Miért nem érintesz meg soha? – kérdezte Hukka.
A kávéfilterbe véletlenül zabpelyhet öntöttem. Hát mégsem sikerült?
Miért nem nyúlsz hozzám soha magadtól?
Kiöntöttem a zabpelyhet, és kerestem a szerkényben a kávét, keresgéltem, keresgéltem, de nem láttam a kávét, igaz, mást sem nagyon. Leültem a székre. Rágyújtottam. Nem néztem Hukkára.
Hiszen soha nem kéred.
Miért, talán kérni kellene?
Különben honnan tudhatnám, amikor magamról sem tudok semmit. Honnan tudhatnék akkor másról?
Képtelen voltam folytatni. Elakadt a hangom. Megpróbáltam. Nem megy.
Ellenszenves vagyok? – kérdezte Hukka.
Nem, dehogy.
Félsz, hogy valamit rosszul csinálsz?

Talán. Nem tudom.
Félsz, hogy valami olyat csinálsz, amit nem szeretek?
Nem tudom. Talán.
Azt akarod, hogy csak barátok legyünk?
Nem!
Hukka azt kérte, menjek oda hozzá.
Gyere ide! Most rögtön!
Vajon meg kell-e tennem? Néhány méterről volt szó.
Mivel nem mozdultam, Hukka odajött hozzám, kezét a mellemre tette, és megkérdezte, hogy jó-e ez nekem. Azt mondtam, hogy igen. Aztán végigcsúsztatta kezét a combomon és a fenekemen, és azt kérdezte, jó-e ez nekem. Újra azt mondtam, hogy igen. Megnyalta a mellem, és megharapta, és ismét feltette ugyanazt a kérdést. Igennel válaszoltam. Másodjára erősebben harapott, és megint ugyanazt kérdezte, én igennel válaszoltam, ő egyre erősebben harapott, és egyre ritkábban kérdezett, de én minden kérdésre igenlő választ adtam. A végén már kiáltottam, de kiabálva is igent mondtam, én és a fájdalom és a kiáltás és a fájdalmat a bensőmig sugárzó körvonalaim, amiket végre anélkül is éreztem, hogy látnom kellett volna, pontosan és fájdalmasan érzékeltem őket. Hukka hirtelen elengedett, legurultam a padlóra, és egész testemben remegtem.
Fogalmad sincs, hogy mit akarsz.
Kiment vízért. Sértődött hang.
Mintha kedvetlenségemmel és tudatlanságommal letaglóztam volna… mintha mindent darabokra törtem volna benne, nemkívánatossá, tökéletlenné, félresikerültté tettem volna. Pedig én voltam ilyen. És én kerültem padlóra – Hukka azt mondta, hogy soha többé nem nyúl hozzám, amíg meg nem mondom, hogy – mit – szeretnék – hogyan csinálja. Mi a jó nekem.
Összeszedtem a holmimat, magamra kaptam a

kabátomat, kirohantam, le az utcán a saját otthonomba. Azonnal haza kellett mennem, miért gyötört, mi a fenét akart tőlem, hát az előző éjszaka semmit sem jelentett? Hiszen azt mondta, az a legfontosabb, hogy élvezzek, hát nem élveztem egész éjjel? Akartam és kiabáltam és élveztem. Igazi volt az izzadság és a kitágult pupillák. Már azt hittem, hogy az „A Kiscica” visszatérőben van.
Amikor hazaértem, üzenet várt a rögzítőn. Hukka hívott.
Miért kellett már megint tettetni magam? Tényleg azt hittem, hogy nem fogja észrevenni? Hagyjam abba!

El kell hagynom Hukkát.
Azt még nem tudtam, mikor és hogyan.
Csak annyit tudtam, hogy meg kell történnie.

1949

A márciusi transzportot követő napon Karla lánya beköltözik Miili Berg házába. Egyszerűen csak kinyitja az ajtót, és besétál, s attól kezdve ott lakik. Az étel is az asztalon maradt. Karla lánya nekilát reggelizni. Az elkészített szendvics ki sem száradt, olyan vastagon volt megkenve vajjal. Már tavaszodott, a föld és a levegő is illatozott. A tűzhely még meleg, Miili blúza ott szárad fölötte, a kávé langyos, éppen iható, tej a hűtőkamrában. Karla lánya elindul, hogy körbejárja új otthonát, bár amúgy is jól ismeri, hogy mi hol van, hiszen gyerekkorában ebben a házban játszadozott. Miili hosszú hajszálait őrzi még a fésű meg a pehelypárna is, benne a fej lenyomatával. Annak a nőnek már nem lesz gondja
a túl hosszú hajával, nem sokáig marad meg a fején, nem is fog többé visszatérni ide az a fej, legalábbis nem azzal a hosszú hajjal. Ó, de sajnálom, odalett a hölgyike koronája! Kacagnom kell. Miili gyönyörű csipkével díszítette a párnája szélét. És a ház is frissen takarítva. Jó, hogy nem mocskos házba kell beköltözni.

Bergék Miili lánya és Karla lánya egyforma méretűek. Karla lánya úgy dönt, hogy Miili kedvenc ruháját fogja felvenni, amikor az istállóba megy. Hamarosan úgyis fejni kell.

Hukka ajánlgatni kezdett nekem más férfiakat. Amikor kocsmába mentünk, vagy az utcán sétáltunk, vagy fülpiszkálót vettünk a drogériában, és az ablak

előtt elsétált valaki, akiről úgy képzelte, kedvemre való volna, megkérdezte, hogy kellene-e nekem. Könnyedén, csak úgy mellékesen. Mit szólnék ahhoz? Vagy az a magasabb jobban tetszene?
De én nem akartam mást. Bár voltak mások is, én nem akartam azokat! Csak muszáj volt. És ez két külön dolog.
Hukka megjegyezte, hogy őt egyáltalán nem zavarná. Eredj csak, válaszd, amelyiket akarod, aztán szóljál. Illetve inkább előtte, hogy eljöhessen és nézhesse.
Nem akarok más pasasokat! Miért ajánlgatod nekem?
Mondtam, hogy ha valakivel egyáltalán le akarok feküdni, akkor az Hukka, és csakis ő. Nem, nem akarok másokkal együtt lenni, senki mással.
Hukka szerint nem lehet véletlen, hogy éppen akkor szűnt meg bennem minden vágy, amikor őt megismertem. Ebből egyetlen következtetés vonható le, éspedig az, hogy ő az oka.
Hogyan tudtam volna megértetni vele, hogy az elején csak azért akartam, mert alig ismertem. És hogy most már túlságosan is jól ismertem. Csak azokkal feküdtem le, akik nem kerültek közel hozzám.
Hukka ezen nagyot nevetett, úgy tűnt, mintha valami rendkívül vicceset mondtam volna. Pedig egyáltalán nem volt vicces. Jéghideg csontokat és tűzforró bőrt, elfeketedett szíveket és bizsergő testet jelentett. Ahogy egy-egy lépéssel közelebb jött hozzám, egy kilónyira menekültem előle, miközben úgy földbe gyökerezett
a lábam, hogy képtelen voltam egyiket a másik elé helyezni. Egyedüli megoldásként egyre távolabbra fogyasztottam magam tőle, el innen, messzire, soha nem fogsz tudni elkapni, sem te, sem senki más, nem

engedem, hogy bárki elkapjon, még akkor sem, ha ez a földbe gyökerezés valójában azt jelentheti, hogy végre maradni akarok, itt előtted, megengedni, hogy közel gyere hozzám, itt akarok lenni… nem! Amikor a test megtagadja az engedelmességet, az elmozdulásnak csupán egyetlen módja marad: egyre kisebbé válni, összezsugorodni. Amikor a láb nem hajlandó megindulni, a menekülés útja egyedül a kilónkénti szökés lehet.

MONDTAM
HUKKÁNAK,
HOGY ő természetesen elmehet másokkal, ha akar. Menjen ő, miért ajánlgatja nekem. Nagyon is helyénvaló lenne, mert ugye én nem adtam át magam. Hukka azt állította, hogy ezekkel a szavakkal gyógyíthatatlan sebet ejtettem rajta. Hogy ennél világosabban nem adhatnám értésére, mennyire közömbös vagyok iránta. Állítólag mindenki más is azon a véleményen volt, hogy vagy hazudok, vagy tényleg nem szeretem őt. Különben nem beszélnék így. Vajon kényszeríteni kellett volna-e Hukkát, hogy ugyanúgy böjtöljön és okádjon, ahogy én, csak azért, mert nekem problémám van az evéssel? Nem. Hát nem ugyanez a helyzet a közösüléssel? Ha nekem nem megy, akkor Hukka se tudjon élvezni? Vagy tartóztassa meg magát?
Komolyan gondoltam, hogy elmehetett volna dugni bárkivel. Nem éreztem volna elviselhetetlennek. Előbb vagy utóbb minden kapcsolatban megtörténik, hiába is tagadnánk. Teljesen normális dolog, vigasztaltam Hukkát. Nincs abban semmi sértő, ha csak egy dugásról van szó. Enni sem csak a saját családjukban esznek az emberek, és nyilvános vécébe is járnak – ugyan miért volna ez más?
Nem értettem, miért sír Hukka. Nem sértettem meg, és semmi veszteség nem érte. Nem kell hinni azoknak, akik másként vélekednek. Komolyan gondoltam, amit mondtam, hogy menj nyugodtan, attól te még, Hukka, az életet jelented számomra.
Miért sírt Hukka?
Arra már nem is emlékeztem, hogy ő ugyanezt ajánlotta nekem, s hogy eszetlen ötletnek tartottam.

TUDOMÁSOM SZERINT

HUKKA nem feküdt le másokkal, de a továbbiakban mindent tudni akart előző kapcsolataimról. Hogy őelőtte hogyan csináltam az ágyban, szeretném-e, ha valamelyikük visszajönne, milyenek voltak, akadt-e olyan, aki halkabban csinálta, mint én, és amikor erre igennel válaszoltam, nem hitte, mert nálam csendesebb senki nem lehet. Ha egyszer azt találtam mondani valakiről, hogy ügyetlen keze volt, újra meg újra hallani akarta, hogy az a valaki hogyan bénázott, hogy az *oh rossz* volt, és még csak azt sem mondhattam, hogy nem szeretem azt a szót, hogy *orosz*.

Fölöslegesnek tartottam beszélni az előző kapcsolataimról, ám mivel az ágyban az alváson kívül semmi más nem történt, Hukkának joga volt hozzá, hogy legalább a beszélgetéssel kapjon valamit. Amikor nem mutattam hajlandóságot arra, hogy többet mondjak, Hukka megkérdezte, hogy a szótlanságomat kizárólag neki tartogatom-e.

Azt válaszoltam, nem.

Ne hazudj! Ha van egy sereg más dolog is, amit csak nekem tartogatsz, miért volna a szótlanságod más? Ha ki tudja, hogyan henteregtél másokkal, velem miért nem? Hogy lehet az, hogy egy idegen inge alá gond nélkül becsúsztatod a kezed, másokat meg tudsz érinteni, másoknak tudsz nyelves puszit adni, mások lába közé be tudsz nyúlni, de az enyémhez nem?

AZ EGYÉJSZAKÁS
KALANDOK
MELLETT egyre többször hagytam válasz nélkül Hukka telefonhívásait. Legalábbis akkor, amikor már belefogtam a szesszióba, vagy éppen a veszélyes ételek beszerzésével foglalatoskodtam. Ilyenkor nem is tudtam válaszolni, bár ez nem azt jelentette, hogy ki akarok térni előle. Abból, hogy rekedt vagy részeg volt-e a hangom, vagy hogy hányszor köhécseltem, megérezte, hogy flörtöltem-e az étellel vagy sem.

De már akkor sem vettem fel a telefont, ha történetesen olyankor hívott, amikor közeledett a szesszió ideje, mert megzavarta volna a sikeres étkezési rítusomat, az étel esetleg nem szerzett volna akkora élvezetet, nem tudtam volna nyugodtan magamba szívni a pékáruk felől áradó illatokat. Megzavart volna az emlék, hogy éppen az a hang, ami a telefonban szól, tette fel azokat a bizonyos kérdéseket, amiket senki más nem kérdezett tőlem. Senki másnak eszébe se jutott megkérdezni tőlem, hogy mit szeretnék. Ettől a gondolattól sírnom kellett, de mivel szívesebben eszem, mint sírok, így hát elmentem a boltba.

Hukka ijesztő kérdései elől a pékárukhoz menekültem, ahol érezni lehetett a levegőben a bagettek ropogósságát, a krumplis cipók édeskésségét, a zsemlék morzsásságát, a szezámmagok ott voltak közvetlen mellettem, körülöttem, meg lehetett érinteni, meg lehetett szorongatni, méregetni lehetett, kiválogatni és hazavinni. A kenyér ugyan nem lett biztonságos étel, de biztonságot kínált, amit vadul elfogadtam, csábításának könnyen engedtem. Amikor hozzáfogtam az evéshez, nem kellett válaszolnom Hukka telefonjaira, nem kellett gondolkodni rajta,

felvegyem-e vagy sem, nem volt rossz lelkiismeretem amiatt, hogy nem válaszoltam. Lassan már szinte parancsként hatottak ezek a hívások, hogy kezdjem el a szessziót, még akkor is, ha a telefoncsörgés előtt eszembe se jutott orgiázni.
Ahogy ott álltam a pékáruk előtt, abban a pillanatban mindent tudtam, ami fontos volt. Ha fehér kenyeret akarok venni, abból kettő kell, a rozskenyérből és a bagettból viszont elég egy is, mert a rozskenyérre meg a bagettra csak valami sósat teszek, vagy csak vajat, de az egyik fehér kenyérre sós, a másikra valami édes jön. A fehér kenyeret mindig meg kell vajban pirítani, hogy ropogós és illatos legyen, aztán narancsdzsemet rá vagy csak cukrot, vagy majonézt, krémsajtot és szalámit. Feszült várakozással mentem tovább a kekszespulthoz megnézni, milyen izgalmas dolgot találok ott. Az előétel természetesen fagylalt lesz.
Hukka persze tudta, miről van szó, beszéltünk is róla, nem tagadtam. És akkor mi van? Néha nem mentem el a megbeszélt randira, mert még nem fejeztem be a szessziót. Nem azért, mintha nem akartam volna találkozni Hukkával, nagyon is akartam. Mellette akartam feküdni, karja a nyakam alatt, lábunk összegabalyodva. Az általa készített szendvicseket akartam enni reggelire, tenger- és szerelemízű édes csókjait csókolni. Csak azokat a kérdéseket nem akartam hallani, ugyanazokat újra meg újra, melyek előbb-utóbb mindig kibuktak belőle, és tönkretettek mindent, ami szép volt. Minden kérdésözön után megfelelő mennyiségű pirítós kenyeret meg narancsdzsemet kellett befalnom, hogy képes legyek visszatérni hozzá, és megfelelő mennyiségű majonézes hasábburgonyát, hogy enyhüljön a mellkasomban a szorítás, feloldódjon a fresh creamben.
Egyre gyakrabban és egyre nagyobb mennyiségben volt

szükségem rájuk. Mivel tulajdonképpen már nem böjtöltem, ami a testsúlyom megőrzését, illetve csökkentését szolgálta, ezért még fontosabbá vált, hogy mindent kiadjak magamból. Semmi nem maradhatott bennem. Nem lett volna ennyire fontos, ha ritkábban, ha csak néha-néha hánytam volna ki mindent az egyébként akut anorexiás szakaszban. Hukkánál úgyis ettem, és gyomromba zártam az ételt.
Rászoktam, hogy állandóan magamnál tartsak egy zacskó medvecukrot arra az eshetőségre, ha rám törne az evési roham. Először medvecukrot ennék, így amikor kiadom magamból, pontosan tudnám, hogy mikor jön fel és ki belőlem minden, mert az utolsóként kibuggyanó fekete csík jelezné. Gondosan oda kell figyelnem az ételek sorrendjére. Emlékeznem kell a színekre, hogy hol tartok, nehogy elvesszek és összezavarodjak a hányásrendben.

1949

Karla délután eljön a testvére házához, észreveszi az udvaron Sofiát, meglepődik és megtorpan, de aztán odamegy hozzá, és megkérdi, nem jártak nálatok látogatók az éjjel? Sofia nemmel válaszol. Na, ha nem, akkor jó, feleli tűnődve Karla. Ebben a pillanatban Arnold jelenik meg az udvaron. Sofia megriad, de Arnold úgy tesz, mintha sohasem lett volna az erdőben, és nem is akarna oda visszatérni. Karla vállon veregeti a testvérét. Milyen jó, hogy látlak, hogy jól vagy és egészséges! Persze mindig tudta, hogy kemény fiú, nem lehet egykönnyen elkapni és megtörni.

Miért kellene engem elkapni, kedves testvér? Arnold békésen szívja a füstöt a *pläruj*ából.

Csak úgy mondom. Bizonytalan időket élünk, meg minden.

Mi dologban jött a testvér?

Sofiát akarta magával vinni, de most, hogy Arnold itt van, jöjjön hát ő az osztalékért, elkel a férfi segítség. Siessen, mire vár még, hozza a szekeret! A szomszéd faluba mennek. Van ott egy bolt, a tulajdonosát családostul elvitték, és még senki nem ürítette ki a raktárt. A boltos sem fogta fel, ostoba ember, érdemes lett volna időben kiárusítani mindent féláron, vagy legalább aranyra váltani, tökéletlen embernek tökéletlen a bére. Van ott Sofiának selyemharisnya és Sofia csinos arcbőréhez való toalettszappan, egész télre elegendő cukor és liszt, a lámpákba olaj, a gyerekeknek ruhaanyag, a testvér most segít a testvérnek, mire vár még Arnold, menjen már, fogja

be a lovat, vodka is akad, úszni lehet benne, böki oldalba Karla Arnoldot. Sofia tudja, hogy Arnold most dühös, így hát bemegy a házba. A konyhaablakból látja, hogy Arnold lassan közeledik Karlához. Az futásnak ered, rohanvást menekül. Arnold megáll a kapunál.
Sofia beviszi a hátsó szobába a gyerekek ennivalóját, és betereli őket is, Lindát és Katariinát, s azt mondja nekik, hogy ez játék. A gyerekek maradjanak csendben, egyenek, aztán menjenek aludni, ez esti játék, és ha lefeküdtek, anya melléjük fekszik, nem kell nekik egyedül aludniuk az elülső szobában, hanem anya mellett alhatnak, anya ágyában. Ugye, jó játék?
Sofia becsukja az ajtót, kimegy a konyhába, hogy élelmet csomagoljon Arnoldnak.
Hála istennek, Arnold hagyta Karlát elmenekülni, de most azonnal el kell tűnnie, biztos, ami biztos.

A faluban később azt beszélik, hogy Karla autójának vérszíne van, de ez Karlát nem zavarja. Továbbra is ugyanolyan a viszonya
a testvérével, mint korábban volt, üdvözli, amikor összetalálkoznak, elmegy hozzá vendégségbe, amikor annak van itt az ideje.
Néhány évvel később azonban Arnold a csűrben magáévá teszi Karla feleségét, és ettől nagyon elégedett lesz, nyomban el is meséli Sofiának, aki a gyerekekkel együtt várta őt haza. Aztán sok szép estét tölt együtt testvére feleségével, Elfriidével, aki újra meg újra teletölti a poharát, mihelyt az kiürül. Elfriide kacag, és Arnold is kacag, s remekül érzik magukat. A magas és jóképű Arnold sokkal inkább kedvére van Elfriidének, mint a csapott állú, csökött

Karla.

1949

1949. április 5-én Arnold aláírja a papírt, hogy birtokáról önként lemond a termelőszövetkezet javára. Legalább Sofiát és a gyerekeket hagyják békén.

Az elhurcoltak aláírtak egy papírt, miszerint önként mentek Szibériába.

ÉHES
VOLTAM.
BE kellett mennem az Alkóba.
Nem volt elég pénzem.
Valahonnan szereznem kellett, hogy legalább egy üveggel vehessek a legolcsóbb fajtából, és elkábítsam magam. Hogy ne legyek éhes. Hogy ne egyek. És hogy ne hányjak. Mert már nem bírtam.
A testem fellázadt az ellen, hogy minden nap bulimianap legyen. Nem bírta. A vécécsésze fölé görnyedt, és nem tudta megtenni, amit tennie kellett. Nem és nem, hiába nyomtam le a torkomon bármit, ami csak az eszembe jutott. A lapát sem segített volna, és a fogkefe is csak karistolta volna. Ahhoz, hogy a testem engedelmeskedjen, hányás nélküli napokat kellett közbeiktatnom, csakhogy a böjtölés nem ment segédeszközök nélkül, így aztán a közbülső napokon szükség volt egy üveg borra vagy rumra, néhány korty a liftben, a kis laposüveg utolsó cseppjei, mielőtt a lakásba belépek, a régi jól bevált Diatsepamot is igénybe lehetett venni, de egyre nagyobb kedvvel alkalmaztam új módszereket. Csak összetekerném egy bankjegyet, és beszippantanék vele egy kis adagot, csak egy szippantásnyit, és kiverném a fejemből az éhséget, az evést, a hűtőszekrényen kívül más is járhatna a fejemben, gond nélkül elsétálhatnék az élelmiszerüzletek mellett, és a pékáruk illatától nem lenne libabőrös a hátam. És boldog volnék. Nevetnék és táncolnék akkor is, ha napok óta nem ettem, még csak nem is gondoltam az ételre.

A SZPÍDTŐL
NYILALLT
A MELLKASOM.

Az orromból ömlött a vér, és az egyik orrlyukam teljesen bedugult.

Erősebb hajlakkot kellett használnom, mert a szpídtől annyira izzadtam, hogy az előző lakk már nem tartott.

Folyton szomjúság gyötört.

45 kiló voltam, és ez pompás volt, egészen pompás és félelmetes, iszonyúan félelmetes.

Hónapok óta nem sírtam. Talán kiizzadtam minden könnyemet. Máskor is így volt.

AHHOZ,
HOGY
EGYÜTT maradjunk Hukkával, sok pénzre volt szükség, nagyon sok pénzre, hogy ennivalót vegyünk, alkoholt és amfetamint, nyugtatókat meg cigarettát. Fájdalomcsillapító is kellett, hogy a böjtölés utáni hasogatás a fejemben ne alakuljon át migrénné, hanem maradjon egyszerű fejfájás. Evészetre még futotta volna, meg egy kis alkoholizálásra is, vagy csak ez utóbbira, de akkor annak rendje-módja szerint, bulimiára viszont már nem. Az amfetamin és a bulimia túl drága mulatság volt így együtt. Nyugtatókhoz szerencsére olyan olcsón lehetett hozzájutni, hogy bármivel összekapcsolhattam. A cigarettát ugyancsak nem hagyhattam ki egyik társításból sem, illetve talán igen, de ilyen életmód mellett képtelenség munkába járni és úgy pénzt keresni. Megint ki kellett találni valamit.

Vajon végleg békén hagyják apát?
Megengedik-e, hogy hazalátogassak? Elfogadják-e a meghívólevelet?
Húsz év múlva beszél-e még egyáltalán valaki észtül?
Katariina fél a telefontól. Beszélgetésre találták ki, de telefonon keresztül nem lehet beszélgetni. Mintha nem kapna az ember levegőt, hiába volna rá szüksége. Katariinát nem hívják máshonnan, csak a Supóból, vagy nagyon ritkán Moszkvából a férje, és még ritkábban a húga Haapsaluból. A negédes hangú nő akcentusa már nem hallatszik a telefonban, de soha nem lehet tudni…
Odakint olyan hideg van, mint Szibériában.
Haza akarok menni.

1951

Sofia húga az első években fázik és éhezik. Észak-Komiban semmi nincs, csak az elhurcolt rabok által épített földpadlós barakkok. Sehol egy fa, még annyi sincs, hogy a halottaknak koporsót készítsenek belőle. Illetve valami koporsófélét összetákolnak azokból a botokból, amiket magukkal hoztak a lágerbe, de amikor az ökör vontatta szekér megindul, a ritkásan egymás mellé helyezett botok közül a szél felkapja, és zászlóként lobogtatja a halott kislány selyemruháját. Lovak nincsenek, nem is bírnák ki itt. Az ökröknek sincs istállójuk, hanem a legnagyobb fagyokban is csak tető van felettük, és a pofájuk véresre repedezik. A halott kislány selyemruhájára annyi szem tapad, hogy az éjjel valószínűleg nagy verekedés lesz érte.

A faluban agyag és trágya keverékéből épültek a házak, tetejük pedig sárból. Hogyan lehet itt élni? Munkaidő után saját használatra meg lehet művelni a földet, de nincsenek sem munkaeszközök – hacsak nem hozott valaki magával –, sem igásállatok. A földeket ásóval kell felásni. A napi munka után járó kenyéradagon kívül virághagymákat és bogyókat, gyökereket esznek, amiből levest is készítenek. Az olyan kicsi gyerekek kenyéradagját, akik a napi munkanormát képtelenek teljesíteni, morzsányira csökkentették. Hogyan lehet itt élni?

A szomszédban hat férfi meghal mérgezésben. Döglött állatok húsából ettek.

Leeve titokban sírdogál, amikor meghallja, hogy

gyerekkori barátnője ott a távolban a munka hőse lett, mert ő a kolhoz fejőnője, és a kolhoz teheneit befogadta hatalmas istállójába, a munka hőse, ki is tüntették, de nem küld Leevének semmit. Talán nem kapja meg Leeve leveleit. Talán tényleg nem kapja meg őket, bólogat Leeve, és csak titokban sírdogál, mert nem akarja, hogy lássa a lánya, hogy az anyja sír és éhes. A munka hősének volna miből küldeni, de Sofiának nincs, mert Sofia és Arnold erejüket megfeszítve dolgoznak, hogy a kolhoz normáit teljesíteni tudják. Sofia azonnal ír a húgának, amint megtudja, hová került. Mások kapnak csomagokat otthonról, ha valamelyik jó barátnak sikerült biztonságba helyezni az ingóságukat, és aztán lassanként utánuk küldözgeti. Élelmet és ruhaneműt. Az első küldemények tartalma valahol útközben elkallódott, helyébe köveket raktak, hogy meglegyen a súlya, de a későbbiekben már a csomagok tartalma is rendre megérkezik.
Az új termés előtt krumplit nem nagyon lehet kapni. Akinek van, az nem akarja eladni. Kiisa és Leeve azoknál a helybelieknél érdeklődnek, akiknek a tanyájuk mellett valamiféle krumpliföld látható. A legközelebbi tanyán az öregasszony nem beszél oroszul, de megérti, hogy mire volna szükségük, hoz egy lapátot, hogy ássatok onnan magatoknak. A fagyott föld csak helyenként engedett fel. Nem szántották fel az őszi termés után, most is úgy van, ahogy akkor hagyták. Ha figyelmesebben megnézi az ember, láthatja, hogy a többi szántóföld is ugyanilyen. A felpuhult részeken Leeve talál olyan krumplikat, amik fagyottak ugyan, de nem rothadtak el. A következő betakarítás idején kiderül, miért hagytak ilyen sok krumplit a földben. Az első nap

italozásából még magukhoz tértek, ám a második napon a lakosság fele az asztal alá itta magát. Amikor már senki nem maradt ülve, másnap nem tudták felszedni a krumplit, benne hagyták a földben, mert a néhány napra magukra hagyott állatok után kellett nézni. A betakarítás idején még nem engedtek másokat a földekre, de tavasszal a fagyott krumplikkal a helybeliek már nem törődtek.
Az anyó behívja Kiisát és Leevét a házba. Sűrűn rakott deszkapadló van a szobában, de sem pad, sem székek, sem asztal, semmi bútor, csupán a padló közepén van egy bőrnek látszó valami, s rajta gőzölgő főtt krumpli. Két bögreszerű csuporban szürke folyadék. Az anyó int Kiisának és Leevének, hogy üljenek le, maga is letelepszik, de mivel nem eszik, nem tudnak róla példát venni, hogyan is kellene ezeket a krumplikat enni. Nincs se kanál, se villa. Leeve a próba kedvéért kézbe vesz egy szem krumplit, beleáztatja a csuporba. Mártás biztosan nem lehet az a folyadék, mert semmi íze nincs. Kiisa és Leeve megeszik a kínált krumplit, és magukkal viszik a kiásott, fagyott darabokat, amikért Kiisa odaadja az anyónak az ingét. A krumplikat lereszelik, füvet tesznek hozzá, és halmáj-olajban kisütik. Lisztet is nyernek belőle.
Kiisa magas sarkú lakkcipője később ugyancsak krumpliért a parancsnok feleségéhez kerül, akinek valószínűleg életében ez az első ilyen cipője, mert egész nyáron ebben sétál le s fel a falu utcáin, naponta többször is – igazi *proua*.
A parancsnok lánya Kiisa hálóingét viseli az esküvőjén, az anyja pedig Leeve hálóingét. Kart karba öltve vonul és urizál anya és leánya. Néha a másik leány is csatlakozik a divatozókhoz Leeve

alsószoknyájában, és a két lány kéz a kézben vonul az anyjuk mögött.

TERMÉSZETESEN
FÉLBEHAGYTAM
A TANULMÁNYAIMAT. Hogyan is fértek volna bele az életembe? Vagy mivel is gazdagíthatták volna az életemet? Értelmetlen maszlagok. Néhány mondat azonban megragadott. Virginia Woolf bölcs asszony lehetett, azt állította, hogy az ember csak akkor tud jól gondolkodni, ha jól eszik, alszik és szeretkezik. És Sylvia Plath is bölcs volt, amikor azt írta a müncheni manökenekről: „Perfection is terrible, it cannot have children."[1] Az egyetem menzáján kívül minden más érdektelennek tűnt. Az Akadémiai Könyvesbolt legérdekesebb kínálatát a szakácskönyvek pultján találtam.

Az ösztöndíjamat megszüntették. Nem vehettem fel diákhitelt.

Amikor valaki megkérdezte, mit tanultam, nem emlékeztem rá. Valamit.

Nem mondtam meg anyának.

Apucinak sem.

Úgy vélnék, nem tartozik rájuk.

Ilyen helyzetben nem lehetett mást tenni, csak enni.

A munkanélküli-segély nagyobb összeg volt, mint az ösztöndíj, több ennivalót és alkoholt tudtam venni belőle, és időnként még néhány szippantásra is futotta.

Anya mindig arra vágyott, hogy tisztességes szakmát szerezzek, olyat, amihez iskolai végzettség szükséges, mindegy, milyen iskolába járok, csak ne az élet vagy az utca legyen a tanítómesterem. Mindenekelőtt persze

egyetemre gondolt. Diplomát kell szerezni, ezt nem győzte hangsúlyozni. Magam is hittem az egyetemi végzettség hatalmában, míg le nem kellett mondanom róla, mert képtelen voltam elsajátítani azokat a legegyszerűbb dolgokat is, amiket az emberek könnyűszerrel megtanulnak, szinte magukba szívják az ismereteket.
Ha egyszer megvan rá a lehetőség, nem szabad hagyni, hogy veszendőbe menjen. Anya azt mondta, hogy egyetemi diploma nélkül senki vagyok, még csak nem is ember. És apuci, aki ott ült mellette, még középiskolát sem végzett.

1951

Sofia azt hallotta a városban, amikor bent járt, hogy az oroszok újabb nagyszabású transzportot terveznek, és a listán most Arnold neve is szerepel. Szélsebesen száguld haza, ahogy csak a lova bírja, felrakja a gyerekeket és az élelmet a szekérre, és máris indul. Arnold nincs otthon, bizonyára már eljutott hozzá a hír, és bemenekült az erdőbe, Sofia sebesebb vágtára ösztökéli a lovát, mígnem az útkereszteződésnél rádöbben, hogy fogalma sincs, merre forduljon, hová kellene mennie. Ugyan hová is mehetne két pici gyerekkel a szekéren, amelyen üres tejeskannák csörömpölnek, mert nem volt rá ideje, hogy útközben letegye. Mi lesz, ha elkapják, mit fognak csinálni a gyerekekkel, meg sem próbálhat elmenekülni, az nem lehet, hogy a Pagari utcába vigyék kihallgatásra. Mit fognak csinálni a gyerekekkel, az erdőbe nem viheti őket, hogy valamelyik bunkerban várják meg, míg az oroszok megtalálják és halomra lövik őket? Nem, egyszerűen nem volt hová mennie.

Amikor Sofia hazaér, Arnold várja otthon, nem hallott semmit.
Lesz még téves riasztás, nem is egy.

ANYA
BETELEFONÁLT
A HIVATALBA, és megtudta, hogy megszüntették az ösztöndíjam folyósítását. Remekül értett hozzá, hogy mindent megtudjon rólam, csak pofa kellett hozzá, meg a társadalombiztosítási számom. Fel nem foghatta, mivel töltöttem az időmet Helsinkiben, hiszen nyilvánvalóan nem tanultam. Beteg ez a lány, gondolta. Segítségre van szüksége. Nem bírta belátni, hogy több mint tíz évet késett. Ráadásul az egyetlen látható szimptóma az volt, hogy nem jártam az előadásokra, nem készültem a vizsgákra, mint ahogy a tősgyökeres finn faluban tettem.
Mihelyt tudomást szerzett az ösztöndíjam megvonásáról, meglátogatott. Furcsa élelmiszerszámlákat talált a padlón, a szegőlécek hasadékában, és a jó ég tudja, hol. Felbukkanása előtt mindig igyekeztem eltüntetni ezeket a fölösleges információkat, most azonban csak röviddel érkezése előtt jelezte jövetelét, és a lehető legszigorúbban szemügyre vett mindent, mert határozottan azon a véleményen volt, hogy valami nem stimmel. Különben nem szakítottam volna félbe a tanulmányaimat, nem igaz?
Mivel nem értette, miről van szó, mindenről, amit a lakásomban talált, azt gondolta, hogy veszélyes lehet.

Lehetetlen, hogy egy kiló darált húst megegyek, ne is próbáljam elhitetni.
Kire főzök? Kinek a cselédje vagyok?
Ilyen hatalmas mennyiségű ételt nem tudok elfogyasztani, ahhoz túl sovány vagyok.
És mivel magyarázom azt, hogy most üres az a kétkilós

liszteszacskó, ami előző látogatásakor, két héttel ezelőtt még tele volt? És a két kiló cukor is elfogyott, amit akkor vásárolt, és tett be a szekrényembe.
Eltartok valakit?
Még hogy a világ összes nője közül pont én kezdek konyhatündért játszani!

Anya látogatásai előtt kezdetben csak a receptek és az ételkészítés nyomait takarítottam el. Semmi más nem ragadt meg ebben az asszonyban a szocializmusból, csak az a felfogás, hogy a nő mindenben egyenrangú társ, akár az ásó nyelét fogja, akár traktort vezet. Apuci ugyan néhányszor halványan utalt rá, hogy nem ártana megtanulnom főzni, mert *egyszer majd együtt fog élni valakivel,* de anya soha nem engedte, hogy a kávén kívül bármit is készítsek a konyhában, azt is csak elvétve, merthogy nem arra születtem, hogy kávét főzzek. Amikor anya főzött, én leckét írtam, amikor anya mosogatott, én leckét írtam, amikor borsót tisztított, én leckét írtam, zongoraleckét és mindenféle leckét, csak hogy ne csináljak semmi olyat a konyhában, amiből az következhetne, hogy konyhatündér lesz belőlem. Ó, nem, a mi Annánkból nem lesz konyhatündér. A mi házunkban egyedül anyának szabad főznie. Apuci nem főzte meg rendesen a krumplit, és nem öblítette le az edényekről a mosogatószert. Anna nem fog ilyen fiatalon háziasszonyt játszani. Huszonnégy évesen is túl fiatal voltam hozzá. Mindig túl fiatal voltam ahhoz, hogy háziasszonykodjam. A mi Annánk senkinek nem lesz a cselédje. A mi Annánkat senki nem igázza le, a mi Annánk maga fogja meghódítani az egész világot.

MIHELYT
KIDERÜLT,
HOGY milyen vészes helyzetben vagyok, anya egyre gyakrabban jelent meg nálam. Csakhogy túl sok mindent kellett elrejtenem előle, képtelen voltam mindent láthatatlanná varázsolni, ráadásul ilyen gyakran. Egyre több lett az olyan holmi, amit anya gyanúsnak találhatott. Korábban elég volt egy kis zárható szekrényke, most több ismerősnél kellett elhelyezni a dolgaimat, és még így is maradt néhány, melyekből anya levonhatta a maga következtetéseit, és a fejemhez vághatta.
Elkobozta a fekete és a piros lepedőimet, amikre a tőle kapott majom- és pingvinmintás lepedőket cseréltem le. Amikor kezdte berakosgatni a táskájába, megjegyeztem, hogy hagyja csak, ne foglalkozzon velük. Nem hittem, hogy valaha is visszakapom őket. Anya tiltakozott, állítása szerint ő majd jobban ki tudja mosni, ezért kell feltétlenül magával vinnie. Azonkívül nem vak. Állítólag. Hogy ő pontosan tudja. Mármint hogy mivel foglalatoskodom.
Pedig fogalma sem volt róla. Azt hitte, hogy férfiak tartanak el, és én etetem őket, és lefekszem velük. Hiszen ez a génjeinkben van, így hitte anya.
Piros és fekete lepedőik a kurváknak vannak.
Olyan ruhákat viselek, mint a kurvák. Szemérmetlen, bűnös ruhákat, melyeken túl sok a piros.
Nem lehetne valamivel kisebb a blúzom dekoltázsa?

Anya elvitte a gyertyáimat is, mert szerinte nem biztonságos módon használom őket. Nem igazi gyertyatartókban állnak. Az egyiket a televízió tetejére tettem, amit egyébként nem szoktam, és ottfelejtettem.

Anya egy papírlapot hagyott ott azzal a szöveggel, hogy ide sem gyertyát, sem semmi mást nem teszünk. Minden azt a gyanút ébresztette benne, hogy felelőtlen vagyok, és képtelen gondoskodni magamról vagy az otthonomról.
Piros lámpaernyő és gyertyák. Egyértelműen gyanús.
Az asztalon sodort cigaretta maradványai. Egyértelműen fű.
Egyértelműen beteg, kábítószeres kurva, akin segíteni kell.

Anya látogatásai után mindig tele volt a hűtőszekrény. Több liter tej – mintha képes volnék ennyit meginni a szavatossági idő lejárta előtt. Legalábbis anélkül, hogy kihánynám. A mélyhűtő fiókja, a faliszekrény, az ágy alatt őrzött régi bőröndök mind-mind telepakolva. Anya valamennyit megtömte biztonságos élelemmel, mint például zacskós levesekkel és paradicsompürével meg kávéval, de nagyon sok mással is: csokoládéval, pirogokkal, gyümölcstortákkal, makarónival. Hiszen annyira sovány voltam, hogy helyettem kellett megtöltenie a konyhaszekrényemet, és reménykedett benne, hogy nem másokkal fogom megetetni.

Annának komoly evészavara van, mondta anya apucinak.
Pedig egész jól néz ki, és mindig eszik, válaszolta apuci.

NÉHA ELMENTEM OTTHONRÓL valamelyik barátomhoz, amikor anya megérkezett. Nem bírtam nézni, ahogy turkál a holmijaim között, de nem is tilthattam meg neki, hogy eljöjjön, hiszen övé volt a lakás. Pontosabban apucié, csakhogy róla soha nem beszéltem, a nevét sem említettem, és akkor is mindig anyát mondtam, amikor mindkettejükre értettem. Csak anya távozása után mentem haza. Addig hívogattam az otthoni számomat, míg végre senki nem válaszolt. Anya mindig felvette a kagylót, amikor nálam lakott.

Bár anya már búzavirágokat ültetett a kertjébe, az észtek közkedvelt virágait, és telerakta velük a házban található vázákat, visszahozta a raktárból az észt nyelvű könyveket, és feltette a polcra, bizonyos dolgokban nem változott a véleménye. Újra és újra megesketett, hogy családi hátteremről nem mondok el mindent, nehogy észt kurvának gondoljanak, bár nyilvánvalóan mindent megtettem annak érdekében, hogy ezt a bélyeget rám üthessék. Félhomályos lakásomban savanyú káposzta szaga terjeng, tűsarkú cipőt viselek, és vörösre lakkozom a körmöm. És miért lóg a fogason bunda, és miért van a télikabátomon prémgallér? Orosz szokás. Anya tüntetően felhívja a figyelmemet a kalliói utcán rókaprémes sapkában és prémgalléros kabátban sétáló kurvára. Én is így akarok kinézni? Nem elégszik meg azzal a magyarázattal, hogy mostanában a finnek is ilyet viselnek.

1952

Leeve lehetőséget kap rá, hogy a kolhozban szakácsnőként dolgozzon. Ez a munkát fizikailag jobban bírja a törékeny asszony. Más kérdés, honnan szerezzen alapanyagot, amiből ételt kellene készítenie. És honnan szerezzen edényeket? Egy félbefűrészelt, rozsdás vasedénnyel meg egy hasonló, ám valamivel kisebb edénnyel – melyben kását lehetett főzni – kell boldogulnia.

Leeve konyhájába hoznak egy húsos hordót, amelynek tartalmából levest kell készítenie. Amikor felnyitja a hordót, egyáltalán nem biztos benne, hogy sikerrel jár. A hordó tele van feldarabolt ökörfejekkel. Valamikor talán megsózták, de a sós lé már réges-rég kifolyt, és olyan bűz áradt belőle, amilyet Leeve még soha életében nem tapasztalt és nem is fog. De a levest el kell készíteni. Egész nap áztatja az ökörfejeket, este kis darabokat vág le róluk, a fazékba rakja, vizet önt rá, meg néhány fonnyadt krumplit tesz bele, más nincs. A munkából hazatérők köszönetet mondanak neki az ízletes levesért.

Leeve szakácskönyve igen egyszerű: a krumplilevest krumpliból és vízből főzzük, a rántott levest lisztből és vízből, a káposztalevest vízből és káposztából. A kenyeret gyomnövények magjából, fekete ürömből és pelyvából sütjük, és porral ízesítjük. A lósóskalevest lósóskából és vízből, a csalánlevest vízből és csalánból főzzük, csalánteát csalánból és vízből, gyümölcsteát szárított bogyókból és vízből.

Leeve kolhozában kenyérből 500 gramm a napi fejadag. Néhány kolhozban csupán 200 gramm, úgyhogy Leeve kosztosainak jó dolguk van. Ám a hírek szerint olyan kolhozok is léteznek, ahol napi 1000 gramm kenyeret adnak! Valamennyien arra vágynak, hogy ilyen helyre kerülhessenek.

AZ ORVOS
AZT
JAVASOLTA, néhány hétre vonuljak be a Lapinlahti Kórházba – hányadik eset ez már, hogy abbahagytam a gyógykezelést, és aztán újrakezdtem? – csak azért, hogy gyakoroljam a helyes étkezést. Talán egy hónapra. Vagy legalább járóbetegként, hogy az étkezési ritmust be lehessen állítani.

A szerotoninszintet szabályozó szerekből már két éve maximális adagot szedtem, mégsem tudtam abbahagyni a szessziózást. Az orvosom azt állította, megérti, hogy nem akarok lemondani arról, ami hosszú éveken át oly nagy biztonságot adott nekem, de a helyzet egyáltalán nem annyira súlyos, mint ahogy képzeltem – mintha ezt képzeltem volna! Dehogy, hiszen pontosan tudtam!

Mindent tudtam az evészavarokról, mindent áttanulmányoztam. Nem volt szükségem a ti bulimia-előadásaitokra és a táplálkozási tanácsaitokra – talán tíz évvel korábban igen, de most már nem. Túl öreg voltam hozzá. Akik ott a klinikán futkostak, más évjáratúak. Ti persze meg vagytok győződve róla, hogy az én tudásom nem más, mint a hozzám hasonlóakra jellemző felsőbbrendűség. Különböző teszteket töltettetek ki velem, az általam olvasott klinikai kezelési útmutatók mellékleteit. Elolvastam a terapeuták számára készült útmutatásokat, hogyan kell viszonyulni a beteghez, és hogy a páciens egész családja beteg. Minden tesztet végigolvastam, amiben tíz különböző módon kérdezik, hogy szerintem túl széles-e a csípőm. Ti ezek alapján jártatok el, számomra azonban, felnőtt és csaknem normális súlyú, normális testfelépítésű ember számára,

aki nem utálta a bulimiáját, aki annyi meszet evett, amennyit csak bírt, és sok vitamint is fogyasztott, semmit nem jelentettek.
Szerintem az egyetlen, amit tenni lehetett, stabilizálni viszonyomat az én Teremtőmhöz, hogy ne lengjen ki se jobbra, se balra, se föl, se le, hanem maradjon meg olyannak, amilyen. Erre kellett volna törekedni, csakhogy ti talmi reményeket tápláltatok belém, s ezzel elveszítettétek szavahihetőségeteket.
Negyed évszázaddal a hátam mögött nem voltam rá kapható, hogy visszatérjek abba a lelkiállapotba, ahol az első diétámat elkezdtem. Nem akartam felnőtt nőként bevallani, hogy fogalmam sincs róla, kicsoda vagy micsoda volnék bulimarexiám nélkül. Hogy nélküle semmi sem vagyok. Hogy semminek nem tudok örülni, ha utána nem következik evési szesszió. Szomorkodni sem tudok, ha nincs tele a konyhaszekrény szessziókajával. Képtelen vagyok lazítani nélküle, de koncentrálni sem, sőt szeretni sem. Szessziózás nélkül csak a sírás megy. Az őrjöngő sírás lehetővé teszi, hogy megfeledkezzem az ennivalóról, de persze utána remekül szessziózok.
Mi a fenének kellettek ezek a gyógykezelések, ha nyilvánvalóan képtelen vagyok abbahagyni?
Egy tipikus bulimiás azt gondolhatta volna, hogy én szerencsétlen elveszem valaki elől a helyet, pedig valójában nincs is rá szükségem, hiszen nincs semmi bajom, így nem is lehet meggyógyítani. A tipikus bulimiás véresen komoly bűntudatot is érzett volna az Éhezők Napján szervezett gyűjtések alkalmával, meg akkor is, amikor a televízióban az éhínségről meg a humanitárius segítség szükségességéről volt szó, vagy amikor az öregek az ínséges időkről beszéltek. Az evészavarok sikeres leküzdéséről beszámoló történetekben mindig említést tesznek az afrikai éhező gyerekekről és a moralitásról,

hiszen valamennyien moralisták.
Engem viszont az egész nem érdekelt. Az afrikai hordóhasú gyerekeket csak akkor kapcsoltam össze saját evészavaraimmal, amikor ezekben az írásokban azt olvastam, hogy az éhezőkre gondolva hogyan vádolják magukat a kollégáim. A Szovjetunió bizonytalan élelmiszer-gazdaságával kapcsolatban sem jutott soha eszembe, hogy én mennyit eszem, egészen addig, míg meg nem kérdezték tőlem, hogy emiatt mekkora bűntudatom van. Soha nem volt lelkiismeret-furdalásom a vécébe ontott sok-sok kiló kenyér és tucatnyi fánk miatt. A kéregetőknek soha nem adtam egy fillért sem. Nem voltam vétkes, nem is éreztem magam annak. Ez megint csak olyasmi, ami nem illett bele a diagnózisba.
Van-e annak valami jelentősége, hogy éppen hol vagy mikor gyötör valakit az éhség? Az mindenhol és mindenkor éhségként jelentkezik, ami minden embert ugyanolyan viselkedésre késztet, ugyanolyan tüneteket okoz, ugyanolyan szenvedéllyel esik neki a lisztnek, és eszi egyenesen a zacskóból, és ugyanúgy ropogtatja a fagyott darált húst. Az éhes ember világa mindig tányér nagyságú, mindegy, hogy milyen nemű és korú, melyik évben és melyik országban él, milyen a bőrszíne és milyen nyelven beszél.

A terapeutám szerint rémesen kellett éreznem magam amiatt, hogy a rokonaim a határ túlfelén kénytelenek voltak üres pultok előtt sorban állni, miközben nekem minden megadatott.
De nekem nem adatott meg minden.
Hiszen az én világom másutt volt.
Miért mondjátok nekem, és ismétlitek folyton-folyvást, hogy az étel minden? A szívem tudja, hogy nem így van.

1952

Neve? Életkora? Lakhelye?

Két gyerek, ugye? Katariina és Linda…

Szomszédok?

Kik támogatják közülük a banditákat?

Remélem, felfogja, hogy a banditák bűnözők.

Kik támogatják közülük a banditákat?

Kinek a családtagjai álltak be a banditák közé?

Nem tudja? Sofia elvtársnő biztosan tréfál. Ugyanis tudjuk, hogy az elvtársnő testvére, Elmer ugyancsak bandita. A maga testvéréből bűnöző lett, nem így van? Hogy nem tudja? Tudja-e az elvtársnő, hogy a drága testvére mit művelt? Szörnyűséges dolgokat. Védekezésre képtelen embereket mészárolt le, gyerekekre és nőkre gyújtotta rá a házukat, üzleteket és vonatokat rabolt ki, szabotálta a választásokat, és gyalázta az államot. Hogy ez rágalmazás? Tanúink vannak rá.

Nem hiszi? Mi viszont elhisszük, mert több mint elegendő bizonyítékunk van rá, és felelősségre fogjuk vonni a szovjethatalom elleni merényletekért. És tudja-e, mi vár a bűnözőkre és az állammal szembeszegülő árulókra? Halál. Nincs más választásuk. A legenyhébb büntetés hagyományosan 25 + 5 év, ezt bizonyára tudja, ugye? És ha nagyon méltányosak akarnak lenni, akkor megelégszenek 10 évvel. Tíz esztendő az semmi. Tíz év múlva visszakapja a testvérét Szibériából. Akkor még fiatal ember lesz. Nem kell mást tennie, csak adja fel magát. Úgyis elkapjuk. A testvére élete a maga kezében van, ugye, érti. Ha elmondja, hol rejtőzik…

Nem tudja? De ha maga nem tudja, valaki tán csak tudja, nem? Valaki segíti őt. Magának csak ki kell derítenie, ki az a valaki.
A bandita testvérében megbíznak az emberek. A maga testvérét nem nyírják ki, ha időben elkapjuk. Ugye érti? Minden magán múlik.

Sofiát többször is kihallgatták Elmer miatt, de ő soha semmiről nem tud semmit. Néha megparancsolják neki, hogy a gyerekeket is hozza magával, és amíg őt vallatják, a kislányokat az államvédelmisek (MGB) gondjaira bízzák. Néha sír valamelyik kislány.

AZT MONDTAM HUKKÁNAK, átmegyek Tallinnba cigarettát venni. Egy karton Finnországban 240 márkába került, a hajón pedig csak 70 márkába, persze, hogy megérte. Jó, jó, megígértem, hogy hozom neki a söröket, ha fizeti a taxit a hajóállomástól a lakásáig, különben nem bírnám cipelni, és persze, hogy keríteni fogok valahonnan Calvin Kleint. Jó, jó, a nagyobbik üveggel. Puszik! És máris rohantam fel a hajóra.

Sokan rándulnak át Tallinnba egy kis felfrissülésért, nem volt ebben semmi különleges. Azt mondtam, hogy fodrászhoz és kozmetikushoz megyek, mint a többi finn, talán pedikűröshöz is. Vajon úgy csengett ez Hukka fülében, mintha igazi finn turista volnék? Rendes finn turistaként legalább fodrászhoz el kellett mennem, bár talán ilyen fiataltól nem várták el. Vagy talán mégis.

…a fodrász egy vödör vizet hoz a hátsó szobából, és a fejemre önti, hogy leöblítse a sampont… anya visszaemlékezik rá, hogyan fixálta a frizuráját sörrel… hajkeféket, hajtűket – nyolc kopejka egy csomag – és tükröket mindig lehetett kapni az üzlet pultjánál, még ha más nem is igen volt… sokféle eau de toilettet, de szájrúzsból csak azt a nagyon élénk színűt és szemfestékből is csak a halványlilát… minden matt volt, semmi csillogás… a kelletlen eladókon apró virágos köpeny, kittelkleit…

Átérve a határon már nem akartam rénszarvasnak látszani, ahogyan a finneket hívták. Messze ívben elkerültem a rénturisták által kedvelt helyeket, a

mustamägi piacot és a Vásárcsarnokot meg azokat az éttermeket, ahová finn nyelvű táblák hívogatják a vendégeket. Kerültem a finn rendszámú kocsikat és a finn turistabuszokat, és előszedtem az anyától elhozott bevásárlószatyrot, amelyre 80-as évszámot nyomtattak és vitorlásokat az 1980-ban Tallinnban rendezett vitorlás olimpiai verseny emlékére. Magamhoz vettem a ’84-ben hagyományos észt kézimunkával készült, kopott bőr pénztárcámat is. Álcázásra kiválóan megfeleltek, így ugyanazon az áron vásárolhattam, mint az észtek, és nem a külföldiek számára megállapított összeget kellett fizetnem, bár törve beszéltem a nyelvet.

…a finn turistákat a Berjozka nevű boltba viszik, ahol minden kapható, de csak valutáért… vészhelyzetben ott vásárolunk cukorkákat a gyerekeknek vagy kávét… ott csaknem olyan hűvös van, mint a finn üzletekben, talán a szellőztető miatt, vagy azért, mert nincs annyi ember… a moszkvai Berjozka tele van borostyánkővel és mesterien festett miniatűr dobozkákkal… francia parfümöket máshol kapunk, pult alól, rubelban számolva nevetségesen olcsón. A rubeles boltokban nem is lehetne ezeket árusítani, mert tömegek rohannák meg az üzleteket, és a helyzet kezelhetetlenné válna…

Most a saját ruháimat viseltem, olyanokat, mint Finnországban. A nekem való ruhákat. És a hajamat laza kontyba fésültem, ahogyan a határ túloldalán is, mert a konty és a masni már nem tartozott Tallinnban a számomra tiltott hajviselethez, hiszen mostanság már a finn fiatalok is ugyanilyen frizurát hordtak, kissé modernebb változatban persze, bojtocskákkal és klipszekkel.
Tallinnban több finn szót lehetett hallani, mint oroszt,

különösen ilyen csendes napokon, mint a mai vasárnap, széldzsekik zizegtek, és sörkocsik nyikorogtak, amelyeken az engedélyezett tizenöt liter sört vitték, vagy most már talán harminc litert is lehetett. Vagy tizenhatot?
A hajón csak úgy hemzsegtek az erősen ittas nyugdíjasok. Már apuci sem élvezte ezeket a tallinni hajóutakat, annyira megnőtt az utasok átlagéletkora. Amikor viszont anya az öböl túlpartjára indult, azért megkérte, hogy hozza el neki a megengedett sörmennyiséget. Ősz hajú, éles, károgó hangon nevetgélő nők üldögéltek a hajó folyosóin, és ürítgették sörösdobozaikat, amiket a lábuknál őrzött műanyag szatyrokban tároltak. Ocsmányságokat és alpári vicceket kiabáltak az előttük elhaladó muszlim nők után. Le s fel jártak a lifttel, képtelenek voltak kiszállni, imbolyogtak a lépcsőkön, és eldugították a vécéket. Ünneplőbe öltözött aggastyánok nézegették a nőket, és próbáltak megnevettetni engem a tallinni kikötőben. Én voltam a legfiatalabb finn, aki egyedül utazott a hajón, és igyekeztem lehetőleg végig a kajütömben maradni. Az üzletbe menet kénytelen voltam a lépcsőt használni, mert a lift előtt egy nagy testű, középkorú finn nő hevert tökrészegen, időnként egy-egy szót böffentve. A személyzet átlépett rajta vagy megkerülte, csak néhány utas mérte végig rosszallóan, de senki nem ment oda hozzá beszélgetni, és senki nem hívott segítséget. A nő semmi mást nem viselt, csak egy fekete melltartót. Akkor is ott hevert, amikor megérkeztünk a kikötőbe, és megkezdődött a partraszállás. A sörkocsik kikerülték, a gyerekek átugráltak rajta. Estig más változás nem történt, csupán a melltartója egyik pántja csúszott le.

…középkorú finn férfi áradozik észt csillagszeműjéről, és a barátjának is észt nőt ajánlgat, mert az még nőnek néz ki,

nem úgy, mint a finn vénasszonyok, akik már teljesen elfelejtették, hogy szoknya is van a világon... Finnországban arról lehet felismerni a keleti turistaútról hazatérő férfiakat, hogy szemükben még ott lobog az a bizonyos láng, tekintetük szemérmetlenül vizslató. Öntelt hódítók ők, olyanok, amilyennek finn nő előtt soha el sem tudnák képzelni magukat. Lassan, fokozatosan zsugorodnak össze, miközben a kikötőből a városközpontig érnek, ahol már ugyanakkorák, mint mikor elindultak: hervadtak és bávatagok. Akik távolabb laknak, azoknál ez a lobogás még a vonat étkezőkocsijában is megmarad...

Egyre gyakrabban szerveztem ilyen cigarettaszerző és frissítő kiruccanásokat. Valahányszor Hukka faggatózása túlságosan megviselt, amikor úgy éreztem, hogy a megválaszolatlan kérdések túlságosan fojtogatnak, nekilódultam, kirohantam a kikötőbe, és fel a hajóra. Az evés nem mindig nyújtott enyhülést, azonkívül olcsóbb volt odaátról hozni az élelmiszert, a gyógyszert, a cigarettát és az alkoholt.
Minden utam alkalmával azt vettem észre, hogy az én világomnak egyre kevesebb nyomát találom, emiatt sűrűbben indultam útnak. Mohón vágytam rá, hogy ne csak egyszer egy évben menjek át. Hosszú ideig úgy volt, hogy csak nyáron mentem, aztán néhány évet kihagytam, amikor elköltöztem otthonról, és a szessziók miatt nem akartam sem anyával, sem egyedül utazni, Irene pedig már nem volt. Amikor újra átjöttem, megrémültem, és elborzadtam; soha nem tudhattam, utoljára látom-e ebben a formájában ezt vagy azt a házat és teret. Minden egyes lebontott faházat és az ablakai mögött sárgálló csipkefüggönyt elsirattam, minden új reklám bántotta a szemem, bár Helsinkiben észre sem vettem őket, kis híján nekimentem a házak ajtaja előtti virágtartóknak. Az

utcák kövezetét kijavították. Az utak simábbak lettek. Kevesebben sétáltak az utcákon, de sokkal több lett az autó; fent a Toompeán hétköznapokon se lehetett látni embereket azután, hogy az ott lévő házakat irodákká és nagykövetségekké alakították, azokat a házakat, amelyekből a szovjethatalom idején Szibériába hurcolták a lakókat, és akik a helyükre Oroszországból érkeztek, bömböltették a rádiót…

…az anyókák ott üldögélnek a házak előtt a padokon, akárcsak a többi orosz anyóka Oroszország valamennyi zugában, észt ilyet soha nem tenne, az észtek megállás nélkül dolgoznak, azok az oroszok lusták, nem csoda, hogy a „kui venelane” – mint az oroszok – kedvelt szitokszó, amely mindenre alkalmazható, ami ízléstelen, az öltözködésre, az ivási szokásokra vagy akár csak a hangoskodásra… a gyerekek sötétbarna rövidnadrágban futkosnak, vagy ing hosszúságú ruhában, macskák jönnek-mennek, esküvői párok álldogálnak és bámulják az óvárosi tetőket a székesegyház melletti kilátóról, a sarkon túl ortodox templom is áll, de mindenki csak orosz templomnak hívja, és egyáltalán nem kedvelik. A kilátóhoz érkezők vagy kartonízű ostyák közé préselt fagylaltot esznek, ami csak egyféle ízben kapható – színéről ítélve vaníliának gondolná az ember, de nem az –, vagy bevonat nélküli pálcikás fagylaltot, amely puhított rajzlapra emlékeztető papírba van csomagolva, amit aztán szerteszét dobálnak. A papírok ott hevernek az utcán, és senki nem szedi fel őket, hiába vannak takarítónők – jóval a nyugdíjkoron túl lévő asszonyok, akik lustán vonulnak egyik helyről a másikra, kezükben vödör és kefe, amit azonban soha semmire nem használnak.

A tetőcserepek leesnek, senki nem javítja ki a foghíjakat, a lépcsőházak húgyszagúak, senki nem takarítja őket, a

házak bejárati ajtaja lifeg, azokat sem hozza rendbe senki, a fadíszítések, a festék, a domborművek, a vakolat mind-mind mállik szét, az évszázados, eredeti kőpadlók a felismerhetetlenségig mocskosak, a rovarok lukakat rágnak a fakorlátokba, minden sarokban emberi ürülék. A nyilvános vécéket persze én sem használnám, anya nem is engedné, folyton azon csodálkozik, hogyan képesek azok a termetes ruszki nők, akik bemennek ezekbe a vécékbe, vékony tűsarkú cipőjükben egyensúlyozni a vécécsésze szélén, ugyanis nincs olyan nyilvános vécé, amelynek a szélén ne volna ott a tűsarkak nyoma…

1952

Elmer agyonlőtte magát, mikor elkapták.
Richard nem került elő.
Augustot kivégezték.
Sofia szeme száraz marad.

MINÉL
GYAKRABBAN
JÁRTAM Tallinnban, annál erősebb lett bennem a vágy, hogy a saját világomról meséljek Hukkának. Természetesen tartottam neki szokványos turistabeszámolókat Tallinnról, ám ezek egy kívülálló külső megfigyelései voltak, klisék, amelyek elfedték a leglényegesebb dolgokat, azokat, amelyekből Hukka tényleg láthatná, hogy a tenger hullámai hogyan nyaldossák a tallinni kikötőben a partot, és milyen csodálatos dolog meleg nyári napon a *Kullasseppa Kelderi*ben enni, meztelen lábbal érinteni a kőpadlót, belélegezni a pince kőfalaiból áradó hűvös középkori levegőt, és Kopli városnegyed kopottas faházai között sétálni.
Nem, Hukka nem látná ezeket, és ez szörnyen dühítő volt, ugyanakkor megnyugtató is, mert újabb alkalmat adott arra, hogy ne engedjem közelebb magamhoz; ehhez nekem mindig újabb és újabb módokat kellett kieszelnem.

Ha veszekedtünk is, Hukka minden reggel telefoncsókkal ébresztett, és minden este szép álmokat kívánt, amikor nem töltöttük együtt az éjszakát. Akár együtt voltunk, akár veszekedtünk, a reggeli és az esti telefoncsókok nem maradtak el. Ilyesmi nálunk odahaza nem volt szokásban, ezért is tűnt valahogy túlságosan is intimnek, hogy jó reggelt és jó éjszakát kívánt, és még meg is csókolt. Túlzott figyelmesség. A szeretet megnyilvánulása. Különösen veszekedés után. Bármi történt is előtte.
Hukka már a szüleinek és a testvéreinek is mesélt rólam, akikkel soha nem akartam találkozni, akikkel soha nem

akartam beszélgetni, akiknek a szája kellemetlen kérdések lehetőségével volt tele. Bár nem biztos, hogy bárki bármit is kérdezett volna. Hukka barátai közül senki nem kérdezősködött. Tehát ilyen emberek is vannak, akiket nem érdekel más, csak az, hogy milyen zenét hallgassunk, vagy hogy mit tanulok. A rokonok sajnos nem tartoznak közéjük.
Hukka még mindig túl közel állt hozzám.
Túl közel Tallinnhoz.

AMIKOR
A SERONILOK
ÉS a Seromexek megváltoztatták az evési libidómat, az észt tejföl, ami valamikor a nem fogyasztható ennivalók közé tartozott, először csupán a kíváncsiságomat csiklandozó tétova gondolatként merült fel, hogy vajon emlékszem-e még az ízére, mintha egykor kedveltem volna… aztán anyának véletlenül éppen akadt otthon ilyen tejföle. Semmi más tejtermék, ami a körtepirogomhoz kellett volna, csak tejföl. Nem maradt más választásom, azt kellett használnom. Felnyitottam a zacskót – a *hapukor*t műanyag zacskóban árulták –, beleöntöttem az edénybe, cukrot tettem hozzá –, ó, micsoda ízek! Nagyapa utolsó éveiben cukros tejfölt evett, néha én is megkóstoltam… Ugyanaz az íz. Mintha mindig is erre vágytam volna.
Ujjongva fedeztem fel, hogy a *halva* és a *kohuke* hosszú szünet után ismét megjelent a tallinni üzletekben. Ötéves koromban rengeteg friss marcipánt és halvát lehetett kapni, és kicsi, édes túrórudat, *kohuké*t is. Aztán eltűntek a boltokból, legalábbis tizenöt évig nem találkoztam velük. A pultokra lassanként jó pár bonbonfajta is visszatért, melyekből egykor sokat ettem, és amik aztán teljesen eltűntek. Minden utam alkalmával találtam valami régi kedvencet, amit újra kapni lehetett a boltokban. Lelkesen cipeltem őket haza, az ágy alatt tárolt bőröndökbe rejtettem, és elégedettséggel töltött el, hogy visszakaptam ezeket a gyönyörűséges ízeket. Nem emlékeztem pontosan mindegyiknek a nevére, így aztán végigkóstoltam minden egyes régi ismerős bonbont, s mihelyt felismertem, nyomban vettem belőle néhány

kilót. Olyan ízük volt, amilyennek lenni kellett, igazi-valódi ízek, s bennük tűnő félben levő világom. Igaz, a papír, amibe csomagolták őket, most a nyugati stílusnak megfelelően ezüstösen csillogott, és az ezüstpapírt nem lehetett leválasztani az alsó rétegről, mint a *Teekond* bonbonoknál, amiket egészen kicsi koromban ettem. Azokat fehér papírba csomagolták, a két végük zöld volt, és középen arany árnyalatú fémlapocska futott körbe, amit gondos ujjak le tudtak fejteni az alsó rétegről. A legtöbb bonbont így csomagolták, mind egyforma nagy volt, körülbelül 2,5 × 4 centisek, kivéve a csokoládés dobozokban lévő *kompvek*ik.

A bonbonok mostanra nyugati formát öltöttek, azaz valamivel kisebbek lettek, de szerencsére nem sokkal. A tejszínes toffeék formája is megváltozott,

a korábbi négyzetből téglalap alakú lett. Korábban a csomagolásuk ugyanolyan volt, mint az ajándékdobozoké, most viszont úgy lehetett kibontani, hogy a két végén összesodort ezüstpapírt kitekerte az ember. A nevük is megváltozott, a Kiss-Kissekből Sonják és Ronják lettek, és lassanként már Finnországban is árulták, először a Prismában, tíz vagy húsz márkáért zacskóját, amibe 400 gramm fért. Az ezredforduló táján az Asematunneliben vásárolt cukorkákról már nem lehetett eldönteni sem az ízük, sem a csomagolásuk alapján, hogy melyik közülük észt, és melyik finn. Az én világom ízeit idézőket csak a határ túloldalán lehetett beszerezni, bár már azokat is kezdték 200 grammos celofánzacskókban árusítani az élelmiszerboltok. Alighanem ezek is hamarosan 170 grammosra változnak, ahogyan Finnországban, és hiába marad az ízük ugyanaz, egyre kevésbé fognak emlékeztetni az én világomra.

Aggódtam. Minden balti ízt el fog nyelni a generálmassza?

Minden egyes majonézeszacskó akár az utolsó is lehet. Soha nem lehetett tudni.

Hukka fel nem foghatta, miért kellett annyi tejfölt, majonézt, csokoládét, *sprott*ot, savanyú káposztát és efféléket cipelni, amitől másnap úgy fájt a hátam, hogy a Burana fájdalomcsillapító nélkül fel sem tudtam kelni az ágyból. Az alacsony ár nem bizonyult elegendő magyarázatnak. Hukka úgysem értette volna meg, miért éri meg a fáradságot, s hogy valójában mennyi savanyú káposztás konzervet hoztam haza, azt be sem vallottam neki.
Ezeket az élelmiszereket úgy kellett felhalmoznom, hogy évekig eltartsanak, s így a lehető leghosszabb ideig magamnál tarthassam az édes otthon illatát. Az otthont idéző ételek között akadtak biztonságosak és veszélyesek, volt savanyúkáposzta-leves és tejföl. Igaz, a savanyúkáposzta-levesbe gyerekkoromban jó sok tejfölt kevertem. A levest ócska fémsodronnyal bevont polcokon árulták üvegekben, tartalmát odahaza lábasba öntötték, s hozzá még annyi vizet, amennyi az üres üvegbe belefért. Finnországban akkor nagyon sokba került a savanyú káposzta, 200 grammos kis műanyag dobozkában lehetett kapni, és túl friss volt ahhoz, hogy élvezhető legyen. Anya mégis megvette, amikor kértem, azokra a fénytelen estékre, amikor apa megint valahol Oroszországban időzött, mi pedig anyával kettesben ültünk, és néztük a tévében a *Knight Rider*t. Savanyúkáposzta-levesből töménytelen mennyiséget meg tudok enni. Később meg is tanultam, hogyan kell a világ legjobb savanyúkáposzta-levesét elkészíteni, ami nem csupán fölséges, de biztonságos is, ha kihagyjuk belőle a húst és a tejfölt. De hiába tudok savanyúkáposzta-levest főzni, amikor tejfölt nem tudok előállítani, és ez módfelett idegesített.

Hosszú évek után 2001. március 16-án vettem Tallinnban először olyan doboz csokoládét, amit *Linnupiim* néven ismertem, de ami most *Reverance* névre hallgatott, és legalább háromféle ízben árulták. Kinyitottam a dobozt: tizenegy bonbon lapult benne. Tizenegy! Ugyanolyan műanyag keretben voltak, mint a nyugati országokban, a sárgás műanyag közepén mindegyik bonbon külön fészekben ült. Tizenegy! Abban a csokoládésdobozban, amit én ismertem, csak úgy zsúfolódtak a bonbonok, semmiféle tojástartóra emlékeztető műanyag nem terpeszkedett alattuk, szorosan egymás mellett álltak, legalább fél kiló bonbon. A mostani oldalán pedig az olvasható, hogy 130 gramm, pedig az új doboz mérete pontosan megegyezik a régiével. Csalódottságot éreztem. Átvertek. Hová tűntek az én madártejes csokoládébonbonjaim?
Később vidékre utaztam, és ott találtam egy kis boltocskát, s benne *Linnupiim* és *Revelance* bonbonokat is. Mind a kétfélét! Nem, az eredeti nem volt régi! Ha tehát még mindig készítettek ilyeneket, akkor miért nem lehetett kapni Tallinnban? Ó, de csodálatos! Nagy izgalommal nyomban tíz dobozzal vettem.
Egyáltalán nem örültem neki, hogy nyugatiassá váltak a méretek, és a készre csomagolt árukkal sem bírtam kibékülni. Helsinkiben luxusnak számított, hogy a sajtospultnál az eladótól lehetett kérni 100 gramm sajtot, és akkor annyit mértek le. Miért kell a készre csomagolt kisebb mennyiségért többet fizetni, mint a nagyobbakért? Másként volt ez akkor, amikor a kilóár változatlan maradt, akár 50 grammot vásárolt az ember, akár egy kilót. Abban a rendszerben a kevesebb vagy kisebb nem került többe, nem volt értékesebb. Ott nekem, bulimiásnak, nem kellene azzal takarékoskodnom, hogy családi csomagokat vásárolok, ráadásul még néhány

szessziót is elhagyhatnék. Egy 50 kilós nő nem értékesebb, mint egy 80 kilós.
Igaz, hogy a SZU-ban nem minden nő tudott a saját méretére ruhát vásárolni, de a mérethiány csupán annyi következménnyel járt, hogy senki sem képzelte, hogy az üzletekben kapható ruhák vagy általánosságban a ruhák bárkire is jók volnának, azt pedig végképp nem, hogy azok alapján meg lehetne határozni, milyen az átlagos méretű nő, vagy milyennek kell lennie. A konfekcióruhákkal nem sikerült megteremteni a női testalkat mítoszát, mint ahogy Nyugaton tették, nem sikerült megszabni, hogy ilyen meg ilyen alakúnak kellene lennie minden nőnek, amilyen alakjuk pedig csak igen keveseknek van. A SZU-ban még próbababák sem léteztek, Észtországban ilyet egyedül a tallinni Kaubamaja kirakatában lehetett látni.

1952

Katariina szeret játszani Remmelék nappalijában, mert olyan csodálatos, puha kanapéik és székeik vannak, és amikor a szülők nem látják, lehet ugrálni rajtuk. Remek a rugózásuk.

Remmelék lányai gyönyörű ruhákat hordanak. Olyan gyönyörűeket, hogy még a városban is utánuk fordulnak az emberek. Amikor Katariina már egy kicsit idősebb, Sofia megsúgja neki, hogy azokat a ruhákat Remmelék Rõugék házából hozták el, amikor Ainót és Eduardot gyerekeikkel együtt Szibériába vitték. Ennél többet nem beszélnek erről a dologról, bár mindenki tud róla. Tudják, hogy ki és mit és kinek a házából vett magához, mit melyik raktárból „hoztak el”. Sohasem azt mondják, hogy ellopták, kifosztották vagy kirabolták, hanem mindig csak azt, hogy „elhozták”.

Karla persze olyan sok házban megfordult, hogy már senki meg nem tudta mondani, ki mindenki holmijával zsúfolta tele a házát, csak azt tudták, hogy több szoba le van zárva, ezeknek az ablakain a függönyök behúzva, és soha nem látni bennük fényeket. Senki idegent be nem eresztenek oda. Karla felesége, Elfriide éveken át ellátta az anyósát, Arnold édesanyját birkagyapjúval, amiből a mama harisnyához való fonalat font, ezzel szerezve egy kis pénzt a megélhetéséhez. Csakhogy Karlának és Elfriidének soha nem voltak és nem is lettek birkái, de nem is vásároltak sehonnan gyapjút. A nagymama fonalpénzéből aztán vettek Katariinának egy pár új cipőt, amiben iskolába járhatott. És Katariina

nagymamája csak pörgette-taposta a rokkát, pörgette és taposta, taposta és pörgette hideg kezével élete végéig, és soha nem felejtett el nyálglóriát köpni a kedvenc menyének, Elfriidének kínált teába, pontosan úgy, ahogyan annak idején a házukba beszállásolt orosz katonák teájába. És amikor csak alkalom adódott, a cukortartó tartalmát sóra cserélte. Nesztek, itt a *csájá*tok.

MEGINT
A BÁRBÓL

INDULTUNK hazafelé; itt, a közeli taxiállomáson találkoztunk először. Én kacarásztam, Hukka nevetett, néhány lépés után megálltunk csókolózni. Hajnali fél öt volt, vidám estet és holtrészeg fehéroroszokat hagytunk magunk mögött. Én elmentem cigarettáért a kioszkba, Hukka pedig valami ennivalóért a grilleshez. Ő ért előbb haza, már a kanapén ült, és evett, a kioszkban olyan hosszú sor volt, és még valami zavar is támadt, úgyhogy csak most érkeztem meg. Hukka nyitott ajtót, de mielőtt még levehettem volna a kabátom, már vissza is ült a kanapéra, mintha el sem mozdult volna onnan, rám se nézett, csak evett. Megálltam az ajtóban, de Hukka nem fordította felém a fejét. Valami szorongatni kezdte a torkom, nyeldekeltem, ropogtattam a nyakam, mintha az segítene, végül beljebb léptem, elindultam a kanapé felé, az asztal mellé értem, és ott megálltam. Hukka előtt két hamburger volt, az egyikből éppen falatozott, a másik még becsomagolva feküdt az asztalon.

Na mi van? – nézett rám Hukka. Egy szót sem szóltam. Nyeltem a könnyeimet, és a szezámos zsemlétől megindult nyálamat.

Akarod, hogy hazamenjek?

Hukkát meglepte a kérdés, az, hogy egyáltalán nem éreztem magam úgy, mint aki hazajött.

Hogyhogy?

Régebben legalább rögtön megölelt és megcsókolt, amint beléptem az ajtón, és várt engem. Ahogy ezt kimondtam, alsó ajkamat kissé előretolva morcos képet vágtam.

De hát kihűl a hamburger!

És az fontosabb, mint én?
Jobban éreznéd magad, ha te is ennél valamit. Nem dühöngenél.
Nem akarom jobban érezni magam.
Enned kell valamit.
Nem eszem. Nem merek.
Legalább egy kis kenyeret.
Azt a legkevésbé.
Na, akkor valami édeset. Hogy jobb kedvre derülj, és akkor nem fog fájni a fejed.
Nem fáj a fejem, legalábbis már nem. Nem is mondtam ilyet. Rosszul hallotta.
Hukka azt akarta, hogy fejezzem be ezt a játékot. Valljam be, hogy az bosszantott fel, hogy egyáltalán nem kínált meg.
De amikor nem így volt!
Ne is tagadd, nevetett Hukka. Gyere, vedd el.
Nem!
Most dühödtem be igazán. Azért, mert igaza volt. Csakhogy ezt sohasem vallanám be. Kezemet nyugtalanság csiklandozta, alig várta, hogy a sóvárgott ütésre emeljem. Hogy volt képe hamburgert enni, és még csak fel sem kínálta hölgyének a másikat! Fukar, fösvény, sziszegtem oda neki.
Egyél valamit. Néha muszáj. Csak egy kis falatot.
Nem. Nekem soha nem kell ennem.
Hátha most mégis.
Nem!
Igyekeztem tovább hergelni magam azzal, hogy a másik hamburgert nem is nekem szánta. És tényleg, annak is nekilátott. Mintha mi sem történt volna. És ha tudta is, hogy én ilyen undorító kaját be nem veszek a számba, ez mit sem változtat a dolgon. Soha nem vallanám be, mennyire bosszantott, hogy a másik hamburgert nem

nekem szánta.
Mi volna, ha… Hukka ravaszul nézett rám.
Egyik ismerőse a hajóról nagy tábla fehér Toblerone csokoládét hozott, olyan 400 grammosat, amilyeneket a vámmentes boltban árulnak. Hukka nem szerette a fehér csokit, nem bírta a foga, de valakinek meg kell ennie, mert különben előbb-utóbb megromlik. Hukka felém lesett, és hanyagul odavetette, hogy akár most azonnal előszedi nekem a szekrényből.
Hagyd már abba.
Dobjuk ki a szemétbe?
Nem!
Akkor talán ennél belőle?
Ha eszem, akkor az egészet megeszem.
Nem kapod meg az egészet. Csak néhány kockát.
Nekem nem kell néhány kocka!
Az ablakpárkányhoz mentem cigarettázni, és erősen megkapaszkodtam, hogy ne kezdjek el reszketni.
Tényleg ki kellene dobni? Gondold el, hogyan olvad szét a szádban… Bekapnál egy kockát, ízlelgetnéd…
Mielőtt még meggondolhattam volna, kicsúszott a számon, hogy jó, rendben.
De tudod, mi van?… Nincs is csoki!
Hukka felröhögött és böffentett.
Elsírtam magam.
Bár a sírástól felduzzad az arc, és szétfolyik a festék, és bedagad a szem, nem hagytam abba, ki akartam menni, el innen, nem érdekelt, hogy az ajtó mögött ott az utca, és emberek, akik látják, hogy sírok, és látják szétzilált hajam, mert Hukka megpróbált visszatartani, látják az államon végigcsorgó taknyot. Nem érdekelt, mindennek az égvilágon semmi jelentősége nem volt.
Máskor, ha már elkezdtem sírni, Hukka vagy bárki más rá tudott venni, hogy maradjak csak szépen a helyemen,

mert kisírt szemmel és ennyire lemeztelenedve soha nem mennék emberek közé. Most azonban úgy tűnt, ennek semmi jelentősége nincs. Nem néztem magamra kívülállóként, aggodalmasan amiatt, hogy a takony és a szemfesték befolyik az ingem alá. Nem törődtem vele, hogy kivörösödött a szemem, hanem kész voltam elrohanni úgy, ahogy voltam. Nem álltam magam mellett figyelmeztetően, hogy Anna drága, így tényleg nem mehetsz ki. Rá van írva az arcodra, mit érzel. Anna soha nem tesz ilyet.

AZONNAL
FELSZÁLLTAM
EGY üres villamosra, amely a kikötőbe ment, ott felkapaszkodtam a katamaránra, amely átvitt Tallinnba. Semmi holmim nem volt, csupán a kézitáskám, benne határidőnapló, cigaretta, útlevél, pénztárca és púderesdoboz, amelyről levált a tükör, és a jó ég tudja, hová tűnt. Igaz, a retikülömről mindig azt mondták, hogy útitáska, mert tűt, cérnát, biztosítótűt, ragtapaszt, zsebkendőt, tollat, filteres teát, torokpasztillát, rágógumit, fejfájás-csillapítót, Diapamot, Seronilt és Xanort, Hermesetast, bicskát, különféle számlákat és arcfestéket tartottam benne, ha bármi történne… Fontosnak éreztem, hogy bármely pillanatban elmehessek, mindegy, hová… én minden eshetőségre felkészültem. Éppúgy, ahogy annak idején a nagymamáéknál Harisnyás Pippi-bádogbőröndömet szorongattam az ölemben, míg vártam, hogy anya visszajöjjön a gombászásból.
Előre eltervezett utazásnál mindezeken kívül még nagyon sok egyéb fontos holmit kellett magammal vinnem, éspedig a kézicsomagban, mert soha nem lehetett tudni, nem keverednek-e el a bőröndök, elvesznek, vagy esetleg ellopják őket, nagyon könnyen összecserélhetőek, bármi megtörténhet. Éppen elégszer utaztam a Szovjetunióba ahhoz, hogy megtanuljam. Mivel az ember soha nem lehet biztos benne, hogy visszatér-e oda, ahonnan elindult, legjobb, ha úgy csomagol, mintha soha nem térne vissza.

EZ
VOLT
AZ UTOLSÓ veszekedésünk.

Előző nap semmi mást nem ettem, csak svájci sajtlevest, ami hét deciként 210 kalóriát tartalmazott. A zacskón az állt, hogy kétszemélyes adag, azaz öt deci, de öntöttem még hozzá vizet, hogy több levesem legyen. Az alacsony vércukorszinttől zúgott a fejem. Ilyen esetben legjobb rumos Pepsi Maxot inni, mert a Pepsi Maxban szinte semmi kalória nincs, és az alkohol meg a szénsav így együtt pompásan elveszi az étvágyat. Jókedvem kerekedett tőle.

Hukka elegyengette a füvet a tükörlapon, és bankjegyből cigarettahüvelyt sodort... Iggy Pop énekelte, hogy *home, boy, home, boy, everybody needs a home.* Péntek volt, Göran telefonált, Hukka egyik alkalmi ismerőse, szpídet kért, aztán feljött, mellém telepedett az ablakpárkányra, és rágyújtott. Lent az Aleksis Kivi utcán néhány lány rótta a köröket, és ugyanazok a furgonok, mint máskor is.

Göran megragadta a konyhaasztalon álló lábast, és a reggeli kásából egy maréknyit lehajított az utcára, célzott, talált, röhögött, újra célzott, újra talált, egész idő alatt röhögött. Hukka odament, hogy megnézze, mit csinál, hogyan dobálja az ételt a járda szélén járkáló nők fejére. Hukka is vigyorgott, amikor látta, hogyan szaladnak fedezékbe a nők, kezüket fejük fölé tartva. A járda mellett megállt egy autó, dolga végeztével kiszállt belőle egy lány, Hukka kikaparta a maradék kását, és a lány fejére dobta, mindketten, Göran és Hukka remekül szórakoztak. Én kimentem a konyhába, és leültem. Nemsokára megjelent Hukka, újabb muníciót vett magához a hűtőszekrényből,

joghurtot és aludttejet, megsavanyodott tejet, aztán szaladt vissza Göranhoz tovább leskelődni… Néha annyira nevettek, hogy a röhögéstől mellétaláltak, de annak is ugyanúgy örültek, mint a telitalálatnak, legalábbis a röhögésből ítélve. A lányok talán éppúgy megugrottak, amikor észrevették, hogy valami szétloccsan mellettük… Hukka kiabált, hogy jöjjek, nézzem én is, én azonban bementem a nappaliba, a kanapé sarkába húzódtam, és az összes sós kekszet megettem. Amikor mind elfogyott, fogtam a kabátom és a táskám, kimentem a folyosóra. Hukka és Göran olyan jól szórakoztak, hogy észre sem vették a távozásomat.

MEGÍGÉRTEM
HUKKÁNAK,
HOGY teljesítem egy aprócska kívánságát, bár nem mondta meg előre, hogy mi lesz az. Persze, hogy teljesítem, hiszen szerelmünk születésének napja van, meg minden… másfél éve vagyunk együtt. És Hukka is betartotta az ígéretét, hogy ezen a napon nem vitázik, nem beszél kellemetlen dolgokról, nem tesz fel nekem olyan kérdéseket, amikre nem tudok válaszolni.

Hukka kívánságának teljesítését ajándéknak szántam, de estére még a kedvenc ételét is elkészítettem – ami egyben az én mesterművem –, a tonhalas pirogot. Az év során megpróbáltam ugyan sok más kedvencemet is megkedveltetni vele, savanyú káposztából készült tíz különféle ételt, halvát, tormamártást és más észt gyerekkori élményemet, de nem tudta megszeretni őket. Sőt arra is nehezen lehetett rávenni, hogy legalább kóstolja meg. Ő viszont arra próbált rábeszélni, hogy egyek szafaládét, virslit és Turku mustárt, ami azonban almaszószt tartalmaz, és nem helyettesítheti a csípős észt mustárt. Egy időben Hukka telerakta a hűtőszekrényét szafaládékkal, más nem is volt benne, azt gondolta, hogy így hozzászoktathat a gondolathoz és az ízhez, csakhogy akkor én inkább semmit nem ettem. A tonhalas pirog kompromisszumnak számított – én örömmel készítettem, ő boldogan fogyasztotta.

Csak egy aprócska kérés. Kívánság. Valami, ami már jó ideje ott motoszkált Hukka fejében. Voltaképpen ő is csak most tudatosította magában, ami elég különös, hiszen tényleg egyszerű kérésről volt szó. És egyébként is, játszottunk mi más játékokat is. Sétáltam én vele bugyi

nélkül, hosszú vagy rövid szoknyában, harisnyanadrág nélkül vagy olyan harisnyanadrágban, aminek a közepén lyuk éktelenkedett. Ilyesmiket csináltunk, amikor azt próbáltuk kideríteni, mit szeretek. Nem sokat, de valamit tudtam mondani, valami apróságot, hogy a kedvére tegyek, de nem mindig sikerült, mert Hukka rájött, hogy nem vagyok őszinte.
Szerelmünk születésének napjára Hukka azt kérte, játsszam el neki, hogy prosti vagyok. Igazándiból adni akart nekem pénzt, és azt akarta, hogy én igazándiból fogadjam el, dugjam a melltartómba, és kérdezzem meg tőle, mihez volna kedve. Meg kell mondanom az árat, és aztán tegyem azt, amit az ügyfél parancsol. Lehet egy kis akcentusom, próbáljak egy kicsit úgy beszélni, ahogy a külföldiek, az utcáról felszedett, olcsó kurva hangján, ezt nagyon izgatónak találná, biztosan képes vagyok rá. Felszedhet egyenesen az utca sarkáról, lemehetnék oda, mintha ügyfélre várnék, még hitelesebb volna, ha autóval jönne, lefékezne mellettem, lehúzná az ablakot, és így állapodnánk meg, mielőtt beszállnék az autóba.
Külföldi prosti.
Megkérdeztem, mi legyek, thaiföldi, svéd, orosz, észt, fekete, fehér?
Hukka csak azt akarta, hogy lehetőleg minél valódibbnak tűnjek.
Vagy talán mégis inkább ő szeretné a melltartómba gyűrni a bankjegyeket.
Csak azt nem tudod, Hukka, hogy akkor volnál igazán valódi és hiteles, ha harisnyanadrágot, vagy kávéfilteres zacskókat, vagy dezodorokat adnál nekem. Az volna az igazi.

A nagymama házában még mindig találni a ’70-es, ’80-as évekből való dezodoros dobozokat, amiket sajnáltak

elhasználni. Aztán sampont, ’70-es évekbeli kerek Elvital üvegcséket és néhány egészségügyi betétet. A szekrény mélyéről kerültek elő. A tejesbödönből. És még ki tudja, hová rejtették az értékeket. Persze anya meg én vittük nekik ezeket.

…az észt nők harisnyanadrágért árulják magukat… a Szovjetunióban mindenki jól él, ha van autója, lakása és finn szeretője…

Tűnjetek el a fejemből!

Jussi keresztapám, apuci barátja, aki anya szerint a világ legrondább férfija, Moszkvában listát vezetett a nőiről. Két év alatt 226 nő.
Ha valamelyikőjük felesége látogatóba érkezett, az egész munkatársi gárda nekiállt szervezkedni, a nyomokat eltakarítani, a nőket eltávolítani. Bár igyekeztek saját szállodájukban tartani a feleségeket, érkezésük előtt azért meg kellett szüntetni a sajátjukban a kurvák nevetését, és szerény pihenőhellyé alakítani, amit aztán futólag megmutattak a feleségeknek. A haverok minden útvonalat és éttermet, ahová a feleségekkel ebédelni vagy vacsorázni mentek, gondosan ellenőriztek, nehogy ismerős nőkbe botoljanak, és fölösleges cirkusz legyen.
Tűnjetek el!
Az észtek mulatságosnak találták, hogy a finn munkások mind *lillad*ok – a buzikat lilának hívták –, mert a táskájuk tele volt harisnyanadrágokkal és egyéb női holmival, amiket ajándékba hoztak, de azt állították, hogy saját használatra, mert másként nem is lett volna lehetséges.
A színtelen, sima hajú finn feleségek feszes térdharisnyát viseltek. A férjek aggódva figyelték az alkoholfogyasztásukat.

Tűnjetek el!
Amikor egy ruszki nőt alsóneműjében kilöktek a szálloda folyosójára, egy másik finn magához vette.
A ruszki nők dühösen méregettek bennünket, amikor anyával végigmentünk apuci szállodájának folyosóján.
Annak a nőnek olyan bőrszoknyája van, mint amilyet apuci vett egyszer a Seppälä áruházban. Nem egészen ugyanolyan, de majdnem!
Apuci egyáltalán nem örült, hogy elmentünk a szállodájába. Ingerült volt, és több méterre előttünk loholt. Anya merő gonoszságból ragaszkodott hozzá, mert tudta, hogy apuci nem akarja, de hiába, mert a Kremllel szemben a Vörös tér szélén álló Hotel National kiváló támaszpontot jelentett számunkra moszkvai látogatásaink alkalmával.
Apuci szobájának ajtaja zárva volt, és azt mondta, hogy nincs nála a kulcs. Anya azt javasolta, hogy forduljon az emelet ügyeleteséhez, ám apuci már el is indult lefelé a lépcsőn, ki az utcára, és a szállodától százméternyire várt bennünket.
Azt hittem, hogy anya gyenge.
De nem így volt. Nagyon jól tudta, hogy túl sok nő hagyta ott a férjét, és költözött el gyerekestül, vagy egyszerűen csak kicserélte a lakásuk ajtaján a zárat, hogy a szabadságra hazaérkező férj ne tudja a saját kulcsával kinyitni. Anya szándékosan vitette magát azoknak a címeknek a közelébe, amelyeket apuci holmijai között talált. Apuci ideges lett és dühöngött, de nem mutathatta, anya somolygott, és rávette apucit, hogy operába vigyen minket, és a szünetben sorban álljon a büfé előtt, és valami harapnivalót hozzon nekünk, gombás felfújtat és kaviárt.

1953

Meghalt Sztálin.

1954

A termelőszövetkezet már kolhozzá alakult, a faluban nincs senki, aki ne lépett volna be, mégis teljesíteni kell mindenkinek az éves normát gabonából, húsból, tejből, tojásból és birkagyapjúból, függetlenül attól, hogy adottak-e ehhez az alapfeltételek, hogy például vannak-e a családnak birkái. Akik nem léptek be a termelőszövetkezetbe, azoknak korábban lényegesen magasabb normát kellett teljesíteniük, ezt most lecsökkentették. Az emberek azt gondolták, hogy teljesen meg is szüntetik, hiszen már működött a kolhoz, senki nem lázadozott, a helyzet megszilárdult, és mindenki önként lemondott minden tulajdonáról, csak egyetlen tehenet, egyetlen birkát és egyetlen disznót tartott meg, ahogy a törvény előírta. Ám az ígéretekkel szemben a helyzet csak még őrültebb lett. A kert méretű kicsi földecskéből kellett a krumpli- és a gabonanormát is teljesíteni.

Sofia szétosztja a tejet, a húst és a vajat Arnold meg a gyerekek között, azt állítja, hogy ő talál magának más ennivalót is. A gyerekeknek szükségük van tejre. És a férjének több húst kell ennie és több tejet innia, mint neki. Sofiának nincs rá szüksége, talál ő magának mást.

Sofia kórházba kerül, és vénásan kapja a glükózt.

Az egészségügyi bizottság felmenti Sofiát a nehéz munka alól, könnyebb munkát végezhet. A felmentés nem enyhít a helyzetükön, mert ilyenformán nincs honnan lopnia. A gabonazsákok alkalmi foltozgatása nem ad lehetőséget arra, hogy becsúsztasson valamit

az inge alá. Szerencsére Arnoldot felveszik szállítómunkásnak, teli gabonazsákokat kell cipelnie, és a csizmaszárban hazavihet a családjának lisztet. De legalább Sofiának nem kell munkaidőben magukra hagynia a gyerekeket, ahogyan korábban; amikor azt mondta, hogy nem tud erdei munkára menni, mert senki nincs otthon, aki a gyerekekről gondoskodna, a pártorganizátor azt javasolja, kösse arra az időre az asztal lábához a gyerekeket. És Sofiának most arra is jut ideje, hogy a tehénnek takarmányt szerezzen, amire könnyen rámegy az egész napja. Nagy szükség van rá, hogy a norma felett maradjon még a családnak is egy kis tej. Ha jobb volna a takarmány, több tejet adna a tehén. Takarmányvásárlásra a tejfeldolgozóban leadott tej alapján adnak engedélyt, de nagyon kis mennyiséget lehet így beszerezni. Ugyanezt a módszert alkalmazzák mindenre – a nem teljesített normákért büntetésként csökkentik az élelmet, ami után már lehetetlen visszakapaszkodni. Ha pedig túlteljesítik a normát, akkor addig emelik, míg végül képtelenség lesz teljesíteni.

A normákon kívül 216 rubel adót is kell fizetni, bár Arnold a kolhozban végzett munkájáért 200 rubelt sem kap évente. Aztán ott vannak még a biztosítások meg a gyerektelenségi adó, amit mindenkinek fizetnie kell, aki nőtlen vagy hajadon, egyedül élő vagy kevés gyereke van, ide számítják a három gyereknél kevesebbet nevelő családokat, tehát Arnoldot és Sofiát is, mindketten 25-25 rubelt kötelesek fizetni. De a csaknem 900 liternyi tejnormát legalább lecsökkentették, most csak valamivel több, mint 100 litert kell leadni.

Az állatok számát rendszeres időközönként ellenőrzik.

Alfret Silm pártorganizátor házról házra jár, és összeírja, amit talál: egy birka, egy tehén, egy disznó. Katariina és Linda a létszám feletti malacot a hátsó szobába rejtik, ott őrzik, etetik, és vakargatják a hasát, hogy Alfret Silm látogatása idején csendben maradjon.

Alfret Silm nem barátja Arnoldnak és Sofiának, annál inkább Karlának, akinek olyan jó barátja, hogy tökéletesen megbízik benne. Amikor Karla azt mondja, hogy csak egy tehene van, nem megy be hozzá ellenőrizni. Karla és Elfriide házából időnként olyan erőteljes hangok hallatszanak, amik aligha származhatnak egyetlen tehéntől és disznótól, de lehet, hogy csak Sofia hallásával van baj, hiszen a helyszínen járó Alfret nem talál semmi olyasmit, ami intézkedést igényelne.

MÁR
NEM
*KAPOK levegőt. Nem szabad beszélnem.*2 El kell hallgattatni a testem, légycsapó vékonyságúra lapítani, és földbe vele. Már nem sok kell hozzá. Még egy kevéske… nagyon kevéske, olyan nagyon kevéske hiányzik.

Negyed évszázados vénség vagyok, akinek a csontjai szétmállanak, és akinek a koleszterinszintje reménytelenül magas, mint ahogy minden igazi bulimiásnak. Akinek a bőre száraz és repedezett, a repedésekben verejték fészkel, akár hideg van, akár forróság. Mint ahogy minden vérbeli profinak. Mint annak, aki annyira jól csinálja, hogy képtelenek kigyógyítani belőle, nem tudják elvenni tőle. Ez az enyém. Egyedül és kizárólag az enyém. Én az ő képmása vagyok, ő az enyém – megszültük egymást, de közülünk csak az egyik kész elpusztítani a másikat, és az nem én vagyok.

*Képtelen vagyok semmivé válni.*3

Megpróbáltam.

Lakatot tettem a számra, és kitaláltam a testemnek egy nyelvet, amelyben a szavakat a kilók, a szótagokat a sejtek jelentették, az igazi nyelvtant pedig a sérült vesék és a szétszakadozó belek – épp fordítva, mint az újszülött testében. Elnémultam és beszéltem. Torkom száraz és érdes, a bulimia pusztasággá változtat bármely vadont, sivataggá az esőerdőt, ha megpróbálok énekelni, varjúkárogáshoz hasonló hangok jönnek ki belőlem, a szavak érthetetlenek, a mondatoknak nincs semmi értelmük, hogyan is tudnám legalább én megérteni, és mégis lennem kell. Nem tudok megszabadulni tőle. Léteznem kell. Tudnom kell. Tudnom kell, mit érzek.

Tudnom kell, hogy ez itt az én. Meg kell érteni, hogy ez a test kiszárad, szétfoszlik, eltűnik, igen, ez történik vele, de olyan végtelenül lassan, hogy a semmivé válásig végtelenül hosszú az út, és ez alatt a végtelenül hosszú út alatt mindenféle gondolatok keringenek a fejemben még akkor is, ha már úgy tűnik, nem bírom tovább, akkor is, ha megpróbálok nem gondolni semmire, különféle emberekbe botlom, különféle helyzetekbe sodródom, hiába próbálok gondolattalanná válni, semmivé foszlani, az út túlságosan hosszú és a megtételéhez túl sok akaratra van szükség. És az akarat az létezés, és a létezés gondolkodás. Micsoda vég nélküli út!
*Nekem már nincsen szám, nincsen arcom.*4
Ilyen hát, amikor eltűnünk a csontjaink belsejében. És a tükörterem tükreiben.

A nagynénémhez vezető út pora jól illik száraz torkomhoz. Az utat még mindig nem javították meg. A vágóhíd mellett ugyanaz a törött cső, mint tizenöt évvel ezelőtt, belőle most is gőz gomolyog elő, akárcsak tizenöt évvel ezelőtt; a szovjet munka mindig lassú volt, s amit a szovjethatalom bukása után félbehagytak Észtországban, az úgy is maradt.
A nagynéni ajtajának nyikorgása és az emeletes faház illata. Ugyanaz a dohos szag, mint Haapsalu többi téglaborítású, deszkalépcsős faházában. Ugyanazok a név nélküli ajtók, mint a szovjethatalom jegyeit magán viselő összes többi házban. Az ország függetlenségével nem került családnév az ajtókra, csak számok láthatók fölöttük, ahogy a Szovjetunióban voltak.
Igaz, a lámpák fényesebben világítanak, megnőtt a wattok száma. Az előszoba már nem olyan homályos, mint egykor. A vécécsésze ülőkéje a meghatározhatatlan színű parafából fehérre változott. A *Pravdá*t már nem

használják vécépapírnak. A vécépapírtartók az éttermekben is megújultak, a korábbi dobozok helyett, amelyeket 10 × 10 centis négyzet alakúra vágott újságpapírral töltöttek meg, már tekercseket lehetett tartani bennük. A barnára festett padlódeszkák azonban ugyanazok maradtak. Gáz- és fatüzeléses tűzhely, mint csaknem minden lakásban, és két, meleget árasztó kályha. A nagynéni egész álló nap arról beszél, mennyire örül, amiért nem egy új házban szerzett a fiának lakást, hanem itt, közvetlenül a szomszédban, a lakásban fafűtés, ami olcsóbb, de a szavaiból nem tudom kivenni, hogy a fűtőanyag áráról van-e szó, vagy arról, hogy valamilyen fűtőanyaghoz nem lehet hozzájutni. Valami ilyesmiről mesél, de képtelen vagyok odafigyelni. A szédüléstől békés nyugalom száll meg.

A csapból még mindig furcsa színű víz folyik. Finnországban volt egy osztálytársam, aki Nagy Utazóként járt Viborgban és Moszkvában, és harsány hangon mesélte, hogy ott furcsa színű víz folyt a csapból, és fogat is üdítőitallal kellett mosniuk. Korábban soha nem gondoltam rá, hogy furcsának tartsam azt a vizet. Olyan volt, amilyen, Finnországban pedig másmilyen.

Kipróbálhatnám, hogy a szomjúság szomjazása ugyanolyan-e, mint az éhség éhezése. Néhányan a hozzám hasonlók közül művelik is ezt, az éhség éhezése mellett a szomjúság szomjazását, de ilyenkor biztosnak kell lenni benne, hogy nem melegszik fel jobban az idő, hogy nem lesz hőség, mert akkor több folyadék távozik a szervezetből. És ha nekem már eredendően folyadékhiányom volna, igen gyorsan a kórházban találnám magam, s nem hiszem, hogy ott értenék, miről van szó az én esetemben, mármint hogy őszinte vagyok-e, vagy csak ámítom magam. Kizárólag a ránk szakosodott orvosok tudják – ha tudják egyáltalán –, hogy mi a

helyzet... Bár Hukka azt mondaná erre, hogy ez a vélemény a ránk oly jellemző felsőbbrendűség megnyilatkozása.

Hukka elbukott.
Egyszerű feladat, olyan nagyon egyszerű.
És ő mégis elbukott, gyenge féreg.
Miért is kellene hát telefonálnom neki?

A régi szerelmem mindennél erősebb.
A fenébe, ő aztán tényleg egészen és tökéletesen birtokba tud venni. Apró szeplőket és szétpattant vérereket, néha heveny pattanásokat csókol a bőrömre, és kiszívja a nyakamat, amitől olyan kék lesz, mint egy tinédzser rosszlányé. Kiüríti a szervezetemből a káliumot, és remegő szívem elfehéredik, olyan színű lesz, mint az a szárazon zizegő papír, amivé az arcbőröm vált, az összezavarodott hormonok közé lök, és olyan egzotikus szavakkal vesz körül, mint *amenorrhea* és *lanugo*.

Anya hozott ide a nagynénihez. Szerinte jót tesz nekem, ha pihenek egy kicsit, és éppen itt Haapsaluban, ahol gyerekkorom óta nem jártam, sem a függetlenség után, sem előtte hosszú ideig, mert mindig csak Tallinnba mentem.
Nem engedi, hogy akár Hukkát, akár mást felhívjak. Nincs erőm ellenkezni vele. Talán nem is akarok. A nappali kanapéján fekszem, újságokkal körbevéve, mert semmi olvasnivalót nem hoztam magammal, de nem is nagyon bírnék olvasni. Csak a gyógyszerek és a piperetáskám van velem, semmi más.
Figyelmemet a kávéivásra összpontosítom, és arra, hogy 45 kilót mutasson
a mérleg alattam. Anya nem nagyon érti, miről van szó,

bár ismeri a betegség nevét. Nem világosítom fel. Nincs semmi baj, Anna csak fáradt egy kicsit. Biztos a rossz társaság az oka. Anya szerint a körülöttem levő emberek mind kihasználnak engem, vagy szexuálisan, vagy anyagilag, vagy mindkét formában, sőt biztosan még másképpen is, csakhogy arra még nem jött rá. Ezért csapta le mindig a telefont, amikor fiúk hívtak, és legszívesebben akkor is, amikor lányok, de nem tehette, mert hátha a telefonáló valamelyik osztálytársam, aki iskolai ügyben akar velem beszélni, nem csupán locsogni-fecsegni.

Eredetileg magamtól jöttem Tallinnba. Saját akaratomból döntöttem így. A Hukkával való utolsó veszekedésünk után. Fogtam magam, és elindultam, nem is mondtam meg, hogy hova. Átjöttem a katamaránnal Tallinnba, biztonságba, és a kikötőből felhívtam anyát, megmondtam, hol vagyok. Anya utánam jött, és idehozott a nagynénihez, ebbe a töredezett téglaborítású házba, amelynek szürke falaiból ismerős illat árad, és valahol a közelben gesztenyék potyognak a földre. Furcsa, hogy valamennyi ismerősöm közül éppen anyát hívtam fel, talán más telefonszám nem is jutott eszembe. Felhívtam anyát, és azt mondtam neki, éhes vagyok. Anna itt van, és Anna éhes.

A tőlem karnyújtásnyira lévő szekrényből újabb ’70-es, ’80-as évjáratú újságokat veszek elő, és szétteregetem a kanapén, ahol fekszem, meg a padlón. A dohányzóasztalon talált egészen friss újságban egy pärnui nőről írnak, akit 1972-ben elektromos és inzulinsokkal kezeltek, és csak most ismerték be, hogy bulimiája volt. Ez a Maie, aki a kezelések során tökéletesen leépült, eredeti súlyának háromszorosára dagadt, kinőtt a szakálla, és a keze érzéketlenné vált, bíróság elé viszi az ügyet, hogy külföldi gyógykezelésben

részesülhessen, ami valamelyest segíthetne jelenlegi állapotán. A szakemberek szerint teljesen érthető, hogy a történtek után a nő nem bízik a hazai egészségügyben.

Megelégedéssel nyugtázom, hogy nem tíz esztendővel korábban születtem. Kitépem a cikket az újságból, és a határidőnaplómba rejtem. Az újságot a tűzhelybe hajítom, nehogy valaki észrevegye, mit téptem ki belőle. Bár talán nem fejlesztettem volna mesterfokra hányási tudományomat, ha nem fértem volna hozzá mindazokhoz az ötletekhez, amiket az evészavarról szóló szakirodalom és az újságok kínálnak. Lehet, hogy egyáltalán rá se jöttem volna, hogy hányni is lehet. Vagy talán rájöttem volna, de csak később. Vagy talán azt gondoltam volna, hogy mindenki így csinálja, de nem nyilvánosan.

Anya tálcán hoz nekem konzervzöldborsót, amit a nagyapám temetésén kínáltak először, és azóta mindig azt eszem. Attól kezdve valahányszor a *Georg Otts* hajón utazom, a svédasztalról csak és kizárólag konzervzöldborsót szedek magamnak, bár anya szerint ennek semmi értelme. Csakhogy a Fruit Dropson és a sósborszeszes cukorkákon kívül valamit mégis ennem kellett, ha egyszer más étel nem volt ínyemre. Amikor nem akartam az asztalon lévő ételeket fogyasztani. Amikor evési szokásaim és az általam felállított szabályok miatt az emberek arra kényszerültek, hogy körbeszaladják a várost egy bizonyos cukorkáért, egy bizonyos Ballerina zöldborsókonzervért, mikor miért, mert más nem kellett nekem.

Egyenként szedegetem a borsószemeket, a mutatóujjam és a hüvelykujjam közé csippentve veszem ki a tálból, megszemlélem, majd a számba helyezem. Anya nem bírja nézni, hogy mennyire nehezen eszem, és kimegy a helyiségből. Akár ki is hajíthatnám az egész tálat az ablakon, mert túl sok benne a keményítő, tulajdonképpen

túlságosan is veszélyes étel, de nem bánok így vele, kivételnek számít. Mindet megeszem.
Később természetesen mást is magamhoz vettem a svédasztalról. Amikor Irenével kettesben mentünk hajóval Tallinnba, hetekkel korábban böjtölni kezdtünk, és elterveztük, mi mindent fogunk enni. Éjszakánként alig aludtunk valamit. És aztán mentünk, és lecsupaszítottuk az asztalokat.

A nagynéninél korábban nyilván nem *Pravdá*t használtak vécépapírként, nem is használhattak volna. Miért is vettek volna orosz újságot? Igaz ugyan, hogy az oroszosítás eredményeként – papírhiányra hivatkozva – kevés észt nyelvű újságot és könyvet nyomtattak. Ha valaki *Edasi* újságot akart vásárolni, előző este beállt az újságos előtti sorba. A nagynéni vagy a nagymama soha nem vett volna orosz újságot, pedig azt mindig lehetett kapni. Másutt talán a *Pravdá*t vágták fel vécépapírnak, a nagynéni vagy a nagymama házában azonban nyilván nem illett azt mondani, hogy viszem az *Edasi*t a vécébe, hiszen az volt az első észt nyelvű újság és hamisítatlan retek, kívül vörös, belül fehér, és az egyetlen, amit a nagypapa még hajlandó volt olvasni, mert az összes többi szar volt, ráadásul vörös szar. A *Pravda* tehát a vécépapír szinonimája lett. Persze én sohasem használtam ilyet, én, a bájos finn leányka... *Soome preili*... hanem anya szatyorszámra vett papírszalvétákat, mert az igazi vécépapír is, amit esetleg kapni lehetett, durvább volt, mint a szalvéta. A szűziesen finom *Soome preili* a seggét is csak a legfinomabb, legfehérebb szalvétával törölhette ki. Annyira érzékeny volt a hölgyike segge.
A finn hölgyike annyira finom kis lény volt, hogy anya a kenyér héját sem engedte neki megenni, hanem levágta, mert a csomagolatlan kenyeret annyi kéz tapogatta össze

a boltban – pfuj! –, annyi fejőlány próbálgatta berepedezett ujjaival, hogy elég puha-e, és minden repedezett ujjon feketéllettek a repedések és a körmök is. A fiók oldalán egy kés lógott, amivel félbe lehetett vágni a kenyeret, mellette zöld vagy fehér papírlapok, amivel meg lehetett fogni, míg kettévágták. Röhejes volt. És még röhejesebb, hogy az emberek tényleg használták is azokat a papírlapokat, s aztán a csupasz kenyeret a ragacsos fémkosárba tették, amelyet nehezen lehetett egyensúlyban tartani, mert egyetlen fülét csak az egyik oldalon rögzítették. Ezt a bevásárlókosarat aztán a még mocskosabb padlóra tették, a kenyeret a mocskos pultra, és a pénztárosnő a mocskos ujjai között forgatta. Vajon anya megette a héját? Nem, levágta… illetve nem is, nem vágta le, csak az enyémről.

A nagynéni konyhájában ugyanazok a csészék és kanalak, mint annak idején. Alumíniumkanál kavargatja a kávét a pöttyös csészében – narancssárga alapon fehér pöttyök. Ki nem állhatom a narancssárgát, de a zöldet sem, és olyan színű csészéi is vannak a nagynéninek, aki kolhozkenyeret, *leib*et vág az asztalnál. A kés megsötétedett a használatban, és a hegye elvékonyodott. A nagynéni fehér kenyeret is kínál, *sai*t, de egyikből sem kérek, mert nem biztos, hogy sikerül hánynom.

Sem a boltokban, sem a nagynéninél, sem sehol másutt nem lehetett érezni a kenyér illatát. Nem tudom, milyen illata van a friss kolhozkenyérnek. Nagy faládákban szállították az üzletekbe, és betolták a polcra. Pontosabban nem is polcok voltak azok, hanem kerekeken guruló fémállványok. A kolhozkenyerek íze évről évre változott, de én mindig szerettem. Állaga a szappanéra emlékeztetett, ugyanis nem sütötték át teljesen, hogy a meghatározott súlyú kenyérhez kevesebb anyagot kelljen felhasználni. Kissé savanykás íze volt, és

sótlan vajat kentek rá. A sótlan vaj később már nem tartozik a kedvenceim közé, a kolhozkenyeret még mindig szeretem. Gyerekkoromban tehénkenyérnek is hívtam, mert általában az állatok takarmányozására használták, a tehenek meg a disznók számára zsákszámra hordták, olyan olcsó volt, hogy később úgy döntöttek, felemelik az árát; az állatok igazán ehetnek mást is, mint az emberek számára készült kenyeret.

Nem szerettem az üzleteket lassanként elárasztó, sosem látott formájú, ezerféle kenyeret, a mákkal meghintett fonott kalácsokat és pereceket, bár mások örömmel mondtak le a kolhozkenyérről, ami pedig szerintem még mindig a legjobb. Néha a formázott kenyér kifejezést használták rá, *vormileib,* amikor a *leib* szó már nem csak a kolhozkenyérre vonatkozott, és amikor a lisztnek is lassanként ugyanolyan íze lett, mint Nyugaton, és finn recept alapján finn gépekkel készítettek belőle kenyeret. Csak köménymagot használtak és használnak még mindig többet, mint Finnországban. Az általános fóliázási őrületet csak a legolcsóbb fajta, a kolhozkenyér úszta meg.

1964

Mivel Katariina középiskolában tanul tovább, ami a városban van, a kolhoz engedélyezi, hogy a városba menjen.
Arnold boldog, hogy a kolhoz, ha minden egyebet el is tulajdonítana, legalább az ő gyerekét nem kapja meg.

Az iskolában Katariinának átadnak egy *opilaspilet*et, amely 17 pontban fogalmazza meg, hogyan kell viselkednie a tanulónak.
Egyes számú szabály: A tanulónak kitartóan törekednie kell ismeretek és készségek elsajátítására, hogy sokoldalúan képzett és művelt építője legyen a kommunizmusnak.
Négyes számú szabály: A tanulónak minden tevékenységét a kommunista erkölcs követelményeinek megfelelően kell végeznie.

Amikor a kolorádóbogarak elárasztják a kolhozföldeket, a biológiaórán azt tanítják, hogy az úttörők becsületbeli feladata vödörbe gyűjteni a bogarakat.

1968

Katariina nem hajlandó a különféle űrlapok kitöltésekor a szülők foglalkozásához azt írni, hogy *kolhoosnik*. A földek közös tulajdonba vétele után már nem voltak földművesek, ő pedig soha nem fogja őket kolhozistának hívni, ehelyett azt írja, hogy nyugdíjasok. Egyszer mindenki nyugdíjas lesz.

1970

Richardnak új neve, új születési helye, új munkája és új lakása van. Senki nem akad fenn azon, hogy a papírjai szerint fehérorosz, hiszen már régóta hibátlanul beszél oroszul. A szüleivel nem találkozik többet, de legalább jól vannak Északországban, ő minden tőle telhetőt megtett. Már saját családot is alapított, talált egy megfelelően vörös leányzót, és a leányzó annak rendje-módja szerint várandós lett, és a lakás éppen megfelelő a családnak.

A leány lelkes kommunista, a kommunisták körében pedig senki nem fordul meg Richard régi barátai közül, ha egyáltalán még életben vannak, és Északországban nem sokan maradtak életben. Richard biztonságban van a frissiben beköltözött emberek orosz beszédétől hangos házban, amely a kolhoztagok számára épült. A leány lelkesen szervez gyűléseket az otthonukban, a kolhoz javára végzett hősies munkájáért kitüntetéseket kap, és pártorganizátor lesz belőle. Nagy vacsorákat is rendez a lakásukban, és megbotránkozik, amikor az első összejövetel alkalmával Richard nyakkendőt köt. Vedd le azonnal! *Fui!* Pfuj! Polgári csökevény! Ráadásul a lány korábbi barátját éppen nyakkendőviselés miatt zárták ki a kommunista ifjúsági szervezetből. Ilyesmi nem fordulhat elő még egyszer, vele nem, *fui,* annyira kínos volt! *Fui!*

Közben Moszkvába utaznak egy gyűlésre, de Richardot nem engedik be az étterembe, mert nincs rajta nyakkendő. A feleség már előrement, Richard pedig nem tudja, mitévő legyen, de szerencsére a

portásnak ilyen esetekre van néhány pótnyakkendője, így aztán ezzel a kölcsönnyakkendővel Richard is bemehet. Ezúttal a felesége nem haragszik, mert mégiscsak korrekt öltözködés szükségeltetik… bizonyos helyeken.

A feleség imádja a párt által nyújtott előnyöket, és esténként arról áradozik Richardnak, milyen csodálatos volna, ha a Kreml hölgyeihez hasonlóan ő is a Kreml éttereméből rendelhetné az ételt. Olyan elegáns volna! Már alig várja a tavaszt, hogy a párttal Párizsba mehessen üdvözölni a francia proletárokat. Párizs állítólag annyira szép tavasszal! Csodálatos dolog ez a kommunista internacionalizmus! Franciaországnak is csatlakoznia kell a szocialista országok mennyei szövetségéhez! A párt szappan-, konyak- és franciaparfüm-illatú, tengerpartinyaraló- és vörös-bársony-illatú. *Világ proletárjai, egyesüljetek!*

„A szovjethatalom út a szocializmushoz, amelyet a dolgozó nép épít, és ezért ez az igazi, és ezért legyőzhetetlen” – ezekkel a lenini szavakkal kezdené a beszédét Párizsban. Aztán Szovjet-Észtország sikertörténetével folytatná: *„Szovjet-Észtországban minden 1000 emberre több orvos jut, mint például Angliában, Franciaországban vagy Finnországban, nem is beszélve néhány elmaradott országról! A mi népünk asztala gazdagabban terített étellel, mint a legtöbb kapitalista ország lakóié! Az 1968-as statisztikák szerint Észtországban az egy főre jutó gabonatermékek fogyasztása 121 kiló volt, ami megfelel annak az optimális normának, amit a Szovjetunió Egészségügyi Minisztériuma a fiziológiai szükségletek kielégítésére kidolgozott, míg ugyanabban az évben az Amerika Egyesült Államokban a*

gabonatermékek egy főre eső fogyasztása csupán 101 kiló volt! Az egy főre eső éves halfogyasztás Szovjet-Észtországban 23,8 kiló, Svédországban 20 kiló, és Finnországban 11 kiló, az Egyesült Államokban pedig mindössze 6,2 kiló! A mostani ötéves terv alatt földműveseink 13 500 új traktort kapnak, 2600 cséplőgépet, 1200 villástargoncát és számos egyéb mezőgazdasági gépet. 865 000 tonna műtrágyát szórnak ki a földekre, 35 százalékkal többet, mint 1970-ben! Micsoda hatalmas siker ez! Most együtt ünnepelhetjük Szovjet-Észtország harmincötödik születésnapját, és megállapíthatjuk, hogy nincs abban semmi rendkívüli, hogy Észtország nem akart elszakadni a Szovjetuniótól, amit természetesen megtehetne, ha akarná, hiába állítja az antikommunista propaganda rendszeresen ennek az ellenkezőjét. A Szovjetunió megmentette Észtországot a biztos pusztulástól, ami felé a polgári kormány vezette! Ez az út és az igazság.”

LAPOZGATNI
KEZDEM
A MAGAM köré terített lapokat.
A nagynéni minden lehetséges újságot megőriz, közülük sokat még mi hoztunk annak idején anyával, finn női lapokat. Különösen a csillogó, színes *Burdá*kat kedvelték. Homályosan emlékszem rá, hogy magam is lapozgattam itt őket, mert az akkori egyetlen női lapban, a *Nõukogude Naine*ban alig volt kép, és semmi érdekeset nem találtam benne akkor sem, amikor már tudtam olvasni. Az itteni újságok csak pár oldal terjedelemben jelentek meg, és iskolás- füzet nagyságúra hajtogatva dobták be a levélszekrénybe. A *Nõukogude Naine* barna borítójú volt, hátoldalán általában virág, elülső oldalán gyerekek vagy néha egy mosolytalan fejőnő fotója állt, a belső oldalakon az évszaktól függően gombákról, bogyós gyümölcsökről vagy virágokról készült felvételek virítottak. Minden szám első oldalára azt nyomtatták, hogy *Világ proletárjai, egyesüljetek*, de ezt csak most vettem észre. A finn női lapok már nem érdekelnek, semmi kedvem újraolvasni azokat, amikben Virpi Miettinent darálthús-lopáson kapják, és Eva-Riitta Siitonen a fogyókúráról szóló, kivehető mellékletben arról számol be, hogyan őrizhetjük meg karcsúságunkat.
A *Nõukogude naine* lap rendszeresen közöl fejőnőkkel, agronómusokkal és haltenyésztőkkel készült interjúkat, de szinte soha nincsenek egész alakos női fotók, legalábbis olyanok, amelyeken a test formája látható volna. Látni viszont nőket gereblyével és kaszával a kezükben, nőket a varrógépnél, gyári munkásokról készült csoportképeket, amelyeken senkit nem lehet tisztán kivenni, fekete-fehér

igazolványképeket, és aztán végre ’86-ban megjelenik az első színes borítókép, rajta egy nő, akinek az arcán olyasvalami van, ami make-upnak értelmezhető. Egész alakos képek csak serdülőkornál fiatalabb gyerekekről készülnek. Az orvosi rovat kizárólag gyerekekkel foglalkozik. Minden számban találhatók főzési és kötési tanácsok, de semmi olyan, ami a diétára vagy a testedzésre vonatkozna, ételt kizárólag a gyermek és a család számára készítenek, és csak a gyermeknek lehetnek evési gondjai – *Mit tegyünk, ha a gyermeknek nincs étvágya?* Hogy a fenébe fordulhat ilyesmi elő? Nincs olyan lap, amelyben ne idéznének tucatjával gyerekmondókákat, de a frizuradivatról csak akkor esik szó, ha éppen egy fodrászként dolgozó nőt interjúvolnak meg, s már az is csoda, hogy egy ilyen szakmát egyáltalán említésre érdemesnek tartottak. Minden fejőnő szereti a munkáját, nem is akarna mással foglalkozni, minden agronómus elégedett, mert a legjobb tudásával szolgálhatja a kolhozt. A fejőnő véleménye arról, hogy munkaruhának a rövid ujjú ing a legalkalmasabb, fontos annyira, hogy nyomtatásban megjelenjen. A leggyakrabban használt szó alighanem a „munka”, legritkábban a „szépség” fordul elő, az „életpálya” pedig soha. Illetve nem… ebben a számban mégiscsak olvasható néhány sor arról, hogy milyen gyakran szabad hajat mosni, bár a cikkben nem is foglalkoznak a fodrászok munkájával.

Látni akarom a hájatokat! Látni akarom a szőrös lábszáratokat és a húsbolt eladójának pecsétes köpenyét! Látni akarom a bibircsókotokat, melyből szőrszálak nőnek ki, és a rikító arcfestéketeket, melyek az újságban megjelent fotók szerint nem is léteztek. Látni akarom a rövid ujjú ruhátokból kilógó karotokat, és a húsotokba dagadt gyűrűket! Vagy valamelyiket a csillagszeműek

közül, akik fémsarkas körömcipőjükben és rövid szoknyájukban a Viru utcán sétálgattak. Látni akarok valamit abból, ami az emlékeimben él, ami az én világom volt! Valamit abból, amit keresek. Legalább egy képet lássak a tallinni nőről, aki büszkén sétál végig a Viru utcán, egyik kezében retikülként nejlonszatyor, másik kezében tortásdoboz, éppen vendégségbe megy – hol vannak a torták, a virágok és a nejlonszatyros dámák keményen koppanó tűsarkaikkal! Tortadobozokat és süteményes dobozkákat szeretnék látni az utcákon, nem pedig pizzáskartonokat, mint Finnországban! Hová tűntek az átlagos ruszki nők, azok, akik ide-oda lengő hatalmas ülepükkel telítették az utcákat? Hol vannak a térdig érő rakott szoknyák, amelyek felül teljesen kisimultak, mert a nagy has és fenék miatt a rakásoknak nem sok lehetőségük maradt… és a pántos szandálok, igen, a szédítően magas sarkú pántos szandálok… meg a tarka kartonruhák, élénkvörös rúzsok, rikítóan kék festékek a szemhéjon, minden női arcon rikító színek, és térdig érő kartonszoknyák, melyek alól meztelen, borotválatlan lábszár kandikál elő, az idősebbeknél kidudorodó visszerekkel. És meztelen, megkeményedett talpak a szandálokban, amelyek fazonja évről évre ugyanaz. Bajuszos nők, kirúzsozva vagy rúzs nélkül, frissen festett, kékesfekete szemöldökkel, mindenkinek egyforma színű tartós szemöldökfestékkel festették. Hová tűntek az elképesztő hajzuhatagok, melyek olyan hosszúúúúak, hogy akármelyik szöghajú finn sírva fakadna tőlük, az idősebbeknél kontyba fésülve, a fiatalabbaknál copfba fonva, benne hatalmas masnikkal. Bajuszokat akarok látni a rúzs fölött, lábszárszőröket, kartonruhákat, nem nadrágot, hanem rövid ujjú kartonruhákat, szandálokat és repedezett sarkakat, töredezett, megvastagodott lábkörmöket, és anyajegyeket

és bibircsókokat meg pattanásos arcokat, pattanásokat az orr tövében, az orr hegyén, a homlokon, az ajkak fölött, az állon, rövid, kemény szőrszálakat, feketéket, mint a haj színe. Bibircsókos, nagy mellű nőket, akik súlyos kilóikkal és bevásárlószatyraikkal eltorlaszolják az utcákat, uralják a járdákat, beözönlenek az áruházba, és lehetetlenné teszik a helybeliek számára, hogy bármihez hozzáférjenek. Ruszki áradat mindenütt akár a *Vene valitsus*, ahogy anya mondja, jönnek, mint az orosz hatalom, anya mindig így mordult, amikor meglátott egy mátuskát vagy gyévuskát, *tule kui Vene valitsus*, lehetőleg jó hangosan, hogy a gyévuskák és mátuskák és natasák és szvetlánák is meghallják. Bár valószínűleg úgysem értették, csak vonultak tovább túlságosan rövid, szűkebbnél is szűkebb kartonruháikban, amiket én mindig megbámultam. Anya azt állította, hogy minden ruszki nő, aki valamikor csinos fiatal lány volt, szülés után szétfolyik. Ilyen szétfolyó, bajszos nőket azonban már nem látni.

És miért ilyen csendes itt minden? Hol vannak az utca túloldalán lévő Vietnam Csillagából gajdolva hazafelé tántorgó férfiak? Egyáltalán hol van a Vietnam Csillaga, ez az alacsony, fészerszerű építmény, a csodák tárháza, ahonnan a nagynéni férje hóna alatt papírba csomagolt bélszínnel vagy egy zacskó malacfüllel tért haza? A legkülönfélébb holmikat cserélték ott vodkára, sörre, vagy először pénzre váltották, s csak utána vodkára. Se kivilágított ablakok, se cégtáblák nem voltak, csak a vidám lárma és danolászás vezetett nyomra.

Hol vannak a hadsereg autói, amelyek durrogva és port kavarva húztak el ezen az úton a kaszárnya felé? Hol vannak a katonai gépek, amelyek kis magasságban végezték a próbarepüléseket?

A nagynéni töredezett téglaburkolatú háza után már a hadsereg tulajdonában álló terület húzódik, ahová ötven évig civil nem tehette be a lábát. A vörös falú kaszárnyaépületek most üresen állnak, az utakat felverte a gyom, az ablakok betörve, az ajtók leszakítva, akárcsak a többi elnéptelenedett faluban és kolhozban. A tenger ott van, egészen közel, abból az irányból fúj a szél. Lesétálok a partra, amely korábban tiltott terület volt, nem jár arra senki, nincs, aki megbámuljon, legfeljebb néhány kóbor kutya… és a madarak. Üres házak lépcsőin piknikezek, néptelen utak mellett, kihalt kertek elhagyatott füvén.
Sötétedéskor itt még mindig kevés a fény, a központon kívül egyáltalán nincs világítás, de az útjelző táblák lassanként újra megjelentek – a függetlenség után a fémhulladékért olyan jó árat fizettek, hogy érdemes volt ellopni a táblákat. Tallinn és Haapsalu között ritkán jár személyautó, akárcsak korábban. A kolhozok durrogó teherautói azonban eltűntek, az utat felújították, már nem ugrálnak a kocsik, és a Volga hosszú hátsó fele nem csapódik az aszfaltnak. Hogyan közlekednek itt egyáltalán? Hol vannak az autóbuszok? Hová tűntek a gyerekek?
A szépen rendbe hozott rénszarvasúton Saarenmaaba is el lehet jutni. Az út ugyan nincs kivilágítva, de legalább fényvisszaverő oszlopok szegélyezik.
A katonai terület most is használaton kívül van, most sem megy oda senki, mert nincs is ott semmi. Nekem jó ott. Jól lehet hányni. Észrevétlenül magammal vihetem az elemózsiás kosarat. Rokonlátogatóba jöttem egy olyan lakásba, ahol sokan laknak, de csak egy fürdőszoba van, és vékonyak a falak, minden áthallatszik, ami elég nehéz helyzet egy bulimiás számára. Nem szeretném, ha újabb baki történne. Elég volt egyszer. Úgy történt, hogy a hétvégén vidékre mentünk, ahol a szobában egyedül

feküdtem a 45 kilómmal meg a kávéval, és este odakint teljesen sötétség honolt, és kényszerítve éreztem magam, hogy kimenjek hányni, mert a házban nem volt vécé. A nagynéni virágágyása volt az egyedüli terület, amit a függönyréseken kiszűrődő fényben észrevehettem, és ami elég puhának bizonyult ahhoz, hogy a kalucsnimmal kiássam, de nem jöttem rá akkor éjjel, hogy az virágágyás. Szerintem egész jól betakargattam a kiásott gödröt, és még valami száraz gallyat is raktam rá. Reggel a nagynéni sopánkodására ébredtem, hogy mi történt a virágágyásával. *Hát ez meg micsoda? Miféle állat hagy ilyen nyomot?*

Milicistákat sehol nem lehet látni. Már nem figyelnek bennünket, szabadon mozoghatunk, már amennyire a bűnözőktől való félelem engedi.

A tallinni áruházba panorámalift került, igazi *panoráma*lift!

A *Roosikrantsi Äri*ból Spar lett.

Az utak mentén reklámok, az utcákon reklámtáblák, a villamosok oldalán reklámok, a belvárosi házak tetején fényreklámok, Toyota, Honda, McDonald’s! Gyerekkoromban észre sem vettem, hogy az utcaképből hiányoznak a reklámok, most pedig már itt is házhoz hozzák. Az egyetlen fényreklám a Viru Hotel tetején virított, emiatt lett belőle a Szovjetunió Fehér Háza.

Anna világa már nem létezik. A fagylaltot már nem ugyanolyan fémtálkában kínálják, és a műanyag sem büdös. Anyának már nem kell veszekednie a húgával, mint egykor, a nagynéni most már a maradék falubelivel vitázik a nagymama földjeinek határairól. A nagymama faluja elnéptelenedett. Ő meghalt, de a földeket visszakapták a gyerekek. Mindenfelé elhagyatott kolhozépületek, üresen álló emeletes házak leszakadt ajtókkal, rengeteg szürke beton. Helyenként

meghökkentően élénk világoszöld színű emeletes házakat látni, évről évre egyre kevesebb ép ablakkal, pereg róluk a szovjet festék, és porlik a szovjet cement… *Vene värk… Vene aeg… Orosz vircsaft… Orosz idők…* A ’80-as években a kolhozokat szovhozokká alakították ugyan, de én továbbra is kolhozként emlegettem őket, mint sokan mások is. A kolhozok idején jobban megfizették a dolgozókat, talán ezért is volt kellemesebb csengése a szónak.
Az ősi mesterség művelői már nem rínak ki úgy az utcaképből, mint korábban. Anya már nem bökhet oda a fejével, hogy a kávéházban üldögélők közül vagy az étteremben cigarettázók közül ez meg ez közéjük tartozik, az, akinek hatalmas hajkoronája van, és külföldi ruhát visel, az a szőke, aki helyi szokás szerint miniszoknyát és tűsarkú cipőt hord, de a kabátja külföldi, az, aki nyilvánvalóan külföldi festékkel festette a haját, az, akinek foncsoros napszemüvege van, amit itt nem árultak. Gyerekként képtelen voltam kiejteni azt a szót, hogy prostituált, mindig elfelejtettem, helyette úgy mondtam, hogy prostitút vagy prostút. Vagy csak egyszerűen tút. A ruhák alapján teljes bizonyossággal el lehetett dönteni, ki *az,* és később még néhány más ismertetőjelet is megtanultam. Az a pillantás, az a nő, aki talán túlságosan is hosszan legeltette a szemét a nála háromszor idősebb férfin, és az, aki jellegzetes léptekkel ott sétálgatott, vagy azok, akik félreérthetetlen pózban üldögéltek ott. Tinédzser koromban a kurvák legnagyobb része fekete-fehér ruhát viselt, ez valamiféle trend volt, ezért lehettem én akármilyen rock vagy punk Finnországban, észtországi utazásainkon nem vehettem magamra semmi feketét. És hiába érzem most jól magam a saját fekete-fehér ruháimban, mégis hiányzik az örömlányok nyüzsgése a Viru Hotel környékén.

Hiányzik a zsibongás.
A nyugati színek hamisak.

HAZA
AKAROK
MENNI.

Itthon azt mondom, hogy anya, anya, az a férfi már megint ott van…És anya azt mondja, hogy nem kell rá figyelni, tegyek úgy, mintha mi sem történt volna, de azonnal szóljak, ha az a pasas újra feltűnne valahol.

Itt, ahol az én világom van, a nagynéni a munkahelyén mindig egy vödör vizet helyez a cukroszsák mellé, az éjszaka folyamán a cukor magába szívja a nedvességet, és több lesz a súlya.

Itthon a vegyesbolt eladója nem vonja le a számla végösszegéből a visszavitt üvegek árát, hanem hozzáadja, olyan sebesen lökdösi ide-oda a számolótáblán golyókat, hogy a pult túlfelén álló képtelen követni.

Az őszibarackszörp nagy befőttesüvegben áll, és a nagymama közelében a kastélyban kap helyet a kolhoz igazgatósága. Merike elvtárs lefeszegeti a fadíszítéseket, hogy könnyebb legyen festeni, aztán meggondolja magát, és szétver minden ajtót, behajítja a kandallóba, az évszázados, fából faragott leveleket és virágfüzéreket, helyettük tűzbiztos ajtókat akar, mert az ellenség megpróbálhat betörni a kolhoz főépületébe, sőt meg is akarhatja szállni.

Itt, ahol az én világom van, mindenütt egyórás ebédszünetet tartanak, amikor az üzletek és a hivatalok és a múzeumok és minden más is zárva van vagy tizenkettőtől egyig, vagy egytől kettőig. Vagy azért zár be a bolt, mert éppen leltároznak, amikor az eladónak erre támad kedve, vagy ha valami más dolga akad, vagy nincs semmi áru, vagy a pult alóli árusítást gyakorolják, *leti alt.*

A leltározások száma alapján azt gondolhatta volna az ember, hogy több áru volt, mint amennyi az üzletbe befért.
Idehaza a kávéházakban nincs két egyforma csésze.
Itthon kellene-e maradnom? Pontosabban ebben a világban, ami belőle még megmaradt? Hiszen egész idő alatt ide vágytam. Ez volna hát az, ahová le akartam fogyasztani magam?
1988-ban jegyre adták a vodkát, mindent meg kellett venni, amennyit csak adtak, még ha nem is fogyasztották el, és a nagynéni fehérneműszekrénye, épp az ott előttem, a nappaliban lévő kályha melletti falnál, megtelt vodkásüvegekkel, melyek igencsak használható valutának bizonyultak. Azokban az időkben a nagynéni remek üzleteket kötött vodkavalutával. Ugyanez volt a helyzet a cigarettával is, havonta és fejenként öt doboz járt, Oroszországban 300 cigaretta negyedévenként! Nem volt elegendő gyufa, különösen akkor, ha valaki cigarettázott, és fatüzelésű házban lakott – ha olyan városban élt, ahol a legtöbb házban fával fűtöttek, akkor havonta öt dobozhoz juthatott, egyébként csak negyedévenként kaphatott ugyanennyit.
Nagy ünnepségek, kerek évfordulók vagy hasonló *juubel*ek alkalmával lehetett kapni – hogy is volt? – a nagymama 80. születésnapjára tíz üveg konyakot és öt üveg pezsgőt, ha jól emlékszem, nem tudom… Ez volt Gorba alkoholellenes kampánya, az alkoholfogyasztás megreformálása, vagy hogy is nevezték… Oroszországban a kolhozok állatai éhen pusztultak, mert senki nem dolgozott, hanem napokon át tökrészegen hevert, mert az üzletekben semmi mást nem lehetett kapni, csak vodkát, ami még a helyi viszonyok között is olcsónak számított, más szórakozás pedig nemigen adódott. Gorba tehát egyéb szabályozások mellett megtiltotta az alkohol

árusítását munkaidőben.
Temetéskor is lehetett tömény alkoholt venni… a nagymama temetésére… a nyitott koporsót ott, az udvar közepén állították fel, ez előtt az emeletes ház előtt… a nagymama halálviaszos arca… valaki mellette zsoltárokat játszott a finn gyülekezettől ajándékba kapott elektromos orgonán, amit kolhozkék hordóra állítottak… a vezeték hosszabbítókon keresztül egészen a nagynéni lakásáig húzódott… az ajtót nem lehetett rendesen becsukni a kábel miatt, és mindenki belebotlott, mert nem vették észre… anya nyugtatót vett be, és kifelé igyekezve a nagynéni lakásából megpróbált átkúszni az elektromos orgona kábele alatt… az étkezőasztalon nagy szemű, sárga, gőzölgő főtt krumplik várakoztak előre meghámozva, és engem hányinger kerülgetett a krumpliszagtól sűrű levegőben, szédültem, a nagynéni kínálgatta az ételt, de én semmit nem ettem, mintha mindenütt krumplistálak lettek volna… a szag a hajamba ette magát, és a párna teleszívta magát vele, és még a következő nap is érezni lehetett… az ablaküvegek bámész tekintete… a nagymamából nem maradt más, csak az arc… a szárítókötél rozsdás oszlopai nyikorogtak… az ablakok között döglött legyek.

1956

A Rõug fiúk nem akarnak hazamenni Szibériából, nem úgy, mint a szüleik meg a húguk, annak ellenére sem, hogy az 1956-os általános amnesztia a politikaiakra is vonatkozik, így a Rõug családnak is joga van hazatérni. A fiúk orosz feleséget választanak maguknak Szibériában, és ott is maradnak. Ugyan hová is mennének vissza? A faluba, ami elárulta őket? A házukba, ahol mások laknak, ahol az asztaluknál az őket feljelentő család vagy valami vaskos gyévuska issza a csáját vagy eszi a savanyú uborkát? Abba az országba, amelynek földjein a kolhoz tehenei legelnek? Azok közé az emberek közé, akik őket elhurcolták? Ugyanabba a faluba, ugyanazokat az utakat taposni, ugyanazoknak az embereknek dolgozni a kolhozban, ugyanazt a cséplőgépet vezetni, ugyanazon a padon ülni, és nézni, hogy Karla, a drága nagybácsi kávéscsészéje ugyanaz-e, mint amiből annak idején ők ittak, hogy Karla fiai elnyűtték-e az ő nadrágjaikat, hogy Elfriidét hogyan ünneplik mint hős anyát, és hogyan örökítik meg őt fényképen az ő édesanyjuk, Aino ruhájában azon a napon, amikor a szocialista munka hőse aranycsillagos kitüntetését átveszi, és tapsokkal, virágokkal és tisztelettel veszik körül?

Az 1956-os amnesztia évében hazatér Kiisa a fiaival és Leeve
a lányával, hogy megnézzék, milyen nyomokat hagyott maga után a nagy honvédő háború. Osvald a

tundrán maradt.

Tallinn még mindig Tallinn. A Kövér Margó és a Hosszú Hermann tornyai továbbra is állnak. Nyárfák. Zelnicefák. Ugyanazok a nyárfák és ugyanazok a zelnicefák, mint akkor, amikor
a vonat Szibériába indult velük. És az utcákon még mindig emberek járnak, nevetgélnek, tüsszögnek, vagy szívják az orrukat, gyerekek és szerelmespárok, fecserészők.

Oroszul beszélők.

Orosz katonák.

Minden kereszt vagy korona helyére sarlót és kalapácsot faragtak.

Legalább valami ismerős. Legalább egy kis Szibéria ide is eljutott. Ezzel már el is lehet éldegélni, miután hozzászoktak Szibéria jeges levegőjéhez.

Senki nem siet szobát bérbe adni a Szibériából hazatérteknek, senki nem kíván munkát adni nekik. H*iszen soha nem lehet tudni, hogy milyen következményekkel jár. Bárminek értelmezhetik. Esetleg úgy, hogy észt szimpatizánsok. Vagy valami másnak.*

Kiisa fiai abban a korban vannak, hogy veszélyesek lehetnek. Olyan értelemben is. Kiisa már túl idős ahhoz… de mégiscsak Szibériából jött. Soha nem lehet tudni. És ebben a házban egyébként is olyan sokan laknak. A lány is befejezte az iskolát, és hazajön.

A fiatalok épp most házasodtak össze, és saját zugra van szükségük. Aztán meg babát is várnak. És a nagymama nem tudja már ellátni magát, hozzánk fog költözni, ugye, megérti Kiisa, nagyon össze kellene zsúfolódni, ugye, megérti Leeve, hogy lehetetlen, ugye, megértitek, fiúk, hogy ide egyszerűen nem fértek be.

Nincs számotokra hely.
És az általános iskolát el kellett volna végezni, így nem jöhettek ide dolgozni. Bizonyítvány kell. Anélkül nem megy. Jártatok volna ott iskolába, ahonnan jöttetek. A lógósokat sehol nem szeretik.
Csakhogy Szibériában az első osztálytól kellett volna kezdeniük az iskolát, amit már éppen befejeztek volna, igen, kötelező lett volna, de aki nem dolgozott, nem kapta meg a 300 grammos kenyérfejadagját, az anya saját adagja pedig nem volt elegendő a két fiúnak. Nem volt más megoldás, be kellett állniuk traktoristának.

A fiúknak végül sikerül bejutniuk Észtországban egy autósiskolába, és utána sofőrként dolgozhatnak.

A fiúk várják a megfelelő időt, amikor enyhül a légkör, s ez húsz esztendő múlva el is érkezik. Karlának akkor már nincs se hatalma, se védelmezője. Akkor már a kolhoznak sincs szüksége rá. Akkor gond nélkül félholtra lehet verni egy sötét őszi estén, és előtte elárulni, hogy kik az elkövetők. A kórházban Karla még néhány hétig életben marad, beszélni is tud, de a tettesekről mélyen hallgat.
A temetésére egyetlen falubeli sem megy el.

1984-BEN
UTASÍTOTTÁK EL
ELŐSZÖR a nagynéni által anya számára beadott látogatási kérelmet. Mivel anya mindenképpen látni akarta a nagymamát, turistaként kellett Tallinnba utaznunk, szállodában laknunk, és a nagymamát Juulinál kellett elhelyeznünk. A nagymama három nap alatt tudott elvergődni Tallinnig. Az akkoriban szokásos turistavízummal éppen három napig tartózkodhattunk ott.

A kérelmet a következő évben is elutasították.

A nagymama azt állította, hogy Linda kavarta össze a dolgokat, merő gonoszságból.

Anya Mariára gyanakodott, akit elhagyott a barátja a farmerkabát miatt, amit anya nem hozott neki.

A meghívólevelek ügyintézője száz finn márkáért elárulta, hogy az elutasítás Haapsaluból jött. Valaki nem akarta, hogy abba a városba menjünk, de hogy kicsoda, azt nem tudta megmondani.

A rákövetkező évben Juuli intézte a papírokat. A nagymama gyenge egészségi állapotát igazoló orvosi bizonyítványra hivatkozva kivételesen engedélyt kapott rá, hogy ő intézze a nagymama helyett a látogatóvízum-kérő papírokat, bár csak ismerőse volt anyának, nem pedig közeli hozzátartozója. A hivatalok naponta mindössze néhány órán át tartottak nyitva, leginkább munkaidőben, de szerencsére mások is munkaidőben foglalkoztak a saját ügyeikkel, így ez Juuli számára nem jelentett különösebb akadályt. Politikailag megbízhatónak tűnt, a fiával kettesben lakott egy akkora

alapterületű családi házban, hogy nyugodtan el lehetett szállásolni benne a külföldről érkezőket, és olyan feddhetetlen volt, hogy nem hozott szégyent a Szovjetunióra.
A Juuli által elindított kérelmet elfogadták.
A nagymama azonban nem tudott Tallinnban utazni a lába miatt.
Anya egyik hivatalból a másikba futkosott. A speciális vízumok ügyintézője megismételte, hogy az elutasítás Haapsaluból jött.
De az anyám, Sofia, nem tud Tallinnba jönni, nem bírja a lába, és szívinfarktuson is átesett.
Na, akkor menjen, mondta a férfi, induljon!
Anya elmesélte, hogy csak arcvizet és borotvahabot vitt a férfinak díszdobozban, meg kávét. Képzeld el, semmi mást!

1987-ben Tallinnban különleges vízumot kaptunk Haapsaluba. Anya többé nem kérte meg a nagynénit, hogy vízumügyeit intézze.
Ez természetesen annyit jelentett, hogy Juulinak a korábbiaknál bőségesebb ajándékokkal kellett kedveskedni. Ez pedig újabb kiadásokkal járt. Anya kevéske, alkalomszerű keresete az Észtországba viendő ajándékokra ment el, s még egy kicsit a háztartási pénzből is le kellett csípnie. Túl sokan vártak ajándékokat, és túl kevés volt a pénz. Én minderről véletlenül szereztem tudomást, amikor feltűnt, hogy anya mennyire belevetette magát az árleszállítások tanulmányozásába. Amikor éppen olyan cipő jelent meg valamelyik kiárusításon, ami Juuli mérete volt – hála istennek olyan kis lábon élt, hogy mindig lehetett találni számára megfelelőt –, de a pénztárcájában lapuló tíz márkát ennivalóra tette félre, akkor csak a gyermeke

élelméről gondoskodott, magának nem vett semmit. És amikor talált a kiárusításon Juulinak való szoknyát, akkor magának nem vett hajfestéket. Nap mint nap krumplipürét evett, mert a krumpliért nem kellett pénzt kiadnia, saját földjén termett. Nem akarta, hogy apuci megtudja, mire költötte kevéske jövedelmét. Ezért is nem kért tőle soha pénzt, hanem mindig azt mondta, hogy van neki bőven.
Mariának vegyen kabátot, vagy a saját cipőjét vigye el a suszterhoz?
Lindának vegyen dezodort, vagy magának fogkrémet?
Juulinak vegyen harisnyanadrágot, vagy saját magának?
A választás mindig a másik félre esett, nem anyára.
És aztán még az eladásra szánt holmik, amik ugyancsak előbbre valók voltak azoknál, amikre anyának lett volna szüksége.
A fogtömés is ráért a következő észtországi útig.

ANYA
TALLINNBA
MEGY ügyeket intézni, és apuci is megérkezik. Én a nagynéninél maradok pihenni. Aztán anya telefonál Tallinnból, hogy ne idegesítsem fel magam. Mintha képes volnék rá. Tallinn belvárosában egy őrzött parkolóból ellopták az autónkat. A biztosítás az imént változott meg, úgyhogy nem érvényes az EU-n kívüli országokra. A rendőrök rosszul írják fel az adatokat, és a körözés során egészen más autót keresnek. Apuci szerint megint mindennek anya az oka, és visszamegy Finnországba. Új autó volt, Audi, épp a legkeresettebb márka Oroszországban. Amikor autóval mentünk Észtországba, mindig nagyon elővigyázatosak voltunk, megtettünk minden óvintézkedést. Ha messzebbre utaztunk, fényes nappal indultunk útnak, s megérkezve a fészerben vagy egy bokros helyen rejtettük el a kocsit. Nem álltunk meg az út mentén fel-felbukkanó embereknek, hanem gázt adtunk, akárcsak olyankor, amikor valaki az út közepén feküdt, és úgy tett, mintha megsérült volna. És akkor tessék, egyszer csak eltűnik az autó a város kellős közepén lévő, őrzött parkolóból, amelyet magas kerítés vesz körül.
Ezután anya nem hajlandó megmondani sem az autó rendszámát, sem a márkáját, amikor hajójegyet vált, nem és nem, egyik hajótársaságnak sem, az öbölnek sem az egyik, sem a másik oldalán.
Amikor visszamegyünk Finnországba, kicseréljük a tősgyökeres finn házon a zárakat, mert az autóban maradtak a kulcsok, a címünk és minden iratunk. Néhány tallinni ismerőse, akiknél időnként megszálltunk, odaadta anyának a lakása kulcsát, de anya nem szól

nekik az autólopásról, hanem megszakítja velük a kapcsolatot. Fölösleges izgatni őket, meg amúgy is, ugyan ki tudná használni azokat a kulcsokat, amikor nincs rajtuk a cím. De biztos, ami biztos. Többé nem szállunk meg náluk, s nem tartjuk velük a kapcsolatot.
Anya új nevet választ magának – az északnak csak egy keresztnevük van, és Finnországban anyának is egy volt, most viszont már kettő van, és ráadásul teljesen új. A bankszámlát megszünteti. Új személyazonossági számot azonban nem kap, hiába hivatkozik az ellopott útlevélre, emiatt dühöng és átkozódik. Az idióták! Lecseréli a telefonszámot, és titkosítja. Az ágy alá fejszét rejt.
Valahol a nagyvilágban persze egy másik Katariina él az ő útlevelével.
Többé már nem fordulhat elő, anya.
Mindezek elmúltak, vége, nincs tovább. A Szovjetunió összeomlott, Szovjet-Észtország nem létezik többé, csak az Észt Köztársaság. A hidegháborúnak vége. A KGB már nem hurcol el minket, kész, befellegzett, csak törmelékek maradtak, beton szeméttároló a járda szélén és rozsdás cséplőgépek a kolhoz földjein. Nem bírom tovább!
Anya rám parancsol, hogy tartsam a szám.
Akár van KGB, akár nincs, a gazemberek nem tűntek el.
Egy mustamägi szemétládából nagy műanyag szatyor kerül elő, tele finn útlevelekkel, de anyáé nincs közöttük.

EGY
ÉVVEL

AZ ESET után anya érdekes információra bukkan az interneten – az észt rendőrség közszemlére bocsátja a listát, amelyet az eltűnt vagy ellopott autókról állítottak össze. A listán megtalálja a mi autónkat is. Két héttel az eltűnése után találták meg.

Az előkerült autókat szabadon és törvényesen értékesíteni lehet, amennyiben a tulajdonosa bizonyos idő elteltéig nem jelentkezik.

Anya telefonál a rendőrségre, minden létező és lehetséges hivatalba, kérdezősködik és telefonálgat és telefonálgat és kérdezősködik. Akik annak idején az ügyünket intézték, már nincsenek a rendőrségen. Senki?

Senki.

És különben is, nektek, finneknek, van elég autótok.

Este anya sírdogál, de nem az autót siratja. Tehát mégis igaz. Hogy az észtnek a másik észt a legádázabb ellensége.

AMIKOR
ANYA
SZERINT már eleget pihentem a nagynéninél, visszaindulunk Finnországba, de még mielőtt felszállnánk a hajóra, egy napot Tallinnban töltünk. Míg anya a dolgait intézi, én az Óvárosban maradok. Nem bírok sokat járni, de egy kis sétára futja az erőmből. A Viru kapunál veszek egy csokor tulipánt. A csokor oldalán ott lóg az árcédula, tíz korona. Kérdem az eladótól, hogy csokorban árulják-e. Észtül kérdezem, erős finn akcentussal. Az eladó igennel válaszol. Átnyújtok neki egy százas bankjegyet, állok és várok egy ideig, mígnem rájövök, hogy az eladónak esze ágában sincs visszaadni. A csokorban tíz tulipán van.
Továbbmegyek. Képtelen vagyok megszólalni.
Az én országom becsap, az én országom meglop, az én országom átver engem. Ez fáj. Ez undorító. Szégyenletes. Iszonyúan szégyenletes. Olyan, hogy nem lehet róla beszélni. Valami ilyesféle szégyent érezhet az asszony, akit állandóan ver a férje, de mert szégyelli, nem mer róla beszélni.
Az én otthonom!
Anya beszámolt nekem az autóról, de én nem meséltem el neki a tulipánokat.
A tulipánokkal bevonulok a *Karu* bárba, hogy egyek valamit, mielőtt felszállnánk a hajóra. Az étlap finnül és észtül van. Színes képek az ételekről. Az utolsó oldalakra, ahol nincsenek képek, csak sok-sok ételt soroltak fel, észtül írták az összes salátát és főételt, s nagyjából harmadannyiba kerülnek, mint amennyibe az előző oldalakon finnül és észtül feltüntetett ételek.

A pincérnő kérés nélkül finnül kezd el beszélni, én azonban maradok az észtnél.
A hajón háromszoros áron kínálják a részegek a földimogyorót a rögtönzött árverésen, és a svédasztalról marokkal szedik a lazacot, mert villával nem találnák el. A kiabálásból ítélve valaki azon az emeleten dugítja el a vécét, ahol a mi kabinunk van, és a takarítónők háromszor is bejönnek hozzánk, szó nélkül és kopogtatás nélkül, megvizsgálják a vécét, mint a többi emeleten, egymás között észtül beszélgetnek, feltételezve, hogy semmit nem értünk belőle. A kikötőben egy csapat fiatal áll, akik egy egész rakomány sört hoztak, s most azon tűnődnek, hogyan is viszik haza. Hatvan liter lehet? Valakinek szétesik a söröskartonja, és a dobozok szerteszét gurulnak a terminál területén. Egy férfi négykézláb szedegeti össze őket. Sírás fojtogat.

1970

Katariina egy évvel az egyetem befejezése előtt szakít a barátjával, Hugóval. Persze nem lett volna szabad szakítania, férjhez kellett volna mennie hozzá, de Hugo húzzon csak el, menjen, ahova akar, minél távolabb tőle. Katariina úgy dönt, hogy a mások után kujtorgó Hugo nélkül is Észtországban marad, legszívesebben Tallinnban, bár hajadonként és gyerektelenként valószínűleg valami olyan munkahelyre fogják irányítani végzés után, ahová semmi szín alatt nem akar menni, valahová Oroszországba vagy Észtország egyik eldugott falujába, ami ugyancsak nem volna kedvére. Na, három év múlva úgyis visszajöhetne, de három év is sok ahhoz, hogy egy isten háta mögötti helyen töltse.
Katariina úgy dönt, hogy Észtországban, mégpedig Tallinnban szerez magának állást. Szó sem lehet róla, hogy csak azért alapítson családot, hogy az elkövetkezendő években joga legyen Észtországban lakni.
Az évfolyamról már szinte mindenki férjhez ment, nincs olyan nap, hogy ne találkozna várandós ifjú hölgyekkel.

Katariina elmegy ahhoz a céghez, amelyiknek igazgatója jó ismerőse. Megígéri, hogy előteremti azt az összeget, amit a cégnek kellene esetleg büntetésként befizetnie, ha úgy veszik fel, hogy közben őt már máshová irányították. Megígéri, hogy akár a cég anyagköltségéből is megtakarítja ezt az összeget, sőt még többet is. És ugye jó munkaerőre

mindig szükség van? Nincs család, ami tehertételt jelentene, fiatal és energikus, frissen végzett, és ráadásul nő.
Igen, ilyenre mindig szükség van.
Katariina azt is kiderítette, milyen munkahelyet jelöltek ki neki Viljandiban, ami város ugyan, de mégiscsak egy nagy falu, és semmiképpen nem felel meg neki. Szerencsére Viljandiban ki kellene túrnia egy nőt, akinek nincs megfelelő végzettsége ahhoz a munkához, amit Katariinára osztottak, de aki már régóta ott dolgozik, és történetesen az igazgató szeretője. Katariina érintkezésbe lép az illető nővel, aki nagyon megörül, amikor meghallja, hogy Katariina szívesen lemond az állásról, ha sikerül valahogy elrendezni a dolgokat. Az igazgató is elégedett a Katariina által ajánlott megoldással, és végül Katariina és az ő új igazgatója, Välismaa is elégedett. Mindenki mélyen hallgat a történtekről, még csak büntetést sem kell fizetni.
Katariina barátja szeretné megünnepelni az eseményt, bár a lány fáradtnak érzi magát. A Városház terén valami új kávézó nyílt, ne ugorjunk be oda?
Amint Katariina belép a barátjával az étterembe – amiről azt hitték, hogy kávézó –, a finn férfinak azonnal megakad a szeme a lányon.

MÁSODIK RÉSZ

A HAJÓN
TALÁLKOZTAM
VELE, amikor anyával mentünk vissza Finnországba. Nem sokkal azután történt, hogy 45 kilómmal hosszabb ideig pihengettem a nagynéninél. Kis súlyom miatt nem nagyon tudtam járkálni a hajón, leültem hát, míg anya a vámmentes üzletbe ment vásárolni. A kávézóban cigarettáztam, vagy talán bár volt az, valami társasjáték után éppen elkezdődött a délutáni tánc, és a *Saarenmaa* keringőt játszották, ki tudja, hányadszor. Odajött hozzám, és tüzet kért. Amikor felé fordultam, észrevettem, hogy tökéletesen olyan fejformája van, mint Vilennek. Jól ki lehetett venni, mert csak néhány milliméteres haj borította. Megemlítettem neki.
Vilen?
Azaz Vlagyimir Iljics Lenin. Régi beceneve.
Abban a pillanatban előkapta zsebéből Lenin-sapkáját, és a fejébe nyomta. Hűha, mondtam. Szpasziba, válaszolta, és leült. Elküldtem, amikor anya feje felbukkant a bár ajtónyílásában.
Anya megtanulta, hogy semmit nem érdemes tőlem kérdezni, mert úgysem válaszolok, magamtól sem mesélek semmit, úgyhogy egyikőnk sem szólt volna egy szót sem, ha Vilen az asztalnál marad, amikor anya megérkezik. Én csak a székbe törölgettem volna nyirkos tenyeremet, és igyekeztem volna rezzenéstelen arccal, gondtalanul nézelődni, kezemet el nem mozdítva, nehogy feltűnjön a remegése. Mégis jobbnak tűnt, hogy anya érkezésekor egyedül ültem. Mert egy vadidegen embernek életemben először hangosan kimondtam, ráadásul pont úgy, ahogy annak idején Irene: két nemzethez tartozom. Félig észt,

félig finn vagyok.
Vilen még csak meg sem rezdült, sem csodálkozásnak, sem lenézésnek nem adta jelét. Én csak beszéltem, beszéltem, és semmi nem történt, senki nem füttyentett, senki nem kérdezte, hogy mennyiért, nem fordult az egész bár felém, nem állt meg a hajó, semmi nem történt, és mégis minden megtörtént.

MÁSNAP
HELSINKIBEN
TALÁLKOZUNK egy kávézóban, pohárból isszuk a kávét, majd átmegyünk a Kosmos étterembe. Hosszasan beszélgetünk arról, milyen megszokott dolog volt a Szovjetunióban pohárból inni a kávét, s most mennyire trendi lett itt Helsinkiben is. A harmadik doboz cigarettát szívjuk, a szünet nélküli beszédtől kiszárad a szám. A legelső mondat után nem bírom abbahagyni, be nem áll a szám. Egyszerre veszünk ki cigarettát a dobozból, egyszerre emeljük a poharunkat, egyszerre egyenesítjük ki a derekunkat, de mindez teljesen természetesnek tűnik, cseppet sem furcsa, ennek így kell lennie. Lelkesen meséli, hogy előző évben a hajdani keleti blokk országaiban járt, és lelkesült hangja ott délután a bár kellős közepén saját kis világunkba repít bennünket, és az én lelkesült hangom időnként felváltja az övét, legközelebb Albániába szeretne menni. Szavainkban pelmenyek, szamovárok és orosz csipkefüggönyök kolhozkék búgócsigaként pörögnek, ilyennel játszottam valamikor gyerekkoromban a nagymamánál.
Megemlítem, hogy semmi kedvem panorámalifttel menni a tallinni áruház legfelső emeletére, hanem lépcsőn, ahogyan korábban is, mikor még nem működtek panorámaliftek. Pedig azokon a szűk lépcsőkön mindig rengetek ember szorult össze, könnyen előfordulhatott, hogy valaki elájul, szellőzés természetesen nem volt, és mégis!
Úgy van! – kiált fel Vilen.
A tallinni Stockman áruházban ma már minden kapható, és mozgólépcsőn vagy lifttel lehet egyik emeletről a

másikra jutni. A helyiséget, ahonnan a KGB a beszélgetéseket lehallgatta, megnyitották a nagyközönség előtt. A vasútállomáson már lehet fotózni, és nem kell hajnali négykor sorban állni a bolt hátsó ajtajánál sertésköröméért. Baj, hogy visszavágyom oda, ahol nem volt szabad lefényképezni a vasútállomást?
Dehogy! – kiáltja Vilen.
Megérted?
Igen!
A kikötő környékén több új szállodát húztak fel. A Tallinnk buszjárata a kikötőből a szállodákhoz és Mustamägibe viszi a finneket… negyed- vagy félóránként… a mustamägi piacot befedték, csinos vásárcsarnok lett, ahol a korábbi hangzavar és tömegnyomor helyett csak néhány ember ténfereg. Feketézők még mindig vannak, de udvariasan figyelmeztetik a vevőket, hogy a hamisítványokért megbírságolhatják őket a vámnál, ettől függetlenül persze be lehet szerezni ezeket, én vajon milyen zenét hallgatok? Odakint milicistasapkákat árulnak, a szovjet időkből való golyós számolótáblákat, náci jelvényeket, zsebórákat, amelyek számlapján Hitler, Sztálin vagy Lenin képe díszeleg. Orosz porcelán sehol nem kapható, de kristály igen, élelmiszer csak az élelmiszerboltokban… Ezt szeretnénk? Ide akarsz menni, Vilen?
Nem! – kiáltjuk egyszerre. Nem!
Szeretnék még mesélni a kolhozkék teherautókról és az örökös vámáru-nyilatkozatokról és arról, hogy a Szovjetunióban nem ismerték az allergiát, és hogy amikor anya Finnországba érkezett, nem hitte el, hogy ilyen létezik. És a poloskák! Vilen, azok undorítóak… mindig égve kellett hagyni a villanyt, akkor nem jöttek elő… anya a párna alól zargatta ki őket Tallinnban… apucinak a garázsban kellett hagynia a bőröndjét, amikor hazajött

Finnországba, mert anya tartott a határon túlról érkező poloskáktól… Vilen, vágyom a poloskák után!
Ezért hagyod olyan gyakran égve a lámpát éjszakánként?
Ezt mondtam?
Igen.
Nem is emlékszem… Gondolod, hogy a…
Poloskák miatt? Igen.
Na ne! Rémes!
Nagyokat nevetünk, és amikor felmegyünk hozzám, és megiszunk egy egész üveg vodkát, még jobban dől belőlünk a nevetés.
A kurvákról is szeretnék beszélni. Még mindig vannak szép számmal észt prostituáltak Finnországban, és a tallinni hajókkal még mindig átjárnak a kis loliták, de tőlem már nem kérdik, hogy mennyi, és anyát sem gondolják kerítőnőnek. És mégis, baj ez? Mondd meg, Vilen! Már senki nem akar rávenni, hogy kicsi táskámban, ahol fluortabletták lapulnak és furulya, még mást is magammal vigyek, sportcipőt vagy harisnyanadrágokat. Baj az, Vilen, hogy vissza akarok oda menni, ahol a nők néhány harisnyanadrágért árulják magukat?
És láttad, Vilen, azokat a pipacsmezőket Saarenmaán, a hatalmas mohafoltokként szétterülő göndör borókafenyőket? És a gabonaföldeket? Anya sírt a tősgyökeres finn agyagos föld miatt – egy szem répa sem bújt ki, káposzta se nőtt. Igaz, hogy az anyósa közben gyomlálgatott, aminek következtében odalett az utolsó kis répácska is – az anyós persze csak segíteni akart. Talán bosszantotta külföldi menye szorgoskodása, neki este sétálni kellett menni, hogy aztán tudjon aludni, amitől anya borult ki, mert az öböl túloldalán nem ismerték az esti sétát – addig dolgoztak a saját földjükön, míg be nem sötétedett, aztán meg beestek az ágyba, s már aludtak is.

Anya megmutatta nekem a tősgyökeres finn emeletes ház pincéjében a többi lakó rekeszeit, ahol a rács mögött csak néhány konzerv árválkodott. A mi rekeszünk mindig zsúfolásig megtelt konzervekkel, lekvárokkal, akárcsak a nagynéninél Haapsaluban és
a nagymamánál vidéken és mindenütt másutt is. Arrafelé nem ismerték az üres pincét, anya fel nem foghatta, hogyan hagyhatják itt megrohadni az erdőben termő bogyókat meg az anyósáéknál az almákat a fán, mert nem volt kedvük leszedni. Büszkeséggel töltött el a mi tele pincerekeszünk, nagy-nagy megelégedettséget éreztem, olyan volt… mintha biztonságban lennék.
Már felnőttként az egyik barátommal elmentünk a boltba, és ő eperdzsemet vett. Én ezt szörnyen helytelennek tartottam, nevetséges és ostoba dolognak. Hogyan vásárolhat valaki boltból eperdzsemet! Eszetlenség!

A vodkás poharak mellett átnevetjük Vilennel az estét meg az éjszakát, át a Berjozkákat, a kijevi kotlettből kifolyó vajat, az orosz rajzfilmeket, a kongó áruházakat, a templomok homályát, átnevetünk a tisztfeleségek feszülő, harang aljú télikabátjai alatt, átnevetjük a vodkásüvegeket, amelyekért a finnek a Citymarket reklámmatricáival fizettek. Vilen bőrén Oroszország szagát érzem, meg a dácsákét, bár sose jártam egyetlen dácsában sem, Szibéria és a Kaukázus szagát. Átnevetjük a Napfényes Apánk tiszteletére rendezett őrült felvonulásokat, a Lenin-mauzóleumba vonuló esküvői párokat és Hruscsov feleségét, aki úgy néz ki, mint egy fejőnő. Vilen ölében balalajka szól és Muszorgszkij, a Kreml templomainak harangjai zúgnak, mint Rahmanyinov zenéje. Oroszország zeng, és zeng az a sok nevetséges név, Hotel Druzsba és a filmszínházak, *Soprus,*

Oktoober, *Rahu* és *Partisan* és *Kosmos* hotelként, kávézóként és moziként, zengenek a lapok, *Töörahva Lipp, Rahva Hääl*, *Sirp ja Vasar,* sírás fojtogat, mintha Rahmanyinov valamennyi zongoraversenyét egyszerre és mégis mindegyiket külön-külön hallanám, vagy mintha Miliza Korjus lemezének sercegésébe belevegyülne a läänemaai nyári eső kopogása, sírás fojtogat, mint bárki mást olyan helyeken, ahol boldog volt, mint bárki mást, aki túl sokáig volt számkivetett. És a reggel a Néva illatát árasztja, a Néváét, ahonnan a nap felkel.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy nem hányom ki a reggelire készített bliniket. De ezúttal nem szerettem volna. Szívesen magamban tartottam volna.

VILEN
ÉS
ÉN ugyanazokról a dolgokról beszélünk, ugyanazokon nevetünk és sírunk. Persze aztán meg kell tenni, amit ilyenkor muszáj. Nem mintha jobban kívántam volna, vagy jobban tudtam volna, hogy mit akarok, mint Hukkával: ám Vilen nem kérdezősködik vég nélkül, ahogyan Hukka, ezért könnyű megjátszani a nőt, aki ég a vágytól. Magam is élvezem a testemet imádó kezeket és a bulimarexia által tökéletessé formált alakomat végigsimító tekintetet. Ezzel soha nem lehet betelni. És ha nincsenek kérdések, nincs gond az ágyban. Talán célozgatnak, kérdeznek a kezek a bőrömön, de kérdéseikre nem várnak választ később, hetek múlva sem. Ki lehet kerülni őket. Nem kell elszámolni velük.

Az egyéjszakás kalandok lassanként untatni kezdtek, eleget kaptam tőlük, de elegem is lett belőlük. Olyan varázslatos volt azokról a dolgokról mesélni Vilennek, amikről senkinek nem beszéltem, hogy örömmel váltottam, s hagytam, hogy a test helyett a lélek kapja meg, amire szüksége van. Leginkább azokat a hosszú beszélgetéseket élveztem, amikor egymással szemben ülve az ágyon teáztunk. Kedveltem a gyors numerákat, így hamarabb eljutottunk a beszélgetési szakaszba, és egyikőnk sem fáradt el annyira, hogy elaludjon, mielőtt belelendülnénk.

Vilen társaságában olyan dolgok is eszembe jutnak, amiket nem tartottam fontosnak. Az ágyban orosz cigarettát szívunk, amit Vilen hozott Pétervárról, s amitől megfájdul a torkom, és emlékezetembe idézi a nagypapa Priima cigarettáit. A konyhaasztalon álló

gyümölcsöskosárról a banán jut eszembe, Vilen, emlékszel, ó persze, te nem tudhatod, milyen volt az élet a banánarany idején az öböl túlfelén. *Kui oleks ainult banaane*… Mindenki utána sóvárgott, és senki nem hitt anyának, amikor azt állította, hogy az nem segít a bajokon, ha tele vannak a pultok banánnal, pláne, ha nincs is miből megvenni. De senki nem hallgatott rá, mert a szovjet időkben nem a pénzhiánnyal küszködtek az emberek, hanem az áruhiánnyal, különösen akkor, amikor a ’80-as években a Szovjetunió nagysága és hatalma összeomlani látszott. *Kaiken vielä kestäisi, jos olisi banaaneja, jos niitä vain olisi olemassa*… Mindent el lehetne viselni, ha legalább banán volna. Ma már senki nem emlékszik rá, milyen óriási értéke volt a banánaranynak. Tallinnban a Stockmann áruház gyümölcsrészlegének banánjai mindenki számára elérhetőek, legfeljebb az áruk jelenthet akadályt. A banán megérkezett, de nem hozta el a boldogságot. Ma már nem számítanak *defitsiit*-holminak.

És azok a könyvek! A Tallinnról, Moszkváról, Leningrádról szóló könyvek! A képeken fizikai munkát végző, szorgalmas, munkájukra összpontosító embereket látni, ők a szocialista embercsodák, elvtársak, *tovariscs*, az öregek arca mindig tűnődő, a gyerekeké nevetős, és emlékszel azokra az iszonyú nagy Lenin-szobrokra, meg a bebalzsamozott Leninre a Vörös téren… Emlékszel? Eszetlen hosszú sorok a mauzóleum előtt, körbeérte az egész Vörös teret! Nem akartunk bemenni, de előttünk éppen egy esküvői pár haladt, és az esküvői párok soron kívül bemehettek, és persze a lakodalmas nép is, így aztán a társasághoz csatlakozva mi is bevonultunk. Óriási volt az a bebalzsamozott Lenin, és nekem úgy tűnt, mintha műanyagból lenne, de nem mertem hangosan mondani, mert annyira áhítatos légkör vette körül, és nem is

lehetett egészen közel menni hozzá. Együtt kellett haladni a sorral, nem lehetett megállni, de anya odasúgta, hogy Lenin összement a szifilisztől, és fuldokoltam a nevetéstől ott az örökmécsesek közelében, és anyával kirohantunk vihogni.

NEM
TUDOM,
HOGY amiatt választottam-e ki éppen Vilent, és elsőként neki meséltem azokról, amikről másnak soha, mert Leninre hasonlított, és a tallinni hajón találkoztunk, vagy csak éppen megérett az idő, s én végre kész voltam rá, hogy bárkinek elmondjam. Nem tudom, hogy ha Vilen másként viselkedik, vajon visszahúzódtam volna, de utána bizonyára nem akartam volna közelebbi ismeretséget kötni vele. Minthogy azonban Vilen megtette, amit meg kellett tennie, nem bánkódtam, hogy – mint meséli – néhány hónap múlva elutazik a Balkánra. Az előkészületeket már megtette, és a pénzügyeket elintézte.
De szeretné, ha én is vele mennék. Ilyen lelkes és ráadásul csinos útitársat sehol nem találna. Vele kell mennem. Alighanem mélyebb érzelmekkel viseltetik irántam. A fejemre teszi a kezét. Biztos, hogy sokkal mélyebbekkel. És Vilen nagyot sóhajt. Feltétlenül vele kell tartanom.
Vonzó a javaslata. Hátha ott még több minden fellelhető az én világomból? Hátha ott minden megvan, ami itt hiányzik? Talán elő tudnék valahonnan teremteni annyi pénzt. Ha Észtország lassanként túlságosan elfinnesedik és amerikanizálódik, nem kell-e távolabb keresnem az otthonomat?
Vilen annyira örülne neki, ha együtt lelkesedhetnénk a dekadenciáért és a nyomorromantikáért, ami még él az egykori szocialista országokban, a kéregetőkért, a görnyedt anyókákért és a viseltes ruhákért.
Nyomorromantikáért?

Begyűjthetnénk a helybeliek szörnyülködő tekintetét, amikor észreveszik a testékszereinket.
Csakhogy nekem éppen elégszer volt benne részem az öböl túloldalán. Épp most láttam az első testékszereket Haapsaluban, ahol békésen megfértek az újonnan megjelent számítógépekkel és egerekkel, és ugyanabban a városban, a nagynéném lakásában hallható olyan furcsa, idegen hangokkal, mint amilyen a turmixgépé. Miért gondolja, hogy engem mulattatna a helybeliek szörnyülködő tekintete? Nincs rá szükségem, éppen elégszer tapasztaltam. A tejföl utáni vágyakozásom nem a nyugati országok, a szüleim, az anyanyelvem és a hazám elleni lázadás. Nem valami izgalmas, egzotikus dolog után vágyakoztam. Egyszerűen csak haza akartam menni. A hazatérés nem kaland. Mindössze annyit jelent, hogy az ember hazatér.
De nem mondom ki hangosan, csak kijelentem, hogy nem megyek vele.
Rövid győzködés után Vilen azzal kezd vigasztalni, hogy egy év nem nagy idő, hamarosan újra itt lesz, alig néhány hónapról van szó.
Ez azért nem olyan borzasztó. Nocsak, milyen patetikus lett valaki. Kicsit untat ugyan, de megígérem, hogy várok rá. Mégiscsak ő az első. És azok a mámorító beszélgetések! Igen, azokat folytatni szeretném még akkor is, ha az első mámor elmúltával valami kellemetlen íz is vegyült beléjük, bár nem tudtam pontosan meghatározni, micsoda. Talán majd csak Vilen távozása után fogom érezni a nyelvemen. Mocorog bennem valami, mélyen, de olyan konokul és kitartóan, hogy képtelen vagyok likvidálni. Már nincs hozzá erőm, hogy akár csak megpróbáljak kihányni magamból bármiféle kellemetlenséget, arra meg aztán végképp nincs, hogy a meghatározhatatlan, zavaró érzések mellett még amiatt

is okádjak, ráadásul egy teljes éven keresztül, mert elmaradnak a Vilennel folytatott beszélgetések… Lapos világomat már nem lehet tovább lapítani, ezzel tisztában vagyok. Tik-tak, jár a mérleg mutatója. Ha még tovább fogyok, tányér nagyságú világom széléről a semmibe hullok. Egy féléves várakozás persze azt is jelentheti, hogy fél évig változatlan marad a testsúlyom. Nagyon is jelentheti. És a köztem meg a másik ember közötti távolság, amire szükségem van, ez esetben konkrét formát öltene. Talán nem is kellene lefogyasztanom magam ahhoz, hogy elmeneküljek. Megállna az idő. Megállapodna a mérleg nyelve. Vajon sikerül-e? Képes leszek-e megállítani az időt és a mérleg nyelvét?
De hiszen isten vagyok. Kell, hogy sikerüljön.
Várok.
Az istenek nem tétováznak. Csak az elmém tétovázik, az én 50 kilós testem nem. Megparancsolom a testemnek, hogy legyen képes rá. Most nem kell elmenekülnie. Csakhogy el kell tüntetnie a beszélgetések utáni vágyakozásomat és azt a kellemetlen érzést, hogy azokban a beszélgetésekben volt valami zavaró. Ezt pedig semmi más módon nem tudom megtenni, csak úgy, hogy hányok, és lefogyasztom magam.
Megparancsolom a testemnek, hogy várjon, és tartsa a súlyát.
De vajon mennyi ereje van egy 50 kilós testnek? Meddig bír nagyzolni az éhínség földjének lakója? Milyen erővel képes szembeszállni őrizőjével a koncentrációs táborban élőkhöz hasonló lány, meddig bírja elvinni pipaszár lába a szibériai foglyot? Talán csak az ennivalóig?

NINCS
HOZZÁ
ERŐM, de kilóm sem elegendő, hogy várjak. Tovább kell mennem a következő megállóhoz, a következő ölbe, a következő szájhoz. Vilen nem olyan rendkívüli, hogy csak neki mesélhetnék. Vannak mások is. Vannak bizony.
És ezúttal nem elégszem meg egyéjszakás kalandokkal, röpke pillanatokkal, átmeneti megállóval, kikötőbe szeretnék jutni, hosszabb időre kikeveredni a szárazföldre. Állomásról állomásra mennék persze, és minden állomáson azonnal elmondanám ugyanazt a mondatot, de amikor elfelejteném elsőként kiejteni a számon, akkor csak kikötőben volnék. Akkor érkeznék meg, ha már másról is szeretnék beszélni. Előtte azonban kétszer, háromszor, százszor is azzal a mondattal kellene kezdenem, egészen addig, míg már senki nem venné észre, hogy egész életemben azon dolgoztam, hogy magától értetődő legyen, egészen addig, míg egész életemre mesterévé nem válnék.

Anyám Észtországban született.
Nem hiszem el, olyan jól beszélsz finnül.

Az anyám észt.
Neki is olyan fura neve van, mint a többieknek? Hogy is hívják őket, Raivo és Kalju és – nem is lehet eldönteni, hogy férfi vagy női név, a nőknek is férfinevük van, Kai és Janne.

Anyám Észtországból származik.
Jól tudsz oroszul?

Anyám született észt.
Ó, ez nagyszerű. Ismerünk egy családot Päärnyben, egy barátságos tengerparti városkában, gyakran járunk oda, remekül lehet ott vásárolni. Az egész családnak vettünk szemüveget, aztán a piacon végiggombolható tréningnadrágot, vitaminokat, orvosságokat meg ilyeneket. Bár olyan iszonyúan mocskos ott minden, hogy nem is nagyon tudom, hogyan lehet ott élni és…

Az anyám észt.
Apámnak is volt ott barátnője, csak nem szabad elmondani anyának.

Az anyám észt.
Akkor nem csoda, hogy ilyen nőies vagy. Tudod, a finn nők egyáltalán nem nőiesek.

Anyám Észtországból való.
Mi?

Az anyám észt.
Tényleg? Igazi észt?

Az anyám észt.
Horkolás.

Az anyám észt születésű.
Készen van már a kaja?
De már nem törődtem semmivel. Nem rándult össze a gyomrom egyetlen rosszul megválasztott szótól vagy szóárnyalattól sem, nem késztetett menekülésre, még csak el sem pirultam tőle. Egyenletesen lélegeztem, ugyanolyan hangon beszéltem, mintha bármilyen közömbös dologról lett volna szó, szívem is úgy dobogott,

mint máskor, sőt talán nyugodtabban is. Mintha templomban lettem volna, az oltár felé lépkedve. Mintha ezredszer is ugyanazt az imát mormoltam volna, úgy ejtettem ki azokat a szavakat, valahányszor egy újabb emberrel találkoztam.
És minden alkalommal csoda történik – bennem nem történik semmi.

Az emberek többsége a következő mondatnál, vagy amikor másokkal találkozott, már el is felejtette, amit mondtam. Pedig nekem negyedszázadra volt szükségem ahhoz, hogy ezt a mondatot kimondjam.
Miközben egyre ragyogóbb leszek, nőttön nő a fény körülöttem. Hányás nélkül is könnyűnek érzem magam.
Békén hagy-e már végre az én Uram? Vajon mindent elmondatott-e velem, amit eddig nem mondtam ki?
A remény rügyeket fakaszt bennem. A lábam nyomán fűzfabarka éled, és a hajlataimból életnedv szivárog. Mégiscsak változnak a dolgok. Lépteim hányás nélkül is könnyedek. Minél nyugatiasabbá válik Észtország, annál kevesebb érdeklődést mutatnak az emberek észt származásom iránt.

ANYA,
HAGYD
MÁR abba! Nem akarsz te már visszamenni.
Anya drága, anyácskám, hagyd már, hiszen finn kávét iszol te is, én is, ugye finom? Finn tévét nézel, már nem hallgatsz észt zenét, mindig hoztál magaddal Finnországba, és egyedül hallgattad a konyhában, amikor rossz kedved volt, és túlságosan hatalmába kerített a honvágy. A kutyád csak finn tejet iszik. A könyvtárba sok új észt könyv érkezett, de nem kölcsönzöd ki őket, bár van itt minden, új észt irodalom és észtre fordított irodalom, és ki tudja, mi minden, karnyújtásnyira, a könyvtárban. Anya drága, anyácskám, te már soha nem fogsz visszamenni. Nem is akarsz elmenni Finnországból. A te néped már felfalt téged, nincs miért hazatérned.

Anya drága, anyácskám, én már nem félek. És nem akarok visszamenni.

HARMADIK RÉSZ

KISMANÓ
CSÓKOLGATJA
A GIPSZET, ami a térdemtől a lábujjaimig borítja a lábam. Holnap bevisz a Lapinlahti Kórházba a bulimia-előadásra. Igaz, hogy a múlt alkalommal sem volt belőle semmi hasznom, mégis elmegyek. Az előadóteremhez régi, keskeny lépcső vezet fel, nem bízom benne, hogy egyedül elboldogulok a mankóimmal, amiket még csak tegnap kaptam.
Eltört a lábszárcsontom. Egyetlen lendülettel ugrottam le a két utolsó lépcsőfokról. Nem a bokám bicsaklott ki, bár az is megtörténhetett volna. A térdem is felszakíthattam volna, ha ráesem, de nem így történt. Az is előfordulhatott volna, hogy orra esem, és púp nő a homlokomon, de két lábra érkeztem. Egy kicsit talán megtántorodtam, de továbbmentem, azt gondolván a bokatáji furcsa fájdalomról, hogy nyilván az ütődéstől van. Igyekeztünk hát tovább a bárba, ahogy elterveztük, Kismanó meg én, és sokat táncoltam. A fényjelzés után meg kellett kapaszkodnom Kismanó karjában, de nem volt vészes a fájdalom a lábamban, azt mondtam, hogy csak érzékeny.
Reggel nem bírtam ráállni.
A röntgenfelvételt tanulmányozó orvos megkérdezte, hogy volt-e valamilyen betegség a családban.
Nem, nem volt.
És csak két lépcsőfokot ugrottál egyszerre?
Igen, kettőt.
És aztán elmentél táncolni?
Igen, aztán elmentem táncolni.

Az orvos a töölői kórházba küldött, hogy megoperálják a

lábam.
Na jó, már régóta evészavarom van.
Az orvos alaposan szemügyre vett, és lassan bólintott.
De éppen elég meszet eszem, és vitaminokat is. Egy hatalmas polc tele vitaminokat és ásványi anyagokat tartalmazó fiolákkal. És minden szesszió után tízfajta vitamint tartalmazó szörpöt iszom.
Nem tudom elfogadni!
Nincs csontritkulásom, nincs a csontjaimmal semmi baj!

Egyedül az foglalkoztat, hogyan tudok bevásárolni begipszelt lábbal, mankóval. Nem tudom tolni a bevásárlókocsit, nem tudom cipelni a kosarat. Kellene egy hátizsák, hogy haza tudjam vinni a holmikat, de nincs, és a házunkban nincs lift se. Azt sem tudom, mennyi most a súlyom. Kismanó nem tudja megsaccolni, hány kiló lehet a gipszem, és begipszelt lábbal nem merek ráállni a mérlegre. Nagyon súlyos. Honnan tudhatnám így, hogy fogytam-e vagy sem? Pedig tudnom kell!
Magamhoz vettem az ezüst szandálomat, amikor a kórházba indultunk, mert azt gondoltam, hogy elég alacsony sarkú, néhány centis csupán, és szinte teljesen nyitott, csak a lábfejen húzódik a pánt, úgyhogy a duzzadt lábam is belefér. De arra nem gondoltam, hogy a gipszre nem tudom ráhúzni, és a másik lábamra se vehetek ezüst szandált a mankók miatt.
Az ezüst szandálom az ezüst mankóim mellett hever.
Kismanó hozott nekem egy olyan cipőt, amit felhúzhatok az ép lábamra.
Kell még valami műanyag, amibe betekerhetem a gipszet, ha netán esne az eső. Hogy el tudjak menni a boltba. Nem zavarhatom folyton Kismanót, hogy fussa körbe Kallio boltjait, és keressen nekem való fagylaltot. Valószínűleg nem is volna hajlandó elegendő mennyiségű ennivalót

hozni nekem, és pont olyanokat, amilyeneket szeretnék, mert tudja, hogy ezek csak arra jók, hogy utána újra elcsábuljak. Ssss, lassan, egyenletesen lélegezz… Minden megoldódik. Különben is, van még valamennyi élelmiszerkészletem, csak ki kell számolni, hogy kitart-e hat hétig a szesszióhoz. Nem, nem lesz elég, legfeljebb csak egy hétre. Na és aztán, semmi gond, az én Uram talál majd megoldást.

EGY HÉTTEL

KÉSŐBB a másik lábamat is begipszelték. A jobb térdem nem bírta, hogy folyton fél lábon ugráltam. Ezen persze nem lehet csodálkozni, hiszen évek óta alig futottam, és nem is ugráltam az iskolai tornaórák óta. Ráadásul már az evészavarom kezdetén tönkrevágtam a térdem azzal, hogy kezdetben naponta száz guggolást-felállást végeztem anélkül, hogy előtte bármit is sportoltam volna. Aztán hamarosan ezerre emeltem a gyakorlatok számát. Két évvel később olyan állapotban voltak a térdeim, hogy támasztókötés nélkül járni sem tudtam. Kénytelen voltam olyan gyakorlatokat kifejleszteni, amelyek nem terhelték a térdet, és ezeket egészen az elmúlt évig rendszeresen végeztem, mígnem elegem lett belőlük.

KISMANÓ
A KARJÁBAN

VISZ fel a lépcsőn a lakásba, olyan könnyű vagyok még begipszelt lábbal is. Rátesz az ágyra, lábam alá helyez egy párnát, kávét, cigarettát és ennivalót hoz, aztán indul dolgozni. Este, amikor megjön a munkából, ismét forró kávét hoz, és lefekszik mellém aludni. És fagylaltot meg kávétejszínt hoz nekem éjszaka a kioszkból, ha éppen elfogyott. Szerinte jobb, ha idebent járkálok a mankóimmal, ahol nagyobb a hely. Ő minden eshetőségre számítva mellettem van.

Nem telefonálok senkinek, nem is veszem fel a kagylót, senki mással nem beszélek, csak Kismanóval. Jólesik ez a rejtekezés, bár egész életemben arra vágytam, hogy felém forduljanak a tekintetek, és ellenőrzésem alatt tarthassam őket. Furcsa érzés, hogy nem hányok. Itt nincs is mit falni. Fáj a fejem tőle, és arra késztet, hogy rá-ráförmedjek Kismanóra. Túlságosan magasan lakunk ahhoz, hogy lemásszak, és a boltok is messze vannak. Hihetetlen, hogy élhet valaki úgy, hogy üres a hűtőszekrény? Mélyhűtő nincs is.

Tudom, hogy kérés nélkül is kapnék nagy halom betegnyugtató kaját, de még a gondolata is elviselhetetlennek tűnik, hogy felhívjak valakit. Csak azok hoznak ajándékba ennivalót, akik állítólag a legközelebb állnak hozzám. Soha senki nem hoz nekem szőlőt vagy rákot, mindig csak valami olyat, ami nem biztonságos étel, mindig és mindig, hiába mondtam bármit is, hiába tudják, hogy milyen bonyolult a viszonyom az ennivalókhoz. Teljesen mindegy, hogy azt mondom-e, meggyógyultam, mert mindig ugyanazt hozzák ajándékba, amit a

lábadozónak szoktak: kekszet, csokoládét, süteményt. Mindegyikük számára fontos, hogy LÁSSÁK, amint eszem. És mindegyik olyan öntelt, hogy azt képzeli, jót tesz velem, és különleges szerepet játszik az életemben, hogy mindenkinél jobban szeretem, mert hiszen élénk bizonyítékát adom ennek azzal, hogy elfogyasztom, amit hozott. Egyikük nárcizmusa sem bírná elviselni, ha megmondanám, hogy mihelyt becsukódik utánuk az ajtó, minden fölöslegeset kiadok a gyomromból… mindent, de mindent. Nem bírnák elviselni, hogy senki sem kivétel, hogy senki sem játszik különleges szerepet az életemben. Értsétek már meg!
Nem értik meg.
Csak egyetlen rövidke telefon, és anya nyomban erre kanyarodna, elvinne, hogy megfelelőbb gondozást kapjak, szerinte a lehető legjobbat… azaz magához venne. Zsúfolásig megrakott mélyhűtők, pincék, és hűtőszekrények várnák ott, hogy kitomboljam magam. És anya boldog volna, hogy a lányának ízlik az étel.

Az ágy sarkába kuporodom, gipszbábomat magam alá húzva, és várom, hogy Kismanó hazajöjjön.
Igen, anya, elvetem mindazokat a lehetőségeket, amik neked nem adattak meg. Mindent elengedek, és csak a legfontosabbra koncentrálok: az evésre. Kihánytam minden lehetőséget, amit belém tápláltál. De minden mást is kihánytam, mert képtelen vagyok bármit is elfogadni, ami belém megy, csak a felszínen maradó dolgokat tudom befogadni, a pillantásokat. A tekintetek ragyogó páncélt vonnak a testem köré, ahonnan átpattannak más nők testére, körte formájú lógó fenekekre és vaskos bokákra, és beléjük hatolnak, szégyent ébresztve viselőjükben, nekem pedig a legteljesebb gyönyört szerezve vele.
Most nem tudok hányni, csak összekuporodni a

gipszemmel az ágy sarkában, és várni, hogy Kismanó hazajöjjön, és hagyni, hogy minden folyjon, csak folyjon el felettem, alattam és mellettem, hagyni, hogy minden kimosódjon belőlem, hogy a csontjaim még finomabb csipkévé csiszolódjanak, ujjaim között szétfoszló inggé, amely alatt a melleknek már nincs szükségük támasztékra.

OLYAN
BÁTOR
LETTEM, hogy mindent elmondtam magamról Kismanónak. Életemben először nem hazudok, és nem hallgatok el semmit. Úgy, ahogy van, mindent elmondok. Félig észt vagyok, és szinte egész életemben evészavarral küszködtem. Nem bírok enni.
Szerinte nincs ebben semmi megdöbbentő.
Szerintem megdöbbentő, hogy szerinte nem az.
Kérdem tőle, hogy eljönne-e egyszer Tallinnba, és azt válaszolja, hogy igen, de nem mesélek neki a tulipánokról, sem az autóról, még nem, s abban sem vagyok biztos, hogy egyáltalán akarok-e még valaha odamenni.
Kérdem tőle, hogy eljönne-e velem egyszer valamelyik étterembe, és azt válaszolja, hogy igen.
Mindenre igent mond, és szerinte semmi sem megdöbbentő.
Rögtön bevallom neki, hogy fogalmam sincs, mit akarok az ágyban.
Azt mondja, rendben van.
Meg se döbben.
Elmondom, hogy tettetni szoktam az orgazmust.
Nem kérdi csodálkozva, hogy miért.
Bevallom, hogy már nagyon sokszor tettettem.
Ezen sem lepődik meg.
Nagyon sokszor és sokféle módon csaltam meg a barátomat.
Azt javasoltam a barátomnak, hogy feküdjön le másokkal.
Szerintem ez olyan dolog, amivel nem kell törődni.
Szerintem az egy vicc, hogy valaki monogám. A hűség ugyanolyan mese, mint a télapó, a bizalom pedig

Münchhausen báró agyszüleménye.
Akiket szeretek, azokkal nem tudok szeretkezni, akikkel szeretkezem, azokat pedig nem szeretem.
És megütöttem az anyámat. Nem is egyszer.
Már nem tudok mit kitalálni, amin megdöbbenhetne.

Felnőtt koromban megengedtem egy tízéves kölyöknek, hogy a tömött buszon megszorongassa a mellem, és bedugja a kezét a szoknyám alá. Csak abban reménykedtem, hogy senki nem veszi észre. A rémület az üléshez tapasztott.
Sokszor loptam és hazudtam.
Félbeszakítottam a tanulmányaimat.
Azért szakítottam félbe, mert…
Kihányok minden ételt.
…50 kilóm egész napos elfoglaltságot ad.
Azt az ételt is ki fogom hányni, amit te készítesz nekem, bármennyire beleadod szíved-lelked, akkor is, ha hetekig nem volna mit ennünk. Ha pedig az ellenkező végletbe esem, akkor bizonyára a te adagodat is megeszem. Meg fogom enni a gyerekem elől a csokoládét, és karácsonyi ajándékként csak az üres dobozokat adom neki, mert úgysem mer senki megjegyzést tenni rá.
Sem enni, sem szeretkezni, sem inni nem bírok mértékkel vagy emberi módon, lassú anyagcserém miatt szarni sem, aludni is csak pár órát, mint az anorexiások, vagy bulimiásként úgy, mint a bunda. Felfogod már végre?
A szőnyeg alá fogom dugni az ételt, amikor anyádnál kávézunk, és kilopom barátaid hűtőszekrényéből a kaját. Ha csokibonbonnal kínálnak, nem rejthetem a kezembe, mert megolvad, ha pedig megeszem, akkor a kollégád félig kiürítve találja majd a hűtőszekrényét a távozásunk után. Hogyan fogod ezt megmagyarázni a munkahelyeden? Nem fogják megérteni. Vagy őrültnek

tartanak engem, vagy téged az én kínzómnak, aki éhezteti a nőjét. Odaadhatok neked minden pénzt, és rád hagyhatom a bevásárlást, megtiltva, hogy veszélyes ételeket vegyél, bemehetek magam a boltba, mintha csak nézelődnék, amikor is könnyedén belecsúsztathatom a zsebembe a vágyott árucikket. Gondolj csak bele! Te tolod a bevásárlókocsit, esetleg vannak még veled mások is, gyerekek vagy barátok, és akkor jön a biztonsági őr, és kikutatja a táskámat, ahonnan előkerül egy darab májas hurka. Mint az alkoholistáknál. Hogyan magyarázod meg az ötéves keresztlányodnak, hogy Anna néni el akart lopni egy májas hurkát, pedig csak azért jöttünk, hogy fagylaltot vegyünk neki. Valószínűleg nem bukném le, mert jól csinálom, de elvben lehetséges. Előbb vagy utóbb.
És ha szeretnél gyerekeket? Ha várandós leszek? Gondolod, hogy csak úgy rendbe jövök?
Vagy folytatom a hányást a kis magzat feje fölött? Ez aztán tényleg nagyon jót tenne neki, nem? Érted, milyen könnyű volna a hányást a terhességgel együtt járó rosszullétre fogni, és a hirtelen falási rohamokat is azzal magyarázni? Ugye, nem gondolod, hogy képes volnék akár egy napig is meglenni tabletták, cigaretta, alkohol és a bulimarexiám nélkül? Valamelyikre ezek közül szükségem van, de egyik sem tesz jót a kis magzatnak.
És ha elvetélnék? Ha holtan születne? Mindenképpen idő előtt jönne a világra. Még akkor is császármetszéssel kellene világra hozni, ha a terhesség alatt minden rendben menne. És ha nem volna lába? Füle? Ha kevesebb vagy éppen több ujja volna? Ki lenne az oka? Ki vádolna kit? Kész vagy-e együtt élni ezzel? El tudod-e fogadni, hogy koraszülött magzatom talán nem is élhetne normális életet, szellemileg visszamaradott volna, vagy csak lassan fejlődne. El tudod-e fogadni, hogy az én betegségem miatt a gyerekedet belöknék az udvaron a

hókupacba, és a gyerekedet megrugdosnák, és hogy a gyereked azért fogyatékos, mert az anyja nem bír enni. És ha a gyereked nem tanulna meg olvasni? Elnéznéd, és boldog volnál, megelégedett? És ha a gyerekednek nem lehetnének gyerekei, mert a gyermeked anyja nem bírt enni? Mit gondolsz, mennyi mész maradna még a csontjaimban a gyermek után?
Mi lesz, ha kórházba kerülök? A szülés utáni depresszióra biztosan számítani lehet, és mi van, ha később az evészavar miatt odáig jutok, hogy kórházba visznek? Bejössz meglátogatni? Mit mondasz majd a többieknek? Hogy a barátnőd elmeosztályon van? Mit mondasz a lányodnak? Anyádat a bolondokházában próbálják evésre tanítani. Miért hány anya a vécében? Miért ürítette ki anya a malacperselyt? Miért nem hagyott anya nekünk semmit?
Felkészültél-e rá, hogy a szívem nem fogja bírni? Hogy bármely testrészem bármelyik pillanatban felmondhatja a szolgálatot? Hogy egy szép napon esetleg túl sok kábszert veszek be, túl sok alkoholt vagy túl sok bármit? Nem veszed észre, hogy velem nem lehet élni, nem lehet semmit tervezni? Nem veszed észre, hogy nekem nincs jövőm, és nincs helyem annál az asztalnál, ahol te eszel? Képtelen vagyok ugyanazt az életet élni ugyanabban a lakásban, ugyanannál az asztalnál, ahol te? Azzal az emberrel, aki vért hány, nem lehet jövőt építeni. Nem tudok elmenni dolgozni és együtt lenni a többiekkel a kávészünetekben meg a kiskarácsonyi bulikon. A fizetésed rámegy az új fogaimra és a konyha sarkában növekvő üveghalmokra. Előbb-utóbb alkoholista lesz belőlem, és narkós, már most is az vagyok. A szessziónak nincs más alternatívája, legfeljebb az, hogy egész nap iszom, s akkor nem hányok; vagy kábszereket szedek, s akkor is kibírom hányás nélkül. És ha azt hiszed, hogy el

tudod venni tőlem az én Uramat, akkor azt mondom, fölösleges igyekezet. És ha nagyon erősködsz, agyonváglak, megöllek, nincs más választásom. Akkor is, ha túl közel jössz hozzám. Gyűlöllek, ha étkezés után nem engedsz ki a fürdőszobába. Érted? Engedj, hagy menjek. Eressz!
Nem tudod elfogadni, hogy a betegségemet átviszem a gyerekeidre, hogy nem tudom rendesen etetni őket, és felhizlalom, csak azért, hogy megmutassam, az én gyerekeim bizony jól esznek, vagy kiszikkasztom őket attól tartva, hogy elhíznak. Nézni sem bírod majd, senki nem képes rá!

Gyáva vagy, jegyzi meg Kismanó. Gyáva, aki még csak meg sem meri próbálni, aki annyira fél a kudarctól, hogy merni sem mer. Az olyan excsodagyerek, mint én, soha nem vall kudarcot.

AZTÁN
ELMONDOM
ANYÁNAK, hogy mindent elmeséltem az új szerelmemnek.
Anya azt mondja, nem vagyok olyan erős.
De az vagyok.
Mindent bevallottam neki, és valahányszor kattan az ajtó, belém hasít a félelem, hogy elmegy. Csak akkor enyhül az aggodalmam, amikor itt van velem, amikor az ágyban vagyunk, amikor egymáshoz simulva alszunk. De nem hagy el. Nem tudom másként legyőzni a félelmet, meg kell próbálnom kihányni. De nem megy. A szégyent sikerült kihánynom… de mi történt? Csak újabb kihánynivaló jött helyette. Annyira félek, hogy egész idő alatt falnom kell. Az állandó habzsolás elbágyaszt. Folyton álmos vagyok. Attól, hogy mindent kibeszélek, jobban kiszárad a szám, mint a bulimiától.

Még egyáltalán nem ismerem őt.
Három hónapja vagyunk együtt, és még senki mással nem feküdtem le.

A LAPINLAHTI KÓRHÁZBAN TARTOTT bulimia-előadások egyáltalán nem olyan ostobák, mint ahogy gondoltam, és nem is én vagyok a legidősebb, pedig meg voltam róla győződve. Nagy ravaszul olyan dolgokról beszélnek, amelyek valóságos hőstettekre sarkallnak bennünket, mint például a rendszeres evésre vagy a testmozgás normalizálására. Nekem elmondják, hogy az étkezés utáni hőtermelésre az egész energiafogyasztásnak akár a 10 százaléka is elmehet. Ez arra késztet, hogy életemben először elgondolkodjam rajta, érdemes-e naponta többször is étkezni. Tényleg ravasz. Egyáltalán nem olyan idióták, mint ahogy gondoltam, vagy amilyenek általában az evészavarral foglalkozó egészségügyi dolgozó szakemberek. Talán mégiscsak tudnak róla valamit.

Életemben először veszek egyetlen tölcsér fagylaltot, szedres tofut, és nem is megyek vissza újabbakért. A fagylalt soha nem tartozott azok közé az ennivalók közé, amikből érdemes lett volna ilyen nevetségesen kis mennyiséget vásárolni. A literesek meg a családi csomagok ráadásul olcsóbbak is, és mi egész gyerekkoromban a legolcsóbbra vadásztunk. A tölcséres mindössze 65 kalóriát tartalmaz, és mégiscsak fagylalt. Büszke vagyok magamra.

HELSINKIBEN
JÓ
LAKNI.

A szél meglibbenti a függönyöket.

Sötétvörösre lakkozom a lábkörmeimet, és felhajtok néhány likőrös kávét. Gondosan kimosom a vécét, és illatosítót fújok szét. Összeszedem az előző napi kekszesdobozokat és a karamellás papírokat, kidobom a szemétbe, és lezárom a zsákot. Ma olyan lusta voltam, hogy csak egy kiló zselés cukorka megevésére és kihányására futotta az erőmből, ezeket ugyanis könnyedén, kellemesen és szépen ki lehet hányni. A hányástól megkönnyebbülve és ellazulva rágyújtok egy cigarettára, majd várom, hogy a szerelmem, Kismanó hazatérjen a munkából.

Többé már nem futok.

Nem menekülök, de egyébként sem.

Már nem ugrándozom.

Sem örömömben, sem egyébként.

Fűző vagy lótuszlábak, vagy 50 kiló, teljesen mindegy.

Ez az ára, és könnyedén megfizetem.

Megöregedtem, és belefáradtam a munkába, de hát ez mindig vele jár a sikeres életpályával. A pincérnő lába elfárad, a tehenész ruhája bepiszkolódik, a prostituált trippert kaphat, és a szép nőnek csontritkulása lesz. Na és aztán. Ma a munka a szépség, a test és a soványság.

Ráadásul sikerült kiegyensúlyozottá tenni a bulimiámat. Hosszú ideje semmi változás nem történt. Naponta egyszer szesssziózok, egyébként nem eszem. Illetve tejeskávét iszom, és naponta egy liter Gefilus italt. Így megy ez már hosszú ideje, amióta sem Hukka, sem Vilen nincs velem.

Ennek talán semmi köze Kismanóhoz, talán lehetett volna bárki más, talán én magam lettem kész rá… de nincs is jelentősége.
Az utat megtettem. Megérkeztem. Otthon vagyok. Ugyanazt az embert szeretem, akivel szeretkezni is tudok és beszélgetni is. És ez a legtöbb, amire képes vagyok, tiszta bulimarexia, váltakozó időszakok nélkül.
Csipkefinom testem a fekete lepedők között hever, hogy a következő napon újra képes legyen fogyni. Alkalmazkodni kell, túl kell élni, élni kell. 50 kiló a túlélés. Az orvosom szerint biológiai csoda vagyok. Hormonműködésem kiegyensúlyozott. Gyerekem is lehet. Ez vicc. Kész röhej.

[1] „A tökeletesség rettenetes, nincs gyereke”; a *Müncheni próbababák* cimű versből, G. István László fordításában (szerk.).